

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Jöntürkler Jönkürtler Muhafazakârlar

Heçhal Çharla - Soyleşiler

Ücretsiz PDF Kitap A

HÜSAMETTİN ARSLAN

Jöntürkler Jönkürtler Muhafazakârlar

MEÇHUL OKURLA
SÖYLEŞİLER

PARADİGMA

JÖNTÜRKLER JÖNKÜRTLER MUHAFAZAKÂRLAR

Meğhul Okurla Söyleşiler

HÜSAMETTİN ARSLAN

ISBN: 978-975-7819-95-0

Yayın hakları:

© Hüsamettin Arslan

© 2017 Vadi Yayıncılık A.Ş.

Paradigma, Vadi Yayıncılık markasıdır.

Sayfa Düzenleme: DBY Ajans

Kapak Tasarımı: Harun Tan – Simurg Ajans

Gözden Geçirilmiş 4. Baskı: İstanbul, Nisan 2018

İç Baskı/Cilt: İnkılap Kitabevi Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sok. No: 8

Yenibosna/İstanbul Tel: (212) 496 11 11

Sertifika No: 10614

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan fotokopi dâhil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Paradigma Yayınları

Yayıncılık Sertifika No: 31122

Muhittin Üstündağ Cad. No:11 Kadıköy/İstanbul

Tel: +90 216 428 11 02 Faks: +90 216 428 11 01

<http://paradigmayayinlari.com/>

E-Posta: bilgi@paradigmayayinlari.com

HÜSAMETTİN ARSLAN (1956 Ordu-Mesudiye-2018 İstanbul). Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü mezunu. Yakın Çağ Türkiye Tarihi alanındaki yüksek lisans tezini aynı bölümde tamamladı. Daha sonra alan değiştirdi ve doktorasını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Genel Sosyoloji ve Metodoloji alanında yaptı. Çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri, söyleşileri ve henüz yayınlanmamış yazıları ve çalışmaları bulunan Arslan'ın elinizdeki metin dışında iki kitabı daha var. İlki *Epistemik Cemaat* (Paradigma Yayınları, Beşinci Baskı, 2018). Diğerleri *Twitmania*, *Etnomania*, *Şiddetmania* (Pınar Yayınları, 2016) Ayrıca çok sayıda felsefe ve sosyoloji içerikli kitabın çevirisini yaptı.

İçindekiler

Teşekkür	11
Üçüncü Baskıya Önsöz Yerine Âlimler ve Entelektüeller	15
İkinci Baskı İçin	31
İkinci Baskıya Giriş Prezentizm	35
Önsöz ve Giriş	41
I. “Az gelişmiş” Beyaz Elitler	53
II. Aydınlanmış Devletin Karanlık Yüzü: Ergenekon	67
III. Radikaller, Azizler, Sistem ve AKP	83
IV. Türkiye’de Devlet ve İslâm: Örs ve Çekiç	109
V. İmparatorluk, Resmî İdeoloji ve Etnisizm	123
VI. “Etnik” Kürt Değil “Otantik” Kürt	135
VII. T-ü-r-k = K-ü-r-t = ü+t+k+r	153
VIII. Milliyetçilik Paganizme Dönüştür	175
IX. Seküler Amentü: “Türküm, doğruyum...”	187
X. “Yaşasın Kürtçü Mücadele!”	195
XI. Entegrasyon mu Asimilasyon mu?	201
XII. Uygarlığın Anası Savaştır	211
XIII. Türkiye’nin Sorunları	219
Dizin	225

*U*luslararası kapitalizm çağında, bir anlamı var mı emin değilim: “Bana patronunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” Bütün bir entelektüel yetişme sürecimde, hiçbir yabancı vakıftan burs almadım, hiçbir uluslararası burs kullanmadım; bu yüzden kitabımı ailemin ikinci babası, “velinimetimiz” mühendis-işadamı sevgili kardeşim Muammer Arslan’a ithaf ediyorum; bu ithafı hiç kimse ondan daha fazla hak etmiyor.

Hüsamettin Arslan

Teşekkür

Elinizdeki metnin ne kadar çok maddî ve manevî borcu var! Bir seçme yapmam gerekiyor. Üşengeçlik ya da başka nedenlerle yazmayan bir akademisyeni sonu gelmez bir ısrarla yazmaya zorlayan ve elinizdeki metnin ortaya çıkmasına vesile olan *Star* gazetesi Pazar ilavesi *Açık Görüş*'ün editörü Sayın Halime Kökçe'ye, *Açık Görüş*'te yayınlanan "Beyaz Elitler" başlıklı yazımdan hareketle benimle röportaj yapan ve bu röportajı yazarı olduğu, merkezi Batman'daki *Duruş* gazetesinde iki gün yayınlayan Avaşın Yorulmaz'a teşekkür ederim. Kadim dostum tarih profesörü Ahmet Nezihi Turan, yazılarımı kitaba dönüştürmem konusunda beni ısrarla teşvik etti; müteşekkirim. Burada Prof. Dr. Feridun Yılmaz'ı zikretmeden geçemem; Heidegger'i yalnızca onunla tartışabildim; Heidegger konusunda yalnızca onun başını ağrıtabildim; paylaşmak güzeldir.

Bu kitabı yazmadan önce dil hakkında bir yüksek lisans, bir de doktora tezi yönettim. Dil hakkında öğrencilere tez vermemi sağlayan şey, konuyla ilgili okumalarım ve entelektüel birikimimdir. Türkiye'nin üniversitelerinin ilgili bölümlerinin (sosyoloji, felsefe, antropoloji) dil'e sağırılıklarının

hep akademik bir skandal olduğunu düşündüm. Okur, kitapta dil'e yoğun ilginin yansımalarını bulacaktır. Halen Ege Üniversitesi'nde Eric Voegelin üzerine doktora tezi hazırlayan öğrencim Bengül Güngörmez'e müteşekkirim; danışmanlığım vesilesiyle “muhafazakârlığı” tekrar tekrar düşünme fırsatı buldum. Grek felsefesine ilgi duymama vesile olduğu ve Platon'un diyaloglarındaki “adalet” kavramına (adalet güçlünün lehine işler) dikkatimi çektiği için öğrencim Dr. Funda Günsoy Kaya'ya çok şey borçluyum. Çalışmalarına göz ardı edemeyeceğim katkılarından dolayı öğrencim Arş. Gör. Mihriban Şenses'e müteşekkirim; kanser araştırmaları hakkında çalıştı; elinizdeki metindeki “kanser” metaforunda onun mührü vardır: “etnik milliyetçilik kanserojendir.”

Bu metinde “etik,” “tolerans,” “hoşgörü” ve “merhamet” kavramlarına her vurgumda sevgili annemin sufi geleneğin tecessüm ettiği kişiliğinin mührü var; yaşlandıkça ona benziyorum. Sevgili anneciğim, bir kere daha mübarek ellerinden öpüyorum ve sonsuza kadar öpeceğim.

Paradigma Yayınevi'nin editörleri ve emektarları edebiyatçı dostum Ekrem Ayyıldız'a (kitabıma epigraf olarak koyduğum ve sadece hatıralarımda kalmış bulunan Dostoyevski diyalogunu benim için üşenmeden aradı ve buldu) ve Sebahattin Yıldız'a dile getirmem imkânsız fedakârlıklarından dolayı müteşekkirim. Kitabımın baskı, yayın ve dağıtımına büyük emek vereceğinden ve gerekli titizliği göstereceğinden eminim; Paradigma Yayınları'na ve Mümin N. Özdemir'e şimdiden teşekkürler.

Elinizdeki metin, tarihçi dostum Doç. Dr. Gültekin Yıldız ile dostum entelektüel-işadamı Alper Kanca'nın “ironik” ifade tarzlarına çok şey borçludur; ironi hayatın rengidir; onlar benim hayatımın.

Son olarak; 1992 yılından beri Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde hocayım ve elinizdeki kitabın her satırında Sosyoloji, Felsefe ve Psikoloji öğrencilerimin büyük payı var; metnimdeki fikirleri onlara ders anlatırken ve tartışırken geliştirdim; fikirlerimi ilk ödüllendirenler, dolayısıyla kitabımı ilk ödüllendirenler onlardır; hocalar öğrencilerinden öğrenirler. Onlar, bu kitaptaki fikirlerin “adsız” mimarlarıdır; hepsine müteşekkirim.

Üçüncü Baskıya Önsöz Yerine Âlimler ve Entelektüeller

I.

Batı Ortaçağı'ndan kalma bir özlü söz şöyle der: Tanrı ve şeytan ayrınımda gizlidir. Modernler bu atasözünün “Tanrı” kısmını, bilinçle ya da bilinçdışı, atarak kullanırlar. İşlerine gelir ve bunu anlamak kolaydır. Çünkü onlara göre Tanrı ya ölmüştür ya da Tanrı diye bir şey varsa, onu insanlar yaratmıştır; her iki durumda da gereksizdir. Fakat burada bizi ilgilendiren şey Tanrı meselesi değil.

Bizi ilgilendiren “âlim” ile “entelektüel” arasındaki fark. Yukardaki vecize bu farkı anlamamızı kolaylaştırıyor; ayrınımda Âlim Tanrı'yı, entelektüel şeytanı arar; Âlim Tanrı'nın sesi, entelektüel şeytanın sesi olmak ister. Bu Ortaçağ bilimlerinin kraliçesi teoloji ile modern çağın bilimleri (özellikle de insan bilimleri) arasındaki farklılığa tekabül eder. Ortaçağ'da entelektüel tekel âlimin; modern çağda entelektüelindir. Elinizdeki metinde bizi daha çok “entelektüel” ilgilendiriyor. Entelektüel, Goethe'nin ifadesiyle, “bilgi uğruna

ruhunu şeytana satan adamdır.” Nietzsche’ye göre entelektüel “ip cambazıdır.” Wittgenstein için yukarı tırmandıktan sonra, merdiveni iten adamdır; çünkü hakiki düşünme eylemi ancak merdivensiz gerçekleşebilir. “Entelektüel” iliklerine kadar “modern” bir fenomendir. Entelektüel, “imanın” yerini “bilginin” alabileceği düşleri görür. Fakat bu bir “ütopya” bile değildir; sadece “entelektüel”in içine “şeytan” girmiştir; bu “şeytan” modern “Akıl”dır; Vahyin yerine ikame edildiği için büyük harfle yazılmalıdır. Modern entelektüel “hümanizmin” ürünüdür; hümanizm Tanrıya-göreciliği, Tanrı-merkezciliği reddeder; insan-merkezci, insana-görecidir; insancıdır (bunun “insancılık” ile hiçbir alakası yoktur). Ortaçağ âlimi Tanrı-merkezci, Tanrı’ya göreci, Tanrıcıdır. Ortaçağ âlimi için Tanrı “*infinitif*,” yani sonsuz, ezelî ve ebedî; insan *finitif*’tir, yani sonlu, sınırlı ve fanidir. Hümanizm için ise Tanrı *finitif*, insan *infinitif*’tir. Hümanizmin “insanı” tanrıdır ve her şeye kadirdir: bilme cüreti göster, çünkü insan aklının bilemeyeceği hiçbir şey olamaz. Ancak şeytan böyle konuşabilir! Âlim açısından bu katıksız şirktir. Şirk en büyük iki günahtan biridir. Protestanlığın kurucusu Luther’in şu sözü bunu doğrular: “Akıl şeytanın orospusudur.”

Entelektüeli anlamak için çok daha geriye, teolojik köklere dönelim. Kitaplı dinlere göre Tanrı Âdem ile Havva’yı şeytanın sesine uyarak “yasak meyveyi” yedikleri için Cennet’inden kovmuştur; “yasak meyve” Mac bilgisayarın ısırılmış elmasıdır. Isırılmış elma semboldür; Berdyaev’e göre, aslında yasak meyve iyilik-ile kötülüğün bilgisidir; insan bu “ilk günah”ı işleyerek bölünmüş ve kirlenmiştir. Bilgi Âdem ile Havva’dan beri “kirlidir”; bilgi kirletir. Ekleyelim: bilgi bir iktidar formudur (iman bir iktidar formu değildir). Bu açıdan bakıldığında, entelektüel kirlenmiş adam (elbette âdem); entelektüel entelektüeller dışındaki insanları

“kirleten” adamdır; kirletir, ayartır, baştan çıkarır; âlimin tersine, entelektüelin çağrısı “günaha”dır, Tanrı’ya değil. Gündelik hayatta, bilgiyle kirlenen insanlar, sıradan insanın cennetinden, “sağduyunun” cennetinden kovulurlar; geriye dönüşleri imkânsızdır; dünyevî cehennemlerin zebanileriyle yaşamak kaderleridir; içlerine “şeytan” girmiştir. Müslümanlığın “şeytan taşlama” ritüelleri, belki de tarihte hiçbir zaman modern dünyamızdaki kadar anlamlı olmamıştır.

II.

Bütün bunlara rağmen, “entelektüelin” paradigmatic örneği, peygamberler, kâhinler, şamanlar ve saga’lardır. Entelektüel “peygamber,” peygamberler de “entelektüel” demek istiyor değilim; bu katıksız bir anakronizm olurdu; önemli olan bu “peygamber” metaforuyla “söylemek istediğim şey”dir. Entelektüel peygamberimsidir (*prophetic*), peygambervaridir. Bu nokta muhtemeldir ki “âlim” ile “entelektüelin” buluştuğu kavşaklardan biridir. Onlar Hz. İbrahim geleneğinin/Hebraik geleneğin ürünüdür. Farkları, birinin dinî, diğerrinin seküler olmasıdır. Hebraik/İbrahimî geleneğin sekülerizasyonu, modern “entelektüel”i doğurmuştur. Peygamberler şöyle söyler: “kurtuluş, vazettiğim dindedir;” Comte şunu söyler: “kurtuluş bilimdedir.” Marx’ın çağrısı fazla bildiktir: “kurtuluş sosyalizmedir.” “Bizi artık bir Tanrı ya da tanrılar kurtarabilir! (Heidegger) Modern entelektüel tarihte Comte, Marx ve Heidegger dışında pek çok örnek bulunabilir. Peygamberler kurtuluşun “öte dünyada,” entelektüeller “kurtuluşun bu dünyada” olduğunu söyler; birisinde cennet öte dünyada, diğerrinde bu dünyadadır. Pagan kültür açısından bakıldığında, entelektüel “rasyonel” kâhin, rasyonel şaman ya da *saga*’dır/bilgedir. Hangisinin

hangisini öncelediği bağlı olduğunuz dünya görüşüne göre değişir; eğer seküler bir dünya görüşüne bağlı iseniz; öncelik peygamberin değil şamanın, kâhinin ve saga'nındır; kitaplı dinlerden birine inanıyor iseniz öncelik peygamberindir (Hz. Âdem). Fakat elinizdeki metin açısından bu ayrıntı pek de önemli değildir; çünkü "pagan" dünya görüşü de eninde sonunda bir dindir; çok-tanrılı din (politeizm); kitaplı dinlerin "cahiliye" etiketi yapıştırdığı din.

Kâhinler, sagalar, şamanlar, âlimler ve entelektüellerin bulunduğu ikinci kavşak muhtemeldir ki "put kırıcılıktır." Saga put kırıcıdır, âlim put kırıcıdır, entelektüel put kırıcıdır. Sokrates felsefenin ezelî ve ebedî put kırıcısıdır. Onunla birlikte Batı "mitos" çağından "logos" (her şeyin kendisinden türediği ve kendisinde birleştiği şey; felsefenin Tanrı'sı) çağına geçmiştir; çok tanrılı bir kültürden filozofların tek-tanrıcı kültürüne. Put kırıcılık rolü Platoncu bir roldür; düşünen adam arada bir mağarasının dışına çıkan adamdır; dışarı çıkar, döner ve mağarasındaki putlara saldırır. Peygamberlerin tümü put kırıcılardır; pagan çağın putlarına savaş ilan etmişlerdir. Modern entelektüelin savaşı Ortaçağ'ın putlarıyladır; ortaçağın putlarına saldırır. Artık sıra modern entelektüellerin ve modernitenin putlarında; açıktır ki yirmi birinci yüzyılda entelektüel adını yalnızca "modern" putlara saldıranlar hak ediyor olacak. Modern putlara hücum!

Bu put kırıcı rol bir "hakikat" arayışıdır. Entelektüel "hakikati" arayan adamdır. Seküler entelektüeller "hakikat" kelimesinden nefret ederler; onlar "hakikat" kavramı yerine "gerçek" kavramını ikame ederler. Hakikat işitme duyumuzla ilgilidir; hakikat işittiğimiz ve duyurduğumuz şeydir; "gerçek" ise gördüğümüz şeydir. Modern kültür göz'den ibarettir; göz sekülerdir. Heidegger "kulak insanın

en ontolojik organıdır” der; St. Agustin “göz şehvet organıdır” demiştir; G. Bachelard “göz âmâdır,” der; çünkü başka birçok şeyi görür kendisini göremez. Kulağımız belirsizlik organımızdır; hakikat belirsizdir; göz kesinlik organımızdır; “gerçek” kesindir; göz yalnızca “rakamların” gördüğünü görür. Hakikat hiçbir zaman avucumuza alamayacağımız bir şeydir; peşindeyizdir; çünkü yoktur. Ondan yalnızca nasiplenebiliriz. “Hakikatler hakikat olduklarına inandığımız illüzyonlardır” der Nietzsche. Heidegger’e göre Hakikat *aletheia*’dır; *Dasein*’in Varlığa açıklığıdır. Burada açılan şey gözden çok kulaktır; çünkü Varlığın sesini bir tek o dinleyebilir. Hakikatin genelde insanın, özelde entelektüelin ütopyasıdır; hakikat anlama dediğimiz sonu gelmez faaliyetin ütopyasıdır.

“Hakikat”; “hak”, “hakkaniyet” ve “hakiki” (otantik) kelimeleriyle akraba. Müslümanlıkta “hak” Allah anlamına geliyor. Hakikate, hakkaniyete yakınlaşmak, Allah’a yakınlaşmak demek. Hakikatin sesi yalnızca işitilebilir. Burası “âlim”i hatırlamanın tam zamanı. Modern “entelektüel” “gözleriyle” düşündüğünü zanneden adamdır. Oysa “göz” düşünmez; kulak düşünür; göz idiyottur, aptaldır. Modern entelektüel “hakikat” kelimesinden nefret eder. “Hakikat” kavramında “etik” bir içerik ve ton var; yalnızca bu etik tonu duyabilenler hakiki “entelektüel veya âlim” adını hak ediyor olabilirler. (Şu Levinascı vurguya bayılıyorum: “Etik ontolojiyi önceler.” Veya “Sorumluluk özgürlükten önce gelir.”) Hakiki âlim ve entelektüel etik derdi, etik meselesi olan adamdır.

Âlim ve entelektüelin hakikat arayışını anlamamanın en iyi yolu Beckett’ın kahramanlarının şu kısa diyaloguna bakmak olabilir: “-Mutlu musun dostum?/Evet, mutluyum, ya sen?/Ben de. (Kısa bir süre geçer ve iki kahraman koro halinde tekrar ederler) – İkimiz de mutluyuz! (Yine kısa bir

süre sonra kahramanlardan biri haykırır) –Peki ya bundan sonra ne ..k yiyeceğiz! (Diğeri cevap verir) – Oturup Godot’yu bekleyeceğiz.” Ve kahramanlar “Godot” diye biri olmadığını ve hiçbir zaman gelmeyeceğini bile bile oturup Godot’u beklerler. Hakikat Godot’dur ve entelektüel onu bekler. Bir Müslüman sufi güzel söylemiştir: “Aramakla bulunmaz, fakat bulanlar arayanlardır.” Âlim Godot’nun, yani Tanrı’nın hakikatinin var olduğundan, ona hiçbir zaman ulaşamayacağından, sadece ondan nasiplenebileceğinden emindir, hakikati ele geçirdiğini iddia etmek Tanrı’ya şirk koşmak anlamına gelebilir; entelektüel Godot’nun, yani hakikatin olmadığından, fakat yine de onun peşinde koşması gerektiğinden emindir; bu noktada nihilizmin kapıları ardına kadar açıktır.

III.

Entelektüellerle ilgili çok geniş bir sosyoloji literatürü vardır. Sosyal bilimciler entelektüellerin ortaya çıkışını iş bölümüne bağlama eğilimindedir. İnsanlık tarihinin ilk işbölümü “kafa” emeği ile “kol” emeği arasındaki işbölümüdür. İktidar ilişkileri bu iş bölümünden doğmuştur. Sosyal hiyerarşinin yukarısında kafa emeğini kullananlar, aşağısında kol emeğini kullananlar vardır. Entelektüel kafa emeğini kullanması dolayısıyla toplumdaki iktidar hiyerarşisinin yukarısındadır. Fakat bu insanı homo laborans/emekçi hayvan olarak tanımlayan “sol” ideolojilere yakın bir düşünme biçimidir: pagan kölenin evrilmiş biçimidir. Entelektüel fikir emekçileri/entelektüel köleler kendileri dışındakilerden daha güçlü bir statüye sahiptir. Çünkü bilgi iktidardır; bilmek egemen olmaktır; modern entelektüel “gözleriyle düşündüğünü varsayar, fakat görmenin işlevi başkadır; göz iktidar organı, görme iktidardır (Foucault). Sosyolog Shils’in

terimlerine tercüme edersek, kafa emeğini kullananlar merkezde, kol emeğini kullananlar periferidedir. Ona göre bu hiyerarşi entelektüellerin oluşturduğu “entelektüel toplum” için de geçerlidir: hiyerarşinin zirvesinde “yaratıcı entelektüeller,” aşağısında “tekrarlayıcı entelektüeller” vardır; tekrarlayıcılar yaratıcıların yarattığı fikirleri halk tabakalarına taşıyan araçlardır. Entelektüellere bu bakış, entelektüel kavramının kapsamını genişletir; akademik entelektüeller, sanatçı entelektüeller, filozof entelektüeller, bilim adamı entelektüeller; bürokratik entelektüeller, öğretmen, hukukçu, din adamı, ilahiyatçı entelektüeller vb.

Entelektüelin sosyoloji literatüründeki en kuşatıcı tanımlarından birini Zygmunt Bauman yapmıştır; “entelektüel başkalarının ve başka her şeyin yanı sıra kendi tanımını da yapabilme imtiyazına sahip yegâne insan türüdür.” Herkes bir şey adına konuşabilir; fakat entelektüel her şey adına ve herkes adına, ama aynı zamanda kendi adına da konuşur; herkesin sözcüsü, ama aynı zamanda kendisinin de sözcüsüdür; kendisi dışında başka hiç kimsenin entelektüel adına konuşma imtiyazı yoktur. Bauman entelektüelin kim olduğunu anlatabilmek için “kesinlik” ile “belirsizlik” arasındaki karşıtlığı kullanır. Belirsizlik rahatsız edici, korkutucu ve karanlıktır; eylemi önler. Belirsizlik kaostur. Oysa kesinlik verimli, güvenli, huzur vericidir. Kesinlik kozmostur/düzendir. Bütün bir insanlık tarihi boyunca insanlar belirsizlikten, kaostan, karanlıktan korkmuşlardır. İnsan aynı zamanda düzeni seven bir varlıktır. Sıradan insanlar düzen isterler. Bu yüzden hayatın belirsizliğini kesinliğe, kaosunu düzene, karanlığını aydınlığa dönüştürecek birilerine ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyacı toplumda tarih boyunca ya şâhin, kâhin ve şaman ya âlim ya da entelektüel karşılamıştır. Bu durumda entelektüel belirsizliği kesinliğe, kaosu kozmosa, karanlığı aydınlığa dönüştüren adamdır.

Mesele, sıradan insanların karanlığını aydınlığa dönüştürme işleminde saga'nın, âlimin ve entelektüelin ışığı nereden aldıklarıdır. Bu soruya cevap vermek pek zor değildir; pagan toplumlarda ışığın kaynağı tanrılar; kitaplı dinlerin dünyasında Tanrı, modern toplumda Akıl ve Bilim'dir. Modernlerin semayı, gökleri ve yıldızları görmeyi engelleyen şehirleri var ve bununla övünüyorlar. Elektirifikasyon "sema-yı" ve "sema hissimizi" öldürmüştür. Göklerimiz belki de ebediyen yok olmuştur. Bu dünya entelektüelin dünyasıdır; kâhinin ve âlimin dünyası değil. İnsan kâhinin ve âlimin dünyasında "kendini bil" buyruğunun sesini duyabilir; fakat elektirifikasyona maruz kalmış bir dünyada duyamaz; çünkü artık sema yoktur ve insan tanrıdır; çünkü artık göklerin seyrettiği varlıklar değiliz. Kadim Elenler kendilerinin göklere değil, göklerin kendilerine baktığına inanıyorlardı (Heidegger). Entelektüel bu sema-sız/semavî-siz dünyadaki seküler peygamberdir. "Kendini bil," yani hadlerini, sınırlarını bil onun için geçerli değildir. Oysa âlimler ve saga'lar hadlerini biliyorlardı.

Bazı sosyologlara göre entelektüel "marjinal'dir; toplumun, toplumda hâkim dünya görüşlerinin ve geleneklerin marjinde/kenarında durur. Buradaki "marjın" toplumun dışı değildir; çünkü boşlukta entelektüel olunamaz; toplumun içi de değildir, çünkü hâkim geleneklere, dünya görüşlerine, sosyal düzenlere bağıllık düşünmeyi, eleştirel mesafe almayı engeller. İspanyol filozof Ortega y Gasset'nin şu ifadesi bunu anlamamıza katkıda bulunabilir: "Bir şeyi anlamak mı istiyorsunuz, ona uzaktan bakın; ne kadar mı uzaktan, Kleopatra'nın burnunu göremeyeceği kadar uzaktan." Toplumun marjini dediğimiz ve entelektüelin ikamet ettiği yer işte tam da bu "Kleopatra'nın burnunu göremeyeceği kadar uzak" tır. İnsan, burnunu görebileceği mesafeden yalnızca burnunu görebilir! Marjinal

konumu entelektüele iki şey bahşeder: tümüyle kopuk olmadığı için toplumun geleneklerine yaslanma, onlardan beslenme imkânı ve marjinde olduğu için topluma mesafeli tavır takınma ve dolayısıyla eleştiri imkânı. Geleneğin paha biçilmez mirasını ancak aptallar reddedebilir! Ve yalnızca aptallar geleneği tümüyle onaylayarak entelektüel olabileceklerini düşünür! Gadamer insanın gelenekle ilişkisinin bir ben-sen ilişkisi olduğunu ileri sürer; bu ilişki, negatif ya da pozitif olup olmamasının önemi olmaksızın bir diyalog, bir karşılıklı konuşma, bir söyleşidir. Entelektüel gelenekle söyleşebilen adamdır.

“Marjinal” ve “marjinalite” eksenine yerleştirildiğinde, entelektüeller heretiklerdir; “heresi” formları yaratırlar ya da üretirler. Kendilerine bunu bahşeden şey “ortodoksi”nin ve “ortodoksların” varlığıdır; karşı çıkmak için bile bir “babaya” ihtiyacımız vardır. Müesses düzenler, müesses dünya görüşleri, müesses düşünme gelenekleri yoksa, heretikler, yani entelektüeller de var olamazlar.

Peki, bu durumda “ortodoks” entelektüel olamaz mı? Karl Mannheim olamayacağını, dahası olmaması gerektiğini savunur; onun “*free-floating/özgürce-dolaşan*” entelektüeli sosyal kontekstten bağımsızdır; boşlukta dolaşır; müesses sistem ve geleneklerin dışındadır. Özgürce dolaşır ve her durumda Kleopatra’nın burnunu göremeyeceği kadar uzaktadır. Dünyaya ve hayata, bir boşluktan; hiçbir yerden bakar. Belirli, somut insanlar adına değil, insanlık adına düşünür ve yazar. Fakat bu bir kurgudur. Bence “ortodoks” entelektüel olabilir ve toplumun bir realitesidir. Onlar Shils’in tekrarlayıcıları, Fritz K. Ringer’in “mandarinler”idir. (Mandarinler teriminin özel anlamlarını burada görmezden geliyorum) Onlar müesses nizamı, müesses gelenekleri ve dünya görüşlerini savunurlar.

Fakat bu ikili tipolojinin (heretik entelektüeller-mandarinler/ortodoks entelektüeller) iki genel kategori olduğu, Weberci terminolojiyle iki “ideal tip” (ideal tip, reel tip değil) olduğu unutulmamalıdır. Fiili hayatta heretik veya marjinal ile “mandarin” arasındaki sınırı belirlemek zordur. Hangi entelektüellerin marjinal hangilerinin “mandarin” oldukları, içinde yer aldıkları kontekste göre değişir. Kendi toplumlarının müesses düzenlerinin marjinine yer alan entelektüeller, toplumları dışındaki müesses düzenlerin “mandarinleri” veya “ortodoksları” olabilirler. Çünkü yalnızca “Tanrı” kontekstten bağımsız ve kontekstin dışında olabilir; çünkü hiçbir entelektüelin, insan olması dolayısıyla, mutlak/total “marjinallik” lüksü olamaz; “mutlak/total” ortodoksluk lüksü de olamaz. Yalnızca kısmi “ortodoks” ve “marjinal” konumlar vardır.

Fakat kabul etmeliyiz ki, modern düşünce dünyamızdaki tipik “entelektüel” Yahudi entelektüeldir; Yahudi entelektüel modern entelektüelin paradigmatik örneğidir; tıpkı Yahudi diasporasının bütün diasporaların paradigmatik örneği olması gibi. Çünkü insanlık tarihinde başka hiçbir toplum “marjinallik” avantajını veya dezavantajını Yahudi toplumu kadar hak etmiyor olabilir. Tipik modern entelektüel Yahudi’dir; sürgündedir; vatansızdır; devletsizdir (İsrail devleti bu kuralı bozar) ve yuvasızdır. Derrida (Musevîliğe inanmaz) Yahudilikten kendisine ne kaldığını sorar ve cevap verir: Yahudilerin marjinalliği: “Grek-Yahudi’yim, Yahudi-Grek.” Biraz değiştirebiliriz: “Sami-Grek’im; Grek-Sami.”

IV.

Sadede geelim: Türkiye’de entelektüel.

“Entelektüel” kavramı “intellect” (*zihin*) kavramının türevi; zihniyle iş gören adam demek. Entelektüel cetlerimiz

bu kavramı önce “münevver” terimiyle karşılamış; münevver “nur/ışık” kökünden geliyor; “nurlanmış/ışıklanmış” adam demek. Kavramın böyle karşılanması normaldi; çünkü Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde Avrupa’daki Aydınlanma Çağı ifadesi “Nur Devri” ile karşılanıyordu. Bu yüzden “münevver” Aydınlanmacı entelektüelin Türkiye’deki izdüşümü ya da muadilidir. Düzeltiyorum; karikatürüdür. Münevver kelimesinin kökü durumundaki “nur” Allah’ın nuru/ışığı değil; Aydınlanmacı Akıl’ın ve modern bilimin nurudur/ışığıdır. Âlimler Tanrı’nın ışığıyla aydınlanırlar; “münevverler” Aklın” ışığıyla. “Münevver” kelimesinin ömrü Türkiye’de çok uzun sürmedi; ırka dayalı ulus devletin savunuculuğunu üstlenen mandarinler “etnik, arı dil” hummasına yakalandılar ve münevver’in yerine “aydın” kavramını ikame ettiler. Bilimin ve aklın ışığıyla aydınlanmış (*enlightened*) adam anlamında “aydın.” Keşke Rusların yaptığını yapsaydık; onlar kavramın orijinaline sadık kaldılar ve “entelijensiya” kavramını tercih ettiler. Ben “entelektüeli” “aydına” tercih ediyorum; hiç değilse zihniyle iş gören adam anlamına geliyor.

Oysa “aydın” kavramı öyle değil. “Aydın” kavramı tam bir ötekileştirme formudur. Ötekileştiren özne bir iyi- kötü skalası yapar ve iyi kalemleri kendisine ayırır; bu durumda başkaları otomatikman kötüdür. “Aklın ve bilimin ışığıyla aydınlanmış” anlamına gelen “aydın” kendisi dışındakilerin karanlıkta olduğunu varsayar ve buradan kendisine bir misyon çıkarır: aydınlatmak, adam etmek, hizaya sokmak vb. Burada ötekileri “halk” temsil eder; halk karanlıktadır (Ortaçağ karanlığında) ve aydınlatılmalıdır; yamuktur; düzeltilmelidir. Aydın aklın ışığıyla aydınlandığı için, yaşayan halk bundan yoksundur; aydın rasyonel, halk irrasyoneldir. Bu durumda yeni bir halk yaratılmalıdır; çünkü yaşayan halk kültürü hurafelerle doludur; halk hurafedir;

doğru halk rasyonalist ideolojinin ya da Aydınlanma ideolojisinin öngördüğü halktır; fakat henüz yoktur; yaratılmalıdır. Türkiye’de “aydın” kavramıyla “ulus devlet” aynı kontekstte doğmuştur; Türkiye’de ulus devletin resmi ideolojisi “Aydınlanma” ideolojisi; bu yüzden Türkiye’de “aydın” mandarin’dir. Türkiye’de “aydın” “sosyalist,” “liberal,” “milliyetçi,” “sağcı,” her anlamda “radikal” giysileriyle arzı-endam eden “Çalığışu”dur; *Çalığışu* jakobendir, devrimcidir; solcu jakoben, milliyetçi jakoben, seküler jakoben, liberal jakoben. Çalığışu halkın ezeli ve ebedi öğretmenidir, bir seküler yol gösterici ve mürşittir; sadece çocuklara abc öğretmekle kalmayacak, aynı zamanda çocukların ebeveynlerini de hizaya sokacak, adam edecektir. Böyle bakıldığında “aydın” kavramı seküler elitlerin “gerçek halk” olarak görmedikleri ve fakat aynı zamanda tarihten devrıldıkları kendi halklarına karşı yürüttükleri bir seküler haçlı seferinin adıdır. Empirik/somut örnekleri mi? Sayılamayacak kadar çok! Genelleme yapmaya yetecek kadar çok!

Türkiye’de “münevver” ve “aydın” bir topyekûn çöküş, bir “kolektif travma” dönemi fenomedir; “münevver” ve “aydın” dünya toplumları hiyerarşisinde yükselen toplumların entelektüellerinin kaderini paylaşmaz; imparatorluktan “kabileye,” “ulus devlete” dönüşü/gerilemeyi sembolize eder; “ulus devlet” kadar yeknesak ve kısırdır. Rus çarlığındaki entelijensiyanın İmparatorluğumuzun son döneminde muadili yoktur; çöken toplumlar büyük entelektüeller yetiştiremezler; Gogol’ümüz, Puşkin’imiz, Dostoyevski’miz, Tolstoy’umuz yoktur. Olamazdı. İmparatorluğun çöküşü her tür entelektüel çabadan daha acil ve önemlidir. Cumhuriyet’in kuruluş çabaları bu çöküşün entelektüel zihinlerde açtığı yarayı kangrene dönüştürmüştür. Felç olan sadece imparatorluk değil, bu imparatorluğun okumuş elitlerinin zihinleridir de. İlgili çabaların

en önemlisi hiç kuşkusuz “harf devrimi”dir; Cumhuriyet “harf devrimi”nden ibarettir ve gerisi pek de önemli değildir. (Keşke çift alfabeli bir toplum olsaydık!) Çöküş sendromu ve “harf devrimi” toplumumuzun “marjinal zihinler” üretmesini engellemiştir. Bu iki faktör dolayısıyla okumuş elitlerimiz marjinal olmaya bile fırsat bulamamıştır. Çöküş sendromu ve harf devrimi marjinal olma imkânını yok etmiştir. Türkiye’de “aydın” toplumumuzun marjinde/kenarında değildir; dışındadır; kopmuştur; kendi ütopyalarında ve kurgularında yaşar; harf devrimi gelenekle bağlarını koparmıştır; gelenekten beslenmez, beslenemez; toplumundan tümüyle kopuk olduğu için; mesafeli/eleştirel tavır takınabileceği bir şey de yoktur. Hem içerde hem dışarda değildir; dışardadır; toplumunun dışındadır. Bu bir total kopuştur. Marjinal entelektüel kendi toplumuna küfretmez; çünkü onun rahminde şekillendiğini bilir; çünkü onun bir parçasıdır. Türkiye’de “aydın” için bu geçerli değildir; yapabileceği tek şey vardır; topluma yukarda-dışarda bir yerden bakmak ve ona, geleneklerine, geçmişine ve şimdisine küfretmek. Türkiye’de “aydın” olmanın kriteri budur. Türkiye’de “aydın” bilmediği şeyleri eleştirir ve onlara küfrederek: toplumumuzun geçmişine, dinine, geleneklerine, hurafelerine, yaşama tarzlarına. Yani marjinal değildir; toplumumuzun kusmuğu, dışkısı ya da safrasıdır; safra olarak “aydın” kendisini safraya dönüştüren ve dışına atan halktan intikam almak ister; “aydın” olmasını motive eden şey bu intikam hissidir; halkı aşağılar; Türkiye’de “aydın” bilmediği/anlamadığı şeylere küfreden adamdır. En iyi ve en savunulabilir durumda, Batılı ortodoksi formlarının Türkiye’deki savunucusu, Batılı ortodoksilerinin Türkiye’deki misyoneridir. Modern Batı kültürünü kendi halkının kültürüne karşı bir savaş silahı olarak kullanır. Bilmediği şeyler toplumumuzu

“toplumumuz” yapan kalemlerdir: İslâm, geleneklerimiz, yaşama tarzımız; dünyada bizi biz yapan yerimiz.

Türkiye’de “aydın”ın zannettiğinin aksine, entelektüel hiç de “aydınlık” değildir; bilgi kafaları aydınlatmaz, karıştırır, daha karmaşık ve belirsiz hale getirir; insanı “aydınlatan” bilgi değil, “iman”dır; entelektüel bilgi adamıdır; Türkiye’de “mandarin” “aydına ve aydınlanmaya” vurgusu ölçüsünde seküler bir dindardır; “entelektüel” değil. Türkiye’de “aydın” İlahi bir dine (İslâm) inanan halka karşı Akıl ve Bilim dinine inanan bir seküler fanatiktir. Lenin’in “öncüleri” ile “cumhuriyetin” “aydınları” derece itibarı ile farklıdırlar, tür itibarı ile değil. Elbette ara konumlar vardır; elbette, elbette!

Günümüzün dijital teknoloji dünyasında iki şey, entelektüellerin toplumdaki “statüsünü” tehdit ediyor. Bunların ilki “uzmanlaşma” ve uzmanlaşmanın doğurduğu uzmanlar; başka bir söyleyişle teknisyenler. Uzmanlaşma daralmadır ve “uzman/teknisyen” yalnızca uzman/teknisyeni olduğu konuyu bilir; dar kafalıdır; entelektüelin aksine tek gözlüğe/tek bakış açısına mahkûmdur. Dar kafalılık üretmesi dolaısıyla, Gasset’ye göre, uzmanlaşma barbarlaşmadır. Yüzyılımızın barbarları uzmanlardır/teknisyenlerdir. Teknisyenlere mahkûmiyetimiz barbarlığa mahkûmiyetimiz olabilir.

Kadim entelektüelin toplumdaki statüsünü tehdit eden ikinci unsur; dijital teknolojidir; dijital teknoloji, “dijital enteller” yaratmıştır. Onlar dijital toplum ya da sanal toplum hiyerarşisinin efendileridir; işleri tuşlara basmaktır; twit yazarlar ve yalnızca twit okurlar. Üniversitelerde akademisyenler dijital entellere dönüşmüşlerdir. Kadim entelektüelin kitap kültürü dikkate alındığında, dijital mesaj, twit mesajı bir “düşüşü” temsil eder: INTERNET’e, Twitter’a, Facebook’a düşmek. Her şeyi bildiğini düşünen bir yığın akli evvelin

dijital iletişim şebekesini “sosyal medya” diye adlandırması tam bir kandırmacadır. “Social” “socio”dan gelir ve toplum demektir; oysa dijital ortam “virtual,” yani “sanal”dır. Bu iletişim ortamında dolaşan ve kendilerini entelektüel zannedenler, “sanal” entelektüellerdir. Sadece kendileri değil, “fikirleri” de sanaldır. Fikirleri GDO’ludur da diyebiliriz. Bu sanal/GDO’lu dünya, kendisine uygun bir GDO’lu “entel” tipi yaratmıştır.

Türkiye’nin en büyük sorunu elitleridir, halkı değil. Bu elitler arasında “aydın” elitler de yer alırlar. Elitler sorununun “aydınlar” sorunu olduğu bile söylenebilir. Fakat “aydınlarımız” yine de her tür musibetten halkı sorumlu tutarlar. Türkiye’de “aydınlar” halklarının kendilerinin ilerlemelelerine, yaratıcı işler yapmalarına engel olduğunu düşünürler (Oğuz Atay: Ey halkım neden ilerlememizi engelliyor-sun!) Bu engel yaşayan halklarıdır; ideolojilerindeki “ideal halkları” değil.

İkinci Baskı İçin

Elinizdeki metinde zaten bildiğiniz şeyleri yazdım; belki de “apaçık” şeyleri. Apaçık şeyleri, fakat kendi üslubumla; kalbimle. Bu mini kitabımı okuduktan sonra, bildiği şeyleri “temcit pilavı” gibi tekrar önlerine koyduğumu düşünecek meçhul okurlarımdan peşinen özür diliyorum. Bu özür benim onlara minnet borcum. Fakat eğer az ya da çok, iyi ya da kötü, yüzeysel ya da derin “yeni ve önemli” şeyler söylemiş isem, meçhul okurumun da bana bir minnet borcu vardır. Yazmak okura borçlanmak; okumak yazara borçlanmaktır.

“Tarafsız” olduğumu iddia edecek kadar ahmak değilim. Modern “tarafsızlık” mitine inanmıyorum; tarafsızlık perspektifsizliktir; perspektifsizlik perspektifin bulunmadığı perspektiftir. Fakat yalnızca Tanrı perspektifsiz olabilir. Bir insanın tarafsız olduğunu iddia etmesi sadece şu anlama gelebilir; yalnızca benim söylediklerim doğru, yalnızca benim söylediklerime inanın! Tarafsız, örtülü bir şekilde böyle der; Tanrı’nın “acı” tebessümüyle karşılaşması mukadderdir.

Kitabımın ikinci baskısına mini “ekler” yaptım ve ekleri göstermek için başlıklara dipnot atıp yazıldıkları tarihi belirttim. Ve kitabımın birinci baskısındaki metinlerde “tek bir cümle” hariç hiçbir şeyi değiştirmedim. Kitabım Türkiye’nin sıcak gündemiyle ilgili olduğu için tarih belirtmeyi önemli gördüm.

“Birdenbire Şatov’un bütün vücudu titremeye başladı.

– Bu kelimelerle değil, başka kelimelerle sorun bana, başka kelimelerle!

Stavrogin soğuk bir şekilde baktı ona.

– Pekâlâ, dedi, başka kelime kullanayım. Sen kendin Tanrı’ya inanıyor musun, inanmıyor musun? Bunu öğrenmek istiyordum.

Şatov coşku ve öfke içinde, kekeleyerek:

– Rusya’ya inanıyorum ben... Rus Ortodoksluğuna... İsa’nın vücuduna inanıyorum... Onun Rusya’da yeniden geleceğine, Rusya’da dirileceğine inanıyorum.

– Peki, ya Tanrı’ya? Tanrı’nın kendine?

– Ben... şey... Tanrı’ya da inanacağım.”

Dostoyevski, Ecinniler

İkinci Baskıya Giriş Prezentizm

Ben haritalara inanıyorum; haritaların erdemine. Coğrafya haritalarına, maddi haritalara, manevi haritalara, entelektüel haritalara, ideolojik haritalara, nüfus haritalarına, iktidar ilişkileri haritalarına, politik ve kültürel haritalara, ekonomik haritalara, enerji haritalarına, tarihsel haritalara. Herkesin birden fazla haritası olduğuna; kimi insanların harita sayısının az, haritalarının küçük olduğuna, kimi insanların haritalarının çok ve büyük olduğuna inanıyorum. İnsan haritasız yaşayamaz; haritasız yaşamak hayat dediğimiz mucizevi coğrafyada elinde adres olmaksızın bir şeyleri aramaya kalkışmak gibidir; kaybolmanız mukadderdir. Yalnızca hedonizmleri günümüzün kapitalistik eğlence kültüründe tavan yapmış insanlar, hayatın anlamını yalnızca “yaşamının” “eğlenmek demek” olduğu hurafesini yegâne hakikatmişçesine bağırılarına basanlar haritasız yaşayabilir. Onlar, harita kullanmak istemezler ve kaybolmuşlardır. Onlar “genetik” insanlardır; yalnızca genetik, sadece genetik; genetik. Genetik haritaları vardır ve başka haritaları yoktur.

İnsan çok haritalı bir varlıktır; çok haritası olmak, çok yönlü olmak, çoğul olmak demektir; barbarlar, yobazlar tek harita kullanırlar; tek harita kullandıkları için yobazdırlar, zannedildiği gibi bir dine inandıkları için değil; tek harita, tek harita olduğu için dardır; dar kafalılık buradan doğar. Barbarlık dar kafalılıktır.

Yegâne insanî haritasızlık durumu aşk olabilir; çünkü aşkın düşünmeye ihtiyacı yoktur, aşkın haritaya ihtiyacı yoktur; haritası kendisidir ve görünmezdir. Aşk, görünürü görünmez kılar. Aşkın haritası manevidir; kendisini buyurur.

Sözünü ettiğim şeylere, literatürde topoğrafik bakış açısı deniyor. Tek topoğrafya, genellikle düşünüldüğü anlamda toprak değildir; sayısız topoğrafya vardır. Perspektiflerin çeşitlenmesi topoğrafyanın çeşitlenmesi; perspektiflerin genişlemesi topoğrafyaların, dolayısıyla haritaların genişlemesidir.

Ben insanı, başkalarını, kendimizi, sorunları ve sorunlarımızı yalnızca maddi haritalarla anlayamayacağımıza inanıyorum; hayatı yalnızca maddi haritalarla eşitleyen, maddi haritalara indirgeyen “indirgemeci” modern yaklaşımı reddediyorum; çünkü insanı insan yapan şey tam da başka bir şeye “indirgenemezliği”dir; insan, genetiğiyle, biyolojik varlığıyla eşitlenemez. İnsan indirgenemezdir.

Bir ülke, hiçbir ülke maddi haritasıyla eşitlenemez; maddi haritasına indirgenemez. İstatistiki haritalar maddi haritalardır. Genetik istatistikidir; yalnızca istatistiğe dayanarak ırkçı olunabilir; kan-ölçer ya da kan-sayacı, bilgi-sayacı (bilgisayar) gibi bir istatistik aletidir. Dokunmatiktir, dijitaldir; “dijit” parmak anlamına, sayı anlamına gelir. Kompüterin “to compute”si saymak, hesaplamak anlamına gelir. Dokunmak ile saymak arasında zorunlu bir bağ vardır. Dijital teknoloji “tuş” teknolojisi, “düğme” teknolojisidir; yalnızca dokunulabilen şeyler sayılabilir. İstatistik ve dijital teknoloji

“aroma”yı, “parfüm”ü reddeder, çünkü göremez, dokunamaz, sayamaz, hesaplayamaz. Modern uygarlık “sayılara, rakamlara” inanır; sayılar, reddedilmeleri imkânsız olduğu için despotiktirler; kendilerini bize buyururlar. Modern dünyamızın nihai otoritesi, seküler Tanrı’sı rakamdır. Rakamlar, istatistik ve dijital teknoloji görünmeyen, dokunulmayan, sayılamayan dünyamıza kördür. Sayılara inananlar, sayamadıkları şeylerin aslında var olmadıklarını düşünürler. Modernler görülemeyen tanrılara ya da Görünmeyen Tanrı’ya inanmazlar. Modernler (elbette genelleme yapıyorum) dokunmatik insanlardır; elektrik düğmesine, radyo düğmesine, zapping cihazı tuşlarına, başka makinalara, hesap makinası tuşlarına, bilgisayar tuşlarına dokunurlar; hayatlarının büyük bir bölümü dokunarak geçer. Dokunmak, dokunmak ve tekrar dokunmak. Dokunarak orgazm olurlar; aşk ve sevgi onlar için öncelikle dokunmaktır.

Fakat “insan” tam da istatistiğin, dijital teknolojinin, rakamların görmediği şeydir; mikroskop ve teleskop yalnızca genetiğimizi, biyolojimizi görür; içimizi görmez. Irkçılık genetik bir ideolojidir. Bu anlamda istatistik ve dijital teknoloji, modern insanlığın insana ihanetidir.

İstatistiğin, dijital teknolojinin nesnesi “şimdi”dir; dijital teknoloji bir “şimdi” teknolojisidir; kipi, şimdi kipidir; modern kültür perezentisttir; modernizm prezentizmdir (*presentism*); istatistik ve dijital teknoloji “geçmiş” görmez, geçmiş muhayyeldir; çünkü geçmiş dokunulabilir değildir; “geleceği” de görmez; çünkü gelecek de muhayyeldir ve dokunulamaz, sayılamaz, hesaplanamaz. İşte tam da bu nedenle “istatistik” ve “dijital teknoloji” kördür. Muhayyel şeyler gözle görülemeyen ve dokunulamazdır. İnsanın algılamak duyuları arasına tahayyül etme yetisini ya da duyusunu sokmak istemezler. Çünkü tahayyül yetisi tam da görülemeyen, dokunulamayan şeyleri “görür.” Prezentizm,

başka “izm” tanımaz; bu kontekstte fütürizmi (*futurism*) ve pastizmi (*pastism*) reddeder; yegâne, evrensel, biricik bakış açısı olduğu iddiasındadır. Prezentizm, muhayyel şeylerin, insanın muhayyilesinin reddidir. Yegâne güvenilir bilgi dokunulabilecek şeylerin bilgisidir. Diğer bilme türleri reddedilmelidir.¹ Bu mantığı politize edelim: paganizm ve pagan kültür prezentisttir; çünkü görülen dokunulan tanrılara tapar; ırkçılık, milliyetçilik, etnisizm de prezentisttir, çünkü genetiğe vurgu prezentisttir. Sosyalizm prezentisttir; çünkü materyalisttir; sosyalistler dokundukları şeylere taparlar; tanrıları “maddi üretim”dir; liberalizm prezentisttir, çünkü tanrısı dokunulabilen, sayılabilen, hesaplanabilen bir şeydir; liberalizmin Tanrı’sı para’dır. Vesaire, vesaire, vesaire.

Prezentistler; sayılara, istatistiğe, dijital teknolojiye tapanlar insanı, ülkelerini ve toplumlarını anlayamazlar. İstatistik, ölüleri (toprağın altındakileri) görmez; onlar işe yaramaz istatistiki çıktılardır; insan doğduğunda “girdi,” öldüğünde “çıktı”dır. Ölüler görülemezler, sayılamazlar. Fakat ölülerimiz, ölmüş cetlerimiz yemek masalarımızda, eş-dost muhabbetlerimizde, sokaklarımızda, yatak odalarımızda, hayatımızın her alanında bizimledirler; bizimle nefes alırlar; onlarla birlikte nefes alırız. İstatistiki bakış açısının ya da analizin tek defosu bu değildir; istatistiki bakış, doğacak olan çocuklarımızı da göremez; çünkü onlar henüz doğmamışlardır ve yoktur; sayılamazlar, dokunulamazlar. Fakat, ölümün kesinliği ölçüsünde kesin olarak biliyoruz ki, onlar vardır. Onlar için yaşarız; hayatımızı onlara vakfederiz. Bu yüzden, tekrarlayalım, istatistiki analiz geçmişe ve geleceğe kapalıdır, prezentisttir. Oysa geçmiş-şimdi ve gelecek insani varoluşun temel kipleridir; temel var olma

1 Bu konudaki ilhamımı Martin Heidegger ve onun “tölmizleri” sayılabilecek Jacques Ellul ile M. Foucault’dan aldığımı itiraf ediyorum ve onlara entelektüel borcumu ödüyorum.

biçimleridir. Prezentizm nesneleri, olguları, gerçekleri, somut ve maddi şeyleri görür; fakat bu saydığımız kalemler arasındaki ilişkileri göremez; ilişkiler soyuttur; dijitalize edilemez, istatize edilemez, sayılamaz, ölçülemez. İnsanın coğrafya ile maddi dünya ile ilişkisi de soyuttur; çünkü ilişki mantığı gereği soyuttur. İlişkilerle yüklü olması anlamında hayat görülemez bir şeydir. Onu mucizevi yapan budur.

Ayrıca prezentizm insanın “spiritüel/ruhu olan” bir varlık olduğunu reddeder; çünkü ruh görünmezdir; istatize edilemez, dijitalize edilemez. Bilinçaltı görülemez; bilinçüstü (kutsalların dünyası) hiç görülemez. Prezentizm, kelimenin gerçek anlamıyla “materyalizm”dir. Diğer bütün materyalizmler onun çocuğudur.

Kendilerine, ülkelerine, toplumlarına “prezentist” bir ideolojiyle bakanların haritaları dardır; kendilerini, ülkelelerini, toplumlarını ve sorunları anlayamazlar; onlar yüzyılımızın barbarlarıdır. Tek haritaları vardır; o da prezentizmdir. Onlar insanın ve toplumun içeriğini göremezler; onlar ülkelerinin ve toplumlarının içeriğini göremezler; göremezler ve yok sayarlar. Onlar için toplumları yalnızca vardır; toplum diye gördükleri şey sadece genettir; sadece genetik. Modern insanlığımızın yegâne ve tartışılmaz haritası genetik haritadır; bu haritayı kullanarak sokaklara baktığınızda kendinizi bir “gen” denizinin içinde kaybolmuş bulabilirsiniz.

Ve böyle düşündüğüm için “dünya vatandaşı” değilim; bir “kimseyim.” Buradayım; şimdi ve burada olmam yazgım, kaderim. Dünya vatandaşı olduğunu iddia etmek “hiç kimse” olmak istemektir. Kimse olmamak “herkes” olmaktır. Herkes değilim; bir kişiliğim, bir ruhum var. Hiç kimse olmak ya da kimse olmamak; dünya vatandaşı olmak demektir. Dünya vatandaşı genetik bir varlıktır; kalpsiz, ruhsuz ve kişiliksizdir. Bütün insanları sevdiğini söylemek, kimseyi

sevmediğini söylemektir; herkesi sevmek hiç kimseyi sevmemek demektir. Kimse bir yerdedir; hiç kimse her yerde. Ben her yerde değilim, bir yerdeyim; kaderin, coğrafyanın/mekânın, tarihin/zamanın, insanlığın, içkin ve aşkın dünyanın bir yerinde. *Amor fati!* Sorun yok; buna razıyım.

Darwin'e değil Martin Heidegger ve Eric Voegelin'e inanıyorum; insan dünyaya atılmış varlıktır; bu yüzden hiçbir-yerde değil oradadır, bir yerdedir; hiç kimse değil, bir kimsedir; insandır. İnsan başlangıçta ne idiye şimdi de odur. Bunu söyleyerek Türkiye'nin temel eğitim okullarında ve üniversitelerinde Darwinci "insanın evrimi" teorisini, evrensel bir hakikat, evrensel bir yasa, evrensel bir norm (çünkü "evrim" onlar için kültürel bir norm görevi yapar) sayanların "ilerici" duygularını incitiyor olabilirim. Hep başkaları incinecek değil ya! Terliksi hayvan - maymun - homo sapiens - homo faber - Einstein - genetik hayvan tarzındaki insanın evrimi zincirine inanmıyorum. Bu da benim inancım. Evrim fikrine inanmak "normal" ise bu da "normal"dir. Modernitenin "insanın evrim süreci" teorisi Anglosakson modernlerin Avrupa ortaçağına, Hıristiyanlığa ve Kilise'ye tepkisidir. İnsanın "bu dünyaya atılmış varlık" olduğu fikri, Alman felsefe geleneğinin, Anglosakson geleneğin evrim teorisine karşı geliştirdiği entelektüel tepkiydi. Bu fikri daha makul, daha "insani" buluyorum. Kemik ve kafatası analizi yaparak insanın pre-historyasını araştıran paleontoloji disiplinine itibar etmiyorum. İnsan başlangıçta insandı; insan başlangıçta ne idiye şimdi de odur. Başlangıçta hem iyi hem kötüydü; hem zalim hem mazlumdu; şimdi de öyle. Bunun "bilimsel" gerekçesi olmaz. İnsanın evrimi fikri, "insan"ın reddidir.

(Şubat 2012)

Önsöz ve Giriş

Yazı iktidardır; yazma eylemi entelektüel iktidarın tecessümüdür. Yazmak, benim için “çekiçlemek”tir. Çekiçlemek “aforizmaya,” “aforizmatik” bir üsluba ve metafora başvurmadır; düşünme, yazma yöntemlerinin işlemediği yerde aforizma ve aforizmatik üslup ilaç gibidir. Yazı metaforlarla yaratır. “Çekiç” Alman düşünce geleneğinden miras aldığım bir metafor. Ultra-demokrasiler çağında yaşadığımızı düşünerek başına “mini” sıfatını ekledim; benim çekicim “çekiç” değil, “mini çekiç.” Kâğıdı ve yazımın müstakbel bütün muhataplarını çekiçliyorum; meçhul okurlarım dâhil. Yazıda çekiç darbeleri “vurgular”dır; okumak metnin yazarının “vurgularını” okumaktır; yazar müstakbel muhataplarını “ikna” etmek için vurgular. Her konuşma gibi her yazı da “retoriktir.” Çekiçleme hakkı çekiçlenenin de çekiçleme hakkına sahip olduğunu zımnen varsayar. Hakiki okur, okuduğu kitabı ve yazarını çekiçleyen okurdur. Hakiki okuma, metni yazardan farklı olarak “yeniden” vurgulamadır. “Su normal şartlarda yüz derecede kaynar” önermesinde vurgu “normal şartlarda” ifadesindedir, “yüz derecede” ifadesinde değil. “İnsan *zoon politikondur*/politik

hayvandır” önermesinde vurgu “*politikon*” kelimesindedir, “hayvan” kelimesinde değil. “Etnik milliyetçilik kanserojen-dir” ifadesinde vurgu “etnik” kelimesinde değil, “kansero-jen” kelimesindedir.

“İdeoloji” konulu dersimde hemen her yıl öğrencilerimle aramda şöyle bir diyalog geçer: “Ben anti-ideoloğum.” Bir öğrenci itiraz eder: “Fakat anti-ideoloji de bir ideoloji değil midir?” “Evet, öyledir, fakat anti-ideoloji trans-ideolojidir, meta-ideolojidir.” Sonra eklerim: “İdeolojilerle birlikte yaşamak kaderimizdir. İdeolojilerle flört ederim, fakat onlarla aynı yatağa girmem. İdeolojilerle flört etmek, ideolojilere, düşünceye açık olmak; ideolojilerle aynı yatağa girmek, ideolojilerin ‘kapatması, yosması’ olmaktadır. Eğer entelektüel oyunda bir rolüm olacaksa bu rol, ‘libero’nun rolü olsun isterim.” Ve tartışma böyle devam eder...

Popüler entelektüel kültürümüzün geçerli akçelerinden biri “öteki” (*other*) kavramıdır; bu kavramı türevi izler: “ötekileştirme.” Ötekileştirme “iyi” şeyleri kendine, “kötü” şeyleri “öteki”ne atfetme eylemidir. Ben bu türeve bir başkasını ilave ediyorum: “ötekileştirenleri ötekileştirme.” “Ötekileştirmeye” daima “ötekileştirilme” eşlik eder. Tipik “öteki”

“barbar, ilkel,” “Doğu” ya da “Yahudi”dir. Öteki olarak “Yahudi” “öteki” kavramı etrafından gelişen düşünce geleneğinin paradigmasıdır. Yahudi kadim Babil ve Mısır’dan beri “öteki”dir. Yahudi dünyamızın, “beyaz” Çingenesidir. Yakın entelektüel tarihte bu “öteki” kavramı öylesine aşırı ölçülerde vurgulanmıştır ki, sonunda “öteki” “yüce öteki”ye, “mitolojik öteki”ye dönüşmüştür. IRA mittir, Doğu mittir, çizgi filmlerin faresi mittir, Alevilik mittir, radikal muhalif entelektüel mittir, “tehcir ya da katliam” Ermeni’si mittir. Denklem açıktır: Kedi “devlet,” fare Yahudi’dir. Bu tek taraflı bir aşkırtır; “ötekileştirenler”

eleştirilerek lanetlenmiş, “öteki” eleştiriden muaf tutulmuştur. Bu doğal olarak “ötekileştirenin” “ötekileştirilmesiyle” sonuçlanmıştır. Ötekileştirenler eleştirilmelidir; ötekileştirenler kendilerini eleştiriye tâbi tutmalıdır. Bu doğrudur. Fakat “ötekileştirenleri” ötekileştirenler de eleştirilmelidir; ötekileştirenleri “ötekileştirenler” de eleştiriye tâbi tutulmalıdır; “ötekileştirenleri ötekileştirenler” de kendi kendilerini eleştiriye tâbi tutmalıdır.

Elinizdeki metin ünlü Yahudi Filozof Emmanuel Levinas’a çok şey borçludur: “Etik ontolojiyi önceler;” sorumluluk etiğini, kitabın sonundaki röportajda dile getirdiğim gibi, Levinas’ın fikrini Musevîlerin kutsal kitabından aldığı şu diyalog çok iyi özetler: “Tanrı Kabil’e sordu: Kardeşin nerede? Kabil cevap verdi: Ben kardeşimin çobanı mıyım?” Kabil’in cevabının anlamı açık: ben kardeşimin sorumlusu değilim. İslâm dininde buna çok benzer bir şey var: Elest Bezm’inde Allah ruhlara sordu: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” Ruhlar “Evet” diye cevap verdiler. “Hayır” deme özgürlükleri vardı; fakat onlar “Evet” dediler, evet “söz” veriyoruz, bize verdiğin nimetlerin, verdiğimiz “bu söz”ün, bu “ye-min”in sorumluluğunu üstleniyoruz. Müslümanın Allah’la “ahid”i budur. Biz var olmadan önce etik vardı. Birlikte yaşamanın ön şartı, *a priori* kuralı etikdir. “Evlilik etik bir kurumdur” der Hegel; her türlü birliktelik etikdir ve etik olmalıdır. Etik bir “koşul,” bir “şart” olarak “reel”dir ve onsuz birlikte yaşamak imkânsızdır.

Sorumluluk etiği insanı sorumlu olmaya, “mesul” olmaya çağırır; bedeninden, ruhundan ve eylemlerinden, dostlarından ve düşmanlarından, sevgisinden ve nefretinden, komşusundan ve başka insanlardan ve her şeyden önemlisi “özgürlüğünden” sorumlu olmaya çağırır. Özgürlük ve özgürlük hakkı, sorumluluk ve yükümlülük olmadığında

cinayettir. Özgür olmak aynı zamanda “sorumlu olmak,” “mesul” olmaktır.

Yegâne eğitim “sorumluluk” eğitimidir; öğrenci öğren-ciliğinden, hoca hocalığından, devlet adamı devlet adam-lığından, devlet devletliğinden sorumlu olmalıdır. Yegâne ütopyam etik ütopya; yalnızca etik ütopyalar bağlarının kan dökmesini engelleyebilir; yalnızca etik ütopyalar “ik-tidar” peşinde değildir. Sorumluluk adalettir; yazar “adil” olmalıdır; çünkü adalet kalemin ucundadır; yazar kalemin-den sorumlu olmalıdır; çünkü sorumluluk adalettir. Ve bü-tün avcılar katildir; avcılık kulüpleri kapatılmalıdır; hobi-lerini tatmin etmek için balıkları oltasının ucundaki yemle kandırarak öldüren ve bundan sadistçe haz alan balık av-cısı katildir; ticaret amacıyla balık avlama için bir etik bu-lunabilir; fakat hobi olsun diye balık avlayan kişi katildir; inançları gereği kurban kesen adam meşru görülebilir, fa-kat hobi olsun diye balık ve hayvan avlayan kişi katildir. Av-cılığı konu edinen ve yücelten yayınlar ve televizyon kanal-ları kapatılmalıdır!

Etnik milliyetçi “avcı”dır; muhatabı olan halkın ve halk-ların sorumluluğunu taşımaz; muhatabı olan halk onun için “etnisize” edilmesi gereken bir avdır. Fakat yine de et-nik milliyetçi modern dünyamızın “yeni Yahudi’si,” yeni “öteki”si olmak ister. Fakat iki türlü Yahudi vardır. Birin-cisi Siyonizm’in babası, Semitist Theodor Herzl’in Siyonist Yahudi’si; diğeri Alman Yahudi’si, Yahudi düşüncesinin Heidegger’i Franz Rosenzweig’in ontolojik Yahudi’si, di-aspora Yahudi’si, yani sürgündeki Yahudi. Birinci Yahudi tipi Yahudilerin devleti olması gerektiğini savunur; Yahudi şeriatına göre bir Yahudi devleti. İsrail’i Siyonistler, Yahudi “şeriatçılar” kurmuştur; arkalarındaki güçler Büyük Britanya İmparatorluğu, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri’dir. Siyonist’e göre “devleti” olmaksızın Yahudi olmak saçma

ve anlamsızdır. Yahudiliğin anlamı Yahudi Devleti'dir; ve "gerçek Yahudi" devleti olan Yahudi'dir. Sonuç ortadadır: Ortadoğu kan gölüne dönmüştür. Görünüşe bakılırsa bu kan akışı dinmeyecektir.

Rosenzweig'in Yahudi'si "Siyonist" değildir ve farklıdır. Ona göre, Hristiyan'ı "Hristiyan" yapan şey nasıl "ilk günah" ise, Yahudi'yi "Yahudi" yapan şey de "sürgün"dür. Nasıl Hristiyanlığın "ontolojik" temeli ilk günah, Hristiyan'ın hayatını anlamlı kılan ve ona kimliğini armağan eden şey, dünyanın "çilehane" olması ve çekeceği "çile" ise, Yahudi olmanın anlamı ve Yahudi'ye kimliğini armağan eden şey de "sürgünde" yaşamaktır; sürgün olmaksızın Yahudi olmak saçmadır; devlet isteyen ve devleti olan Yahudi hakiki "Yahudi" değildir. Sürgün, Tanrı'nın Yahudi'ye biçtiği kader ve bu yüzden sürgünde yaşamak ibadettir. Yahudilik sürgünde olmaklıktır. Yahudi "sürgün" olmaktan çıktığında Yahudi olmaktan da çıkar. Gerçek Yahudi'nin vatani neresidir? Tevrat'ın okunabildiği her yer!

Etnisist Kürtçü birinci türde Yahudi olmak ister; çünkü ona göre "Devleti" olmaksızın Kürt olunamaz, Kürt kalınamaz. Bu, Yahudi adıyla ortaya çıktığı zaman da "Kürt" adıyla ortaya çıktığı zaman da Siyonist Faşizm'dir. Siyonizm faşisttir. Etnisist Kürtçü elit, etnik "Siyonist'tir;" eyleminin "kanla" sonuçlanacağını bilir; fakat bu önemli değildir; Türkiye'nin kan gölüne dönmesi önemli değildir; önemli olan bir "Kürt Devleti"dir. Ortadoğu'nun müstakbel geleceğinde Kürt milliyetçilerin ya da Kürtçülerin otantik Kürt halklar dâhil Ortadoğu halklarının katillerine dönüşmeleri mukadderdir. Kürtçülük etnisist Kürt elitlerin yeni seküler dinidir. Aşiretten "ulusa" geçilemez; aşiretten yalnızca "ırkçılığa" geçilebilir. Kürt milliyetçiliğinin "Kürt ulus'u" Kürtler eksi (-) İslâm'dır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisinin Türkiye'deki otantik halkları "etnisize" ettiği açıktır. Türkiye ikinci bir etnisizasyon dalgası yaşıyor: Kürt milliyetçiliği hareketi otantik Kürt halkların etnisizasyonudur. İttihat ve Terakki'nin "Türkçülük" ideolojisinin Osmanlı'nın "tebayı sadıkası" otantik Ermeni halkı "etnisize" ettiği doğrudur; fakat milliyetçi Ermeni elitlerin ve ırkçı Ermeni Taşnak örgütü liderlerinin otantik Ermenileri etnisize ettiği çok daha doğrudur; Ermeni etnisistler Anadolu'da bir Ermeni Devleti uğruna otantik Ermeni halkı, imparatorluk ordularının namlularının önündeki kurbanlara dönüştürmüştür.

Kürtçü Siyonizm'in ya da Siyonist Kürtçülüğün Türkiye Cumhuriyeti'nden talebi açık ve nettir: şimdi "bağımsızlık" istemiyoruz; önce "özerklik" verin; müstakbel Kürt devletinin temel taşlarını yerleştirelim. Yakında veya gelecekte, fark etmez; önce özerklik sonra devlet. Fakat bu talebin büyük dezavantajları vardır: "otantik" Kürt halklar, "ırkçı ve etnisist" olmayan Kürtler, muhafazakâr Kürtler, etnisist olmayan "modern" Kürtler, Türkiye ile bütünleşmiş Kürtler önündeki en büyük engeldir. Siyonist Kürtçü onları da "etnisize" etmek ister. Kürtçülüğün otantik Kürt halkların başına bela olması kuvvetle muhtemeldir. Etnisist Kürt Siyonistlerin önündeki engel yalnızca Türkiye Cumhuriyeti Devleti değil, aynı zamanda Türkiye'deki diğer bütün halklardır. Türkiye'nin halkları Ortadoğu'da bir Kürt devletinin ikinci İsrail olacağını bilir; emperyalizm Siyonist Yahudileri çok sevmiştir, bilir; "Siyonist" Kürt devletini de çok sevecektir, bunu da çok iyi bilir. Ütopyanın sahipleri ne düşünüyor olursa olsun, niyetleri ne olursa olsun, Ortadoğu'da bir Kürt Devleti'nin İkinci İsrail olması kaçınılmazdır. Kontekstler niyetleri belirler ve onlara mühürünü vurur. PKK ve Kürtçülük eninde sonunda Siyonist

Kürtçülüktür; Kürtçülük, Kürtçü Siyonizm; Kürtçü Siyonizm, Siyonist faşizmdir.

Kürtçü Siyonist tıpkı Siyonist Yahudi gibi “öteki” olmak ister; çünkü Rosenzweig’in Yahudi’si İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra “Öteki” olmaktan çıkmıştır. Türkiye’de otantik Kürt halk “öteki” değildir; Kürtler Türkiye’deki diğer halkların “ötekileri” değildir; “ötekileri” Kürtçü Siyonist elitlerdir. Siyonist Kürtçü, otantik Kürtlerin de “öteki” olmalarını ister, fakat bu çok zordur. Geçmişimizde böyledir, müstakbel tarihimiz de bunun böyle olduğunu gösterecektir.

Son zamanlarda durum önemli ölçüde değişmiştir; uluslararası konjonktür evdeki hesabı bozmuştur. Yahudi İsrail Devleti’ni nasıl emperyal güçler kurdurmuşsa, “Kürt Devleti”ni de öyle kurdurabilirler; Kuzey Irak’taki Kürt-Amerikan ittifakı bunu gösterir. Yirminci Yüzyılın ortalarında Siyonist Yahudiler için Büyük Britanya İmparatorluğu ne idiyse, Kürt milliyetçiliği ya da “etnik” Kürt milliyetçisi için Amerikan İmparatorluğu da odur. Buna yeni Roma olmak isteyen Avrupa Birliği de eklenebilir. Fakat Amerika’ya güvenilir mi? Avrupa Birliği’ne ne kadar güvenilebilir? Hem Türkler hem de Kürtler Batılı emperyal güçlere nasıl güvenebilirler? İktidarlar çıkarlarını düşünürler ve yalnızca çıkarlarını düşünürler; emperyal iktidarlar “akıllıdırlar.” “İngiltere’nin dostları ve düşmanları yoktur; yalnızca çıkarları vardır” demişti Churchill. (19 Aralık 2005 tarihinde Neşe Düzel’in benimle yaptığı röportajda Türkiye’de bir Kürt devletini yalnızca Amerika’nın kurabileceğini öne sürmüştüm.)

Kürtçü Siyonist’in yirmi küsur yıllık silahlı mücadelesi “fiyasko” ile sonuçlanmıştır; Amerika kutsal davalarına (!) bakmaksızın PKK komutanlarını “eroin kaçakçısı” ilan etmiştir. PKK’lı Kürt militanların otantik annelerinin

ve babalarının gözyaşları boşa gitmiştir. PKK'nın son Diyarbakır mitingi, bu gözyaşlarını suistimal etmiş, “sivil bağımsızlık mücadelesi”nin eşiği olarak kullanmayı denemiştir. Kalaşnikofun dağdan inme seremonisi “devlet” kurma pratiğine dönüşmüştür; uluslaşma pratiği “ulus” bilincini doğuracaktır; her eylem “uluslaşma” pratiğidir. Kürtçülük Türkiye'deki halklar için kalaşnikoftur. Politik bilinç, politik “pratikten” doğar; politik pratik, politik bilinçten değil; çünkü Kürt halklarda olmayan ve Kürtçü Siyonist'in yaratmak istediği şey, “etnik bilinç” ya da “ulus bilinci”dir.

Önemli olan müstakbel “Kürt devleti”dir; otantik halkların gözyaşları değil. Kürtçü Siyonist, otantik halkın çocukları için sevincini bile “politik” gösteriye, “etnikleştirme” seremonilerine, “uluslaşma” pratiklerine dönüştürmüştür. Türkiye'nin Kürtler dışındaki halklarının Kürt annelerin bu sevincine ortak olmalarını bile önlemiştir. Kürt halklar, sonu fiyaskoyla biten kalaşnikoflu mücadelenin ve onun yarattığı acıların hesabını öncelikle Kürtçü Siyonist elitlerden sormalıdır. Otantik Kürt halkların bu konudaki sağduyusuna ve basiretine bütün kalbimle inanıyorum; halklar güdülerıyla düşünürler, fakat iyi düşünürler. Halkların elitleri adam ettiği görülmüştür; fakat tersi, kısa dönemler ve diktatörlükler hariç, vaki değildir. “Reel” ihtiyaçlar, “ideolojik” ihtiyaçların yok edicisidir. Otantik Kürt halkların “reel” ihtiyaçlarının, etnisist Kürt Yahudilerin müstakbel “Kürt devletine” yönelik ihtiyaçlarını minimize edeceğine; otantik Kürt halkların “etnisist,” “milliyetçi” ve “ırkçı” olmadığına da bütün kalbimle inanıyorum. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, otantik Kürt halkların demokratik taleplerini, yani “reel” ihtiyaçlarını karşılamalı; “demokratik” kılıfıyla takdim edilen Kürt Siyonizm'inin taleplerini reddetmelidir. Bu öncelikle otantik Kürt halklar için gereklidir. Siyonist Kürtçülük, reel, otantik Kürt halkların zehridir, ilacı değil.

Radikal Kemalistler, DTP (seçmenleri değil), MHP (seçmenleri değil) kendilerini “önemli” görebilirler; fakat Kemalist köylüler, otantik Kürtler ve Türkler onlardan çok çok daha önemlidir. CHP kendisini önemli görebilir; fakat Türkiye CHP’den daha önemlidir; AKP kendisini önemli görebilir; fakat Türkiye AKP’den daha önemlidir. “Memleket” partilerinden ve ideolojik gruplarından daha önemlidir. Az kalsın unutuyordum; devlet “resmî ideolojisinden” çok daha önemlidir.

Elinizdeki metindeki “iktidar” kavramını söylemeye bile gerek yoktur ki Friedrich Nietzsche ve Michel Foucault’ya, Kemalizm ile radikal Kemalizm ya da Atatürk ile Atatürkçülük, Türkçülük ile Türkler, İslâmcı ile Müslüman, Alevi ile Alici, otantik Kürtler ile Etnik Kürtler, Kürt ile Kürtçülük arasında yaptığım ayrımı Heidegger fenomenolojisine (fenomenoloji yirminci yüzyılın en önemli ve en büyük felsefî akımıdır) borçluyum. “Otantisite” kavramımın arkasında Heidegger var. “Biyolojik” babam tek; “entelektüel” babam birden fazla. Burada saydığım büyük düşünürlerin entelektüel “babalarım” oldukları kuşku götürmez. Yahudi Levinas, “İki bin beş yüz yıllık Batı felsefesi geleneğinde altı büyük isim sayabilirim,” der, “Heidegger kesinlikle bu altı büyük filozoftan biridir.”

Bu kitapta yer alan “dil” ve “muhafazakârlık” hakkındaki metinlerim Alman düşünce ya da felsefe geleneğine çok şey borçludur; on küsur yıldır Alman felsefesi okuyorum; görüşlerimle hesaplaşmayı deneyenlerin Alman felsefe geleneğini gözden geçirmeleri gerekebilir. Anglosakson geleneğinin bendeki yegâne mirası “refleksivite” (kavramı “düşünüm” diye karşılamak entelektüel bir densizlik olabilir sadece) kavramıdır; yazar “refleksif” olmalıdır. Refleksif olmak, düşüncenin ya da düşünürün dünyayı ve insanı

anlarken kullandığı yöntemi, yaklaşımı veya bakış açısını kendisine çevirmesidir. Marxizm, Marxist bakış açısını ya da Marxist diyalektiği Marxizmin kendisine de uygulayabiliyorsa refleksiftir. Eğer tez-antitez-sentez aşamasını refleksif aşama izlemiyorsa, düşünme süreci tamamlanmamış demektir. Refleksiviteyi içermediğinde Marxist diyalektik “dogmatizm”le sonuçlanır. Refleksivite adalettir.

Fakat ben Alman geleneğinin “ironi” kavramını tercih ediyorum. Öne sürdüğü düşüncenin tersinin de doğru olabileceğini varsayan kişi ironiktir; kendi iç mantığında tersine de imada bulunan ifade ya da önerme ironiktir. İroni kavramını tercih ediyorum; çünkü Türkçede söylenişi “refleksivite” kavramından daha kolay, refleksiviteden daha müzikal. Ayrıca “refleksivite” fazla “rasyonel,” “ironi” hem düşünce hem edebiyattır. “Dekonstrüksiyon adalettir,” der Derrida, ironi de adalettir; ironik üslup adildir. Dolayısıyla elinizdeki metindeki bütün tezlerin tersinin de doğru olabileceğini peşinen varsaydığımı belirtmeliyim. İroni “öteki”nin de haklı olabileceğini varsaymak, ironi “ötekileştireni ötekileştirenin” de hatalı olabileceğini varsaymaktır. İroni ötekileştirmenin panzehridir.

Son olarak, elinizdeki kitabın adı hakkında da bir şeyler söylemeliyim. Bu kitabın adının şöyle bir zımnî arka bahçesi var: Türkiye Cumhuriyeti resmî kurumlarıyla bir ulus devlettir. Bu tartışma götürmez ölçüde açıktır. Fakat popülasyonu dolayısıyla, içinde yaşayan halkları dolayısıyla Türkiye *de facto* imparatorluktur. Biz bu *de facto* durum nedeniyle imparatorluğuz. “Etnik milliyetçilik” popülasyonu “imparatorluk” olan ülkeler için kanserojendir. Etnik milliyetçilik ve etnisizm bir “jönler” ideolojisidir ve bu noktada adının “Türk” ya da “Kürt” olmasının hiçbir önemi yoktur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendi “demokratikleşme”

sürecinde otantik halkların demokratik haklarını “teslim” etmeli, “resmî ideolojisi”ni “etnik” vurgularını ortadan kaldırarak revizyona tâbi tutmalıdır. Ne kadar? Muhatabı olan halka ya da halklara kendileri olarak yaşama imkânı tanıyacak kadar; etnisizmi kendisi için bir tehdit ve tehlike olmaktan çıkaracak kadar. Etnisizmin yaygın olduğu bir ülkede “demokrasi” olamaz. Türkiye’nin demokratizasyonu sürecinde Türkiye Cumhuriyeti ve onun politik elitleri, memleketimizin ve insanımızın selâmeti için “ırk, ulus, etnisite” üzerinden “politik” milliyetçiliği yasaklamalıdır; hiç kuşkusuz bunun en iyi yollarından biri yeni bir “sözleşme” ya da “anayasa”dır. Çünkü Cumhuriyetin bugünkü anayasası bir Jöntürk anayasasıdır. Devletler resmî ideolojilerini ve anayasalarını değiştirdiklerinde de “devlet”tirler ve “iktidar” olmaktan çıkmazlar. Resmî ideolojisi değiştiğinde, yeni ideolojinin de devletin “resmî” ideolojisi olması kaçınılmazdır; çünkü “resmî ideolojisiz” devlet olamaz. Dönüşme kapasitelerini yitiren resmî ideolojiler, içerikleri oldukları devletlerin yaşama imkânlarını ortadan kaldırabilirler. Resmî ideolojisi kırılmadığında, devletin kendisi kırılabilir. Hakiki devlet, hakiki iktidar “esnek”tir. Türkiye Cumhuriyeti’nin, resmî ideolojisi inkâr etse bile babası Osmanlı İmparatorluğu’dur; bu yüzden “çağdaş demokrasisinin” inşasında ihmal etmemesi gereken yegâne “politik” gelenek imparatorluk geleneğidir. Karnı acıktığında balık tutmak için “Kimse yeni bir olta icat etmeye kalkışmaz,” der M. Oakeshott, “babasından kalma oltaı kullanır.”

Jöntürkler otantik Türkiyeli halklar için ne iseler, Jönkürtler de otantik Türkiyeli halklar için odurlar.

Kitabımın alt başlığındaki “meçhul okur” ifadesi ilhamını “meçhul asker”den alıyor; fakat yine de “militar” bir terim değil; bu kitabın yazarı dâhil, her okur meçhul okurdur.

I.

“Azgelişmiş” Beyaz Elitler

İktidar beyazdır; her anlamda iktidar: politik iktidar, kültürel iktidar, ekonomik iktidar, entelektüel iktidar, medya-tik iktidar, müzikal iktidar vs. Beyazları, dolayısıyla siyahları olmayan toplum düşünülemez; çünkü iktidar ilişkilerinden yoksun toplum düşünülemez. İktidarlar beyazlar, beyazlar efendilerdir. Bu “dünya toplumu” örneğinde de geçerlidir. Efendiler beyazdır: ABD, Almanya, İngiltere, Japonya, Fransa... Dünyamızın nimetlerini dünyamızın Batısı yiyor, Afrika’da açlık kol gezerken...

Henüz çiçeği burnunda bir lise öğrencisiyken meslekî yetkinliği kuşku götürmez lise müzik öğretmenim uzun hava türkülerimizi “eşek anırmasına” benzetir ve bununla bize klasik Batı müziğini sevdirmeyi düşünürdü. Hepimiz sorgusuz sualsiz karşı kutba savrulur ve klasik Batı müziğinden nefret ederdik. Müzik öğretmenimiz muhatabı halktan, uzun hava türkülerini sevmenin klasik Batı müziğini sevmeyi engellemeyeceğini, her müziğin insanı başka bir yerinden yakalayabileceğini ve insanın birden fazla müziği sevebileceğini düşünemeyecek kadar nefret ediyordu. O yaşlarımızda,

insanların dinledikleri müziği “eşek anırmasına benzetmenin, o türküleri söyleyenlere ve o türküleri sevenlere de “eşek” demek anlamına geldiğini ancak güdülerimizle anlayabiliyorduk. Müzik öğretmenimiz beyazdı; biz en iyi durumda zenci, en kötü durumda Kızılderili.

Aradan zaman geçti, beyazlara rağmen ve ne yalan söyleyeyim her şeye rağmen bir anlamda beyazlar sayesinde büyüdük ve seksenli yıllarda halk müzik öğretmenimizi işine yaramaz bir atık, kurtulması gereken bir zararlı virüs ve bir safra olarak kustu. Daha trajik olanı müzik öğretmenimizin “halkçı” olmasıydı; o “otantik/hakiki halkı” sevmeyecek kadar halkın dışında ve “halkçı”ydı; Türkiye’nin “otantik/hakiki halkına” değil, kafasında yarattığı muhayyel halka inanıyor ve dolayısıyla bu muhayyel halkın muhayyel sorunlarına ilgi duyuyordu. Müzik öğretmenim ve müzik öğretmenimle örneklendirdiğim “beyaz elitler” için otantik halk evrime uğramamış, bakıma ve adam edilmeye muhtaç, pasaklı, cahil, Pavlov’un köpeği kadar hayvan, insanlığın evriminin “maymun” (çok güçlü bir çevreci ve teknoloji karşıtı damarım olduğu için bütün maymunlardan özür diliyorum) aşamasında kalmış “insanımsı” varlıklardan oluşuyordu. Beyaz elitler için “otantik halk” en iyi durumda “Feodal”di. “Feodal,” gelişmemiş, azgelişmiş, kıro, zonta, maganda.

Feodaldi, çünkü “etnisite” bilincine ve “ulus” bilincine sahip değildi; feodaldi, çünkü dini, kültürü, gelenekleri ve töreleri hurafeden ibaretti; feodaldi, çünkü “homojen” bir toplum olamayacak kadar farklılıklar içeriyordu; feodaldi, çünkü erkek egemendi ve kadınlarını kapalı tutuyor ve kabul edilemez bir ahlak anlayışıyla yaşıyordu. Feodaldi; çünkü dini radikalleştirerek, yani politik bir ideolojiye dönüştürerek Tanrı’nın eseri bir etik sistemden ya da bir

ahlak sisteminden radikal bir İslâmcı politik ideoloji çıkaracak dinî “itikat” düzeyine çıkamamıştı. Hem iyi hem de kötü özellikleri olamazdı; toptan kötüydü ve dönüştürülmeliydi. Cumhuriyet’in beyaz elitleri (akademik elitler, basın elitleri, eğitim elitleri, militer elitler vb.) toplumumuzun tarihsel kaderinin bu aşamasında “kalkınma” ideolojilerinin büyümesine kapılmışlardı ve Aydınlanmanın “ilerleme” ideolojisine takıntılıydılar. “İlerleme” fikri otantisiteye açılmış savaştır. “Marş marş!” Oysa Stalin’in ölüm kampları, Hitler’in gaz odaları ve burada sayamayacağım şeyler, Hiroşima da “aydınlanma”ydı. “İlerleme” adına ne cinayetler işlenmişti. Modernleşme sürecimizde beyaz elitler “ilerleme” ideolojisinin büyümesine kapıldıkları için “halk” otomatikman kendisini “gericilik” kampında buldu. Beyaz elitlerin “prototipi” hiç kuşkusuz Reşat Nuri’nin, Anadolu’ya giderek kendisini halkı “bilimin ve aklın” ışığıyla “aydınlatmaya” ve “adam etmeye” adayan Çalığışu’dur. Tanrı’nın “ışığı” gerçek “ışık” değildir. Çalığışu “ilerici”dir; seküler bir “mürşit” ve seküler bir “peygamber”dir ve hayatını anlamlı kılan şey, halkın otantik mürşitlerine meydan okuması ve savaş ilan etmesidir. “İlerleme” fikrini tartışmak, eleştiriye açmak aklının kenarından bile geçmez, geçemez; o Tanrı’ya değil, “ilerlemeye” inanır. Toplum iki ana gruptan oluşur: ilerleyenler (ilericiler) ve gerileyenler (gericiler). Savaş halka karşı verilecektir. Ve bu süreçte giderek kamplar büyür ve iktidar süttten çıkmış ak kaşığa dönüşür.

Oysa “ilerleme” fikri “şimdi”nin tescilidir; “ilerici” insanlığın evriminin “şimdi”si adına “geçmişe” ve “tarihe” savaş açar; şimdiki her şey güzeldir, geçmiş ve tarih kötüdür. Özellikle de Ortaçağ kötüdür; bütün geçmişler kötüdür, bir tek pagan geçmiş iyidir. “Şimdi” aşaması nihai aşamadır; gelecekte şimdiki aşamadan daha iyi bir aşama gelmeyecektir. “Şimdi” ezeli ve ebedîdir. En iyi durumda

geçmiş ve gelecek şimdinin “zeyl”idir. Geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman skalasında, geçmiş ve gelecek “kurgu,” şimdi “reeldir.” Geçmiş önemli değildir, dolayısıyla gelecek de önemli değildir. “Şimdi”nin statükosu korunmalıdır. Şimdiyi “bilim ve teknoloji” temsil eder. Ve fakat aslında “şimdi”ye vurgu statükocu, “şimdi”ye vurgu “gericidir.” Çünkü geçmişle birlikte geleceği de lanetler. (Bana bu düşünceleri öğrettiğin için sana minnettarım Eric Voegelin; toprağın bol olsun!)

Dahası kardeş halkların görece mutlu birliği *Pax Ottomana*’yı petrol ve başka nedenlerle yıkanlar da Aydınlanmanın varisleriydi. Onların gözünde Türkiye’de evrime uğramamış Aleviler (“Alici” aşamaya gelememiş Aleviler, otantik Aleviler; bir iman ve itikat formu olarak Aleviliğe inancını kaybetmiş seküler ateist, sosyalist Aliciler değil; Alevilik otantik, Alicilik rasyonel ve politiktir), “İslâmcı” aşamaya geçememiş müslümanlar, etnik milliyetçilik yani “etnisite” aşamasına geçememiş, “etnik” bilinçten yoksun Kürtler, “Türkçülük” aşamasına gelememiş Türkler, “kendisi için sınıf” bilinci aşamasına gelememiş işçiler, “kendisi için kadın” aşamasına gelememiş kadınlar vardır. Çeşitli versiyonlarıyla beyaz elitler, elimizi vicdanımıza koyalım, yine de bu halkı yalnızca folkloruna “evet” diyebilecek kadar sevebilmişlerdi. Kültürü “folklor” olarak algılamanın onu diri diri mezara gömmek olduğu unutulurak, Türkiye’nin bütün liselerinde “folkloru yaşatma” etiketi altında folklor ekipleri kuruldu. Halk feodal, halkın halayı, çiftetellisi feodal değildi; Erzincan tulumu, lahmacun, imambayıldı, hoşaf, Urfa kebabı vs. feodal değildi ve tıknılabilirdi. Urfa kebabı evet, onu üretenlere hayır!

Kemalist elitler Türkiye’deki elitler yelpazesindeki renklerden biridir sadece. Mustafa Kemal, Kemalist değildir,

onlar “Kemalist”tir. Kabul etmek gerekir ki, Kemalist elitleri diğerlerinden ayıran farklılık, tür farklılığı değil derece farklılığıdır. Onlar Türkiye’yi “yöneten” elitlerdir. Bütün önemli kararlarda imzaları vardır. Darbelere onlar karar verirler, eğitim reformlarının, uluslararası anlaşmaların, hükümetlere Türkiye’yi yönetme talimatlarının, üniversite araştırma projelerinin altında imzaları vardır. Onlar için daha doğru ifade “radikal Kemalistler” ifadesidir. Schmitt’in söylediği gibi, “acil ve önemli kararları kim veriyorsa iktidar da odur.” Diğer elitler, kendi komünitelerinin elitleridir: Türkçü beyaz elitler, İslâmcı beyaz elitler, sosyalist beyaz elitler, Alevi (“Alici” demek daha doğrudur), Kürtçü beyaz elitler (DTP, PKK ve başka radikal Kürtçü gruplar), demokrat beyaz elitler, medya elitleri, Ermeni beyaz elitler (sözün gelişi İmparatorluğun son döneminde Taşnak örgütü liderleri, yani Anadolu’da bağımsız bir Ermeni devleti mitolojisine bağlı elitler), Yahudi beyaz elitler (Siyonist Yahudi elitler) ve Rum beyaz elitler vb. Herkesin beyaz Yahudileri, beyaz Ermenileri çok başarılı, bizimkiler neden başarısız! Beyaz Yahudi, Ermeni ve Rum elitlerimizi de kendimize benzetmişiz. Biz ne kadar “*disable/özürlü*” isek, onlar da o kadar “*disable!*”

Tablo ortadadır: radikal Müslüman otantik Müslüman’dan, Ergenekoncu Kemalist otantik Kemalist’ten, (moder-nite sürecinin paganizme — tek Tanrılı dinler öncesi çoktanrılı kültüre — dönüş süreci olduğunu hatırlayalım) pagan Alevi (aslında “Alici”) otantik Alevi’den, pagan Türk otantik Türk’ten, pagan Kürt otantik Kürt’ten, pagan Ermeni otantik Ermeni’den daha iyidir ve tercih edilmelidir. Paganlar “beyaz” ve başka herkes “gerici”dir. Hakikat başka bir yerdedir: zaman bütündür; zamanı şimdi, geçmiş ve gelecek diye üçe bölen dilimizin zaman kipleridir: geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman; tarihimiz, realitemiz

ve gelecek projeksiyonlarımız. “What was” = olmuş olan + “What is” = olan, yani realite/gerçeklik + “What ought to be” = olması gereken, yani değerler, yani etik, yani hukuk, yani “demokrasi”. Yalnızca bunlardan biriyle sınırlı varlıklar değil; “aynı anda” hem geçmiş, hem şimdi, hem de geleceğiz. Ve insan zamanın sesini dinlemelidir; geçmişin, şimdinin ve geleceğin sesini. Bir bütün olarak zamanın sesini dinlemek hayatın sesini dinlemektir. Zaman hayattır. Fakat beyazlar “reel” zamana inanmazlar; mekanik saat zamanına, Newton zamanına inanırlar; Newton zamanı “şimdiki zaman”dır ve geçmiş ve gelecek zamanları dışarıda bırakır. Newton zamanı geçmişe ve geleceğe sağırdır. Kendisini yalnızca şimdiyle, yalnızca geçmişle, yalnızca gelecekle sınırlayanlar, işitme yeteneğinden yoksun sağırlardır. Bu bir “disability!”

Şu “mahalle baskısı” söylemine bakın. Tam bir “beyaz söylem.” “Düzüşme söylemi” daha yerinde olabilir. Çünkü bu söylemin sahiplerinin “özgürlük”ten anladıkları “düzüşme özgürlüğü.” Düzüşme özgürlüğü “beyaz” özgürlüktür. Mahalle baskısı anketleri ve incelemeleri özgürlük inceleme ve anketleri değil semtlere göre “düzüşme” özgürlüğü dereceleri anketleridir. Akademik anketler değil, “beyaz” anketlerdir. Beyaz incelemeler, reel problemlere yönelik incelemeleri sevmezler. Beyaz araştırma, “kaşınmayan yeri kaşıma”dır; kaşınan yeri değil.

“Mahalle baskısı” söyleminin çığırtağları mahallenin ve mahallelerinde yaşayan halkların düşmanlarıdır. Aslında ister modern ister geleneksel mahalle neredeyse “mahalle baskısı” da ordadır; mahalle yalnızca geleneksel olduğunda yaptırımları yoktur; modern kültürün yaşandığı mahallede “modern” yaptırımlar; geleneksel kültürün yaşandığı mahallede “geleneksel” yaptırımlar vardır. Mahalle “mahalle”

olduğu için “tutucudur”; geleneksel kültür veya dinî kültür yaşandığı için değil. Türkiye’de mahalle baskısından şikâyet eden beyazların modern toplumun yatak odalarını dahi gözetleyen “elektronik” gözden hiç şikâyetçi olmamaları tuhaftır: özgürlük mü istiyorsun rezidanslara, sitelere dostum sitelere! Gitmek istediğin yer yeni hapishanendir. Her köşede bir kamera. Asıl şikâyet edilmesi gereken yaptırım bu; dışarıda oynayan çocuklarınızı yatak odalarınızdaki ekranlarla izliyor, sonra da mahalle baskısından şikâyet ediyorsunuz. Çocuklarınız bu harfiyen gözetleme, kontrol ve baskı altında “normal” çocuklar olamayacaklar, “adam/âdem/ insan” da olamayacaklar. Lojman mimarisinin ve kültürünün ultra formu rezidans ve sitedir. Bunlar “doğal” habitatlar değil, elektronik hapishanelerdir. Lojman mimarisi Türkiye’de halka atılmış bir kazıktı, çünkü elitlerin halktan kopuşunu sembolize ediyordu; sonra site, şimdi rezidans; yoksullar için TOKİ evleri. Otantik, sahici hayat mahallededir.

TOKİ evleri kravatlı beyaz Müslümanların, kravatlı beyaz muhafazakârların “kalkınma” ve “ilerleme” ideolojisine yaslanarak “gelenek, din ve geçmiş” adına “doğal” kültürümüze attığı kazıktır. Rezidans ve site beyazdır; TOKİ evlerinde oturanlar siyah. TOKİ evleri “mahalle”nin yıkımıdır. Lojmanlar, rezidanslar, siteler ve TOKİ evleri sosyalist kolhozlar, Siyonist kibutzlardır. Mahallede baskı vardır; mahalle siyah, lojman, site ve rezidans, “halk çiftliği” TOKİ evi beyazdır. Mahalle muhafazakârdır; sıcak ve güvenlidir; anne rahmi kadar sıcak ve güvenli. Ferdinand Tönnies’den beri Kent (lojman, site, rezidans, TOKİ evleri, Tanrı olarak para, din olarak eğlence) muhafazakârın ve muhafazakâr kültürün cehennemidir. Modern kent muhafazakârın ve gelenegın cehennemidir. Bir an hakiki muhafazakâr söylemi kullanalım; modern kent kıyamet alâmetidir. Ve kravatlı,

beyaz, radikal Müslümanlar bu cehennem ateşinin odun taşıyıcılarıdır.

Muhafazakârlar “geçmiş” (*tarihi*), liberaller “şimdiyi” (*realiteyi*), sosyalistler “geleceği” (*ütopyayı*) vurgularlar. Geçmiş istesek de istemesek de daima oradadır, fakat sadece geçmişle yaşanamaz; realite, tamam, fakat dünyada kan gövdeyi götürüyor, realite büyük balıkların küçük balıkları yutmasıdır; ütopya, tamam, fakat modernitenin tarihi ütopyalar adına gerçekleştirilmiş büyük katliamların tarihi-
dir. Doğrusu şu: uğruna mücadele verilecek yegâne insanî ütopya “etik” ütopya olabilir. “Etik ütopyalarını” iktidar kurumlarına/aygıtlarına dönüştürenler kendi etiklerine, duruşlarına, pozisyonlarına ve kendilerine ihanet edenlerdir. Tarihimizden/geçmişimizden ve şimdimizden kurtulma lüksümüz yok; tarihimiz ve şimdimiz kaderimizdir, fakat kendimize daha insanca yaşanabilir bir “gelecek” kurmak da hakkımızdır. Geçmiş ve şimdiyi reddederek, yok sayarak değil, onlarla birlikte bir gelecek. Aksi takdirde, depremlerde doğanın “mülkünü” geri alarak kendisini tahrip edenlerden intikam alması gibi, tarih ve şimdi de bizden intikam alacaktır.

Netleştirelim: “Kürtçü Kürt” otantik Kürt’ten, “Türkçü Türk” otantik Türk’ten, “semitist Yahudi” otantik Yahudi’dan, “milliyetçi Ermeni” otantik Ermeni’dan, “İslâmcı Müslüman” otantik Müslümandan daha iyidir. Eşitliğin birinci tarafındakiler “beyaz,” ikinci tarafındakiler “siyah”tır. Birinciler modernitenin cennetine, ikinciler cehennemine. Ve unutmayalım, feminist kadın otantik kadından, sınıfının bilincinde işçi “kendinde sınıf” mensubu işçiden, demokratik sivil toplum kuruluşu üyesi sade vatandaştan daha iyidir. Çünkü bu farklılık skalasındaki ikinci kalemelerde yer alan insanlar “azgelişmiş,” feodal, evrim merdiveninin henüz başında

kalmış insanlardır. Onlar “iktidarlar/beyaz elitler” nasıl istiyorsa öyle olmalıdır. Kadınların başlarındaki “örtüyü” kontrol etmekle, kıçlarındaki donu kontrol etmek arasındaki sınır çizgisi çok incedir. Beyaz elitler, kravat takarlar, kravatlı düşünceleri vardır; bunu görmezler ve başkalarının kıyafetleriyle uğraşmayı “gelişmişlik” göstergesi sayarlar. Onlar beyazdır; beyaz oldukları için elit, elit oldukları için beyazdırlar. Klasik Türk müziği dinleyenler, türkü dinleyenler, ilahi dinleyenler “gerici,” “modern batı müziği” dinleyenler “ilerici”dir. “Gerici” (aslında “otantik”) siyah, “ilerici” beyazdır. Bütün bunlar “ilerleme” mitolojisinin versiyonlarıdır. Fakat beyaz elitlerin kendi “modern” mitolojilerini görmezden gelerek, otantik halkların “mit”lerine savaş açmaları ne büyük ve rezil bir ironidir! Bu beyaz klişelerin gerisinde “ilerleme” dogması vardır. Hangi kisve altında karşımıza çıkarsa çıksın beyazların daima bir “beyaz mitoloji”leri vardır: “ilerleme,” “bilim” ve “teknoloji.” Bunlar beyazların putlarıdır.

De facto hayat, beyaz elitlerin düşündükleri ve istedikleri gibi değildir. Hayat eşzamanlı olarak hem mitik, hem dinî, hem rasyoneldir. İnsan aynı anda hem mitik, hem dinî, hem rasyonel bir varlıktır. İnsan çoğuldur. Bütün müzik türlerinin nefis örnekleri vardır; her biri bizi başka bir insanî yanımızdan sarar. En büyük bestekârlar otantik halklardır. Türkülerimiz ne güzeldir; fakat dünyadaki bütün otantik halkların otantik müzikleri güzeldir. “Altın hızma mülâyim” türküsü ne muhteşemdir ve Türkiye’de yaşayan kaç kişi bu türküyü Abdurrahman Kızılay’dan gözleri dolmaksızın dinleyebilir! Türkiye’de kaç kişi “Oğul kalk gidelim buralardan” adlı anonim Ermeni türküsünü gözleri dolmaksızın dinleyebilir! (“Sarı Gelin” türküsü Ermeni türküsü olsa ne olur olmasa ne olur; türkü “türkü”dür; türkü otantik Türk halklarının, düzeltelim, otantik Batı

Asya ya da Kuzey-Ortadoğu halklarının şarkılarının adıdır.) Beatles ve “Let it be” ne güzeldir. Dede Efendi ne büyüktür; Mozart ne büyüktür! Aslında mukayeseleri yanlış olsa da, Mevlana’nın “Şevk-u Tarab” ayini, “Dokuzuncu Senfoni” kadar güzeldir. Kuzey Ortadoğu halklarının veya Yakın Doğu’nun yahut Yakın-Batı’nın “müzikal Kitab-ı Mukaddes”i daha yerinde bir söyleyişle “müzikal Kur’an”ı saz veya bağlamadır. Bağlama kutsaldır. Türkü otantik ilahidir. Belki de Mutlak İcracı olarak Allah’ın enstrümanı “ney”dir. Yunus’un şiiri “şiiir” değil, Kur’an’ın mealidir. Yine mukayese yapmak densizlik ama *İncil*, *Tevrat* ya da *Kur’an*, Adam Smith’in *Milletlerin Zenginliği’nden*, Marx’ın *Komünist Manifesto’sundan* daha mı değersizdir? *Komünist Manifesto* ne muhteşemdir; *Yuhanna İncili* ya da *Tekvin* ne muhteşemdir! Puşi ya da “zılgıt” Arap kültürünün Kürtlere mirasıdır. Mustafa Kemal’in Rumeli’sinin, Yahya Kemal’in Rumeli’sinin şalvarı, şalvarlı kadınlarımızın türküleri ne güzeldir! Mohaç ne muhteşemdir: “Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik.” Viyana bozgunu ne muhteşem bir bozgundur: “Tuna boylarında sıra serviler tanyeri ağaranda sessiz ağlarmış!” Muhteşem yenilgilerin, muhteşem ölümlerin Rumeli’si. Kediye kadim Anadolu halklarından aldık, köpeği Asya bozkırlarından getirdik. Otantik Kafkas halklarının otantik kıyafetleri İskoçların “kilt”leri kadar güzeldir. Hatta daha güzeldir. Osmanlı devlet ricalinin kıyafeti, iyi ve kötü yanlarıyla İmparatorluk geçmişimiz kadar heybetlidir. Amerikan “country” müziği ne güzeldir. Rock’ın, Blues’un, caz’ın ne güzel örnekleri vardır. Sorun açık olup olmamaktır; başka halklara, kültürlere, fikirlere, dinlere ve ideolojilere açık olmak. Ve her şeyden önemlisi kendi halkına, kültürüne, geçmişine açık olmak! Kimseye hiçbir şey dikte etmemeliyiz; bize dikte edilmesine de izin vermemeliyiz.

Ve beyaz elitler böyle düşünmez, düşünemezler; farklılığı sevmezler, geçmişini sevmezler; “modern” her şey güzel ve iyi, geçmişe ait her şey kötü ve çirkindir. Yeni her şey kötü, eski her şey iyi demekle eşdeğerde. Her ikisi de toptancılık. Toptancı haline dostum! Üniter, yani homojen toplum ütopyalarıdır. Kafalarındaki halk “üniter,” “homojen” halktır; otantik halk değil. Fakat ben uzun süre Batı ülkelerinde kalan ve en fazla özlediği şeyleri sorduğumda “ezan sesi” cevabını veren laik, sosyalist ya da kısaca modern Türkiyeliler gördüm. Ezan sesinin olmadığı yer diasporamızdır. Niyazi Berkes hatıralarında şöyle der: “Bir akşam vakti gemimiz ufuktan kaybolurken, Singapur minarelerinden bir ezan sesi yükseldi, memleketimi hatırladım, içlendim ve ağladım.” Octavio Paz daha ilgi çekici bir örnek olabilir: “Bir gün Amerika’yı sevmeyen bir Meksikalı dostumla Berkeley’de bir kır kahvesinde otururken ‘Berkeley ne kadar güzel bir kent değil mi dostum?’ dedim. Bana şöyle cevap verdi: ‘Evet, haklısın gerçekten çok güzel bir kent dostum, fakat burada ne yazık ki kuşlar bile İngilizce ötüyor!’” Nâzım, Nâzım! “Memleketim” şiirin ne güzel. Teknolojiye tapmasaydın; ah teknolojiye tapmasaydın! Olsun, ne yapalım. “Memleketim, memleketim, memleketim/ Sen şimdi saçlarımın akında/enfarktında yüreğimin/Ve alnımın çizgi-lerindesin memleketim!” “Memleketim” kelimesi ne kadar güzel! Kalp krizim, hüznün çizgim, bâkir topraklardan süzülen sular kadar temiz ve berrak memleketim! Huzur ve ıstırap. Memleketim; yuvam, hürriyetim, ekmeğim-aşım, zürriyetim, geçmişim, şimdilerim ve geleceğim.

Beyaz elitler başka ülkelerin beyaz elitlerinden farklı olarak Türkiye’de kendi halklarıyla birlikte yaşamak istemezler; bazı aşırı örneklerde Türkiyeli olmaktan utanç dahi duyarlar. En büyük idealleri Türkiye’yi ve Türkiye’ye ait her şeyi terk etmektir. Kendilerini “dünya vatandaşları” olarak

görmeye can atarlar. Bir tek yemeklerimizi sever ve başka hiçbir şeyimizi sevmezler: boğazınızda kalsın!

Her toplumun beyazları vardır. Bu normaldir. Sorun bu değildir. Sorun “kaliteli/kalifiye beyazları” olmayan bir toplum olmakta yatıyor. Bugünkü Amerika Amerikan beyazların, Almanya Alman beyazların, İngiltere İngiliz beyazların ürünüdür. Çok daha ilginç olanı, çağdaş demokrasi büyük ölçüde beyazların ürünüdür; tıpkı klasik Batı müziğinin beyazların ürünü olması gibi. Fakat onların beyazları farklı beyazlardır; geçmişlerine, halklarına, otantik kültürlerine küfretmez ve savaş ilan etmezler. Onların beyazlarıyla bizim beyazlarımız arasındaki önemli farklardan biri de, bizim beyazlarımızın başarısız olmasıdır; Türkiye’nin beyazları, çağdaş dünyanın diğer beyazlarıyla mukayese edildiğinde, diz boyu başarısızdırlar: ekonomide, eğitimde, uluslararası ilişkilerde, Türkçülükte, İslâmcılıkta, Ermenicilikte ve Kürtçülükte başarısızdırlar. Bu durumda slogan hazırdır: “Biz adam olamayız!” Başka hiçbir slogan “derin bir aşağılık kompleksini” bundan daha iyi yansıtamayabilir. Ve biri kalkıp bize, 1683 Viyana yenilgisinden 1923’te Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar yenilerek ve kaçarak yaşamış, korku, acı ve mezarlık ağıtlarıyla beslenmiş bir toplumun varislerinden başka ne beklenebilir, diyebilir. Haklıdır.

Her ülkenin ve her toplumun elitleri olmak durumunda. Fakat ne yazık ki Türkiye’nin problemi “halkı” ya da “halkları” değil elitleri: politik, akademik, militer, ideolog elitleri. Kürtçü, Türkçü, liberal, devletçi, İslâmcı, Alici elitleri. Onlar beyaz. Beyazlar güçlerini kullanırlar; yegâne meşgaleleri otantik halka “bilinç” aşılamaktır: etnisite bilinci, milliyetçilik bilinci, sınıf bilinci, İslâm bilinci, Atatürkçülük bilinci. Türkiye’nin yakın tarihi otantik halklara “bilinç” aşılamak isteyen politik elitlerinin trajedileriyle doludur. Burası

onlar için “otantik” halkın tek işe yaradığı yerdir. Bu tablo karşısında siyahların, Kızılderililerin etikten, dolayısıyla hukuk ve demokrasiden başka sığınacak limanları yoktur. Milliyetçiliğe karşı milliyetçiliğe sığınamazsınız. İktidar ilişkilerine karşı etik ve hukuk. Etiğin ve hukukun tatbikinin de kaçınılmaz olarak iktidarı ve iktidarlara gerektirmesi çağdaş dünyanın temel paradokslarından biri olsa bile. Bir öncelikli, hayati acil sorunlar listesi çıkarmak gerekirse, birinci sıradaki sorunumuz, Kürtler sorunu ekonomi sorunu, eğitim sorunu değil, “elitler” sorunudur. Etnisist Kürt elitlerin “bağımsız Kürdistan” sorunudur; Kürt sorunu Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve devlet elitlerinin “resmî ideolojisi” sorunudur. Resmî ideolojisi devlet için büyük bir soruna dönüşmüştür. Etnisiteleri vurgulayan milliyetçiliklerin kol gezdiği bir ülkede “politik” ahlaktan söz edilemez; imparatorluk sisteminin bakiyesi bir toplumda “milliyetçiliğe vurgu” insanlık ve etik dışıdır. Türkiye’de “etik” zorla tatile gönderilmiştir; yapılması gereken şey, “etiğe” sarılmaktır, silaha ve kaba güce değil.

(Bu metin 14 Haziran 2009 tarihli *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde “Az Gelişmiş’ Beyaz Türkler” başlığıyla yayınlanmıştır ve onun gözden geçirilmiş formudur.)

II.

Aydınlanmış Devletin Karanlık Yüzü: Ergenekon

Türkiye kısa süre önce “idealist” bir insanının “görkemli” cenaze törenine tanıklık etti. Törendeki konuşmacı elitlerden biri kürsüden merhum Türkan Saylan için, “seküler” dünya görüşüne uygun şekilde şöyle dua ediyordu: “Işıklar içinde yat, ışık içinde uyu.” Benzer şekilde altmışlı yılların bugün ünlü birçok sosyalisti, uğruna mücadele verdikleri halkla bütünleşmek için girdikleri köy kahvelerinde köylüleri “selamünaleyküm” yerine “Tünaydın arkadaşlar!” diye selamlamıştı. Acaba sömürgeci mi yaşıyoruz? Cenaze levazımatçısı “aydınımız” kelimelerini özenle seçerek “nur içinde yat” demediğine göre, “ışıkta” neyi kastettiği, bilenler için çok açıktır: Bu seküler dua, ben Aydınlanmacıyım, Tanrı’ya inanmıyorum (veya en azından rasyonel bir Tanrı’ya inanıyorum), geleneksel ve irrasyonel her şeye ve özellikle de dine karşıyım, hurafelere ve geleneğe karşıyım; bilim dinden daha üstündür ve yegâne bilgi formudur; tek doğru vardır, o da “bilimsel” doğrudur. Newton’a gelen vahiy doğru; İbrahim’e, Musa’ya, İsa ve Muhammed’e

gelen vahiy yanlışdır. Tanrı'nın hakikati yerine Bilimin ve Aklın hakikati.

Aydınlanmanın, Rasyonalizmin paradoksu rasyonaliteye, bilime ve teknolojiye aşırı vurgusunun, tam da bu aşırılığı dolayısıyla irrasyonel olmasıdır. İrrasyonel olarak rasyonalite, irrasyonel bir şey (entite) olarak Akıl. Politik hayatımızdaki karşılığı radikal Kemalizm. Dinin ve geleneğin irrasyonel (akıldışı) olduğunu iddia edenlerin dinden ve gelenekten “rasyonalite” beklmeleri “irrasyonel” bir şeydir. Hayat “rasyonel/mantıklı” değil “paradoksal”dır. Mantık (akıl) tutarlı, hayat paradoksaldır: “Çıktım erik dalına onda yedim üzümü.” “Aramakla bulunmaz, fakat bulanlar yalnızca arayanlardır.” Aydınlanmanın ışığı da, modernitenin ışığı da gölgeler yaratmıştır: İki dünya savaşı, Hiroşima, Auschwitz, Gulag ve Afrika. Anglosakson dünya görüşünün yaşandığı ülkelerde insanlar tıknır ve kadeh tokuştururken Afrika’da açlık kol geziyor. Yirminci yüzyılın ikinci yarısının ve yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinin “uygar-demokratik” dünyasında efendiler eğlence kültürüne boğulmuşken, Afrikalılar ölümle son danslarını yapıyorlar. Ne dehşet verici bir paradoks! Fransız Devrimi’nden beri tekrarladığımız sloganlarımız tekrarlanmaktan aşınarak yoruldu: adalet, kardeşlik, özgürlük, eşitlik, demokrasi ve barış! Bunlar modern hurafelerimiz!

Işık neredeyse gölge de oradadır. Ortaçağda insanlar Tanrı'nın ışığıyla aydınlandıklarını düşünüyordu; daha iyi insan olmak, daha iyi dindar olmak Tanrı'nın ışığından, dinin ya da bildik bir terminolojiyle dile getirmek gerekirse, Tanrı'nın “nurundan” nasiplenmek anlamına geliyordu. Ortaçağdan modern çağa geçiş ışığın, deyim yerindeyse “nurun” kaynağının değişmesiyle gerçekleşti. Modern kültürümüzde uzun süredir ışığın kaynağı Tanrı değil, Akıl ve

Bilim. Topyekûn bilime ve teknolojiye tapıyoruz; sağcılar, solcular, İslâmcılar, milliyetçiler, liberaler, hepimiz bilime ve teknolojiye tapıyoruz. Kible nerededir? Kible Oxford, Sorbon, MIT ve NASA'dır; Kâbe değil, Kudüs değil, Babil değil. Biz modernler, modern Aklın, modern bilimin ve teknolojinin ışığıyla “aydınlandığımızı” düşünüyoruz. Biz modernlere göre “Aklın,” “Bilimin” ve “Teknolojinin” onaylamadığı bir dine, ideolojiye ya da dünya görüşüne inanılmaz, izin verilemez. Tanrı'nın, Kilise'nin ve İmparator'un otoritesinin yerini artık “Teknobilimin” otoritesi almıştır ve bu otoritenin temsilcisi, müttefiki “ulus devlet”tir. Din, medrese ve kilise ile İmparatorluk devletinin ortaçağdaki ittifakının yerini bilim ve üniversite ile ulus devletin ittifakı almıştır. Ulus devlet akıl ve bilim adına iş görür. Üniversiteyi “ulus devlet” için önemli hale getiren şey bu ittifak ilişkisidir. Türkiye'deki kesif ve harareti üniversite tartışmalarının nedeni üniversitenin bu “politik” konumudur. Üniversite Aydınlanmanın büyük harfle yazılan Akıl nosyonunun sitesidir. Aklın mutlak otoritesini kabul eden herkes “ilerici,” bu otoriteye itaat etmeyen herkes “gerici”dir. Ortaçağın “cennetinin” yerini “aydınlık,” “cehenneminin” yerini “karanlık” temsil eder. Karanlığın temsilcisi “yobaz”dır: gelenek, din, hurafe. On yıllardır Türkiye geleneksel hurafelerle modern hurafelerin savaşına sahne oluyor. On yıllardır “beyaz elitler” hurafelerimizle savaşıyorlar; hurafeyle savaş sonunda “hurafeye” dönüştü.

İmparatorluk devletinde devletin ve hukukun meşruiyet kaynağı toplumun dışındadır (Tanrı); ulus devlet de meşruiyetinin kaynağını toplumdışı bir şeyden (Akıl'dan ve Bilim'den) alır. Aydınlanmanın vurguda bulunduğu “ulusun egemenliği” kavramındaki ulus ya da “halk” fiilen var olan halk değil, Aydınlanmacıların kafasındaki “muhayyel” halktır ve bu halk bir “kurgudur.” Bugün durum değişmiştir.

Günümüzün çağdaş demokratik hukuk devleti için meşruiyetin kaynağı toplumun dışında değil, toplumun içinde bir şeydir; başka bir şekilde söylemek gerekirse toplum içi iktidar ilişkileridir. Meşruiyetin kaynağı toplum içi ilişkilerdir. Yasalar, der Habermas, eğer muhatabı olan toplumun üyeleri bu yasaları kendilerinin yaptığına inanıyorlarsa demokratiktir. Bu bile yeterli değildir; sırtını etik'e ya da etik sistemlere dayamayan yasalar veya anayasalar demokratik de insanî de olamaz. İlham kaynağı etik olmayan yasa sadece "güçlülerin" yasası olabilir.

Ülkemizin insanları için Aydınlanmacı düzen anlayışını en iyi Cumhuriyetimizin kurucu önderinin ünlü özdeyişi dile getirir: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir; Türkiye bir şeyhler ve müritler ülkesi olamaz." Başka hiçbir özdeyiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisini ya da devlet ideolojisini bu veciz ifadeden daha iyi özetleyemez. Cumhuriyetimizin kurucularının bu "keskin" tavır alışını, onları kendi şartları içinde değerlendirerek anlayabiliriz. Mustafa Kemal'i anlayabiliriz; Mustafa Kemal ve arkadaşlarının büyük rüyasını anlayabiliriz. Onlar parçalanmış bir imparatorluğun canlı tanıklarıydılar ve "devleti" ancak "radikal" bir dönüşümün kurtaracağına inanıyorlardı. "Türk devletini ancak "radikal" bir dönüşümün hayata döndürebileceğine inanıyorlardı: "Cumhuriyet." Cumhuriyetimizin kurucuları, "radikal" yenilikçilerdi. "Ulus devlete," "Akla," "Bilim ve Teknolojiye" inanıyorlardı. Onların radikalizmi ve yenilikçiliği "devlet için" radikalizm ve yenilikçilikti, yenilik ve değişim için yenilik ve değişim değil. Ya da bunlar birbiriyle iç içeydi. Radikal Kemalistler bunu, Türkiye'deki iç iktidar çatışmalarında bir araç, bir silah olarak kullanıyorlar. Aslında söyleyemedikleri şey şu: en iyi Türkiye bizim iktidar ve efendi olduğumuz Türkiye'dir. Bunlar da

kim, bu memleketin sahibi biziz; bu çapulculara da ne oluyor! Çarıklılar, yobazlar, az gelişmişler, ne idüğü belirsizler!

Bu resmî ideoloji zamanla kendi içinde evrime uğradı ve 1930'lu yılların ortalarından sonra, İkinci Dünya Savaşı'nın savaş yılları konjonktüründe ılımlı çizgilerini kaybederek Cumhuriyet devletini, dünyadaki diğer örneklerinden çok daha “ılımlı” olsa da bir “ideoloji devletine” ya da “ideolojik devlete” dönüştürdü. Siyaset literatüründe bazen bu Hitler ve Stalin rejimleriyle örneklendirilerek “parti devleti” diye de anılır. Türkiye’de bu zihniyetin en iyi politik-sembolik ifadesi 1960 darbesi, Menderes’in ve iki bakanının idamıdır. Yassıada toplumumuzun kâbusudur! İdeoloji devletleri “seküler şeriat” devletleridir; seküler olmaları “şeriat” olmalarını önleyemez. Şeriatın kaynağı din de olabilir (İsrail rejimi), ırkçılık da olabilir (Nazizm), “eşitlik” fikri de olabilir (Stalinizm). Şükürler olsun ki, hayatın kendisi rejimlerden çok daha güçlüdür. Rejimler geçici, hayatın kendisi kalıcıdır.

Bugün artık şu klişe ifadeyi rahatlıkla kullanabiliriz: Hem dünyada hem de Türkiye’de köprülerin altından çok sular geçti. Halk 1989’dan sonra Berlin Duvarı’nı yıktı, Milat’tan Sonra’ya geçtik, “ideoloji devletleri” tarihe gömüldüler, son krize rağmen kapitalizm zafer şarkıları söylüyor; artık Anglosakson egemenliği, Pax-Americana/Amerikan barışı (!) çağındayız. Bize gelince; yavaş değiştik, ama değiştik. On milyon değil, yetmiş milyonuz; siyaset sahne-mize yeni aktörler girdiler. Türkiye Cumhuriyeti sorunlarıyla ilgili mücadelesini yalnızca içerde değil, hinterlandında, uluslararası arenada da vermeye çalışıyor. Öncelikli sorunlarımız değişti. “Yöneten ideoloji” direnmeye devam etse de artık başka politik ideolojiler arasında bir ideoloji sadece. Kırklı yılların “resmî devlet ideolojisi” politika sah-nemizin birçok failinden biri sadece. Başka her şey gibi o

da “çoğulcu” ideolojilerin tehdidi altında. Artık yegâne politik ideoloji, “yöneten” ideoloji değil, yöneten ideoloji artık ideolojiler arasında bir ideoloji.

Türkiye bugün iç politik sahnesinde “Ergenekon Savaşları” dönemini yaşıyor: Türkçü Ergenekon ve Kürtçü Ergenekon. Bu savaşlar halkla doğrudan ilişkili savaşlar değil, “elitler” arasında, “devlet” elitleri arasında savaşlar. Statükonun savunucuları ile statükonun değişmesini isteyenler arasında bir savaş. “Sivil elitler” ile “resmî” elitler (militer generaller, akademik generaller, yargıç generaller, “sivil” generaller) arasında bir savaş; iktidar savaşları. Bu savaşlara, failleri kendilerini nasıl görüyor olursa olsun, toplumumuzun değişiminin, yeni şartlara adaptasyonunun sancıları olarak bakabiliriz. Karnımız ağrıyor; bağırsaklarımız gurulduyor; kusma zamanımız yakındır. Safralarımızdan kurtulacağız. Türkiye gemisi safra boşaltıyor.

Yaşamak ve hayatta kalmak için değişmek gerekir. Ana hatlarını çizmeye çalıştığım bu çerçeveden bakıldığında “Ergenekon” davasıyla gündemimize giren “Ergenekon savaşları” bir değişim sancısını sembolize ediyor. Medyada haberlerini izlediğimiz “Ergenekoncu” çeteler daha derinde bir fenomenin tezahürleri sadece. Onlar kavga ededursun, “derin” Türkiye hızla değişiyor. Ergenekoncular, pagan çağlarımızın “Ergenekon” mitolojisini kirlittiler. Modernite, mitolojilerimizi bile kirletti.

“Ergenekon” yalnızca bir sembol; bir politik zihniyeti, bu politik zihniyetin uygulamalarını temsil eden bir sembol; onunla “radikal Kemalizm ya da Atatürkçülük,” “ulusalcılık,” “Kemalist milliyetçilik,” “laisizm” formlarında karşılaşırız. Formülü şu: Türkiye = Türklük - İslâm + modern uygarlık. Bu zihniyet, karşı olduğunu, düşmanı olduğunu ve bu yüzden yok edilmesi gerektiğini söylediği

“şeriatçılar” ya da “radikal İslâmcılar” kadar radikal. Radikal İslâmcılık püriten, saf İslâmî değerler ve normlar konusunda tutucu ve “gerici,” radikal Kemalizm kırklı yılların resmî devlet ideolojisi (yalnızca homojen devlet değil, aynı zamanda homojen toplum) konusunda tutucu ve “gerici.” Düşmanlarınıza benzemeniz mukadderatınızdır. Düşmanlarımızın araçlarına ve tekniklerine başvurur ve onlar gibi oluruz. Radikal İslâmcılık ne kadar tutucu ve radikal ise “Ergenekoncular” da o kadar tutucu ve radikal. Şeriatçılara karşı “şeriat” istiyorlar. Dinin bıraktığı ya da bırakacağı bütün boşlukları doldurmak isteyen her ideolojinin ve dünya görüşünün “din” olması kaçınılmazdır. Seküler bir din, ama din. Ergenekoncu zihniyetin yegâne farkı, farklı bir “şeriat,” seküler bir şeriat istemesi.

Aydınlanma jargonunu kullanmak gerekirse, “radikal “Kemalizm” “gerici Kemalizm”dir ve bunun nedeni de açıktır; “ilerici” babaların çocuklarının kaderi “gerici radikaller” olmaktır; çünkü politik babalarının kurduğu düzeni korumak gibi kaçınılmaz bir misyonları vardır. Temsilcilerinin “politik hararetliliğinin” ve “hırçınlığının” nedeni, hâlâ Türkiye’de devlete “içeriğini” armağan eden çoğu kurumu (hukuk kurumu, militer kurumlar, üniversiteler, bürokrasi vb.) ellerinde bulunduruyor olsalar da, “yönetici ideolojinin” mensupları olma konumundan, politik hiyerarşinin ya da iktidar hiyerarşisinin daha alt basamaklarına düşerek marjinal bir gruba dönüşmeleridir. Artık “radikal Kemalizm” marjinaldir; marjinal ideolojilerden biridir. Radikal Kemalistler “sokağı” kontrol edemedikleri için Cumhuriyet mitinglerinde sokaklara döküldüler. Rutin hayat, kontrolleri dışında kaldı. Onlar da başka politik gruplar gibi mitingler düzenliyorlar. “Radikal Kemalistler”in iktidar kavgalarıyla Atatürkçülük marjinalleşme tehdidi altında. Politik sahremizde artık “Radikal İslâm” ne kadar marjinalse “Radikal

Kemalizm” ya da “Tutucu Kemalizm” de o kadar marjinal. Radikal Kemalizm, Türkiye realitesine bakmak gerekirse, politika sahnemizde politik mücadele veren renklerimizden yalnızca biri haline gelmiştir ve başka politik renkler gibi bir politik renk olarak yaşamak onun da hakkıdır.

Söylemeye bile gerek yoktur ki, “tutucu” ya da “gerici” Kemalistler, toplumumuzdaki başka politik aktörlere yaşama hakkı tanımak istemezler; “darbeye” ya da “silaha” başvurma, yani politik mücadelede politika-dışı araçlara başvurma eğilimi bunun en iyi nedenidir. Atatürk üzerinden siyaset yapar, fakat din üzerinden siyaset yapılmasını reddederler. “Dinî şeriat” üzerinden siyaset yapılamaz, fakat “seküler şeriat” üzerinden yapılabilir. Din üzerinden siyaset yapmak “dini” ne kadar vazgeçilebilir, ikincil bir araca dönüştürüyorsa, “Atatürk” üzerinden siyaset yapmak da “Atatürk”ü o kadar ikincil, vazgeçilebilir, yerine başkası tercih edilebilir bir araca dönüştürür. Çünkü amaç araçtan daha değerlidir. Amaçlar aslî, araçlar talidir. Çünkü böyle bir durumda “İslâm” ya da “Atatürk” politik iktidar mücadelesinin “kılıfı” haline gelir. Politik iktidar mücadelesinin “araçları” da “politikleşmek” durumundadır. Politika politize ettiği şey değildir, “politika”dır. Politize olan şey “kendisi” kalamaz.

Ergenekoncular ya da “radikal Kemalistler” Takrir-i Sükûn’u, 27 Mayıs darbesinden sonra mahkûmlara yapılan “muameleyi” (Yassıada Menderes’tir; Yassıada utanç adasıdır) 12 Eylül “işkence hanelerini” unutarak, polisin ve yargıçların kendilerine “insanca” muamele yapmasını istiyor ve Ergenekon tutuklularına yapılan muameleyi “insanlık dışı” sayıyorlar; fakat bu bir çelişki; bu talep sizin tarafınızdan dile getirildiğinde meşruiyeti yok; Türkiye’de insanî muamele talebini en son dile getirme hakkına sahip grup

kuvvetle muhtemeldir ki radikal Kemalistlerdir. Bu yüzden hiç ikna edici değiller. Radikal İslâmcılar için politik faaliyetteki “Bir Numara” Peygamber’dir; onlar için, Cumhuriyet mitinglerinden birindeki afişte olduğu gibi, “Bir Numara” Atatürk’tür; görünüşe bakılırsa Atatürk. Gerçekte bir numara “derin Ergenekon’da oyunun kuklalarının iplerini idare etmekle meşgul. Bunlar 27 Mayıs 1960 darbesinde de işbaşındaydı. O zaman kuklaların ipleri kimin elindeyse şimdi de onun elindedir. Atatürk’ü politik mücadelede “Bir Numara” diye gören zihniyetin, yine politik mücadelede Peygamber’i “Bir Numara” olarak gören zihniyetten farkı ne olabilir? Hepimiz biliyoruz ki, “Bir Numara” olsa olsa Orwell’in “Big Brother”ıdır ve Radikal İslâmcılık ve Radikal Kemalizm aslında kaş yaparken göz çıkarır. İslâmcıların “Müslümanlığı” Kemalizm’e düşmanlıkla eşitlemeleri İslâm için talihsizliktir elbette; fakat Atatürkçülüğün dine düşmanlıkla eşitlenmesi hem Atatürk hem de Türkiye için talihsizliktir. İslâm’ın “kirli iktidar” ilişkileri çöplüğünde ne işi olabilir! Atatürk’ün kirli iktidar kavgalarınızda ne işi olabilir! Türkiye’nin büyük üniversitelerinden birinin “Ergenekoncu” profesör-hekim rektörü (üniversitelerimizde rektörlerin yetkileri kraliyet rejimlerinde krallara tanınan yetkilerle mukayese edilebilecek ölçüdedir) iki binli yılların başlarında bin küsur akademisyenden oluşan bir akademik toplantıda hocalara şöyle sesleniyordu: “Üniversitemizde her bölüme ‘matematiksel Atatürkçülük’ dersi koyacağım ve buna ibret-i âlem olsun diye önce İlahiyat Fakültemizden başlayacağım.” Platon gibi sayın rektör de Tanrı’nın matematikçi olduğuna inanıyor olabilir; fakat ben onun matematiğe Atatürk’ten daha fazla inandığına eminim. Ergenekoncuların ya da radikal Kemalistlerin “radikal” söyleminde Atatürk Selanik’te bir çocuk, Trablusgarp’ta kolağası Mustafa Kemal, Teşkilat-ı Mahsusa

elemanı, Cumhuriyet'in banisi değildir; Türkiye'nin başka mağdurları gibi bir mağdurdur ve birileri çıkıp onu Erge-
nekonculara karşı savunmak isteyebilir. Ve bu savunmanın
bir meşruiyeti vardır. Fakat sayın rektörün problemi "sivil"
olmamasıdır; o bir general profesör, general rektör ve ge-
neral akademisyendir.

Türkiye her radikalizmi öğüterek, önemsizleştirerek
posasını çıkarmaya çok elverişli bir ülkedir. Türkiye radi-
kalizmleri öğüten büyük bir değirmendir; hammaddesi ra-
dikalizmler olan bu değirmenden çıkan şey er ya da geç
"ılımlılıktır." Bireyler intihar edebilirler; fakat halkların inti-
har ettiği vaki değildir. Bu anlamda Türkiye hem halkı hem
de politik, kültürel, ekonomik yapısı ve uluslararası ilişki-
leri bakımından "radikalizmlere" kapalıdır; "radikalleşme"
Türkiye'de "marjinalleşmeyle" sonuçlanır. Radikalizm "te-
kil," "üniter," yekpare ve homojen; toplum ve hayat çoğul-
dur. Bütün bunlar "devlet radikalizmi" için de geçerlidir.
Belki de devlet radikal olmaması gereken yegâne kurum-
dur. Türkiye'nin şartları kişileri, grupları, kurumları "ılımlı-
lığa," "itidale" zorlar. İtidal insanîdir; itidal "hoşgörü"nün
eşiği, kapısı ve bereketli toprağıdır. Tarihin bütün cellat-
ları radikaldir.

Cumhuriyetimizin radikal Aydınlanmacı kurucu elitleri
radikal değişmeyi "devlet" için gerçekleştirmişlerdi: devlet
ve devletin hayatta kalması için bilim ve teknoloji; devlet için
radikalizm. Onların "miraslarına sahip çıkma" iddiasındaki
"radikal Kemalistler" Türkiye'de bunu "iktidarda kalmak"
için istiyorlar; her ne olursa olsun iktidarda kalmak! Onlara
göre "radikal ve demokratik cumhuriyete" sahip çıkılabilir,
fakat "laik ve demokratik olmayan" ("laik" ve "demokratik"
kelimelerinin radikal Kemalist vokabülerde "özel" anlamları
vardır) bir cumhuriyete sahip çıkılamaz. Fakat Cumhuriyet

demek “devletiniz” demekse ne yapacaksınız? Türkiye’nin “gerici” diye lanetlediğiniz “muhafazakârları” on yıllardır rejimden şikâyet ettikleri halde, “devlet”in rejimden daha önemli olduğuna inanıyor ve kafalarındaki devletle örtüşmese de “devletlerini” geçmişte olduğu gibi şimdi de destekliyorlar. Ortalama muhafazakâr onlardan farklı olarak şöyle düşünür: Bu devlet (Türkiye Cumhuriyeti Devleti) laik olduğunda da, faşist olduğunda da, sosyalist olduğunda da bizim devletimizdir. Aslında Türkiye’de genelde halk böyle düşünür. Radikal Kemalistler şöyle düşünürler: ya benim olacaksın ya da kimsenin; seni benden başka kimseye yâr etmem. Nitekim muhafazakâr General Kâzım Karabekir, “dinimize dokunmadıkça komünist bile olabiliriz” demişti; yeter ki devleti yaşatabilelim.

Ergenekonculara, “radikal” ya da “gerici” Kemalizm’e rağmen Atatürk’ü ve Cumhuriyeti sevmek mümkün müdür? PKK’ya ve Kürtçülüğe rağmen Kürtleri sevmek mümkün müdür? Radikal İslâmcılara rağmen din ve dindarları sevmek, en azından onlar karşısında hoşgörülü olmak mümkün müdür? Radikal Kemalistlere rağmen radikal Kemalistleri toplumumuzun meşru renklerinden biri ve politik mücadelelerini meşru politik mücadele olarak görmek mümkün müdür? Radikal Kemalistler kendilerini Atatürk’ün ya da Cumhuriyetin kızları ve oğulları görüyorlar (“Ayol ben Cumhuriyet kızıyım!”), kendileri dışında kalanlar kimin oğulları ve kızlarıdır? Radikal Kemalistlere rağmen, Atatürk’ün ve Cumhuriyetin oğulları ve kızları olmak mümkün müdür? Darbeci generallerine rağmen orduyu sevmek mümkün müdür? Darbeci hukukçularına rağmen, hukuk düzeninin erdemine inanmak mümkün müdür? Türkiye’yi sevmeyi “tekeline” gören “Ergenekoncu” bir zihniyet varken, insanın ülkesini sevmesi mümkün müdür?

Zor ama mümkündür; fakat nasıl mümkündür? Türkiye’de devleti “devlete” rağmen seven bir halk yok mudur? Ergenekoncular memleketi neredeyse “aşırı” sevgiden öldüreceklerdi! Bu patolojik bir sevgi. Kimse sevdiği şeyi öldürerek sevemez. İstanbul’da bir okulun duvarına “vatansever” Ergenekonculara hitaben büyük harflerle yazılmış şu slogandaki ironiyi anlamamız gerekiyor: “memleket size emanet kızlar bize!”

Aslında Türkiye’de din Batılı ülkelerdeki dinle mukayese edildiğinde güçlü tarihsel kurumlardan yoksundur; Türkiye’de Müslümanlığın Katolik Kilisesi, Protestan Kilisesi gibi ekonomik, malî ve politik bakımdan özerk kurumları yoktur; İslâm teolojisi Hristiyan teolojisiyle mukayese edildiğinde, İslâm’ın Hristiyan teolojisi kadar güçlü bir teoloji geleneği yoktur. Katolik bürokrasisi ve ruhban sınıfı anlamında entelektüel ve idarî bürokrasisi yoktur. İran’da olduğu gibi bir Mollalık kurumu ve mollalar geleneği yoktur. Diyanet devlet kurumudur, din kurumu değil. Türkiye Cumhuriyeti’nin mirasına ve küllerine konduğu Osmanlı İmparatorluğu resmî tarih ideolojisinin sözünü ettiği gibi bir “şariat” devleti değil, teamüller hukukunun egemen olduğu bir teamüller devletidir. Çok halklı, çok dinli, çok kültürlü toplumlarda (Osmanlı toplumunda) günümüzün politik söyleminde vurgulanan “şariat devleti” anlamında şariat devletleri kurulamaz. Şariatçılık, kuralı, normu, kuralın ve normun kesinliğini, dinî normların evrenselliğini vurgular. Radikal İslâmcılık, Müslüman geleneğin dışıdır, içi değil. Gelenek mutedil, ılımlı, hayatla uyumlu, radikalizm hayata saldırıdır. Şariat “kurallar” ya da “normlar” demek; aslında politik, kültürel, ekonomik ve gündelik hayatı ister dinî ister seküler “normlara” göre düzenlemek isteyen her “rejim” şeriattır. Dinî ya da seküler olmasının hiçbir önemi yoktur. Rutin gündelik hayata kendi “şariatını”

dayatan her rejim “şeriatır” ve totaliterdir; çünkü hayatın yüzde doksan dokuzu rutin hayattır. Meselâ devlet eliyle doğum kontrolü, siyasî rejimlerin insanların yatak odalarını, bacak aralarını kontrolüdür. Ergenekoncular kendi seküler şeriatlarının egemen olmasını istiyorlar. Drama, şeriata karşı şeriat. Onlar, kendi şeriatlarına harfiyen uyan homojen toplum ütopyasının kurbanları. Fakat ne yanından bakılırsa bakılsın bu bir “negatif” ya da “kara” ütopya.

Fransız devletinin ve Alman devletinin “laisizme” vurgusunu anlamak kolaydır; dolayısıyla “din” karşısındaki korkularını anlamak kolaydır. Fransızlar ve Almanların tarihi din savaşlarının, din ve Tanrı adına gerçekleştirilmiş katliamların tarihidir. Türkiye’nin tarihsel arka bahçesinde Avrupa’daki örneklerine benzer ve onlarla mukayese edilebilir “din” savaşları yoktur. Türkiye’de “din” kan dökmemiştir. Türk laisizminin ya da “laikçiliğinin” tarihsel karşılığı yoktur ve bu yüzden Türkiye’de “laisist” tutumu anlamak zordur.

Fakat radikal Kemalistlerin din karşısındaki tutumlarını anlamak kolaydır; Türkiye’de din karşısındaki “fobi” Frankofonizm; Fransız Aydınlanmasının ürünüdür. Fransız Aydınlanması dinin insanın korkularından doğduğuna, insanın korkularının ürünü olduğuna inanır; bu korkular ortadan kaldırılırsa, dine ihtiyaç da ortadan kalkacaktır. Fakat bu düşünce artık günümüzde savunulabilir bir düşünce değildir. Dinin korkularımızla ilişkisi kurulabilir, fakat dini korkunun tecessümü olarak görmek yanlıştır. Din korkudan değil, insanın kendisini ve dünyasını “anlamlandırma” ihtiyacından doğmuştur; insan bir “anlam” varlığıdır. İnsanın nereden geldik, nereye gidiyoruz benzeri büyük sorularına yalnızca dinler cevap verebilir; anlamın çöküşü nihilizmdir ve dinden çok daha tehlikelidir. Kaldı ki “inanma” yetisi ve “inanmama” yetisi de başka yetilerimiz (görme,

işitme, dokunma) gibi insanın ontolojik kurgusunun temel unsurlarından biridir ve bu yeti olduğu sürece insan aynı zamanda bir inanç varlığı olmaya devam edecektir. Kitaplı dinler ya da seküler dinler, inanma yetimiz var olduğu sürece var olmaya devam edecektir.

Türkiye’de dine İslâm’ın “siyasallaşması” açısından da bakılabilir. İslâm’ın siyasallaşmasına çok daha genelde Türkiye’de muhafazakâr politik ideolojinin ya da muhafazakârlığın doğuşu ve gelişmesi çerçevesinde bir şey olarak bakılabilir. Radikal Kemalistlerin iddialarının aksine Türkiye’de dini siyasallaştıran fail öncelikle ve kronolojik olarak devlettir, devlet dışındaki gruplar değil. İslâm’ın 1770’li yıllardaki ilk siyasallaşması Osmanlı devletinin dünya devletleri arasındaki iktidar ilişkilerinde güçsüzlüğünün tescilidir. İmparatorluk imparatorluklar ve devletlerarası iktidar mücadelesinde çözümlü tebaaya “cihad” çağrısında bulur. Bu “İslâmcılığın” Türkiye’de bir devlet ideolojisi olarak doğduğunu gösterir. İslâm’ın ikinci siyasallaşmasını II. Mahmud adıyla anmak gerekir. II. Mahmud Türkiye’nin tarihindeki en büyük “devrimi” gerçekleştirir. O gelmiş geçmiş en büyük Türk “devrimci”dir. O “devrimci” padişaktır. 1826’da Yeniçeriliğin ve Yeniçeriliğin müttefiki Bektaşiliğin tahribi “klasik Osmanlı devlet sistemi” diyebileceğimiz şeyi ortadan kaldırır. Müslüman tebaa bu “devrimci” padişaha “Gâvur Padişah” adını layık görür; Yeniçeriliğin yok edilmesi Vakay-i Şerriye’dir. Resmî elitler bu olayı Vakay-i Hayriye olarak görmeyi tercih ederler. 1826 yalnızca Yeniçeri Ordusu askerlerinin kolektif ölümünü değil, Yeniçeriliğin içeriğinin mimarı Bektaşî tarikatı şeyhlerinin ve mensuplarının katlini de sembolize eder. Devlet üçüncü olarak Türkiye’de İslâm’ı Takrir-i Sükûnla radikalleştirerek politize eder. Türkler Rumeli’yi II. Mahmud’la kaybettiler. İslâm’ın politizasyonunun dördüncü aşaması kısmen sivil kanattan gelir: Erbakan

hareketi (Türkiye’de devlet müsamahası olmaksızın hiçbir radikal ideolojinin ayakta kalması mümkün değildir). Beşinci aşama 28 Şubat ve bir dizi başka başarısız darbe girişimidir. Özetle dile getirmek gerekirse, Türkiye’nin yakın tarihinde devlet halkını yukarıdan radikalleştirmiştir. Devlet radikalizmi ya da “resmî” radikalizm yalnızca “radikalizmler” doğurabilir. “İslâmcı” radikalizm Türkiye’de Müslüman cemaatin daima periferisinde var olagelmıştır. Türkiye’de halkta politik karşılığı olan akım “İslâmcılık” değil, muhafazakârlıktır. Türkiye’de III. Selim’den beri muhafazakârlık vardır; dönemin Osmanlı paşalarından biri Fransız Devrimi’ni “Zındıklıktır” diye tanımlamıştı; İmparatorluk sistemi için Fransız Devrimi’nin ve devrimcilerinin o zamanın dünyasına ihraç ettiği “ulus devlet” sistemi ve “ulusçuluk” zındıklıktı; çünkü ulusçuluk İmparatorluğun parçalanması anlamına geliyordu. Ve elbette bu “zındık” ifadesi de bahis konusu Paşa’nın söyleminde “dinî” değil, politik anlamlarla yüklü bir terimdi.

Işık neredeyse gölge de oradadır. Her ışık kaçınılamaz şekilde kendi gölgelerini yaratır. Radikal Kemalizm ya da “Ergenekon” Kemalizm’in ve Aydınlanmacı Cumhuriyetin “aydınlık” değil, “karanlık” yüzü olabilir. Kimse Cumhuriyet ve Atatürk sevgisini tekeline alamaz; çünkü “tekeli” fikri demokratik değildir. Ve elbette Aydınlanmacı Cumhuriyetin başka karanlık yüzleri de vardır. Çoğulcu demokrasiler çağında toplumumuzun “ılımlılık ya da itidal”den daha makul ve insanî başka hiçbir tercihi olamaz. Çağdaş dünya toplumunun ruhu pragmatist liberal Amerikan filozofu Richard Rorty’nin şu harikulâde ifadesinde gizlidir: “Nasıl daha az zalim olabiliriz?” Daha az zalim olmak mümkün müdür; iktidar ve güç kavgalarının egemen olduğu bir dünyada daha az zalim olmak nasıl mümkündür? Annemize, babamıza, çocuklarımıza, eşimize, sevgilimize,

dostlarımıza, hocamıza ve öğrencimize, işçimize ve patronumuza, müminlere ve inanmayanlara, hatta Tanrı'ya karşı nasıl daha az zalim olabiliriz? Kendimize karşı nasıl daha az zalim olabiliriz? Doğaya, çevreye, flora ve faunaya, bitkilere ve hayvanlara, suya, havaya, ateşe ve toprağa karşı nasıl daha az zalim olabiliriz? Başka gruplara, başka halklara karşı nasıl daha az zalim olabiliriz? Gardiyan suçlu, doktor hasta karşısında nasıl daha az zalim olabilir? Devletler, iktidarlar halklarına karşı nasıl daha az zalim olabilir? Ordular düşmanlarına karşı nasıl daha az zalim olabilirler? Nasıl daha az zalim kurumlar inşa edebiliriz?

Günümüzde başta devlet ya da politik iktidar olmak üzere hiçbir politik kurum, bu soruların ima ettiği şeylere bigâne kalarak varlığını ve meşruiyetini koruyamaz. “Tanrı merhametinden öldü” der Nietzsche; merhametin Tanrısı, merhamet Tanrısı, merhametli Tanrı öldü. Modern dünyamızda, Aydınlanmanın, teknobilimin, rasyonalitenin dünyasında Tanrı merhametinden öldü; merhamet “out,” zulüm “in.” Yalnızca merhamet Tanrısının yaşadığı bir dünyada, yalnızca insanların bir merhamet Tanrısının kulları ve müminleri oldukları bir dünyada, yalnızca merhamet Tanrısına merhamet gösterilen bir dünyada daha az zalim olabiliriz. Yalnızca “merhamet” karşısında merhametli olduğumuz bir dünyada daha az zalim olabiliriz. Zulme ve zalimlere karşı nasıl daha az zalim olabiliriz? Zulüm baki-
dir ve zalimler uzun yaşar: Veyl onlara! Veyl!

III.

Radikaller, Azizler, Sistem ve AKP

Radikalizmini *Minyeli Abdullah* romanına ya da Politzer'in *Felsefenin Temel İlkeleri* adlı kitabına borçlu olmak, bu ülkenin "radikal" çocukları için ne büyük bir talihsizliktir! Son günlerde bu talihsizliğin "kurbanı," hayatın "mutlu" tesadüfleriyle "yazar-çizer" olmuş kendilerince "radikal" bazı "aydınlar" kerameti kendinden menkul "Akepelileşmek" kavramı etrafında içi boş bir tartışma yürütüyorlar. Pes doğrusu!

Yaptıkları şey, Türkiye'de "modernleşmenin" siyasî partileri de içine alan kaçınılmaz sonuçlarını politikacılara ve politik partilere transfer etmek. Sosyal değişimleri, "politik" değişimler olarak okumak. Toplumun değişmesinin her durumda "iktidar ilişkilerindeki değişme olduğunu görememek; modernleşmenin bir iktidar ilişkileri değişmesi olduğunu görememek. Toplum iktidar ilişkileri değiştiği için değişir, teknoloji değiştiği için, üretim araçları değiştiği için değil; çünkü toplum bir iktidar ilişkileri şebekesidir; daima hiyerarşiktir. Teknolojik değişme iktidar ilişkilerini değiştirmez, iktidar ilişkileri teknolojiyi değiştirir. Değişmenin kaynağı teknoloji ve bilim değil, iktidar ilişkileridir.

Doğa bilimcilerinin bize tanımını ve izahını yaptığı dünya yuvarlak (dairevî), sosyal bilimlerin tanımını ve izahını yaptığı dünya, yani sosyal dünya, insanın dünyası ya da toplum denilen dünya piramidaldir. Daire eşitliği sembolize eder; piramit eşitsizliği. Doğal dünya dairevî, sosyal dünya piramidaldir. Sosyal dünya hiyerarşiktir. Sosyal dünya eşitsizlik ilişkileri üzerine kuruludur. Toplumu mümkün kılan şey eşitlik değil; eşitsizliktir. Hem klasik sosyolojinin tanımını ve izahını yaptığı ulus/millet ölçekli toplum, hem de Wallerstein'ın adını koyduğu dünya toplumu. Hiyerarşi, hem her bir toplumda hiyerarşi hem de uluslararası toplumda hiyerarşi; güçler ya da iktidarlar hiyerarşisi. Eşitsizlik reel, eşitlik ideal'dir. Eşitlik reel değil, "ideal"dir. Sosyal değişme, iktidar ilişkilerinde değişmedir. Devrimler söz konusu olduğunda bu değişme "kesif," keskin, yıkıcı, reform söz konusu olduğunda "ılımlı"dır.

Toplumlar değiştiğinde bu hiyerarşinin farklı basamaklarını işgal eden faillerin toplum hiyerarşisindeki yerleri değişir. Yukarıda sözünü ettiğim "sözde" yazarların "entelektüel getto"larında yaşıyor olmalarının görmelelerini engellediği şey, her sosyal değişme/modernleşme türünde olduğu gibi Türk modernleşmesinin bedelini de toplumun muhafazakâr kesimlerinin, muhafazakâr ailelerinin ve kişilerinin ödüyor olmasıdır. Çünkü muhafazakâr "muhafaza" etmek istediği şeyi, iktidar ilişkilerindeki yerini, yani "iktidar" statüsünü kaybeder. Muhafazakârlık bu kaybı reddeden ve onu telafi etmek isteyen politik tutumun adıdır. Muhafazakâr "modernleşmenin" bedelini ödeyen kişidir. Toplum değişirken, değişme yanlısı kesimler rahat, eldekini (eldekinin iktidar statüsünü) muhafaza etmek isteyen kesimler rahatsızdır. Çünkü iktidar ilişkileri merdivenindeki "egemen" konumları tehdit altındadır. Bu egemen konum kültürel, ekonomik, entelektüel,

politik ve hatta estetik de olabilir. Dinî de olabilir seküler de. Muhafazakârlık modernleşmenin bedelini ödemeye talip olmaktır. Gelenek, yani statüko korunmalıdır. Çünkü “modern hayat” (rasyonelitenin irrasyoneliteye dönüştüğü yer) muhafazakârın cehennemidir; çünkü geleneğe bağlı olarak yaşamak istemenin bedeli ağırdır; çünkü gelenek ve din, iktidar hiyerarşisindeki yerini kesif bir değişme sürecinde giderek kaybetmektedir. Modern kültür, modern hayat, şeref, ahlak, aşkın, “soylu” erdemlerin, her ne olursa olsun kadim her şeyin pazara çıktığı yerdir. Modern hayat “para”nın her şeye kadir-i mutlak Tanrı olduğu hayattır. Yalnızca para (kapital, sermaye) rasyoneldir; yalnızca para rasyoneldir ve başka her şey irrasyoneldir. Normların “Normu” olarak Tanrı versus normların “Normu” Para. Yalnızca Kapitalizm rasyoneldir; yalnızca kapitalist uygarlık, yalnızca “modern” uygarlık rasyoneldir; çünkü yalnızca iktidar rasyoneldir ve hiyerarşinin alt basamakları ne kadar aşağıdalarsa o kadar irrasyoneldirler. Rasyonel “normal”, irrasyonel anormaldir. Para rasyoneldir; cehennemin yolu rasyonelite otobanıdır. Cehennem paradır; muhafazakârın cehennemi. “Çok mal haramsız olmaz.”

Modernleşmedeki her şey, muhafazakârın ezeli ve ebedî Tanrısının yeni Tanrı (Para, Kapital) karşısında hiyerarşideki yerini kaybederek evrensel bir iktidar ilişkisinin alt basamaklarına düşüşünün habercisidir. Ve bunu yüzyıl önce ilk tespit eden seküler peygamber (Anti-Krist, yani Anti-İsa-Masih) Nietzsche’dir: Tanrı öldü! Değişme, başkalarını “değişmemekle” suçlarken kendileri değişmeyenlerin, ısrarla değişmek istemeyenlerin zannettikleri gibi “iradî, tercihe bağlı” bir fenomen değildir; değişme kaderdir. Hiç değilse Herakleitos’tan beri kaderdir: Her şey akar. Ve kitaplı dinlerin Tanrısı aşağı, modern toplumun Tanrısı Para yukarı.

“Radikal” olmak, radikallerin sandığından çok daha derin bir fenomendir: hayata ve hayatın şartlarına rağmen ilkelerden yana olmak, ilkelerde diretmek, ilkelere göre yaşamak, hayat karşısında ilkelerde ısrar etmek. Ne “harbi” bir tavır! Radikal olmak, “türbanlı” ya da “sosyalist” kızların bundan böyle artık kiminle evlenecekleri endişesiyle yaşamak, bir dini ya da ideolojiyi “kadın” sorununa, amiyane bir tabirle “edep yerleri” ya da “apış arası” sorununa indirgemek değildir. Radikal olmak, kapitalist, sosyalist ya da demokratik veya teknolojik “sistemin” ya da “rejimin” dışında yaşamak değildir; sistemin dışında yaşamak imkânsızdır, çünkü sistemin ya da rejimin dışı yoktur; pagan çağda yoktu; ortaçağda yoktu; şimdi de yok. Radikali “radikal” yapan egemen ve rayıçteki iktidar ilişkileri “sistemi”dir; radikalizm ve radikal varoluşunu, varlığının anlamını bu sisteme borçludur. Egemen sistem olmadığında o da olamaz. Bu yüzden radikaller “sisteme” en az sistemle barış içinde yaşayanlar kadar bağımlıdır. Taliban ve El Kaide bile sistemin içindedir; çünkü sistemle mücadele sistemin parçası olmayı kaçınılmaz kılar. İster Musevî, Hristiyan ister İslâm, kitaplı dinlerin peygamberleri ve azizleri, dünyanın her yerinde “ortaçağ teknik, politik, ekonomik ve kültürel” sisteminin içinde yaşadılar. Sözüün gelişi ziraî ekonomi, imparatorluk sistemi, ortaçağ teknolojisi vb. Hem kredi kartı kullanmak hem de sistemin dışında kalmak mümkün değildir. “Gerçek ve hakiki” radikalizm sistemin içinde mümkündür; çünkü radikalizmler varoluşlarını sistemlere borçludur. İlkelere vurgu hayatın kendisinden uzaklaşmayı kaçınılmaz kılar; ilkeler de radikaller gibi kendi içlerinde tutarlı, hayatın kendisi paradoksaldır/çelişkilidir. İlkeler soyut, iktidar ilişkileri reeldir. Radikallerin fiilî hayattan kopuk kendi “radikal” gettolarında yaşamak istemelerinin nedeni budur; radikal tavizsiz olmak ister; çünkü iktidar ilişkileri ilkeleri

kirletecek, eğip-bükecek ve hayata uyduracaktır. Radikalin gettosu kendi bakış açısıdır. Radikal dışardaki her şeye kapalıdır; kapalı kalmak ister. Başka bakış açılarının tümü yanlıştır. Radikal hep dışarıda, iktidar ilişkilerinin dışında kalmak ister. Fakat bu bir illüzyondur. Radikal, tutarlılığını fiilî hayatın dışında kalmasına borçludur. Çünkü soyut ilkeler tutarlı, hayat çelişkilidir. Mantık tutarlı, hayat paradoksaldır. Çelişkiler radikalın “tutarlılığını,” “iç uyumunu” bozarak yakar. Hayat çelişkilerle üzerimize gelir. Bu, gelenegin akıl karşısındaki erdemidir; gelenegin irrasyonalitesi hayatın bu tutarsızlığını, çelişkililiğini, paradoksunu emmiş olmasıdır. Akıl radikal, gelenek esnek ve ılımlıdır. Teamüller, hayata rasyonel kurallardan çok daha yakındır. Bu “rasyonalist” gelenek için de geçerlidir; rasyonalist gelenek hayata “akıl”dan ya da “rasyonaliteye” vurgudan çok daha yakındır.

Aslında yegâne savunulabilir radikalizm “etik” radikalizm, etikte radikalizmdir. “İdeal radikaller” ile “reel radikaller”i birbirinden ayırmalıyız. “İdeal radikaller” — “reel radikaller” değil — adı ister din, ister ideoloji, ister mit olsun etik sistemlerin azizleri, evliyalari ve uluları, büyük ruhlarıdır. İnsan ve toplum hayatına hiçbir zararı dokunmayan tek radikalizm türü, “iktidar” olmak istemediği sürece etik radikalizmdir. Sosyalizm seküler “azizleri”ni kaybettiği için risk altında; “etiğe-karşı etik” olarak kapitalizm kapitalist “azizlerini” kaybederse çökebilir. Dinlerin avantajı buradadır, dinlerin gücü azizlerinin varlığındadır. Türkiye’de İslâm’ı bir etik sistem olarak başka etik sistemlerden — en azından halk nezdinde — daha güçlü kılan şey “radikal İslâmcılar,” İslâmcı yazarlar ve minare sayısı değildir; “azizleridir.”

“Tapınaklarda bile inananlara rastlanabiliyor!” Sosyalistler, Yahudiler, Hristiyanlar ve elbette Müslümanlar

arasında bile “hakiki” inananlara, yani “azizlere” rastlanabilir. Dinî ya da seküler; azizler. Onlar görünmezler, kimse onların farkında değildir; fakat hep orada, hayatın içinde ve vardırırlar. Onlar rutin, gündelik hayatın paradigmatic şahsiyetleridir. Onlar “etik” dünyanın iktidarlarıdır, “reel” dünyanın iktidarları değil. Azizi aziz yapan “etik” alanda yaşamayı tercih etmesidir. Etik radikal, etik hakikat için, etik iktidar için, etik hakikate göre yaşar. Bu “iktidar” dışarda, “dünyada iktidar” değil, “içerde/iç âlemde iktidardır.” Etik radikallerin dernekleri yoktur, partileri yoktur; bildik anlamda politik duruşları yoktur, orduları ve polisleri yoktur, ideolojileri yoktur. Tek ve yegâne endişeleri “hakikattir.” Politik hayatın realitesine bulaştıklarında “etik” adına diktatörlere dönüşeceklerini bilirler.

Etik “etik” olmak istiyorsa “temiz” kalmalıdır. Etik radikal, hem herkese açık hem de herkese kapalıdır. Tipik aziz “peygamber”dir: İbrahim, Musa, İsa... Peygamber “İslâmcı,” İsa fundamentalist değildir. Bunlar modern zamanların iktidarlarının yapıştırdığı yaftalardır. İslâm’ın peygamberi devlet başkanı değildir; Yavuz Sultan Selim değildir, Abraham Lincoln, Churchill, Stalin veya Hitler değildir. İslâm “modern” değildir, fakat “İslâmcılık” moderndir. Etik olarak İslâm kendisini iktidar ilişkilerinin dışında konumlandırmak ister; etik olarak İslâm’ın “devlet” olma talebi yoktur; fakat “İslâmcılık” iktidar ilişkilerinin içindedir; iktidar olmak ister, Allah’ın sesi olmak, Allah’ın iradesi olmak, Hizbullah (Allah’ın hizbi, partisi) olmak ister. Buradan yalnızca “din adına” diktatörlük ve cinayet doğabilir ve başka hiçbir şey doğamaz. Müslümanın erdemi “Müslüman” olmak istemesidir. Müslümanın bir tek meşru amacı olabilir, o da “olmak”tır; Müslüman olmak: “ya ol ya da öl!” Dinin politik iktidar talebi, dinin ölüm fermanıdır.

Politik radikal olmak, egemen iktidarlara karşı olmaktır. Kimse “iktidar” olmadan iktidara karşı olamaz. “Devlet” dünyamızın tanıdığı en uzun ömürlü iktidar formudur. Anarşizm bile sonunda devleti kısmen onaylar: mini devleti. “Küçük güzeldir.” İktidarlara karşı olmanın en emin yolu “iktidar” olmaktır. Kendisi “iktidar” olmaksızın iktidara ya da iktidarlara karşı olmak bir kuruntu, bir vehim, bir illüzyondur. İktidarlarla savaşmanın kaçınılmaz ve en emin yolu “iktidar” olmaktır. İktidar öldürür; iktidarlara karşı iktidarlar da öldürür; bu kaçınılmaz bir şeydir. İkinci Dünya Savaşının sonunda olduğu gibi kurtarıcılar çabucak katillere dönüşebilir! Dresden, Dresden! Böyle durumlarda anti-faşistler de faşisttirler.

İktidar öte dünyaya değil, bu dünyaya ilişkin bir şeydir. İktidar sekülerdir, dünyevîdir. İktidar dünyevî olduğu için öte dünyaya inanmaz; kıyamet gününe, mahşere ve hesap verme gününe, Allah’ın mahkemesine inanmaz. Bir etik sistem aynı anda hem iktidara talip olup, hem de “etik” kalamaz. Sosyalizmin iktidar olması, doğal olarak “etik” olmaktan vazgeçmesi anlamına geliyordu. Pratikteki sosyalizmlerin “Gulag”ı yarattıklarını biliyoruz. Faşizm için Auschwitz ne ise pratikteki sosyalizmler için “Gulag” da odur. Etik sistemler olarak dinlerin de “iktidar” olurlarsa “din” olmaktan vazgeçmelerinin ve kendi “Gulag”larını — “laik” muhatapları hedef alan yeni bir “Takrir-i Sükûn Kanunu” — yaratmalarının kaçınılmaz bir şey olacağını görmek için kâhin olmaya gerek yok.

İktidar bir şeyi, muhatapları istemese de, onlara rağmen yapabilme, gerçekleştirebilme kapasitesidir. Politika “iktidar” kavgasıdır; etik kavga değil. Politika her durumda “rasyonel”dir; etik değil. Birileri rasyonel bir etik inşa etmek isteyebilir; fakat rasyonel etik “etik” olamaz. İktidar

mücadelesi “bu dünya” için mücadeledir. İktidar mücadelesi “seküler” güçler ile “seküler” güçlerin mücadelesidir. İktidarın amacı yine iktidardır. İktidar kendisi için yaşar. Ve iktidar sistemlerinin, iktidar ilişkilerinin dışı yoktur; Marx’ın terminolojisiyle kapitalist üretim araçları/modern teknoloji, demokrasi vs. Ortaçağdaki atalarımız ortaçağ sistemine mahkûmdur; biz ekonomik, politik, teknobilimsel modern sistemlere. Ortaçağdaki cetlerimizin yaptıkları şey, ortaçağın dünyasında geçerli sisteme kendi renklerini katmaktır. Üretim araçlarını, üretim ilişkilerini değiştirmeye kalkışmadılar; çünkü imkânsızdı. Ne sosyalizmden daha radikal olabilir! Fakat hiç de öyle değil. Amerikalı ünlü sosyalist sosyolog Alvin Gouldner haklı: kapitalizmle sosyalizmin temel mantığı aynıdır; faydacılık, yani utiliteriyenizm. Kapitalizm bireyi merkeze alır; toplumdaki her şey bireyin çıkarlarına/faydasına hizmet etmelidir; sosyalizm halkı, kolektiviteyi, toplumu (ne yazık ki “homojen, üniter” toplumu, üniter kolektiviteyi) merkeze alır ve her şey onun çıkarlarına/faydasına hizmet etmelidir. Pratikte sosyalizm farklılığa ve renklere kapalıdır; yetenekleri bile örgütlemeye kalkışmıştır. İnsanların yeteneklerini örgütlemeye çalışan her rejim diktatörlüktür. Weber onu “aşırı bürokrasi, ultra-bürokrasi” olarak görmüştü. Alman muhafazakârlığı bunu Gouldner’den çok daha önce keşfetmişti. Sosyalizm kapitalizmin devamıdır, alternatifi değil. Müstakbel sosyalizm “etik” olmaya talip olduğunda var olabilir; iktidara talip olduğunda değil. Çağdaş dünyamızda yegâne etik olma talebi “hukuk”tan geliyor. Fakat ne yazık ki etik = hukuk değil, çünkü etik, kurallara indirgenebilir bir şey değildir. Hukuk, fakat kimin hukuku? Ne kadar zavallıyız! Ve ne yazık ki “hukuk” “politikasız” var olamaz; hukuk kendi göbek bağına kesme kapasitesinden yoksundur; hukukun yaşaması iktidarlara bağlıdır. Ne yazık!

Sorunu Türkiye için şöyle formüle etmek mümkün: sistemin dışı olmadığına göre nasıl hem sistemin içinde yaşayabilir ve hem de kendimiz kalabiliriz? Fakat “kendimiz kalmak” ne demektir? Modern dünyanın “en muhafazakâr” sorularından biri budur ve bu soruya cevap vermek zordur. “Kendin ol!” der Nietzsche. Kendisi “olmak” en zor “olma” eylemidir. Ancak bir “duruşu” olanlar kendileri olabilir; ancak kendisi olanlar bir “duruş” sahibi olabilir. Ve hiç şüphesiz en sağlam duruş “etik” duruştur. Gerçek “muhalefet” böyle bir duruşta mümkündür; dünyanın gidişatına muhalefet! İktidar olmak istemeyen, iktidara talip olmak istemeyen bir muhalefet. Etik doğası gereği muhaliftir; fakat tekrara düşme pahasına dile getirmek gerekirse, “iktidarı” bir araç olarak kullanamaz; çünkü bunu yaptığında etik olmaktan çıkarak politikaya dönüşür.

Kamuoyunda tartışılanlar her ne olursa olsun, daha “sağdaki” radikaller ne derse desin, AK Parti Aydınlanma ideolojisini ve modern teknolojiyi çağrıştıran amblemi “ampul”e rağmen muhafazakâr bir partidir. En azından muhafazakâr bir parti olmak istemektedir. En azından seçmenleri muhafazakârdır. Muhafazakârlık, Fransız Devrimi’nden sonra dünya sahnesine çıkmış politik ideolojilerden biridir; liberalizmle, milliyetçilikle, sosyalizmle ve başka modern “izm”lerle yaşıttır. Ortaçağda yalnızca liberalizm, sosyalizm, anarşizm, faşizm vb. politik kategoriler ve ideolojiler yoktur; ortaçağın insanları kendilerini bu politik kategorilere göre konuşturmadılar. Ortaçağ toplumunda “muhafazakârlık” diye bir problem ve tartışma da yoktu. Muhafazakârlık Aydınlanmanın “ilerleme” ideolojisine tepkidir. Ortaçağda “ilericiler” ve “gericiler” yoktu. İlerici-gerici tartışması “modern” bir tartışmadır. “Gericici” kavramı “ilerici” kavramı ne kadar modernse o kadar modernidir. Türkiye’de III. Selim’den beri “ilerici” ve “gerici”

kavramları var; III. Selim'den beri ya “ilericiler” ya da “gericileriz.” İki alternatifimiz var: kırk katır ya da kırk satır! Bu ayrım çağdaş mengenemizdir, prangamızdır; zihnimizin ve düşünme yetilerimizin bukağısıdır.

Meselenin aslı şudur; “ilerleme” hem dünya toplumları hem de toplum içi iktidar hiyerarşisinde yükselmedir. İlerleme toplum hiyerarşisinde “iktidar” konumu elde etmedir. Amerika “ileri” bir ülkedir; en “ileri” ülkedir; çünkü dünya iktidar hiyerarşisinde üst basamakta oturur. Türkiye dünya iktidar hiyerarşisinde ne kadar yukarıda ise o kadar ileride, ne kadar aşağıda ise o kadar geridedir. “İlerleme”ye inanmak, güç ve iktidar hiyerarşisinde yukarı tırmanma umuduna sahip olmaktır. Yalnızca “ilerlemeye” inananlar optimist olabilir. Toplumdaki iktidar hiyerarşisinde yerini kaybettiğine inanan kişinin kaderi pesimizmdir. “İlerleme” fikri Batı Avrupa toplumlarının dünya toplumları hiyerarşisinde yükseldiği bir devirde tarih sahnesine çıkmıştır. Dünya iktidar hiyerarşisinde başka her toplumun ve uygarlığın küçüldüğü ve Batı Avrupa toplumlarının yükseldiği bir çağda. Aydınlanma düşüncesi on sekizinci yüzyıl Avrupa'sının toplum içinde yükselen sınıflarının ideolojisidir; Kilise ve gelenek pesimisttir. Kilise ve “gelenek” muhafazakârdır. İlerleme terakki, iktidar hiyerarşisinde yükselme; gerileme tereddi, yani iktidar hiyerarşisinde düşmedir. “Gericilik” ilerleme dogmasına inanan sınıfların ya da grupların, hiyerarşideki yerlerini kaybeden grupların “pesimizmine” yapıştırdıkları yaftadır. Aslında “ileri” yukarı, “geri” aşağıdır. Yegâne kriter “iktidar” ya da “güç”tür. Yalnızca iktidarsızlar “gerici” olabilir. “Gerileme” dejenerasyon, dejenerasyon iktidarın erozyonudur. Durum toplumumuz açısından da böyledir. Güçlüler, iktidar sahipleri “ilerici”dir. İlericiler beyaz, beyazlar ilericidir. Kudüs, Mekke, Vatikan, İstanbul gerici; ulus devlet, Paris, Londra, Berlin, Washington

ve Moskova ilerici-
dir. Şalvar, çiftetelli, cami ve tekke, karasaban ve yel değir-
meni, kılıç ve fistan gerici; mini etek, pop müzik, *Milletlerin*
Zenginliği, *Das Kapital*, kravat, bluejean ve McDonald's ileri-
cidir. Çünkü birinciler iktidarlarını kaybeden, ikinciler oto-
ritelerini ve iktidarlarını kazanan kalemlerdir. Coca Cola ile-
rici, ayran ve hoşaf gericidir. Kılıç-kalkan gerici, kalaşnikof
ve biyolojik silahlar ilerici-
dir. İlericiler modern-
dir; gerici-
ler "eski-
dir;" modernleşmek iktidar hiyerarşisinde yukarıya
doğru tırmanmaktır ve yalnızca modernleşenler ilerici-
dir.

Muhafazakârlık modernleşme süreci karşısında ortaya
çıkan tepkilerden yalnızca birinin adıdır. Modernleşme sü-
recini yaşayan her toplum, kendi renginde modernleşmiş-
tir; dolayısıyla her toplum kendi renginde muhafazakârdır.
Aynı toplumun bütün kesimleri de aynı şekilde muhafazakâr
değildir; muhafazakârlık içinde bile birbirinden farklı
muhafazakârlıklar vardır. Köylülerin muhafazakârlaşması ile
şehirlerin muhafazakârlaşması, işçilerin muhafazakârlaşması
ile ev hanımlarının muhafazakârlaşması farklıdır. Tek bir
muhafazakârlık yoktur, çok şey paylaşıyor olsalar da, birbi-
rinden farklı muhafazakârlıklar vardır. Kabul etmeliyiz ki,
Türkiye'ye hâkim renklerinden birini armağan eden şey
köylülüktür: "Çarıklılar!"

Modernleşme sürecimizin başlarında Türkiye'de
muhafazakârlığı anlamlı kılan sorun, süreci yaşayanlar bu
kadar açık şekilde formüle edememiş olsalar bile, şuydu:
nasıl hem modernleşebiliriz/batılılaşabiliriz/batıcılışabili-
riz, hem de kendimiz kalabiliriz? Aslında Türkiye'de İm-
paratorluğun son döneminde ortaya çıkmış bütün politik
duruşlar — liberalizm, Batıcılık, sosyalizm, hatta devletçi-
lik — bu soru karşısında geliştirilmiş cevaplar, bu politik
duruşların mensupları, Şevket Süreyya Aydemir'i ve Şerif

Mardin’i hatırlayarak dile getirmek gerekirse, “suyu arayan adamlar”dır. Hem kendimiz kalmak hem liberal olmak, hem kendimiz kalmak hem muasır medeniyete sahip olmak, hem kendimiz kalmak hem de sosyalist olmak nasıl mümkündür veya mümkün müdür?

Bu soruya tekabül eden tipik ilk formülasyon bilindiği gibi Ziya Gökalp’e aittir: “Türkleşmek, Muasırlaşmak, İslâmlaşmak.” Medeniyet (bilim ve teknoloji) evrensel, bütün insanlığın “malı,” kültür (hars) mahallidir. Medeniyet “tümel/küllî,” kültür “tikel/cüzîdir.” Bilim ve teknolojiyi alabilir, yine de kültürümüzü koruyabiliriz. Cumhuriyetin kurucu bürokratları Gökalp’in formülasyonunu “İslâmlaşmak” kısmını dışarı atarak; muhafazakârları “Muasırlaşmak” kısmına kendilerince “rezervler” koyarak, kimi durumlarda “İslâmlaşma” kategorisine, kimi durumlarda “Türkleşmek” konusuna farklı vurgular yaparak; sosyalistleri İslâmlaşmak kısmını reddederek ve sosyalizm böyle bir şey öngörmediği halde “Türkleşmek” kısmına muhafazakârlardan farklı vurgular yaparak sahip çıktılar. Onlara göre, “İslâm kültürü içeriği” görmezden gelinirse, geleneksel kültür ve folklor güzeldir.

Bu aynı zamanda, Türkiye’deki politik ideolojilerin Batı uygarlığı ve Cumhuriyet devleti karşısındaki mesafelerini de gösteriyordu. Fakat bütün bu ideolojiler temelde Gökalp’in medeniyet ile kültür arasında yaptığı ayırmadan şikâyetçi değildiler ve hep bu ayrımı varsaydılar ve kesin, tartışılmaz bir ayırım olarak gördüler. Gökalp’in ayrımı aynı zamanda Aydınlanmanın ruhunu taşıyor ve “ilerleme” fikrini de varsayıyordu.

Baticılar, liberaller, devletin resmî ideolojisi bilime ve teknolojiye, başka bir söyleyişle tekno-bilime tapar; ama muhafazakârlar ve sosyalistler de tapar. Buna göre, bütün

insani ve politik faaliyetlerimizde müracaat etmemiz gereken nihaî otorite tekno-bilimdir. Türkiye’de politik akımların ortak paydası nedir? Hiç kuşkusuz bilim; hiç kuşkusuz tekno-bilim; Tanrı değil, gelenek değil, politika olarak “politika” değil. Bu ortak ideolojiye bilimizm (*scientism*), tekno-bilimizm (*techno-scientism*) diyebiliriz. Bilimizm bilimin erdmine inanmaktan daha fazla bir şeydir; o “bilimperestlik”dir. Bilimizmin bilimi “bilim” değildir; modern bir totemdir; tekno-totem. Böyledir; çünkü bilimizm dinin bıraktığı boşluğa taliptir; su aktığı yerin şeklini alır. Dini kendisiyle ikame eden her şeyin kaçınılmaz kaderi “din” olmaktır. Türkiye’de politik duruşların veya ideolojilerin “bilim”i reel bilim değildir; reel bilim Bacon’dan beri bir iktidar formudur; doğaya ve nesnelere hükmeden insanlara ve toplumlara da hâkim olur. Yaşasın Anglosakson dünya (!)

Fakat ne yazık ki, Gökalp’in medeniyet ile hars arasında yaptığı ayırım, günümüzde savunulabilir bir ayırım değildir. Kültür ile medeniyet hem belirsiz kavramlardır hem de ve dolayısıyla reel hayatta kültür ile medeniyeti birbirinden ayırmak imkânsızdır. Çünkü General Electric motoru yalnızca teknoloji değildir, aynı zamanda kültürdür; Coca Cola sadece bir içecek değildir, aynı zamanda kapitalizm ve Amerika’dır. Yer çekimi, Kopernik Sistemi, Faraday kanunları, rölativite teorisi, evrim teorisi, kuantum teorisi yalnızca bilim değildir, aynı zamanda kültürdür. Bunlar her ne olursa olsun, iktidar ilişkilerinin dışında şeyler değildir. “İktidar” ve “iktidar ilişkileri” kavramları Gökalp’in “medeniyet” ve “hars” kavramlarından daha açıklayıcıdır; hem medeniyeti hem de kültürü izah edebilir. Burada biraz “ukalalık” yaparak ve Gökalp’in artık bir “ortodoksi” statüsüne ulaşmış ünlü ayırımını reddederek kendimizi, hayatı ve dünyayı “iktidar,” “iktidar ilişkileri” ve “etik” kavramlarından hareketle anlamayı öneriyorum. Politika-etik ilişkisi,

yukarda sözünü ettiğimiz gibi, paradoksal/çelişkili bir ilişkidir. Modern terminolojiyi kullanarak agonistik bir ilişkidir diyelim. Bu ilişkinin etik boyutu ile politik boyutu hem birbirine karşıttır hem de birbirini var eder; bunlar birbirlerini karşılıklı anlamlı kılan şeylerdir. Etik, politika bir iktidar mücadelesi olduğu için anlamlıdır. Hayatın anlamı etik ile politika arasındaki paradoksal ilişkiden doğar; “olan” ile “olması gereken” arasındaki ilişkiden.

Gökalp’ten beri köprülerin altından çok sular aktı; kontekst değişti; Gökalp’in üçlemesinin (Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak) tahmin ve beklentilerinin yerinde yeller esiyor. Türkleşmek ve İslâmlaşmak illüzyona dönüştü. Dünün hakikatleri bugünün illüzyonları olabilir. Artık şu soruyu yöneltmeli ve ona cevap aramalıyız: Nasıl hem kendimiz olabilir, kendimiz kalabilir hem de çağdaş dünya ile bütünleşebiliriz (sevmediğim için kullanmıyorum, fakat isteyen nasıl hem kendimiz kalabilir hem de küreselleşebiliriz, diye de sorabilir)? Küreselleşen ve tercihen “yeni-den paktlaşan” bir dünyada nasıl kendimiz kalabiliriz? Nasıl kendimiz olabiliriz? İpucu vermek için “kendisi olmanın” ya da “kendisi kalmanın” “otonom” olmak, “özerk” olmak anlamına gelebileceğini dikkate almalıyız. İktidar hiyerarşileri dünyasında kimse daha fazla “iktidar” olmaksızın kendisi kalamaz. Yalnızca “iktidar” otonom ve özerk olabilir.

Başka her şey tali ve buna bağlı sorunlardır; kamuoyunda son zamanlarda tartışılan şeyler (AK Partililerin “asıl” ideolojilerinden uzaklaşarak “dejenere” olmaları), “iktidar” olmanın doğası gereği ortaya çıkmış sorunlardır; çünkü iktidar olmanın bedeli ve bedelleri vardır; politik iktidar olmak, “politik iktidar” olmak uğruna “ruhunu” şeytana satmayı gerektirebilir. Politik iktidar mücadelesine atılan kişi “politik Mefisto”dur. Kimse bedelini ödemeksizin yukarı

tırmanamaz. AK Parti'nin sağındaki radikal muhalifleri de, iktidar mücadelesi verdikleri ölçüde, bedelini ödemek-sizin iktidar olamazlar. Bu noktada, politikacıların imanla-rının derecesini ölçmeye kalkışmak saçmadır. AK Parti ya da Adalet ve Kalkınma Partisi, bir politik parti, bir politik iktidar formu (demokrasilerde partiler mini iktidarlardır) olarak, daha az dindar olmakla, mensupları jiplere biniyor-lar, Versace'den giyiniyorlar, ikinci, üçüncü ... beşinci ka-dınlarla düşüp kalkıyorlar diye eleştirilemez. Çünkü partiler politik etik'in dışına çıktıklarında eleştirilebilir, dinî etik'in dışına çıktıklarında değil. Etik, politika değildir. Politik ak-törleri yeterince dindar olmamakla eleştiren dindar “poli-tikayı” anlamamıştır. Politikanın etik dışında kriterleri ola-bilir; “politik” kriterleri.

Kaldı ki Türkiye’de muhafazakâr olmanın “yegâne” alâmet-i farikası daha iyi dindar olmak değildir; bir fa-şist, bir liberal, bir evrensel dünya vatandaşı bile çok iyi bir dindar olabilir. Çünkü birey söz konusu olduğunda, her düzeyde Tanrı’ya dönüş mümkündür. Din “etik” bir sis-temdir, “politik” bir sistem değil. Ve elbette bu, dinin po-litikayla hiçbir alâkası yok demek değildir; hayatta her şey birbiriyle ilişkilidir.

Türkiye’de muhafazakârlığın arkasındaki temel faktör, muhafazakârlığın itici gücü, muhafazakârlığın mihenk taşı, iki yüz seneyi aşkın bir sürede, iki yüz sene geriye, Anadolu’ya çekilerek, iki yüz senelik bir yenilgiyle İmparatorluğun kay-bıdır. 1680’li yıllar, Viyana bozgunu ve Karlofça Antlaşması; Viyana’dan Çatalca’ya! Elveda Rumeli, Elveda Kafkasya, El-veda Cezayir, Mısır ve Yemen! Elveda Arap ve Hristiyan halklar! “Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!” İki yüz sene Batı emperyalizminin korkusuyla yaşamış bir toplumun çocuklarının “millî marşına” “Korkma!” dışında

hangi talimat ya da tavsiye daha uygun düşerdi! “Korkma” bir umut ve gelecek vaadidir. “Korkma!” bir kolektif politik paronayanın ve travmanın tescilidir. “Korkma!” kolektif ölümlere, kolektif hicretlere ve kaçışlara düşülmüş şerh ya da dipnottur. “Korkma!” Çanakkale’dir; Çanakkale “zaferdir” ama bir “Pirus” zaferidir. Belgesi “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;” Çanakkale askerlerin zaferidir, diplomatların, kültürün, halkların zaferi değil. Şeref, haysiyetin ve onurun zaferi! Elveda Devlet-i Aliyyeyi Osmaniyye; elveda Pax Ottomana! Elveda Ortadoğu’da, Kafkasya’da, Rumeli’de barış elveda! Namık Kemal’in, Ali Kemal’in, Mustafa Kemal’in ve Yahya Kemal’in (Orhan Kemal’in ve Yaşar Kemal’in değil) gözyaşları! Hanedanın ve Teşkilat-ı Mahsusa’nın gözyaşları! Çöküşü muhteşem olanların yükselişi de muhteşem olabilir mi? Muhafazakâr bunu bekler; Türkiye’de muhafazakâr bunu bekleyen adamdır. Derin Türkiye neresidir; derin Türkiye Anadolu değildir; derin Türkiye Kafkasya, Mısır, Nil ve Kuzey Afrika, Girit ve Bosna, Azerbaycan, Musul, Basra ve Ortadoğu’dur. Ve “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;” bir imparatorluğa ağıttır; ağıt olarak anlaşıldığında başka anlaşıma tarzlarında olduğundan çok daha anlamlı ve derindir. Muhafazakâr böyle düşünür. “Diş fırçalamak neredeyse farz olacaktı!”

Bu kayıp ve kolektif paranoya ve travma yalnızca Almanların Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonundaki kayıplarıyla mukayese edilebilir! Hatta böyle bir mukayese saçma bile olabilir. Türkiye’de muhafazakârlık, dünyanın yeni efendileri karşısında ortaya çıkmış “korkulu ve sessiz” bir bekleyişin, korkularla yüklü bir bilinç durumunun adıdır. Tıpkı Cumhuriyetimiz gibi muhafazakârlığımız da bir kolektif travmadan, bir kolektif korkudan, bu travma ve korkunun yarattığı bunalımdan doğmuştur. Bu, Sait Halim

Paşa'nın "Buhranlarımız"ıdır. Muhafazakârlığımız da Cumhuriyetimiz kadar patolojik ve hastalıktır. Yalnızca sağlıklı insanlar, yalnızca sağlıklı failler ve aktörler, yalnızca sağlıklı kurumlar "sağlıklı" kararlar verebilir. Travma ve bunalım dönemleri "aciliyet" dönemleridir. Kolektif travma, korkudan doğan travma "aciliyetler," sivil, militer, sosyal "olağanüstü haller" yaratır. Bunalımlardan bunalımlı kararlar çıkabilir. Türkiye'de muhafazakârlık tıpkı Cumhuriyet devletimiz gibi aciliyettir. Cumhuriyet "behemehâl"dir; Cumhuriyet ne kadar "behemehâl" ise muhafazakârlık da o kadar "behemehâl" dir. Ve sürat felakettir.

Türkiye'de muhafazakârlık "hezimetlerden ve yenilgilerden" doğmuştur; patolojiktir. Türkiye'de muhafazakârlık kolektif travmadan doğduğu için travmatiktir. Türkiye'de ateistken, materyalistken, liberalken bile "muhafazakâr" olunabilir. Türkiye'de ortalama muhafazakâr başka her şeyi unutabilir; fakat onun için "imparatorluğun kaybı" unutulması imkânsız bir şeydir; çünkü imparatorluğun kaybı aynı zamanda geçmişin, geleneğin, imanın ve "efendilik" statüsünün, popülasyonun ve halkların da kaybıdır. Emperyalist güçler yalnızca coğrafi haritamızı değil, zihin haritamızı, manevî/ruhsal haritamızı da yırtarak parçalamıştır.

Türkiye'de ortalama muhafazakâr kaybedilen coğrafyaların değil, imparatorlukla birlikte kaybedilmiş değerlerin ve kültürün nostaljisiyle yaşar. Dünyanın yeni efendileri, acımasız ve adalet duygusundan yoksundur. Onlar kendi halkları karşısında "demokrat" başka halklar karşısında emperyalisttir. Bu, çifte standarttır; çifte-standart etik ve ahlak dışıdır. "Demokrasi" emperyalizmin resmî ideolojisidir. Yeni efendi kapitalizm ve modern uygarlıktır: bluejean ve Coca Cola. Ve muhafazakâr içgüdüleri düzeyinde, sistemin dışında kalmanın "ölüm fermanı" ya da intiharı olacağını

bilir. Muhafazakâr toplum içi ilişkilere de bakar elbette; fakat ilgilerinin odağındaki şey, uluslararası ilişkilerdir, yani içerisi değil dışarıdır. “İçeriye” odaklanma Cumhuriyetin otuzlu yıllarında doğmaya başlar; muhafazakârlık kendisini artık Cumhuriyetin kurucu elitlerinin imparatorluğun mirasını ve imparatorluğu reddinde (Redd-i Miras) temellendirir; Osmanlının reddi bir açıdan mecburiyet, bir açıdan politik bir stratejidir, fakat bu muhafazakâr açıdan yanlış bir stratejidir.

Muhafazakârlığın daha aşırı formlarında bu ret “geçmişe ihanet” olarak okunur ve Cumhuriyete karşı muhafazakâr tepki ezanın devlet kararıyla “Türkçe” okunmasından vazgeçildiği gün minarenin şerefesinde kurban kesen imamın buruk sevincinde ve subay oğlunun orduevindeki düğününe “eşarplı” olduğu için sokulmayan asker annesinin acısında zirvesine yükselir. Radikal Cumhuriyet (Cumhuriyet değil) ya da radikal Kemalistlerin Cumhuriyeti, muhafazakârın “diasporasıdır,” radikal Kemalistlerin Cumhuriyetinde muhafazakâr ülkesinde değil, kendi ülkesinde diasporada yaşadığını düşünür; manevî diaspora, politik diaspora. Kültürel diaspora; fakat eninde sonunda diaspora; şehit çocuklarının “modern” Batı müziği eşliğinde “ahirete” uğurlandığı bir ülkede muhafazakâr kendi ülkesinde değil, diasporada yaşadığını hisseder; birileri ısrarla “damarına” dokunmaktadır. Türkiye’de muhafazakârlık bu “hissiyatın” adıdır; şeriat devleti özleminin değil. Muhafazakâr için Mehmetçik Mehmet’tir; Mehemmet’tir, Memet’tir, Muhammed’dir. Tipik muhafazakâr böyle düşünür; gerisi boştur. Türkiye’de muhafazakârlığı başka hiçbir şey “Mehmet”ten daha iyi anlatamaz. Muhafazakâr Mehmet’i sever, laisist, radikal Kemalist ya da Ergenekoncu Kubilay’ı (ünlü resmî ideoloji şehidi) sever; Mehmet Müslüman, Kubilay laik ve pagandır.

Türkiye’de bu muhafazakârlığı temsil eden parti veya temsil ettiği iddiasındaki parti AK Parti ya da Adalet ve Kalkınma Partisi’dir. Türkiye ne kadar sorunlu ise partileri de o kadar sorunludur. Türkiye henüz kendi iç iktidar mücadelelerinin doğurduğu acıları dindirecek bir etik sistemi, bir “anayasa”yı, bir sözleşmeyi inşa etmiş değildir. Politik partiler de kendi içlerinde iktidar mücadelelerinin sahnelendiği sosyal yapılarıdır. Parti-içi iktidar mücadelelerinin ıstırabını dindirecek “parti-içi hukuku” inşa etmiş değildir. Demek oluyor ki, sözün gelişi, AK Parti’nin sorunu, kadrolarını ya da seçmenlerini sistemin un ufak etmesi değildir; AK Partililerin zengin olmaları, sistemin nimetlerinden pay almaları değildir. Çok partili demokrasilerde, başka hiçbir şey, bir partinin mensuplarının sistemin nimetlerinden pay alması kadar doğal değildir; sorun bu sistemden payını almanın tarzı, yani bu sistemin nimetlerinden yararlanmanın bir etik sistemin, bir hukuk sisteminin süzgecinden geçip geçmemesidir. Bu noktada, devlet ne kadar hukuk devleti ise AK Parti’de o kadar “hukuk” partisidir. Geriye kalan şey, Parti elitlerinin “Müslüman etikleridir.” Fakat kurumlar, kişilerin bireysel “ahlaklarına” emanet edilemez. Türkiye, kendi ihtiyaçlarına tekabül eden, halkının vicdanında karşılığı olan bir hukuk sistemi, bir “sözleşme,” bir anayasa inşa etmedikçe, partileri de “hukukun egemen olduğu” partiler olamayacaktır. Ve bu dinî değil, seküler bir sorundur; bir seküler hukuk sorunudur. Yalnızca AK Parti’nin sorunu değildir; topyekûn memleket sorunudur. Bütün merkez partileri gibi AK Parti’nin zayıf halkası burasıdır; hukuk devletini tesis edememiş toplumlarda merkez partileri “paranın ve servetin” suistimalini önleyemez ve “adalet” adaletsizliğe dönüşür; halk adalet ister, kompüter/bilgisayar değil.

Türkiye'nin diğer partileriyle mukayese edildiğinde, AK Parti'nin en büyük erdemi, temsil gücü en yüksek parti olmasıdır. Bu temsil kapasitesi onu “merkez” partisi yapar. Yalnızca “radikalleştiğinde” tabanını kaybedebilir. Politik duruşlar skalasında “merkez partisi” olmanın tersi “radikalizm”dir. Dünyanın her yerinde radikaller marjinallerdir. Merkez partisi olmak demek, “uzlaşma” çağrılarına ve taleplerine açık olmak demektir. Partiler, gruplar, hatta kurumlar radikal olabilir ve radikal tutumlar sergileyebilir; fakat halklar radikal olamaz. Halk radikal olmayan şeydir. Radikalizm “militarizme” en yakın politik duruştur. Ordular radikaldır; çünkü “disiplin” radikaldır. Hayat ya da toplum radikallerini yok etmez; çünkü onlara ihtiyacı vardır ve bu yüzden onları uzlaşmaya zorlar. Radikalizm radikallerini “ıslah etme” kapasitesinden yoksun toplumlar için problemdir. Merkez partileri “radikal” politik vaziyet alışlara sürüklendiğinde jakobenleşir, merkez parti olmaktan çıkarak İttihat ve Terakki olur. Bütün ittihatçılar jakobendir; İslâmcılık formatında da, liberalizm formatında da, sosyalizm formatında da jakoben. AK Parti tam da ittihatçı geleneğin dışında bir politik duruşu benimseydiği için temsil kapasitesi yüksek bir partidir. İttihatçılışmak Jöntürkleşmek'tir. Türkiye'de her radikal jöntürktür; Kürtçü olduğunda bile jöntürk/jönkürt. Radikal topluma yukarıdan/merkezden değil, periferiden/aşağıdan bakar. Topluma yukarıdan, merkezinden bakmak ile, aşağıdan bakmak (iktidar ilişkileri hiyerarşisinin yukarisinden ve aşağısından) kesinlikle farklı şeylerdir. Başka her parti gibi AK Parti de, ne “sağ”dan ne de “sol”dan “din” düzlemine çekilerek eleştirilemez; politika düzleminde kalınarak eleştirilebilir. Siyasî partiler, siyasî rolleri, siyasî duruşları dolayısıyla eleştirilebilirler. Türkiye ve AK Parti için elzem olan şey, kendi sağında “marjinal” partidir; Türkiye ve CHP için

elzem olan şey, kendi solunda “sol” bir partidir. Fakat maa-
lesef ne AK Parti’nin ne de CHP’nin böyle bir şansı vardır.

Adalet ve Kalkınma Partisi, eğer eleştirilmesi gereki-
yorsa, tam da temel politik iddiası açısından, muhafazakâr
parti olma iddiası açısından eleştirilmelidir; yumuşak karnı
“ampulü” ve “kalkınma”sı ve Avrupa Birliği politikasıdır.

Hakiki muhafazakâr ışığını “elektrikten” değil, elektri-
ğin ampulünden değil, teknolojiden değil, Tanrı’dan alır;
“ideal” muhafazakâr “aydınlanmaz,” nurlanır. Birebir ter-
cüme edildiğinde ışık nurun karşılığıdır, fakat aslında ışık
nur değildir. Işık materyalist, nur spiritüeldir; teknoloji
materyalisttir, ampul materyalisttir, bilgisayar materyalist-
tir. Ampulün (elektriğin ışığı) Tanrı’nın ışığı değildir, Aklın
(Aydınlanmanın seküler Tanrısı Aklın) ışığıdır. Elektriğin
ışığı sokakları ve şehirleri aydınlatır, kalpleri değil. Tanrı
kullarını aydınlatmak için teknoloji kullanmaz, Edison’un
ampulünü kullanmaz. Teknoloji ruhun, anlamın ve kalbin
ölümüdür, besini değil. Teknoloji (elbette “modern” tek-
nolojiyi kastediyoruz), ölümdür, diriliş değil. Adalet ve Kal-
kınma Partisi’nin yaşlı politik cetleri “tanka” inanıyordu;
“yüz bin tanka!” Memlekette garaj yok; garaj yoksa mem-
leket garajdır! AK Parti’nin “muhafazakâr” elitleri tanka
değil, “kompüter” inanıyorlar. Her okula, her öğrenciye
bilgisayar! Kompüter yetenekleri öldürür; modernleşme ya
da yeni adıyla küreselleşme insanın ve kültürün kompüte-
rizasyonudur; zamanını bilgisayarla geçiren çocuğun ya da
insanın kompüterle ilişkisi “erotik” bir ilişkidir; bilgisayar
“manyacı” “sekso manyak,” yaptığı şey “tekno-seks”tir; bil-
gisayarla seksüel ilişkisinin bedeli insanî hayattan kopuştur.

Bilgisayar orduların ihtiyacından doğmuştur; militer-
dir. Kullanım alanını bürokratik ordular, ekonomik or-
dular, ticarî ordular, akademik ordular vb. istikametinde

genişletmiştir. Bilmiyorsan “Google”a sor! Google’a sor, fakat alacağın malûmat “sa-nal”dır; nasıl gerçek hayat sanal hayat değilse, gerçek bilgi de sanal bilgi değildir. Sözüün gelişi modern üniversite “sanal” üniversiteye dönüşmüştür; sanal üniversitenin hocaları da sanaldır artık; sanal üniversite büyük akademisyenler, büyük düşünürler yetiştiremeyecektir. Dijital teknoloji “kitaba” ihanettir. Dijital “Kur’an” Kur’an’a ihanettir. İnternet, toplum dünyası dediğimiz dünyanın “şeytanı”dır; o bir “kara delik”tir; çağdaş şeytanın barınağı ya da yuvasıdır.

Bilgisayarın da “ruhu” vardır; fakat bu ruh modern teknolojinin ruhu, Tanrı’nın yaratırken Âdem’e üflediği ruh değildir. Mac bilgisayarın amblemi ısırılmış elma; AK Parti’nin amblemi “ampul”dür. Gökten üç elma düştü, biri Âdem’le Havva’nın, biri Mac bilgisayarın, biri Newton’un ve biri de elbette AK Parti’nin başına. Gökten ampul de düşebilirdi.

Fakat ne yazık ki Mac bilgisayarın ısırılmış elması şeytanın sesine uyarak Âdem ile Havva’nın yediği elmadır; şeytanı sembolize eder; bu durumda AK Parti’yi yalnızca “salaklar” Şeriat devleti kurmakla suçlayabilir. Ahmedinejad’ın teknolojiye tapıyor olması ne muhteşem ve iğrenç bir çelişki değil mi? Tanrı’nın iktidarı nükleer santrallere ihtiyaç duymaz; uranyum ölümün adıdır, doğadaki elementin değil. Allah napalm kullanmaz. İslâm’ın “gerçek” düşmanı teknolojidir; uranyum ya da dijital teknoloji, fark etmez.

Hakiki muhafazakârlık kendisini Aydınlanma ideolojisi karşısında konuşlandırır; muhafazakârlığın alâmet-i farikası Aydınlanma ideolojisine muhalefettir. Ampulü amblem olarak seçmelerinden, AK Parti’nin kurmaylarının Aydınlanmaya ilişkin negatif “muhafazakâr” bilinçten bihaber oldukları sonucu çıkarılabilir. Muhafazakârlığın dünyadaki tipik paradigmatik örneği Katolik muhafazakârlığıdır.

Muhafazakârlığın entelektüel peygamberleri İngiliz düşünürü Edmund Burke; Alman, ateist, muhafazakâr ve anti-sosyalist Nietzsche ve büyük Rus romancısı Dostoyevski'dir. Türkiye'nin seküler elitlerinin politik duruşlarını "ampul"le (bilgisayar, makina dişlisi, kemoterapi, lazer ışını, herhangi bir dijital teknoloji cihazı da olabilirdi) temsil eden bir parti hakkında "kapatma" davası açmış olmalarını anlamak zordur; aslında AK Parti kendileri kadar "Aydınlanmacı"dır.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin "Adalet"i muhafazakâr, "Kalkınma"sı "ilerici"dir. Jöntürkler'in partisi İttihat ve Terakki'nin "Terakki"si ile mukayese edelim. Terakki/İlerleme = Kalkınma. Kalkınma ideolojisi "ilerleme" ideolojisinin versiyonudur; "kalkınma" politikacıyı jakoben yapar, demokrat değil. Kalkınma uğruna ne cinayetler işlenmiştir!

Bir başka problem ya da çelişki, ya da daha doğru bir söyleyişle bir başka eleştiri noktası, Avrupa Birliği meselesidir. Mantık tutarlılığı açısından bakıldığında "muhafazakâr" Avrupa Birliği taraftarlığı yapması gereken son kişi bile değildir; çünkü Avrupa Birliği'nin Avrupası seküler, materyalist ve ateisttir. Avrupa Birliği muhafazakâr Avrupa'nın birliği değil, politik yelpazenin "solundaki" Avrupa'nın Avrupa Birliği'dir: Avrupa - Kilise ve din = Avrupa Birliği. Avrupa Birliği seküler Roma'dır. AK Parti'nin laisistlerin kendisine karşı yürüttüğü haçlı seferlerinden bunalarak Avrupa Birliği'ni tek çare olarak görmesini anlamak kolaydır; fakat Avrupa Birliği şampiyonu kesilmesini anlamak zordur. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş projesini bir devlet projesi olarak anlamak da kolaydır; Türkiye III. Selim'den bu yana bekasının garantisini Batı İttifakı'nda arıyor. Avrupa Birliği, Batı İttifakı'nın günümüzdeki adıdır. Bir anlamda küresel bir kurumdur; fakat daha "realist" bir yaklaşımla, dünyada yeni ortaya çıkmaya başlayan

“pakt”lardan biri olarak anlaşılmalıdır. İki dünya savaşının yıkımlarının oluşturduğu arka bahçesine bakıldığında Avrupa için çok anlamlı bir kurumdur. Türkiye “oyuna” katılmak istemektedir. Fakat çok geçtir; “kurucu eylemde/başlama hamlesinde” ya da kurucu oyunda rol almış olmak çok önemlidir; geç kalmak dezavantajdır; çünkü oyunun kurallarını kurucu failler belirlemiştir; geç kalanların kaderi kurucu faillerin normlarına uymaktır; kurucu eylemin faillerinin kimliği çok daha önemlidir. Başlangıç sonucu içerir. Avrupa Birliği Almanya ve Fransa’dır ve elbette daha çok Almanya’dır. Bir bakıma Avrupa Birliği Alman Birliğidir.

Ulrich Beck modern demokrasilerin “ordulu demokrasiler” olduğunu söyler; militer kurumlar + demokratik kurumlar. Avrupa Birliği, demokrasiyi Birliğin “dinî” (“seküler” dini) haline getirmiş olmasına rağmen bir Avrupa Birliği Ordusu kurma hazırlığında. Modern demokrasinin paradoksu ordular olmaksızın yaşayamaması. Türkiye’de problem “ordunun” hukukî statüsünün demokratik normlara göre belirlenememiş olmasıdır. Bu açıdan Türkiye’de demokrasi problemi “ordu” problemidir.

Avrupa Birliği’ne daha “makul” yaklaşım kayıtsız-şartsız katılmak olamaz. Merkel haklıdır; Türkiye Avrupa Birliği’ne “özel statüde” girmelidir; fakat “işsiz genç nüfusu” fazla olduğu için, halkı Müslüman olduğu için değil, Türkiye Osmanlı İmparatorluğu’nun varisi olduğu için özel statüde girmelidir. “Türkiye Gana değildir” demişti Kemal Tahir; Türkiye Bulgaristan, Romanya, İsviçre vb. de değildir ve onlarla “eşit statüye” razı olmamalıdır. Türkiye yetmiş milyonluk bir nüfusun Avrupa Birliği’nde kendisine sağlayacağı avantajları düşünerek değil, büyük bir imparatorluğun varisi olduğu için “özel statü” talebinde bulunmalıdır. Çünkü Avrupa Birliği yeni Roma’dır. Türkiye Avrupa Birliği’ne en

az İngiltere şartlarında katılmalıdır. Çünkü Türkiye Anadolu değildir; Yemen ve Hicaz, Kafkasya ve Makedonya, Ortadoğu, Basra Körfezi ve Hazar Denizidir.

(Bu yazı 2 Ağustos 2009 tarihli *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde “Uzlaşma Kaçınılmaz Değişme Kaderdir” başlığıyla yayınlanmış, elinizdeki kitap için ilavelerle genişletilmiştir.)

IV.

Türkiye’de Devlet ve İslâm: Örs ve Çekiç

Türkiye’de halk örs devlet çekiçtir. Yakın siyasî tarihimiz bir çekiçleme eylemleri serisinin tarihidir. Devlet için egemen siyaset yapma biçimi çekiçlemedir; devlet oy kullanmaz, çekiçler. Bu çekiç “kritik” durumlarda, “kriz ve buhran” zamanlarında “balyoza, siyaset yapmanın tarzı da “balyozlama”ya dönüşür.” Çekiçleme, sistemin teminatı olan kurumlar vasıtasıyla gerçekleşir: ordu, eskiden senato, valilik kurumu; 12 Eylül’den sonra Anayasa Mahkemesi, YÖK, Cumhurbaşkanlığı kurumu. Ordu duruma “muhtıra” ya da “darbe” yoluyla doğrudan müdahale ettiğinde, “çekiçleme” “balyozlama” formunu alır.

Bu Türkçemizdeki Batı dillerinin “polis” orijinli “politika” kavramıyla hatırı sayılır farklılıklar içeren “siyaset” kavramının etimolojisine de uygundur; devlet “seyis” rolündedir ve görevi “tumar” etmektir. “Türkiye’nin tarihinde devletin en “yumuşak,” en ılımlı” siyaset yapma tarzı “kaşağılama”dır. Doğal olarak, bu durumda siyasetin aracı

çekiç ya da balyoz değil, “kaşağı”dır. Çekiçleme, balyozlama ya da kaşağılama operasyonunun muhatabı devletin uyruğu olan halktır. Halk örs, devletse çekiçtir. Devletin bu farklı siyaset yapma formlarında kullanılan malzeme, yapılan siyasetin içeriğini de ortaya koyar: çekiçleme ve balyozlamada, çekiç ya da balyozun hedefi olan örs de cansız, ruhsuz, devinimsiz ve ölüdür. Çekiç örsü ölü sayar. Yine de çekiç ile örs arasındaki temel bir farklılığa dikkat çekilmelidir. Çekiç bir failin elindedir, örs hiç kimsenin elinde. Ve çekici tutan, kullanan el diri ve aktiftir. Örs cansız, ruhsuz, pasif ve ölüdür. Kaşağılama halinde durum değişir: kaşağıyı kullanan fail ya da el rasyonel, duygusuz, etik dışı, cansız; kaşağılanan şey, canlı, ruhsuz (!), akıldışı, iradeden ve bilinçten yoksun bir hayvandır. Türkiye’nin tarihsel-sosyal pratiğine ve yapısına bakarak, buradan örs ya da kaşağılanan hayvan hakkında da bir genelleme yapılabilir: Türkiye’de örs çekici, hayvan kaşağıyı sever; hatta genellikle çekice ve kaşağıya tapar. Çekiç, balyoz ve kaşağı bu durumda siyaset yapmanın araçları olmaktan çıkarak tapınma nesneleri, fetişler haline gelirler.

Çekiç örse vurduğunda, çekiç çekiçliğini, örs örslüğünü muhafaza eder, fakat ne çekiç aynı çekiç ne de örs aynı örs-tür. Bu çarpma eyleminde, hem çekiç hem de örs aşınır. Türkiye’de siyasî tutum ve tavırlardaki değişme, bu aşınma eyleminden ibarettir. Türkiye radikalizmlere, dolayısıyla sağ ya da sol fark etmeksizin devrimlere kapalı bir ülkedir. Hem Osmanlı hem de Cumhuriyet Türkiye’sinde devletin “devrim” yaptığı durumlar vardır (1826’da Yeniçeriliğin kaldırılışı ve Atatürk devrimleri); fakat bunlar dünya insan ve toplum bilimleri literatüründeki “devrim” kavramıyla birbir örtüşmez. Türkiye tarihsel ve sosyal açıdan, aşağıdan devrimlere kapalıdır. Devrim, bir zamanlar “resmî ve üniformalı” Marxistlerin söylediği gibi, behemehâl yukarıdan,

devlet tarafından yapılmalıdır ve bunun önü her zaman açıktır. Fakat yukarıdan yapılan devrimlerde, halk değişir, toplum değişir, birçok şey değişir, ancak devrimi gerçekleştiren fail değişmeden kalır. Nitekim Türkiye’de de böyle olmuştur. Her ne olursa olsun, yine de hem çekicin hem de örsün aşınması kaçınılmazdır. Hangisinin ne kadar aşınacağı Türkiye’nin siyasî kaderine bağlıdır. Ama aşınmaları mukadderdir.

Bu “örs ile çekiç” olma durumu veya “örs-çekiç” ilişkisi ya da içeriği, “örs ile çekicin” ilişkisi olan bu sosyal yapı, birileri tarafından önceden planlanmış, düşünülmüş, tasarlanmış irade ürünü bir kurumlaşmış ilişki değildir. Tarihsel pratiğimizin seyri içinde kendiliğinden oluşmuştur ve onu önemli, hakkında düşünülmeye değer kılan şey de budur. Tasarlanmış, planlanmış irade ürünü kurumları, başka bir irade ortadan kaldırabilir; fakat kendiliğinden kurumlaşmış sosyal yapılar, tasarlanarak, planlanarak değiştirilemez. Hiçbir şekilde değiştirilemezler değil, kolay kolay değiştirilemezler.

Elimizi vicdanımıza koyalım: “Çekiçleme,” “balyozlama” ve “kaşağılama” tarihsel ve kültürel pratiğimizin günümüze mirasıdır: evde “baba,” okulda “öğretmen,” siyasî partilerde “genel başkan,” legal ya da illegal örgütlerde “Big Brother,” ve hatta demokrasi adına faaliyet gösteren sivil oluşumlarda “lider,” “önder” ya da yönetici konumundakiler çekiçleyerek, balyozlayarak, kaşağılayarak “siyaset” yaparlar. Onlar, rütbeli, apoletli sivillerdir. Bir siyasî orkestraya benzetilirse, Türkiye’de siyasî orkestradan yükselen ses, toplumumuzun her kademesinde icra edilen çekiçlemenin sonsuza dek sürecekmüş izlenimi veren müziğidir. Yukarıdan gelen çekiçleme sesleri, aşağıdan gelenlerle buluşarak akıl almaz bir kakofoni oluşturur.

Kabul etmemiz gerekir ki, devletler ve halklar dünya üzerinde bir “sosyal, siyasî, kültürel ve ekonomik vakum”da değil, son derece karmaşık ve bu yüzden kavranması zor bir ilişkiler şebekesi içinde yaşar. Bu ilişkiler şebekesi son derece hiyerarşiktir. Orada güçlü devletler-zayıf devletler, zengin toplumlar-yoksul toplumlar vardır. Yine kabul etmemiz gerekir ki, bu uluslararası ilişkiler şebekesi, “globalleşme-küreselleşme” çığıllıklarına ve sancılarına rağmen, “demokratik” değildir ve “müesses” bir hukuk sistemine dayanmaz. Global kurumlar global iktidarların kurumlarıdır. General Electric ne kadar global ise Lahey Adalet Divanı da o kadar globaldir. Orada da “bütün hayvanlar eşittir, fakat bazıları diğerlerinden daha eşittir.”

Hem toplum hem de uluslararası ilişkiler kontekstinde, çekiç ya da balyoz bazen yumuşak bazen sertçe örsün üzerine düşer, kaşağı kaşağıladığı deriyi kanatır. Uluslararası kontekstteki örs ile çekiş ilişkisinde güçsüz devletler ve toplumlar daima örs konumunda yer alır. Emperyal güçler “demokrasi” adına çekiçler. Bu kontekstin rengi bazen değişir; iki kutuplu dünyada çekiçleme ile tek kutuplu dünyada çekiçleme birbirinden farklıdır; bir ütopya da olsa çok kutuplu bir dünyada (benim ütopyam), çekiçlemenin müziği farklı olacaktır. Sözüün gelişi, soğuk savaş dönemi iki kutuplu dünyadakinden ve soğuş savaş sonrası tek kutuplu dünyadakinden farklı olacaktır. Üç kutuplu dünya tek ve iki kutuplu dünyadan, dört kutuplu dünya üç kutuplu dünyadakinden farklı olacaktır. Kutuplar arttıkça, daha adil bir dünyada yaşama imkânlarımızın da o ölçüde artacağı bedahettir.

Çok doğaldır ki, uluslararası kontekstteki çekiçleme işlemi, içeride, toplum içindeki çekiçleme eylemini etkiler. İçerideki çekiçleme dışarıdaki çekiçlemenin konteksti

içinde yer alır. Uluslararası alanda, çekici ellerinde bulunduran devletler, kendi ülkeleri içinde demokrat, ülkeleri dışında emperyalisttir. Bu yüzden kendi yurttaşları karşısında fırça, kadife eldiven gibi araçlar kullanırlar. Dünyanın demokratizasyonu ile, canlı ve cansız doğaya saygının (ekoloji hareketi) paralel süreçler olması ne kadar “mutlu” bir tesadüftür. Hayvanlara ve maddeye saygı ile insanlara saygının birbirine paralel şekilde yüksek insanî değerler haline gelmeleri ne “mutlu” bir gelişmedir!

Şimdi de, çekiçlemeyi tarih kontekstine yerleştirelim.

Türkiye “modernleşen” bir ülkedir; her modernleşme kendi kontekstinde gerçekleşir, “tek biçimli,” “homojen,” “evrensel” bir modernleşme formu olamaz. Kontekstler farklı ise, modernleşmeler de farklıdır. Türkiye de kendi tarzında modernleşiyor. Bu tarza fizyonomisini armağan eden hâkim renk ya da çizgilerden biri, Türkiye’de değişmenin bir toplum içi değişme değil, uluslararası bir değişme olmasıdır. Değişmenin konteksti ulus içi, toplum içi değil, uluslararasıdır. Diğer önemli çizgi, değişmenin aşağıdan yukarı değil, yukarıdan aşağı olması, yani değişmenin yönünün halktan devlete doğru değil, devletten halka doğru olmasıdır. Bu Türk toplumunun ya da Türkiye’nin tercihi değil, kaderidir. Sözün gelişi, bu yüzden, Batıda önce halk “sekülerleşmiş/laikleşmiş sonra devlet laikleşmiştir; oysa Türkiye’de önce devlet laikleşmiş, sonra halk laikleşmiştir (“laikleşmektedir” hiç kuşkusuz daha doğru bir terimdir).

Demek oluyor ki, bir “Türk” tipi, “Türkiye” tipi modernleşmeden söz etmek mümkündür. Her toplumda olduğu ve olabileceği gibi, kendi içinde hiçbir modernleşme modeli de “üniform,” “homojen,” tek parça kumaştan yapılmış bir bohça değildir. Hiçbir toplum, bütün kesimleriyle, bir anda modernleşemez ve değişemez. Dindarlar

farklı, modernler farklı, köylüler farklı, kentliler farklı modernleşebilirler. Bu bir toplum kendi içinde değiştiğinde ve dönüştüğünde de, Türkiye’de olduğu gibi başka toplumlardan (modern Batı toplumlarından) etkilenerek değiştiği ve gönüllü olarak değişmeyi talep ettiği durumlarda da böyledir. Homojen toplum, hırsız, fahişesi, dolandırıcısı olmayan topluma benzer ve fiilî dünyada böyle bir şey olmaz. Homojen toplum “hasta/sağlıksız” bir toplum, homojen toplum hayat damarları kopmuş ölü bir toplumdur ve olsa olsa bir leş, bir kadavra olabilir.

Değişme ve yenilik, şartlarının dayatması sonucu bir toplumun karşısında “değişme/yenileşme” alternatifi ortaya çıktığında, başka şeyler yanında aynı zamanda canlı bir “organizma” olduğu için, kimi mensupları bu değişmeyi onaylayarak benimser ve şampiyonluğunu yaparlar, kimi mensupları da bu değişme en geniş anlamda siyasî, ekonomik, kültürel, estetik ve dinî statükolarına zarar vereceği için, söz konusu yenilik ve değişme talebini reddederler. Yenilik ve değişme talebini destekleyenler kendilerini “ilericiler,” “modernler,” “çağdaşlar,”

“liberaller,” “sosyalistler,” “demokratlar,” “Batıcılar” vs. olarak görürler. Bu kontekst skalanın diğer tarafındakilerin adlarını da belirler (çünkü yenileşme aksiyon, yenileşmeye karşı çıkış reaksiyondur/tepkidir): “gericiler/mürteciler,” “fundamentalistler/kökten dinciler,” “muhafazakârlar,” “liberal muhafazakârlar,” “aşırı muhafazakârlar” vb. Bu ret ile kabul tavırları da homojen ve üniform değildir. Mutlak kabul ile mutlak ret kutupları arasında her durumda bir vaziyet alışlar skalası oluşur ve değişme/yenileşme karşısında sosyal aktörler bu skalada yerlerini alırlar: mutlak kabul, ılımlı kabul, çok daha ılımlı kabul, ılımlı ret, daha az ılımlı ret, ret ve nihayet mutlak ret. Mutlak ret ile mutlak kabul

kutuplarının “radikal” kutuplar oldukları, bu tutumu benimseyenlerin “radikal” oldukları apaçıktır.

Elinizdeki metnin sorunu “radikaller”le ilgili bir sorun, bir “radikaller” sorunu olduğu için, radikalizm üzerinde imkânımız ölçüsünde durmalıyız.

Her düşüncenin, inanışın ya da genel bir terimle her vaziyet alışın radikalleri olabilir. Modern literatürde — modern literatür ve söylem “modernlerin” literatürü ve söylemidir — modernler kendileri söz konusu olduğunda “*foundationalist/temelci*, temel arayıcı” terimi ve türevlerini, muhalifleri söz konusu olduğunda “*fundamentalist/köktenci*, kökten dinci” terimini kullanırlar. “Modernlere” göre, “*foundationalizm*” kabul edilebilir, “*fundamentalizm*” kabul edilemez bir şeydir ve gayrimeşrudur. Düşünce söz konusu ise “*foundationalizm*,” din söz konusu ise “*fundamentalizm*.” Ve aslında bu, kavramların “modern” okunuşundan ibarettir ve tersinden okumak da mümkündür. *Foundationalist* rasyonalizmi fundamentalist rasyonalizm, *foundationalist* liberalizmi fundamentalist liberalizm, *foundationalist* sosyalizmi *fundamentalist* sosyalizm, *foundationalist* bilimizmi (scientism) *fundamentalist* bilimizm, *foundationalist* demokrasiyi (böyle bir demokrasi demokrasi olabilir mi?) *fundamentalist* demokrasi ve bunlara karşılık *fundamentalist* “dinciliği” *foundationalist* dincilik olarak okumak mümkün ve makule bir şeydir. Fundamentalistler foundationalistler, foundationalistler fundamentalistlerdir.

Her temelci/temel arayıcı köktenci, her köktenci temel arayıcıdır. Ve her iki kavramın savunucuları da temelleri, temel ilkeleri, “saf” formları vurgular ve hayatı bunlar çerçevesinde organize etmeyi, topluma bunlar temelinde şekil vermeyi düşünürler. Onlar radikallerdir. Bir şey ne kadar radikalse o kadar homojen, tek biçimli ve hayatın kendisine

o kadar uzaktır. Çünkü hayatın kendisi heterojen, çoğul, çok renkli ve çok çizgilidir. Radikal hayatın içinde değil, dışında yaşar. Radikalleşmek hayattan kopmaktır.

Fundamentalist/foundationalist ya da radikal, “saf,” “evrensel (dinî ya da seküler evrensel olabilir),” “nötr ya da objektif” olduğuna inandığı kuralları, nötr, tarafsız, evrensel, *tek biçimli* olmayan karmaşık, farklılıklarla örülü hayata dışarıdan buyurur. Topluma, toplum dışından dikte eder. Radikaller ya da fundamentalistler/foundationalistler, her durumda toplumda “azınlık”tırlar. Toplum radikalizmi tercih etmez; toplum daima “orta yolcu,” daima “mutabakatçı”dır. Toplumun radikal uçları tercihi intihar etmesi anlamına gelir. Fakat genellikle, bireyler intihar ederler, toplumlar intiharı tercih etmez.

Türk “sağı” ile Türk “solu”nun tarihi Türk modernleşmesinin de tarihidir. Türkiye’nin modernleşmesi sürecinde modernleşme yanlıları değişme skalasının “sol” tarafında yer alırken, modernleşme karşıındakiler “sağ”ında yer edinmişlerdir. Taraflar da kendi içlerinde, yukarıda dile getirdiğimiz türde farklılıklar sergilerler. Burada da “radikal/fundamentalist” modernleşme yanlıları ve “radikal/fundamentalist” modernleşme karşıtları vardır.

Yukarıda söylenenleri Türkiye’nin “politik” modernleşme sürecine yerleştirmek mümkündür. Türkiye’de tarihsel olarak (yakın tarihimize bakarak) iki ana politik eğilim tespit etmek mümkündür. Bunlardan biri İttihat-Terakki geleneği ve bunun karşısında yer alan muhafazakâr gelenek. Bu iki gelenek, çoğu durumda, çok partili hayat Türkiye’de 1940’lardan sonra gerçekleştiği için, aynı yapı içinde var olabilmıştır. Ayrıntıları hesaba katmamak pahasına, Türkiye’de bir İttihat-Terakki, Halk Partisi geleneği, bir de Hürriyet ve İhtilaf Fırkası, Demokrat Parti, Anavatan (Özal’ın Anavatanı), AK Parti geleneği vardır.

Bu gelenekler, başka bir genel adlandırma ile Türkiye'nin "sağ" ve "sol" gelenekleridir. Birinci geleneğin mensupları kendilerini "ilericiler, Cumhuriyetçiler, Kemalistler" olarak görürken, ikinci geleneğin mensuplarını "gericiler, muhafazakârlar, anti-Kemalistler, dinciler vs." olarak görürler. Söylemeye bile gerek yoktur ki, bu gelenekler de kendi içlerinde homojen değildir ve birbirinden farklı alt geleneklere sahiptir. Yine söylemeye bile gerek yoktur ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu elitleri ordu mensuplarıdır ve Türkiye'de ordu, yukarıdaki tasnife göre siyasî skalanın "sol" kanadında yer alır. Bu yüzden, Türk "sol"unun, ağırlıklı olarak militer kurumların siyasî hayata müdahalesini onaylamasında şaşılacak bir şey yoktur. (Sözünü ettiğimiz "sol"un daha soldaki sosyalist sol ile aynileştirilemeyeceğini de burada hatırlamak gerekir.) Türkiye'nin fiilen yönetimi açısından bakıldığında, bu iki gelenekten birincisi hem iktidar hem muktedir gelenek iken, ikincisi iktidar olmuş ama muktedir olamamış gelenektir. (Carl Schmitt'i hatırlayalım: acil ve önemli kararları kim veriyorsa iktidar ve muktedir de odur.)

Yine, modern siyasî literatürden haberdar herkes kabul edecektir ki, yeniliklere/değişmelere "muhafazakâr" her tepki karşı çıktığı şey kadar "modern"dir. Bu durumda Türkiye'nin modernleri ile muhafazakârları arasındaki farklılık, bir tür farklılığı değil, derece farklılığıdır. Bunlar Türkiye'nin modernleşmesinin farklı boyutlarıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları kendilerini radikal yenilikçiler, ilericiler, devrimciler, değişme yanlıları olarak görüyorlardı ve büyük ölçüde öyleydiler. Onlar, büyük idealistlerdi. Fakat radikalizmin, elbette her tür radikalizmin, her radikal geleneğin "paradoksal/çelişkili" bir yanı vardır. Kurucu yenilikçi radikaller varislerine yeni kurumlar bırakır, fakat radikal "siyasî" tutumlarını bırakamazlar. Çünkü varislerin

radikal babalarının tesis ettiği kurumları yaşatmak, korumak gibi bir misyonları vardır. Bu misyon radikal babalar ile çocukları arasındaki ilişkinin zorunlu kıldığı bir şeydir. Babalar radikal olabilir, fakat radikal babaların çocuklarının “radikal” olma şansları yok denecek kadar azdır. Onların kaderi değiştirmek değil, korumak, muhafaza etmektir. Radikalizm Türkiye’de “laik ya da laisist” gelenek örneğinde olduğu gibi, kendisi de bir geleneğe dönüştüğünde, artık radikal değil, muhafazakârdır.

Bu durum, Türkiye’de iki tür “muhafazakârlığın” doğmasına yol açmıştır: politik muhafazakârlık ile kültürel (özellikle değerlerde ve inançlarda) muhafazakârlık. Yukarıda sözünü ettiğim iki gelenekten birincisi politik muhafazakâr, ikincisi kültürel muhafazakârdır. Çapraz okumaya tâbi tutmak gerekirse, birinci gelenek kültürel yeniliklere görece daha açık, ikinci gelenek görece daha kapalı; ikinci gelenek politik yeniliklere görece daha açık, birinci gelenek görece daha kapalıdır. “Türk solu,” günümüzdeki kanaat önderi muhataplarını “değişmediniz, takiyye yapıyorsunuz” diye suçlasa bile, bizatihi kendisi politik değişmeye kapalıdır. “Değişmediniz” suçlamasının yelpazenin “sol”una yöneltilmesi, “sağ”ına yöneltilmesi kadar meşrudur. Türk solu “devletçi”dir. Politik statükoyu ellerinde bulunduranlar, değişme, statükonun değişmesi anlamına geleceği için kolay kolay değişemezler. Statükocular değişemezler.

“Türk sağ,” tarihten devralınan (bir değer olarak “Devlet” dâhil) dinî ve kültürel değerleri korumak ister. Onu “tutucu ve gerici” yapan budur. Fakat o politik değişmeden yanadır; çünkü statükoyu ele geçirmesi, yani aynı zamanda “muktedir” de olabilmesi, Türkiye’nin politik değişmesine bağlıdır. Bu yüzden, politik değişme talebinin kendisinden beklenemeyecek öyle aşırı boyutlara vardır ki, onu siyasi

arenada “Avrupa Birliği” şampiyonluğu rolünde de görebilirsiniz. Özetle dile getirmek gerekirse, Türk solu aslında politik bakımdan, Türk sağ ise kültürel bakımdan “sağcı”dır; ve yine aslında Türk sağ politik bakımdan “solcu,” politik bakımdan “sağcı Türk solu” kültürel bakımdan solcudur.

Bu gelenekler, başka her gelenek gibi homojen, birörnek sosyal, politik gelenekler değildir. Her geleneğin kendi içinde karşıt kutupları, yani sağ ve solu, ılımlıları ve radikal-leri vardır. Türk solunda, politik skala üzerinde aşırı devletçi, ordu müdahalesi taraftarı, laikliği bir din olarak algılayan katı laisist bir radikal, politik bakımdan “tutucu,” laik fundamentalist, fakat sol gelenek içinde de “azınlıkta” bir grubun varlığını tespit etmek mümkündür. Onlar “Cumhuriyet” adına, anti-demokratik vaziyet alışları benimserler. Sağ geleneğin marjiniinde duran “kökten dinciler, radikal İslâmcılar, ya da şeriatçılar veya Cumhuriyet düşmanlarının” aslında Türk sağının veya Müslüman kesimin görece en fazla ve en iyi eğitim görmüş kesimi olması, son derece ilginçtir. Onlar da Türk solunun fundamentalist/foundationalist/köktenci radikalleri gibi, tıpkı onlar gibi, tarihsel geleneği ve onun mirasını reddederler ve Türk sağında azınlıktırlar.

Yukarıda ana hatlarını çizmeye çalıştığım siyasî geleneklerin ve siyasî yapının radikal “köktenci” kutuplarının arasında, popüler siyasî literatürde “sessiz çoğunluk” diye adlandırılan büyük çoğunluklar vardır. Bu sessiz çoğunluğun, demokratik şartlar hazırlandığında, Türkiye’nin, politik geleceğinde belirleyici ana unsur olacağı açıktır.

Bu resme bakarak, Türkiye’de mevcut temel politik çatışmanın ya da daha yumuşak formlarında politik rekabetin bir sınıf rekabeti, bir sınıf çatışması değil, yakın tarihimizin zaruretlerinin bize miras bıraktığı bir laisizm-muhafazakârlık

çatışması olduğunu söylemek mümkündür. Elbette Türkiye’de başka çatışma ve rekabet kalemleri de bulmak mümkündür; fakat eğer varsa, Türkiye’deki sınıf çatışması, mezhep çatışması, etnik çatışma gibi çatışmaların da (bana göre bu tür çatışmalar yoktur ya da çok önemsizdir) bu temel çatışmaya endekslendikleri, bu ana çatışma formuyla bütünleştikleri söylenebilir.

Bu çatışma ya da rekabetin Türkiye ve Türk toplumu için zannedildiği gibi bir “dezavantaj” değil “avantaj” olduğunu düşünüyorum. Gelecekteki Türkiye’yi ya da Türk toplumunu ve dolayısıyla Türkiye’nin siyasî rejimini bu çatışma belirleyecek ve şekillendirecektir. Çatışma ya da rekabet, ekonomik alanda olduğu gibi siyasî ve kültürel alanda da toplumun değişmesini, adaptasyonunu ve gelişimini sağlayabilecek yegâne unsurdur ve teşvik edilmelidir. Türkiye’de “etnik çatışma” hariç, bütün rekabet formlarına izin verilmelidir. Türkiye’de sorun, çatışmanın bizatihi kendisi değil, gerçekleşme tarzıdır. Çıplak güce ve silaha başvurmayan çatışma formları desteklenmelidir. Bu çatışmanın Türkiye’nin büyük problemlerinden biri olduğu açıktır; fakat ona dinamizmini armağan eden ana unsurlardan biri olduğu da o ölçüde açıktır. Problemi olmayanların gelecekleri de olmaz; problemlerimiz geleceğimizdir. Her kulvarda hayatımıza anlamını armağan eden şeyler problemlerimizdir. Sorun bu çatışmanın etik bir zemine dayandırılmamış olmasıdır, çatışmanın kendisi değil.

Bu çatışma ya da rekabetin adı konmalıdır: politik-sol muhafazakârlarla kültürel-sağ muhafazakârların; politik-sağ ilericiler ile politik-sol gericilerin kavgası. Başka bir söyleyişle muhafazakârlar muhafazakârlara karşı.

Türkiye’de son zamanlarda yaşanan problem, siyasî-kültürel formlarda tezahür eden bir iktidar problemi, bir

çekiç ile örs ilişkisi problemidir. Cumhurbaşkanlığı seçimi örneğini kritik hale getiren de budur. Çekici tutan eller, çekici kaptırmak istememektedirler. Bunda şaşılacak bir şey yoktur; statüko kendisini korumakla maluldür. Fakat statükonun kendisini koruma talebi ne kadar “normal” ise, kabul edilmelidir ki, statükoyu ele geçirme talebi de o kadar “normal”dir. Kabul ne kadar meşru ise ret de o kadar meşrudur. Anormal olan, demokrasinin neredeyse din haline geldiği bir dünyada “çekice” başvurmaktır. Ne yanından bakılırsa bakılsın çekice başvuru, silaha başvurdur. Fakat statükoya talip olanların, eğer statükoyu ele geçirirlerse, yani “muktedir” olurlarsa, politik rakipleri gibi, başları sıkıştığında, “çekice başvurmak” ve “çekiç kullanmak” gibi demokrasi dışı yöntemlere başvurup vurmayacakları sorusu meşru bir sorudur. Kim tercih ediyor olursa olsun, daha demokratik, daha insanca yaşanan bir Türkiye için politika yapmayı “çekikleme” olarak benimseyen anlayışlara karşı çıkmalıyız. Tarihsel, kültürel ve siyasî nedenlerle halkının karakteri çifte standart ve ikiye bölünmüşlüğüyle yoğrulmuş bir ülkede, daha insanca bir siyasî rejimin, daha insanî bir sosyal hayatın, insanımızın insanlık ailesinin şerefli bir üyesi haline gelmesinin yolunu açabilecek yegâne “doğru” muhalefet tarzı bu olabilir.

(Bu yazının ilk formu “Örs ve Çekiç” başlığıyla *Örs ve Çekiç/ Akbabanın Üç Günü - 28-30 Nisan 2007* (Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2007) adlı kitapta yayımlanmıştır.)

V. İmparatorluk, Resmî İdeoloji ve Etnisizm

Kader ağlarını ördü, imparatorluğu kaybettik; aslında “ulus-devlet” modeline talip değildik, mahkûmduk. Kim imparatorluğunu kaybetmek ister! Cumhuriyetin kurucu elitleri Cumhuriyete Kafkasya’da, Girit’te, Trablusgarp’ta, Yemen’de ve Suriye’de, Sevr’de ve Lozan’da razı oldular. Bu bükülemeyen bileğin ayağını öpmektir. Türkiye bir “göçmenler” ülkesidir; Anadolu “anavatan” değildir; göçmen Türk halkların sürgün edildikleri topraktır. Anadolu göçmen Türk halkların diasporasıdır. “Ulus devlete” razı olmak demek, bugünkü Türkiye coğrafyasına ve içindeki halklara razı olmak, elde kalanlarla yetinmek zorunda kalmak demek. Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılış döneminin ve Mustafa Kemal ile arkadaşları dahil Cumhuriyetin kurucu elitleri için “ulus devlet” modeli gönüllü tercih değil, trajik bir politik kaderin tecellisiydi; kendileri böyle düşünmeseler bile. Kendileri böyle düşünmeseler ve imparatorluğun mirasını reddi resmî ideolojiye dönüştürseler de imparatorluğun yegâne varisleriydiler. Görünüşe bakılırsa

(!) imparatorluğun Cumhuriyetten başka varisi yok! Üç kıtada kaybedilen şey yalnızca topraklar değildi; aynı zamanda halklardı. İmparatorluğun kaybı halkların kaybıydı. Yalnızca “form’un/coğrafyanın” kaybı değil, aynı zamanda içeriğin/nüfusun kaybı. Politik ulus-devlet ideolojisi modeline “yakalandık.” İmparatorluk halklarını kaybetmeseydi modernleşme maceramızdan bugün kuvvetle muhtemeldir ki farklı şekillerde söz edecektik: seküler, kapitalistik, çok halklı, daha demokratik çizgilere sahip, yine parlamentosu, demokratik kurumları, plajları, diskoları, meyhaneleri, sendikaları vb. olan, kuvvetle muhtemeldir ki hanedansız bir “çağdaş imparatorluk.”

Günümüzün kimi “Türk” ve “Kürt” elitlerinin naif önyargılarına ve devletin “resmî ideolojisinin” “tek ulusa dayalı devlete” vurgusuna rağmen, Türkiye’de halk kaçınılmaz olarak imparatorluğun bakiyesidir; İmparatorluğun son yüzyılında Rumeli ve Kafkasya Anadolu’ya akmıştır; Türkiye yalnızca yurttaşları bakımından değil politik, entelektüel, ekonomik ve kültürel elitleri bakımından da Osmanlının bakiyesidir; imparatorluğun “kul” sistemi doğal olarak Cumhuriyetin yönetim yapısına yansımıştır; devşirmelerin çocukları, onların çocuklarının çocukları Cumhuriyetin kurucu kadrolarını oluşturmuşlardır. Bu, Cumhuriyetin kurucu kadrolarının Türk olmadıkları anlamına gelmez; Türkiye Cumhuriyeti’nin yönetici popülasyonunun “etnik” bakımdan kozmopolit bir yapı sergilediği anlamına gelir.

Çocuklarına her sabah “Türküm, doğruyum.” antları okutan bir devletin “millî marşının” Arnavut orijinli biri tarafından yazılmış olması ne ironiktir ve bunun dünyada muhtemelen başka hiçbir örneği yoktur; kendisini bir “güvenlik devleti” olarak inşa eden Türkiye Cumhuriyeti, “tek ulusa vurgusuna” rağmen güvenliğini Çerkez orijinli bürokratlara

emanet etmiştir ve hiçbir Türk bundan rahatsız değildir. Rejimler geçici, istihbarat örgütleri kalıcıdır. Bugünkü Millî İstihbarat Teşkilatı Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasıdır. Sovyetler Birliği çökebilir, fakat KGB yaşadığı sürece Ruslar için sorun yoktur. Türkiye'de resmî ideoloji kimi zaman aşırı, kimi zaman ılımlı ölçülerde bir "ırka" atıfta bulunmuştur, fakat *de facto* "ırkçı" değildir.

"Devrimci" elitler (Fransız devrimcileri, Sovyetler Birliğinin kurucu sosyalist elitleri, Çin sosyalizminin kurucu sosyalist elitleri vb.) toplumun "görünen" kurumlarını değiştirmiştir; fakat muhatapları durumundaki halkların "görünmeyen, kolektif bilinçaltını" değiştirememişlerdir. Bilinçaltı ya da bilinçdışı kurumlar "görünen" kurumlardan çok daha güçlü ve kalıcı olabilir. Hiçbir devrimin bir "sıfır" noktasından, bir "temiz beyaz sayfadan" yeniden başlamak gibi bir lüksü yoktur. Bu her "devrimci"nin rüyası olsa bile. Devrimler tarihin akışını bir noktada durdurarak, onu bir "sıfır" noktasından başlatamaz. İnsan ve toplum hayatında sıfır noktaları olamaz. Cumhuriyetin kurucu elitleri rejimi değiştirmiştir; başkenti değiştirmiştir; alfabeyi değiştirmiştir, hukuku değiştirmiştir; kılık kıyafeti değiştirmiştir; fakat muhatapları olan halkı ve coğrafyayı değiştirememiştir. Reddi miras yoluna gitmişse de Cumhuriyetin de cetlerini tercih etme lüksü olamayacağı için bunu başaramadı. Herkes gibi, her kurum gibi Cumhuriyet de bagajıyla yaşamak zorundaydı; tek bagajı vardı, ağır bir bagajı vardı: Osmanlı İmparatorluğu.

Türkiye Cumhuriyeti yalnızca gizli istihbarat örgütünü ve kurucu elitlerini imparatorluktan devraldığı için Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı değildir; yalnızca coğrafyayı ve içindeki halkları devraldığı için de değildir. Çok daha önemlisi sorunlarını imparatorluktan devraldığı için

Osmanlı Devleti'nin devamıdır: “Ermeni sorunu,” “Ege Denizi ve Kıta Sahanelığı sorunu,” “Kürt sorunu,” resmî ideolojisinin “din sorunu,” “Bosna ve Kosova sorunu,” “Karabağ sorunu,” “Kıbrıs sorunu,” “Musul ve Kerkük sorunu” ve hatta demokrasi için sorun kabul edilecekse “ordunun siyasî rejimdeki yeri sorunu” (Cumhuriyetimizi generaller kurmuştur); resmî ideoloji ne kadar reddederse reddetsin, günümüzde demokrasi için devasa bir engel gibi duran “devlet geleneğı.” Devlet için kendini var eden gelenek bile sorun haline gelebilir. Bunların tümü imparatorluğun damgasını taşır ve hiç kuşkusuz bu tarihsel unsurların ön önemlilerinden biri ve hatta en önemlisi “devlet ve devlet geleneğı”dır: devlet-i ebed-i müddet. Nihâî belirlemede, hem Devlet hem de halk katında, Türkiye’de milliyetçiliğe vurgu “devlete” ve devlet geleneğıne vurgudur. Türkiye’de milliyetçilik *de facto* formuyla “devlet milliyetçiliğı”dır; Türkiye’de milliyetçilik *de facto* formuyla “toprak milliyetçiliğı”dır; ırka dayalı milliyetçilik değil. Türkiye’de halk iki şeye tapar: Allah’a ve Devlet’e; Çanakkale Allah, Devlet ve Toprak için verilmiş savaşın adıdır; ırk için verilmiş bir savaşın değil.

Sorun burada değil, başka bir yerde, günümüzün militer ya da sivil devlet bürokrasisinin devlet anlayışı ile Türkiye’deki halkların bilinçaltındaki “devlet anlayışı” arasındaki farklılıktadır: çocuklarını (yurttaşlarını) yiyerek beslenen devlet zihniyeti en iyi durumda bir “arketip” olarak kadim Türk devlet geleneğınden “sapma” olabilir. Bu kadim geleneğın içermediğı şey “ırka ve etnisiteye” vurgudur. Varsa, erdemi budur.

“Hakiki” devlet, “gerçek” iktidar, “gerçek” ve “normal” devlet iktidarının ihtiyaç duyduğu, gerektirdiğı şeyi yapar; iktidarını sürdürebilmesi için her durumda yeni şartlara adapte olmalıdır. Yalnızca yeni şartlar ve durumlar karşısında

esneme kabiliyeti olan devletler uzun ömürlü olabilir. Esneme yeteneğinden mahrum “entite”nin kaderi kırılmaktır. Osmanlı İmparatorluğu bu esneme kabiliyetine sahip olduğu için uzun yaşamıştır; gelenek esnektir; Türk devlet geleneği de esnek olduğu için gelenektir ve uzun ömürlü olmuştur. Esneyemeyen şeyler geleneğe dönüşemez. Devlet = Resmî ideoloji değildir. Bu iki unsuru eşitleyen yönetim zihniyeti “ideoloji devleti”dir. İdeoloji devletleri esneme kabiliyetinden yoksundur. Irak’ta Saddam rejimi esneme kabiliyetinden yoksun olduğu için kırılmıştır. Esneme kapasitesi “uzlaşma,” yeni şartlara ve problemlere “adaptasyon” kapasitesidir. Yaşayacak, hayatta kalacak, var olacak kadar esneme.

Türkiye Cumhuriyeti var olmak istiyorsa, “resmî ideolojisini” gözden geçirmeli ve revize etmelidir; her şeyden önce “homojen toplum” dogmasını, “Türk etnisite” vurgusunu hafifletmelidir. “Etnik” problemi “etnisiteyi” vurgulayan bir söylem ve yaklaşımla çözmeye kalkışmak sosyal ve politik yaraları derinleştirebilir. Resmî ideoloji muhatabı olan otantik halkları “etnik” halklara dönüştürerek “politize” eden, başına bela eden bir ideolojidir. Devlet kendisine “etnisiteyi vurgulamayan” bir resmî ideoloji bulmalıdır; bu devletin iktidarının takviyesiyle sonuçlanacaktır, kayıpla değil. Gerçek iktidarlar, adı resmî ideoloji olsun olmasın dogmaları, ideolojileri için değil, “iktidarları” için yaşarlar. Devlet kendi iktidarı için vardır. Günümüz dünyasında etnisite üzerinden siyaset yapılamaz; tıpkı “din” üzerinden siyaset yapılamayacağı gibi. Resmî ideolojisi = Türkiye Cumhuriyeti = Türkiye formülü yanlıştır. Resmî ideolojisi olmayan devlet olamaz elbette; fakat resmî ideolojiler yeni şartlara ve durumlara adaptasyon yeteneklerini kaybettiklerinde temsil ettikleri iktidarların ayak bağına, prangasına dönüşür.

Bu doğrudur, fakat ideoloji ideoloji'dir, devlet de devlet! Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye Cumhuriyeti dışında varisi yok. Osmanlı sarık, cübbe, cami ve tekke değil; resmî ideolojisi "nizam-ı âlem" olan bir iktidar formudur. Bugün Amerika'nın resmî "herkese ve her yere demokrasi" ideolojisi ne ise, Osmanlı İmparatorluğu için de "nizam-ı âlem" odur. Padişahlar keyifleri öyle istediği için, ganimet ve yağma için savaşmadılar; bugün Amerika ne için savaşıyorsa Osmanlı da onun için savaştı; Viyana'yı almadan Rumeli topraklarınızı elinizde tutamazdınız ve tutamadınız. Harem padişahın "kerhanesi" değildir, padişahlar hain değildir; çocuklarınıza bunu öğretemezsiniz. Yavuz iyi padişah, Abdülhamit kötü padişah söylemi ikna gücünü kaybetmiştir. Resmî ideoloji "resmî ideoloji" olmak istiyorsa, muhatapı olan halkı ve çocuklarını ikna ediyor olmalıdır. Ve bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisi yeni kuşaklar için ikna kapasitesini yitirmiştir. Tarihin espirisi, her yeni şart ve durumda tekrar yazılabiliyor olmasıdır ve tarihi yeniden yazmak başka hiçbir devirde Türkiye için böylesine acil bir ihtiyaca dönüşmemiştir. Tarihi egemenler yazar, fakat Türkiye'nin egemenleri tarih yazma yeteneğinden yoksundur. Devletlerin resmî ideolojilerine inanmayan bir halkı yönetmeleri çok zordur. Üniversiteleriniz "çiftlikler" gibi işliyor; neden Amerika İncelemeleri Enstitünüz, Avrupa Birliği Enstitünüz, Rusya Enstitünüz, Afrika Halkları Enstitünüz yok, neden? Amerika'ya küfretmek kolay, Amerika'yı anlamak zordur. "Doğa boşluktan, iktidar cehaletten nefret eder." Gerçek ideolojiler, ideoloji olduğu fark edilemeyen ideolojilerdir; Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisi "ben ideolojiyim" diye bağırıyor. Türkiye'nin tarihi yeniden yazılmalıdır; devletin ve halkın bugünkü şartları ve ihtiyaçları perspektifinden hareketle yazılmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti temel eğitim okullarındaki tarih, edebiyat, Türkçe, yurttaşlık bilgisi, din bilgisi kitaplarını yeniden yazmalıdır. Bu hiç değilse her etnisiteye bir televizyon kanalı açmaktan çok daha makul ve rasyoneldir. Bu işlem bütün kurumlarda yapılmalıdır. Türkiye'nin general-leri dünyanın ve Türkiye'nin yeni şartları karşısında ellerini vicdanlarına koymalı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için askerî liselerde ve harp okullarında ve kışlalardaki eğitim programlarını ve bu programların içeriğini gözden geçirerek yeniden yazdırmalıdır. Bu elbette zordur; “dogmayı parçalamak, atomu parçalamaktan çok daha zordur” der Einstein. Görünen o ki, eğer Türkiye Cumhuriyeti devleti bunları kendisi yapmazsa, dışarıdan birileri, meselâ Avrupa Birliği yapacak. Bu Türkiyeli için utanılacak bir şeydir ve gurur kırıcıdır.

Türkiye'nin ve Türkiye'nin halkının yegâne ihtiyacı “adalettir.” Adalet ekmek kadar acildir. Mevcut şartlarımızda adalet “behemehâl”dir; behemehâl yapılması gereken şeydir; adalete çağrı, etiğe ve hukuka çağrıdır. Resmî ideolojiler adil olmadıklarında, etiği ve hukuku görmezden geldiklerinde halkı ikna kapasitelerini yitirerek “ideolojisi” oldukları devletin varoluşunun yıkılamaz, aşılamaz engellerine dönüşür. Türkiye'nin yegâne ihtiyacı halkın vicdanında karşılığı olan bir hukuk sistemidir. Ve unutmamalıyız ki Platon'dan beri hukuk egemenin lehine işler, daima egemenin lehine. Şu soruyu yönelttiğiniz zaman bu apaçıktır: evet tamam, hukuk; fakat kimin hukuku, kimin etiği? İnsanlık onca entelektüel çabaya rağmen henüz “egemene hizmet etmeyecek” bir hukuk geliştirememiştir ve bu şimdilik ne yazık ki imkânsız görünüyor. Mevcut şartlara bakılırsa, varsa “uluslararası hukuk” ya da “dünya hukuku” denilen hukuk da egemenin hukukudur; egemen hukuk

Avrupa Birliği ve Anglo-Amerikan hukukudur. *Cluis regio, ejus religio* (Egemenlik kiminse, egemen din de onun dinidir).

Demokrasi şu soruya verilebilecek cevaptır: nasıl aynı anda hem özgür hem de eşit olabiliriz; iktidar ya da eşitsizlik ilişkileri dünyasında aynı anda hem eşit hem de özgür olmak nasıl mümkündür? 1776’dan beri Amerika Birleşik Devletleri, 1789’dan beri Fransa bu soruya cevap arayışının peşinde; bu sorunun cevabını kendi toplumlarında “kısmen” bulabilmiş durumdalar; fakat dışarda Fransa etik dışı bir çifte standartlar politikası izliyor, Amerika emperyalizmin paradigmatik örneği. Biz de bu soruya cevap arayabiliriz; Türkiye’nin politik ideallerini bu soruya ve ona cevap arayışına göre yeniden dizayn edebiliriz.

Kader ağlarını her zamanki gibi tekrar örüyor; devletlerin tek başlarına var olmaları imkânsız artık; artık “paktlar” çağındayız. Paktlar çağı içerikleri çıkarılarak yeni içeriklerle doldurulmuş yeni imparatorluklar çağıdır; yeni iktidar ilişkileri çağı. “Pakt ve paktlaşma” kavramını tercihim, “küreselleşme” kavramını sevenleri üzebilir; fakat “küreselleşme” kavramı mantığı gereği “tek-kutuplu,” “homojen” bir dünyaya atıfta bulunur. Ben “çok-kutuplu” bir dünyanın daha adil ve insanî bir dünya olacağına inanıyorum. “Küreselleşme” kavramı fazla tek yanlı, fazla ideolojik ve egemenlerin çıkarlarını fazla yansıtıyor. Küreselleşme sürecinde küreselleşen nedir; küreselleştiren ve küreselleşen kimdir ve nedir? Küreselleşme, tamam, fakat kimin adına ve kimin lehine? Neden küreselleştiren failer dünya iktidar hiyerarşisinde güçlenir ve ülke bütünlüklerini korurken, küreselleşmeye maruz kalan toplumlar ve halklar “etnik milliyetçilik” kanserine yakalanıyor? Batı emperyalizmi gittiği her yere milliyetçiliği de götürmüştür ve bunun tek ürünü katliam ve kandır: Afrika bunun tipik örneğidir; modern

Batılıların bu halklara medeniyeti götürdüğü ve öğrettiği doğrudur; fakat etnik milliyetçiliği ve ırk fikrini de götürmüştür; ırk ve etnisite Avrupalıdır ve modernidir. Neden Batılı emperyal güçler, “etnik milliyetçilik” ideolojisini resmî “demokrasi ideolojileriyle” birlikte Batı dışı halklara pazarlıyorlar; nasıl oluyor da demokrasi etnik milliyetçilikle bir arada var olabiliyor; hakiki demokrasilerin uzlaşamayacağı şeylerden biri ırka, etnisiteye dayalı milliyetçilikler değil midir? Neden aşırı dozda demokrasi aşırı dozda etnik milliyetçilikle birlikte sunuluyor? Kurmak istediğimiz demokratik Türkiye’nin önündeki en büyük engel etnik milliyetçilik değil midir? Aşırı doz “aşırı doz”dur ve öldürür.

Kader ağlarını örüyor ve Türkiye’nin sorunlarının konteksti onu “emperyal” bir güç olmaya zorluyor. Şartların bu zorlaması karşısında yalnızca bürokrat elitlerimiz değil, sosyalist, liberal, demokrat, Kemalist, Kürtçü, Türkçü, İslâmcı, entelektüel ve akademik elitlerimiz de şaşkın. Bir pop şarkısı şöyle söyler: “Where is my mind? Where is your mind?” “Edirne’den Kars’a kadar benim eşsiz bir yurdum var” çocuk şiirindeki eşsiz yurdunuzu Edirne ile Kars arası dar bir perspektifle var edemezsiniz; ülkelere kimliklerini armağan eden şey haritalardaki “resmî, formel” sınırları değildir, “auraları”dır. Ülkeler auralarında nefes alır. Ülkeler haritalardaki sınırları içinde değil, *de facto* sınırları içinde, hinterlandlarında yaşar. Ekonomik elitlerimiz (şirket sahipleri ve yöneticileri), bürokrat ve entelektüel elitlerimizden daha realist! Hükümet elitlerinin kafası daha “aydınlık” görünüyor: “Türkiye, sorunlarını kendi modelinde ve şartlarında çözmelidir.” İnsanlık değerleri evrensel, sorunlar mahallidir. Türkiye, Tanrı’ya şükürler olsun ki, “resmî” cellatların Menderes’le birlikte astığı Fatin Rüştü Zorlu’dan sonraki en iyi dışişleri bakanına sahip! Türkiye’nin şartlarında bir ülke için “dışişleri” çok şeydir ya da herşeydir; güçsüz

ülkelerde “dışışleri” “içişlerine” dönüşür. Kendisini iç isyanlara ve korumak istediği halka karşı dizayn etmiş bir ordunun generalleri yüzyıllık uykularından ve korkularından uyanmak üzereler. İki binin ilk on yılının başlarında “Artık ormandan çıktık” diyordu Gorbacov; muhtemeldir ki Türkiye de çıkacak; resmî devlet çetelerinden oluşan “Türk Ergenekonu” sorununu çözmek üzere, “Kürt Ergenekonu” sorununu da çözerse çıkacak. Kürt sorunu aslında “Kürt” sorunu değildir; Kürt Ergenekonu sorunudur. PKK, Kürt halklarımızın yarası ve sırtındaki kamburdur; PKK öncelikle Kürt halkların sorunudur. Dünyanın egemen güçleri ve halkları, “savaşı” kendi topraklarında kabul etmiyor artık. İçerde savaşmak, savaşan güçler için ormanda yaşamakta direnmektir; “asimetrik” savaşınız başınızda paralansın! Cumhuriyetin tarihindeki “Kürt isyanları”nın devlet elitleri ile Kürtçü elitlere hiçbir şey öğretmemiş olması ne kadar trajik! “Tarihi anlamayanlar, tarihten ders alamayanlar onu tekrarlamaya mahkûmdur” der Santayana. Ve ölüm karşısında bütün insanlar, bütün halklar eşittir!

Türkiye’de Türkler gibi Kürtler de homojen değil. Fakat genel bir ayrım yaparak “otantik” Kürt halklar ile Kürt elitleri birbirinden ayırabiliriz. Ve Kürt elitler arasında genel bir ayrım yaparak demokrat Kürt elitler ile “ırkçı, etnisist, kendisini Kürdistan davasına adanmış, ayrılıkçı, silahlı mücadeleyle şiar edinmiş, PKK’lı ve PKK-dışı” radikal ve faşist Kürt elitleri birbirinden ayırabiliriz. İkinciler “Kürt bağımsızlık ordusunun” faşist erleri, subayları ve generalleridir. Türkiye’den otantik Kürt halkının yaşadığı toprakları talep eden günümüzün “milliyetçi, etnisist, ırkçı” Kürt elitlerinin “bağımsız Kürdistan,” “birleşik Kürdistan” (veya “Pankürdizm”) rüyası, bir tarihi yanlış okumanın ürünüdür; anakronik ve patolojiktir. “Kürdistanı” başka hiçbir devlet ve iktidar Türkiye Cumhuriyeti kadar hak ediyor olamaz; müstakbel

bir “Kürt” devleti bile! “Türkiye Cumhuriyeti” İmparatorluğun bütün cephelerinde; Balkanlar’da, Kafkasya’da, Kuzey Afrika’da, Arap yarımadasında yıllarca süren trajik savaşlardan arta kalan şeydir; “Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!” imparatorluk Diyarbakır’ı Diyarbakır’da değil, Irak’ta, Yemen’de ve Trablusgarp’ta savunmuştur; içindeki halkla birlikte savunmuştur. Bir yüzyıl öncesinde Suriye’de Napolyon’a karşı da savunmuştu. Türkler Kürtleri Yemen’de, Irak’ta, Suriye’de savundular ve hiçbir zaman kaybetmek istemediler. Türkler tarihte hiçbir zaman “Kürtler”siz bir ülkeleri olsun istemediler. Bu yüzden “Bağımsız Kürdistan” davasını “ihamet” olarak anlıyorlar.

Günümüzde devleti kendi devleti olarak gören bir Türkiyelinin milliyetçi, etnisist, ırkçı Kürt elitlerinin “bağımsızlık” talebini anlaması çok zor, hatta imkânsızdır. Ve “her etnisiteye devlet” diye *a priori* evrensel bir kural yoktur. Dünya, “devleti” olmayan “otantik” halklarla doludur. Neden her otantik halkın (başkaları buna etnisite diyebilir, fakat etnisite ırkı çağrıştırıyor) devleti olması gereksin! Hele bedeli çok ağır olacaksa, gerçekleşmesi neredeyse imkânsız olduğu için boş yere ödenmiş bir bedel olacaksa! “Bağımsız Kürdistan” otantik Kürt halkları cepheye çağıran amentüdür. Bağımsızlığın ve özgürlüğün bedeli ağırdır. Devlettten bağımsızlık talebi, devlete savaş ilanıdır; “insan hakları” talebi değil. Bir halkın devletine savaş ilan etmek, onun kendisine savaş ilan etmektir. Buradan yalnızca savaş mantığı doğar. Savaş pahalıdır; astarı kumaşından daha pahalı. İnsanlar yalnızca ölüm karşısında eşittirler; cenaze merasimleri eşit değildir; ölüm eşittir. Eşitliğe çağrı ölüme çağrıdır; yalnızca “etik ve adalet” acılarımızı dindirebilir.

Cumhuriyet bugünkü Türkiye topraklarına razı olmuştur ve hiçbir şey Türkiye’nin artık toprak kaybetmek

istememesinden daha doğal olamaz! Son üç yüz yıldır Türkler toprak kaybetmekten yoruldu. Her devlet ülkesini ve topraklarını korumak durumundadır. Ve elbette Diyarbakır Türkiye'nin hinterlandı değil, kendisidir. Türkiye Konya değildir, Sivas, Edirne, Kars ve Van değildir; Türkiye vilayetlerinin ve halklarının toplamı değildir; bütün bunlardan daha fazla bir şeydir. Türkiye Bulgaristan, Kosova, Bosna, Çeçenistan, Basra, Musul ve Azerbaycan'dır. Türkiye resmî sınırlarının içinde değil, dışında korunmalıdır. Türkiye = on milyon Kürt + on beş milyon Alevi + elli milyon Türk + iki milyon Gürcü vb. Türkiye'yi kellelerin toplamından ibaret bir ülke olarak görmek, istatistiğin bize ihanetidir; istatistik illüzyondur; reel hayatı izah edemez; reel hayat sayılamaz, hesaplanamaz, istatistikî çizelgelerde resmedilemez. Tıpkı ünlü sözdeki gibi: üç türlü yalan vardır; kuyruklu yalan, kuyruksuz yalan ve tabîî ki istatistik. Zavallı memleketim, bürokrat, etnisist, akademik elitler seni kellelere indirgemekle meşgul. Modern elitler Tanrılara değil, sayılara taparlar.

(Bu yazı 13 Eylül 2009 tarihli *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde "Türkiye Cumhuriyeti Neden Osmanlı'nın Devamıdır?" başlığıyla yayınlanmış, elinizdeki kitap için genişletilerek tekrar kaleme alınmıştır.)

VI.

“Etnik” Kürt Değil “Otantik” Kürt

1989’da Berlin Duvarı yıkılmadan önce şöyle söylüyordu Gorbacov: “Rus halkını politik konuları yalnızca mutfaklarında ve yatak odalarında konuşabiliyor olmaktan kurtaracağım.” Sorunları açıkça tartışmak tartışmamaktan daima daha iyidir. Tartışma savaştır; tartışma savaşın yumuşatılmış, “insanîleştirilmiş,” “ahlakileştirilmiş” formlarından biridir. Tartışma “silaha sarılma” ihtiyacını, ihtilafları “öldürerek çözmeye” ihtiyacını ortadan kaldırır. Bir “söyleşi” formu olarak tartışma acıları hafifletir; tartışma “sağaltır.” Tartışma terapidir.

Tartışmalar ihtilaflardan doğar ve her ihtilafta daima birden fazla taraf vardır. İnsan kendi kendisiyle ihtilafa düştüğünde bile birden fazla taraf vardır. İhtilaflar varoluşlarını ihtilafın taraflarının statülerine borçludur. Hayat daima ihtilaflarla üzerimize gelir. İhtilaflar problemlerdir. Adına ne denirse densin, Türkiye’de kökleri yakın tarihimize uzanan bir “ihtilaf” var; hem toplum içi, hem uluslararası hem uluslar üstü bir ihtilaf; hem ekonomik, politik, kültürel,

militer hem de etik bir ihtilaf. Almanya'nın, Fransa'nın ve Amerika'nın Şırnak'ta ne işi olabilir! Çok taraflı, dolayısıyla çok boyutlu. Çok boyutlu olduğu ölçüde derin. Fakat şükürler olsun Türkiye, sokaklarında, kahvehanelerinde, evlerinde, işyerlerinde, dersanelerinde ve medyasında bu ihtilafı tartışıyor. Bu bir “demitolojizasyon” süreci; Kürt elitlerin “Kürtler” mitolojisi, devletin “Kürtler miti” yıkılıyor. Büyü bozuldu! Tartışma rasyonelleştirir; akıl parçalar, yıkıcıdır. Tartışmak tartışılan şeyin büyüsunü bozmak, onu mitoloji olmaktan çıkarmaktır.

Türkiye “etnisizm”den muzdarip; “etnisizm” “faşizm,” “sosyalizm,” “nasyonalizm” ne kadar “izm” ise o kadar “izm,” yani o kadar “ideoloji.” Hiçbir ideoloji hayatın kendisini birebir “temsil” iddiasında bulunamaz ve temsil edemez. Etnisizm; faşizm, Nazizm, Stalinizm kadar tehlikeli bir “izm”. Özellikle de imparatorluk bakiyesi halklar için tehlikeli; “ideoloji” ölümü meşrulaştıran şeydir. İdeolojiler iktidar mücadelelerinin meşruiyet makinaları ve kılavuzlarıdır. “Etnisizm” yalnızca “etnik milliyetçilik” formatında değil, aynı zamanda bir “bakış açısı,” bir dünyayı ve kendimizi “anlama tarzı,” bir “entelektüel çerçeve” olarak da “tehlikeli.” Türkiye'nin entelektüel ve bürokrat elitleri, sorunların çözümünü ve izahını “soru sormaktan” daha iyi bilen “allame” televizyon spikerlerinin ve açık oturum yöneticilerinin “etnisite” içerikli sorularına “etnik” içerikli cevaplar veriyorlar. Bir başka düzeyde “milliyetçi” ve “etnisist”ler. Türkiye'nin popülasyonunu modaya uyarak “etnisitelerden” ibaret bir yapı, bir mozaik olarak görüyorlar. İktidar partisi ve muhalefet partisi kurmayları bile, “etnisist” olmadıkları halde “Türkiye’de otuz küsur etnik halk var” cümlesini Kur’an’dan bir vahiy okuyormuş gibi, aynı kesinlik vurgusuyla uluslararası ve ülke içi kamu karşısında kullanabiliyorlar. Türkiye Amerika değildir; Amerika’da “etnik” halklar

vardır; Türkiye’de yoktur. Kökleri itibarı ile Kızılderililer hariç, Amerika’daki bütün etnik halklar Amerika’ya dışarıdan gelmiştir. Türkiye “melting pot” değildir. Türkiye’yi “etnisitelerin” toplamı olarak görmek “etnisist” düşündürür ve bunu yapan kişi “etnik milliyetçi” kadar “etnisisttir.” “Etnisizm,” Türkiye’ye, insana ve Türkiye’deki insanların hayatına ihanettir. Etnisizm Türkiye’de yalnızca ölüme çağrı olabilir ve elbette başka etnisizmler gibi “Kürtçü etnisizm” de ölüme çağrıdır.

Bunu açıklamak zor değil: bakış açımız kimliğimizin ve kişiliğimizin parçasıdır. Dünyayı ve insanları Marxist diyalikle anlıyorsam bu anlama tarzım “Marxist” kişiliğimin; dinî kategorilerle anlıyorsam “dindar” kişiliğimin, evrim kavramına göre anlıyorsam “liberal” kişiliğimin; ulus kavramıyla düşünüyorsam “ulusçu/milliyetçi” kişiliğimin bir parçasıdır. “Etnisite” ve “etnik” kavramlarını anahtar kavram olarak, düşünme çerçevesi ya da paradigma olarak kullanan kimse şu soruya cevap veremez: hem “etnisite” ve “etnik” kavramlarıyla düşünmek hem de “etnisist” olmamak mümkün müdür? Ve kimse şu soruya rahatça cevap veremez: “etnisite” etnik midir? Ulusçuluk ya da milliyetçilik “etnisizasyondur” (etnikleştirme). Etnikleştirme bir halkın “otantik kişiliğinin” politizasyonunun adıdır.

Demek oluyor ki Türkiye anakronik bir “etnisizm” ve etnik milliyetçilik formundan muzdarip. Kürtçü elitler de Türkçü elitler de, sorunu çözme iddiasındaki militer, bürokrat elitler de ve çok çok daha önemlisi akademik ya da değil entelektüellerimizin kahir çoğunluğu da etnisist. Şu günlerde Türkiye’nin derin sorunlarından birini çözmek için “etnisist” elitler bir “etnisite”yi ya da “etnisist Kürtçüleri” tartışıyorlar; bu yaman bir çelişki. Üstelik “etnik” ve “etnisite” kavramının “nesnel, tarafsız, objektif, bilimsel” bir

kavram olduğunu varsayarak tartışıyorlar; ideolojiler “ideoloji” olmadıklarını söyler. “Etnisist” söylem ve yaklaşımlarla “etnik” milliyetçiliklere karşı çıkılamaz; bu en iyi durumda yangına bir çap çarayla koşmak olabilir. Resmî ideoloji, Türkiye’deki otantik halkların “etnisizasyonunun,” daha yerinde bir söyleyişle politizasyonunun temel faktörlerinden biridir; bunu ortadan kaldırmanın yolu, “etnik” ve “etnisite” kavramlarını ya da “etnik” kavramları “politik” söylemlerin ve sözlüklerin dışına atmaktır.

Hepsi bu kadar değildir; bu etnisist yaklaşıma daima “kimlik” kavramı eşlik eder; hangi kavram “kimlik” kavramından daha masum olabilir! “Kimlik” kavramı “etnik” grubun kimliğinin rengine bürünür. “Kimim ve neyim?” Bu soruya verilecek cevap her ideolojiye göre değişebilir? Böylece “kimlik” kavramı başka insanî içeriklerini kaybederek, “etnikleşir;” bütün kimlik “etnik” kimliktir; çünkü “etnisite” kimliğin ta kendisidir. Bu bir kimliği “tek unsura” indirgeme formudur; oysa kimlik çoğuldur. Kimliği “çoğul” bir şey olarak düşünmek ile “tekil, yekpare” bir şey olarak düşünmek arasındaki fark, çoğulcu demokrasilerle diktatörlükler arasındaki farktır. Kürtler “etnik” bir halk ya da “etnisite” değil, “otantik” bir halk, yani bir “otantisite”dir. “Etnisite” “otantisite” değildir. Yozgatlı Türkmenler, Antalya yörukler ne kadar “otantik” ise Mardinliler ve Hakkarililer, Zazalar ve Kırmançiler de o kadar “otantik”tir. “Kimlik” sorunu modern bir sorun, modernlerin sorunu, “kimlik” kavramı da “modernleşen” halkların sorunudur; otantik halkların “kimlik” problemi yoktur; “kimlik” kavramları da yoktur. Kimlik kimliğini kaybedenlerin problemidir; kendiliğinden kimliğini yaşayanların problemi değil. Kimliğini kaybedenler, kimliğini kaybetme sorunu yaşayan ve endişesi taşıyanlar otantik halklarıyla bağlarını ve temas noktalarını kaybedenlerdir; Türkün “Türk”, Kürdün “Kürt”

olmaya ihtiyacı yoktur. Kimlik kimliğini kaybedenler için problemidir; kimliğini yaşayanlar için değil. Kürt Kürt'tür Türk de Türk. Bu, kimliğini kaybedenler, modernleşen ve kendi otantik halklarını bir "turist" gibi seyreden kendi kültürlerinin dışına düşmüş modern ve marjinal elitlerin problemidir. Otantik halklar kimliklerini "ırklarıyla" tanımlamaz. Irkçılık, modern Batının insanlığa ihanetidir. Etnisizmin ve etnisistin kaderi jakobenizmdir: otantik halk "adam" edilmeli ve "ulus" formatına sokulmalıdır.

Kimliği "etnik" kimliğe indirgemek, her indirgeme eyleminde olduğu gibi hijyeniktir; fakat hayat hijyenik değildir. Kimliği "etnik" kimliğe indirgemek çoğulu, tekile indirgemektir. Bu bir tek tipleştirme ya da homojenleştirmedir; ırk homojendir, "kimlik" heterojen; etnisist Kürtler ve otantik Kürtler, Alevi Kürtler ve Şafi ya da Hanefi Kürtler, Zazalar ve Kırmançiler, muhafazakâr Kürtler ve modern Kürtler, aşiretli Kürtler ve aşiretsiz Kürtler, solcu/ateist Kürtler ve liberal Kürtler; Türk orijinli, Ermeni orijinli Kürtler ve Kürt orijinli Kürtler, Türkleşmiş Kürtler, zengin Kürtler ve yoksul Kürtler vb. Ne kadar çok farklı Kürt var! "Modern" Kürtler -"muhafazakâr" Kürtler ayrımı etnik ayrımlardan daha fazla gerçek hayata tekabül ediyor ve daha "reel." Türklerin kimliklerini saymakla bitiremeyiz herhalde.

Roma Ortaçağında "etnik ve etnisite" kavramları Hristiyan olmayan "halklar" için kullanılıyordu; çünkü Hristiyanlık insanlığın evriminin son halkasını temsil ediyordu; etnik gruplar en iyi durumda insanlığın evriminin "ilkel," "gelişmeden nasibini" almamış kültürlerini temsil ediyordu. Modernite ve ulusçuluğun doğusuyla birlikte kavram anlam değiştirdi ve "ırk ve ulus" kavramları kriter olarak kullanılarak, insanlığın evriminin "ulus" aşamasına yükselememiş

halkları için kullanılmaya başlandı. Günümüzde “kabile” milliyetçilerinin ve modern entelektüellerin “dogma”sından başka bir şey değil. Bu yüzden “bilimsel” etnisite araştırmalarının büyük bir çoğunluğu “Afrika” halklarını konu ediyor. “Etnisite” araştırmaları çağdaş emperyalizmlerin “keşif kolları.” Buram buram emperyalizm kokuyor; modern Avrupa’nın “barbar” kelimesi yerine ikame ettiği bir kavram. Etnik dediğinizde “kibarlık gösterisinde bulunur, “barbar” dememiş olur ve kendinize de barbarları “medenileştirme” misyonu biçersiniz. Buradan bir jakobenizm formu doğar: halka rağmen halk için. Almanya’da, Fransa’da etnisite yok, başka her yerde vardır. Emperyalizm etnisite arar; otantik halklar değil. Edward Said’in “Orient”i gibi. “Orient,” yani “Doğu;” Doğu, Batıların ırzına geçmesini bekleyen egzotik bakiredir. Bir pop şarkısında olduğu gibi: “Sömürgem ol tatlım!” “Etnik,” bu etiketin muhatabı halkın değil, ege-
menin, emperyalistin, iktidarın bakış açısını yansıtır. Etnisite araştırmasının tek amacı vardır; “kaşınmayan yeri kaşımak.” Emperyalizm kaşınmayan yeri kaşımaya bayılır.

Akdeniz uygarlığının mirasını paylaşmış bir halka, Kürtlere ya da Türkiye’deki başka bir halka “etnisite” yaftası yapıştırmak onu aşağılamaktır. Kürtler “etnik değil “otantik”tır; “Kürtlük” etnisite değil otantisitedir. “Otantik halk” ile “etnik halk” arasındaki fark “otantik” müzikle “etnik” müzik arasındaki fark gibidir. Otantik müzik “yerinde,” etnik müzik kapitalist “pazarda”dır; birincisi alınıp-satılamaz, diğeri alınıp-satılabilir. Etnik müzik, müzik değil, emtiadır. Etnik müzik nasıl otantik müziğin taklidi ya da karikatürü ise, etnik halk da otantik halkın taklidi ya da karikatürüdür. Otantik halkı “etnik” halk kategorisine indirgemek, onu iktidar mücadeleleri pazarına sunmak ve aşağılamaktır. Zenciler, Kızılderililer, Aborjinler etniktir; Kürtler ve Türkler değil.

Türkiye'deki "Kürtler" tartışmasını, "Kürt açılımı ya da demokratik açılım" tartışmasını nasıl kategorize edebiliriz? Bu soruya şöyle cevap verilebilir: *a)* "etnisite" kavramını anahtar kavram olarak, bir "ön kabul" olarak kullanan elitler (Türk milliyetçileri, Kürt milliyetçileri, milliyetçiliği reddettikleri halde "etnisizmi" bir bakış açısı olarak kullanan "milliyetçi" sosyalistler ve liberaller vb.); *b)* "ekonomi" kavramını kullananlar, yani Kürt sorununun ekonomik bir sorun olduğunu savunanlar; *c)* Kürt sorununun "demokrasi" sorunu olduğunu öne sürenler; *d)* Kürt sorununun Türkiye'nin birliği ve bekası sorunu olduğuna inananlar; *e)* Kürt sorununun "kimlik" sorunu olduğunu ileri sürenler; ve *f)* başka ülkelerdeki "etnisiteler" ve "etnik sorun ve çözümlerle" mukayeseyi ön plana çıkaranlar; *g)* Kürt sorununun "Bağımsız Kürdistan mücadelesi" olduğunu iddia edenler.

Ve elbette bunlara başka bakış açıları da eklenebilir. Ben burada bütün bu bakış açılarının "dar" bakış açıları olduğunu, "dar" olmaları ölçüsünde eksik ve hatalı olduklarını öne süreceğim. Daha geniş bir çerçeve; yukarıdaki bakış açılarını az ya da çok içine alan veya dışarda bırakan daha geniş bir çerçeve öne sürülebilir.

Türkiye'nin temel öncelikli sorunu "etnik" değil, "etik" bir sorundur; bu sorunu var eden şey Türkiye'deki mevcut iktidar ilişkileridir. İnsanların etik mücadelelerinin yanında yer almalıyız; "etnik mücadelelerinin, bağımsızlık mücadelelerinin, Pankürdizm davasının" değil. Soruna "etnisite" kavramından yola çıkarak değil, "etik" ve "iktidar" kavramları çerçevesinden bakmalıyız.

İktidar ile etik arasındaki ilişki, bilindiği gibi "agonistik" bir ilişkidir; bunlar hem birbirlerine karşıttır hem de birbirlerini var ederler. İktidar kavramı "realiteye" atıfta

bulunur, “etik” kavramı hukukun üstünlüğüne, hukuk devletine, değerlere ve vicdana. İnsanların ve toplumların dünyasının gerçekliği, iktidar ilişkilerinin gerçekliğidir. İktidar ilişkileri eşitsizlik ilişkileridir. Toplum, toplum olması sıfatıyla eşitsizdir. İnsanın dünyasının temel yapı taşı “iktidar” ya da “güç”tür. Size müteşekkirim Nietzsche ve Foucault! Orwell’in, söylediği gibi insanların dünyasında “Bütün hayvanlar eşittir, fakat bazıları diğerlerinden daha eşittir.” *“Impossible is Nothing, Nothing is Impossible!”* Eşitlik “idealdir,” “reel” değil. İktidar ilişkileri hem dünya toplumu ölçeğinde hem de tek tek toplumlar ölçeğinde hiyerarşik güç ilişkileri ya da eşitsizlik ilişkileridir. Politikayı “politika” yapan bu eşitsizlik ilişkisidir. Eşitsizlik “ontolojik,” eşitlik “etik”dir.

Örnekeleyelim: Dünya ölçeğinde iktidar ilişkilerinin zirvesinde Musevî-Hıristiyan Tanrı, sonra Pentagon ve Amerika, sonra Almanya, İngiltere, Fransa, Çin, Rusya sırayla dizilirler. “Azgelişmişler” daima hiyerarşinin alt kısımlarında yaşarlar. Dünyanın efendileri G-8’lerdir. Aşağıdaki ülkelerin yegâne amaçları, bu hiyerarşinin zirvesinde yer elde etmektir. Yukarıdakilerin amacı yukarıda kalmak, aşağıdakilerinki yukarı tırmanmak; fakat efendiler daima aşağıdakilerin yolunu keserler. Uluslararası ilişkiler “iktidar” ilişkileridir. Türkiye söz konusu olduğunda politik eşitsizlik hiyerarşisi şöyle resmedilebilir: Türkiye’de sınıflar yoktur; kültürel, entelektüel, ekonomik iktidar ilişkileri vardır; Aydınlanmanın seküler Tanrısı (Akıl ve Bilim) Genelkurmay, Ordu, Yüksek Mahkemeler, Kemalist bürokrasi, hükümet vb. Bu aynı zamanda Türkiye’de “müesses” devletin de içeriğidir. Yukarıdakiler eşitsizlik hiyerarşisinin daha aşağı basamaklarında ikamet edenler üzerinde, onlar da kendilerinden aşağıda ikamet edenler üzerinde iktidardır. Yani bir biçimde her “eşitsizlik dilimi” hem iktidardır hem de değildir; Musevî-Hıristiyan Tanrı hariç.

İktidar, “iktidar ilişkilerinden” doğar; kimse ilişkilerini tercih etme lüksüne sahip değildir. Halklar ve devletler iktidar ilişkilerine mahkûmdur. Sorunlar iktidar ilişkilerinden doğar. “İktidar” renksiz ve kokusuzdur, çürümez ve paslanmaz. İktidarın bir tek amacı vardır; daha fazla iktidar. İktidar talebi “politik” bir taleptir, “etik” bir talep değil. Bunu söylerken Aristoteles’ten beri “insanın *zoon politikon*” olduğunu, elinizdeki yazının kontekstinde paranteze alıyorum. İnsan elbette ontolojik olarak politiktir. Politikaya bu vurguyu, meşru bir devlete karşı “bağımsızlık mücadelesi” olarak politikadan ayırarak kullanıyorum. Aslında insan *zoon politikon* olarak yalnızca etik haklar için politika yapabilir. Bu anlamda her yurttaş politikacıdır ve öyle olmalıdır.

“Etik” olan ile “politik/etnik” olanı, yani iktidar ilişkilerine özgü olanı birbirinden ayırmalıyız. “Etik” iktidar ilişkilerinin, yani politikanın kendisi değil, iktidar ilişkilerine verilecek cevaptır; çünkü etik “olan” değil, olması gereken şeydir. Hangi talepler “etik” hangi talepler “politik”tir? Konumuzla ilişkilendirelim: Devletin beka ve birlik talebi “iktidar” talebidir; aynı şekilde Kürtçü elitlerin “Bağımsız Kürdistan ve Kürt devleti talebi,” etik bir talep değil “politik” bir talep, müesses iktidardan “iktidar” talebidir. Sorun iktidara karşı iktidar sorunudur. Kürt sorunu “iktidara” karşı “iktidar” sorunudur. Kürtçü elitler için “kültürel haklar, insan hakları talebi türünde talepler” “iktidar” taleplerinin kılıfı olmaları ölçüsünde politiktir. “Kimlik” talebi bağımsızlık talebinin kılıfı olarak sunulduğunda etik bir talep olamaz. Etik olan talep, otantik “Kürt” halkının “daha insanca” yaşama talebidir. Müesses iktidarın “kimliği” tanınması, kimliğin kendisini ifade etmesine izin vermesi talebidir; “kimlik” “bağımsızlık mücadelesi” yolunda atılmış bir adım, bir kilometre taşı olarak “politize” edildiğinde, “otantik” kimlik olmaktan çıkarak “politik” kimliğe, bir iktidar mücadelesi

aracına dönüşür ve etik içeriğini de otantik içeriğini de kaybeder. “Etnik Kürt kimliği” “etnisist Kürtçülerin” “otantik Kürtlere” empoze ettiği kimliktir. Bu “kimlik” türü yalnızca müesses iktidar güçleri için değil, kendisine bu kimliğin atfedildiği otantik halk için de tehlikelidir; çünkü bu durumda artık “kimlik” değil, savaş narasıdır. “Etnik kimlik,” etnisist ve dolayısıyla faşist Kürtçü elitlerin “otantik” Kürtler üzerinde iktidar talebidir. Etnik kimlik, otantik kimlikten beslenir, fakat otantik kimliğin kendisi değildir.

Otantik olmak ne ise o olmaktır; alâmet-i farikası kan bağı değildir. Kan bağı Türkiye’de “ırk” bağı değil, “kabile” ve “aşiret” bağıdır. Coğrafya/çevre ile komşu halklar ile ilişkilere göre şekillenmiş teamüller, gelenekler ve tarihsel praksis. Otantik, sunî, sahte, taklit, iradeyle ve planlanarak oluşturulmamış olmak, kendiliğinden kendisi olmak demek. “Ne isem oyum.” Otantik olmak, “modern” olanla kirlenmemiş olmak demek. Otantik ontolojik, “numenal,” “etnik” fenomenaldir; otantik “batını,” etnik “zahiridir; otantik gelenek, etnik rasyoneldir ve dolayısıyla politiktir. Otantik halk esnek; etnisist radikal ve keskindir. Otantik halklar “otantik” hayatlarını yaşarlar. Otantik Kürt olmak, sıcak yaz gecelerinde toprak damlara sırtüstü uzanmak ve Haran göklerindeki yıldızları seyretmek, yine de yıldızları görememektir. Kaçakçılıkla geçinen Kürtler için yazılmış şu güzel Livaneli şarkısının (“Mayın”) güftesi bize ipucu verebilir: “Işık vurmaz harama/Bende şifa arama/ellerim yok ki artık/Tütün basam yarama.”

Otantik kimlikler örgütlü iktidar yapıları (devletler) tarafından yok edilemez; günümüzde otantik kimlikler karşısındaki en büyük tehdit, Türkler ve Kürtler dâhil dünyadaki bütün “otantik” haklar için “kapitalist” uygarlıktır. Otantik kimliklerin modern dünyamızdaki yegâne törpüleyicisi ve

düşmanı kapitalist uygarlığın “eşitleyici, homojenleştirici” mantığıdır. Kürtleri Kürt olmaktan yalnızca kapitalizm çıkarabilir ve başka hiçbir iktidarın buna gücü yetmez. Otantik halkların ve kültürlerin en büyük düşmanı kapitalist, modern uygarlıktır. Kapitalizm eşitler; üretimde ve tüketimde eşitler.

Kürt sorununa sorunlu yaklaşımlardan biri de “mukayeseli” yaklaşımdır. Sorunludur, çünkü mukayese iki ucu pis bir değnek gibidir. Hangi tarafını tutarsanız tutun elinizi pisletecektir. Mukayese eşitler arasında mukayese olmadıkça savunulamaz. Yirmi yılı aşkın bir zamandır Türkiye’de çağdaş dünyanın entelektüel birikiminden yeterince nasibini almamış Türk ve Kürt entelektüelleri Kürt sorunu karşısında egemen Türk ve Kürt elitlere çözüm olarak mukayeseli modeller sunuyorlar: İrlanda modeli, Güney Afrika modeli, İsviçre modeli, İspanya modeli, hatta Bulgaristan’daki Türkler modeli (televizyonda bu modeli örnek model olarak sunan AK Partili mebus hanımefendinin tavrı cehalet ve basitlik olabilir sadece) vb. Basiretsizlik diz boyu; Kürtler “zenci” değildir, Katolik İrlandalılar değildir, Türkiye İspanya değildir, İsviçre değildir... Bu tür sorunlar karşısında geliştirilmiş evrensel modeller olamaz. Çünkü sorunlar mahalli/mevzi ise çözümler de mahalli/mevzi olmalıdır. Kürt sorunu halklar arasında bir sorun değildir; bir kimlikler kavgası değildir. İrlanda sorunu, sahiden çözüm olacaksa, İrlanda’da çözülebilir, yalnızca İrlanda’da. Güneydoğu Filistin değildir; örgütlerin polisi taşlaması için sokaklara saldıran çocuklar Filistin İntifadası’nın çocukları değildir; çünkü TC. İsrail devleti değildir, Yahudi devleti değildir; Amerika’nın Ortadoğu’daki vilayeti değildir. Güneydoğu’ya 1950’lerde gelmiş değildir. Türkler Musevî değildir. Türkiye’de İntifada imkânsızdır.

Türkiye için en iyi durumda “komüniteryen demokrasi,” renksiz, kokusuz, kimliksiz vatandaşlık formunu öngören “liberal demokrasi” değil, insanların otantik kimlikleriyle ve kültürleriyle temsil hakkına sahip oldukları, komüniteryen yurttaşlık statüsünü temel alan bir demokrasi formu önerilebilir. Fakat hazır şablonlar, hazır reçeteler kadar tehlikelidir. Başkalarına deva olan şey sizin için zehir olabilir. Çünkü “etnisist, Pankürdist faşist Kürtçü elitler” her iyi niyeti suistimal etmek için hazır kıtalar olarak bekleyeceklerdir.

Soruna “etik” noktasından yaklaşmak, farklı vurgularla da olsa “demokratik toplum” ve “hukuk devleti” yaklaşımını içerir. Etik talepler ile iktidar talebi ya da politik talepler birbirinden ayırt edilmelidir. Bir iktidar formu olarak devlet, iktidar taleplerine karşı çıkabilir; çünkü hiçbir iktidar “aptal” değildir; fakat etik talepleri reddedemez. İktidarlar kulaklarını yönettikleri halkların ve insanların insan hakları talepleri gibi “etik” taleplerine tıkayamaz. Sorun bu noktada bir iktidar mücadelesi değil, etik bir mücadele, demokratik bir mücadeledir. Bu noktada politik olabiliriz. Biz Türkler ve Kürtler otantik Kürt halklarını yalnızca etik düzeyde savunabiliriz. Çünkü aksi hiçbir mücadele formunun etik ve politik meşruiyeti olamaz. Etnik halkların politik talepleri, otantik halkların etik talepleri vardır. Hak yalnızca “etik” olduğunda “insan hakları” kategorisinde yer alabilir.

“Etnisist” ya da “etnik milliyetçi” veya “ırkçı” yaklaşımın hiçbir haklı gerekçesi olamaz. “Irka” veya “etnisiteye” vurgu etik dışıdır. Ve etik olmayan talep demokratik talep de değildir. Bu devletler için de başka küçük “iktidar oluşumları” için de geçerlidir. Devlet yaptığında da Kürtçüler yaptığında da. Devlet ve Kürtçü elitler otantik Kürt halka “etnisite” muamelesi yapamaz. “Milliyetçilik” tarihsel açıdan

dünyanın başka her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de dini kendisiyle ikame etmiş bir seküler ideolojidir: dinî bağlılıklar yerine “etnik” bağlılıklar; dinî komünite yerine “etnik” komünite. İster Türkçü ister Kürtçü olsun, günümüzün milliyetçilik formlarının ulusa, etnisiteye dayalı yeni bir “komünite” yaratmak istemeleri bunun göstergesidir. Etnik arayış yeni bir “cemaat” arayışıdır. Milliyetçiliğin “Kürtçülük” formundaki “seküler” “fundamentalizmini/köktenciliğini” anlamak kolaydır; başka her “fundamentalizm” kadar “dogmatik” ve bağnazdır. Fundamentalist milliyetçilik, Eric Voegelin’i hatırlamanın tam yeridir, seküler bir din-den başka bir şey değildir. Türkiye Türk ve Kürt milliyetçi fundamentalistlerinden muzdariptir; ve unutmayalım, elbette seküler “resmî” fundamentalistlerinden de muzdarip. Türkiye’de bir “devlet fundamentalizmi”nden söz etmek mümkündür; fundamentalizmleri reddeden bir fundamentalizmden. Bu “fundamentalizm” formlarını reddetmeliyiz. Fundamentalizm fundamentalizmi doğurur; şövenizm şövenizmi. “Kürtçülük” otantik bir halkın etik taleplerinin ifadesi değil, “seküler” bir dindir. Kürtçülük etnisist Kürt elitlerin Şafi Müslümanlıktan sonraki yeni dinidir.

Devlet olmak için öncelikli şey bir devlet geleneğine sahip olmaktır; bir geleneği olmadığı halde devlet kurmuş halkların trajedileriyle büyüdü; günümüz dünyasında “emperyal” güçlerin, ya da emperyalist güçlerin en etkili oldukları bölgeler devlet geleneği olmaksızın kurulmuş devletlerin sözde egemenlik alanlarıdır. Devlet geleneği olmayan halkların, devlet kurmak istediklerinde, amiyane bir söyleyişle, “egemen güçlerin kucağına oturma” riskleri kuvvetle muhtemel ya da daha doğrusu kaçınılmazdır. Türkiye’nin şartlarında, radikal politik “örgütler”in, kurucuları istemese bile, emperyal güçlerin “taşeronlarına” dönüşmesi kaçınılmaz kaderleridir. Ve hep böyle olmuştur. Emperyalizmler

radikalizmleri severler; etnik radikalizmleri daha çok severler. Elimizi vicdanımıza koyalım: arenada faili meçhullerin “devlet” mensubu failleri dışında başka failleri de var: Hizbullah, PKK, eroin mafyası, PKK dışındaki daha “şahin” başka “Kürt” örgütler... Generalleri devreden çıkarın diyor ve arkasından ekliyorsunuz: “gerilla generallerimizle” müzakere masasına oturun! Bilge Köyü’nü mezbahaya çevirdiniz; çoluk-çocuk demeden insanları boğazladınız ve o zaman Kürt olmak istedim ve işte o günden beri Kürdüm! Utanmadınız, “karı meselesi” dediniz, “korucu meselesi” dediniz, “ekonomik çıkar” meselesi dediniz, “feodal ilişkiler” dediniz. Sosyal bilimlerden nasibini almamış akademik ve entelektüel elitler utanmadan halkın bilinçaltına merdiven indirdiler. Halk aşağıdadır, ona inilmelidir! Zıvaladılar! Bunların tümü zırva!

Kürtçü, etnisist, Pankürdist, kendilerini “Kürt davasına” (Bağımsız, Birleşik Kürdistan) adanmış elitleri, yazılarında ve konuşmalarında apaçık dile geldiği üzere, şimdi ya da daha sonra, önce Türkiye’de sonra Türkiye-İran-Irak-Suriye dörtgeninde bir Kürt devletinin rüyasını görüyorlar. Takiyyeye gerek yok. “İkiyüzlülüğe” gerek yok. Bunu Türkiye’de artık bilmeyen yok ve sağır sultanlar bile duyular. Madem devlet kurmak istemiştiniz Güneydoğu dağlarında yedi bin kişilik bir orduya neden ihtiyaç duydunuz! Yedi bin kişilik bir orduyu beslemenin maliyeti nedir? Hem savaş ilan ediyorsunuz hem de “insan hakları” sloganları atıyorsunuz. İyi, fakat “savaş” ilanı “insan haklarına” savaş ilanıdır. Savaşma hakkı “insan hakkı” değildir. “Pastanızı hem yiyip hem de saklayamazsınız.”

Yirminci yüzyılın başındaki otantik Ermeni halkın başına gelenleri düşünün; Osmanlı Devleti iktidarını içeride tehdit eden yegâne güç Ermeni Taşnak örgütü ve milliyetçi

elitleridir; Ermenilerin PKK'sı otantik Ermeni halkı “etnisize” etmiş ve Osmanlı ordularının hedef tahtasına dönüş-türmüştür; Ermeni tehcirinin nedeni “ırk” değildir (bu yüzden “soykırım” kavramı reddedilmelidir); neden politiktir. Aynı şeyi bugün etnisist, milliyetçi, faşist Kürt elitler otantik Kürtlere yapmak istiyorlar. Tehcirin yegâne sorumlusu, tek sorumlusu Osmanlı Devleti değildir; bağımsızlık ve toprak talebiyle Osmanlı Devleti'ne meydan okuyan Taşnak örgütüdür; otantik Ermeniler yalnızca Osmanlı Devleti'nin doğal varisi Türkiye Cumhuriyeti'nden değil, Ermeni Taşnak Örgütü'nden ve varislerinden de hesap sormalıdırlar. Yaptıkları şey kendi halklarını ateşe atmaktır. “Soykırım” kavramı Alman milliyetçiliğinin ve faşizminin dünyamıza armağanıdır; “etnisist” ve “milliyetçi, ırkçı” bir kavramdır; milliyetçiliğin ve ırkçılığın anası Avrupa sözlüklerinde anlamlı olabilir; fakat otantik Ortadoğu halklarının sözlüğünde yer almamalıdır. Hangi halk otantik Ermenilerden daha fazla “Türk” ve “Türkiyeli” olma hakkına sahip olabilir. Sorun Ermeni halkı sorunu değil, ırkçı Ermeni elitler sorunudur.

Etnisist, faşist Kürt elitlerin basiretleri bağlanmadıysa, bu bir “ütopya” bile değil. “Bağımsızlık” davulunun sesi uzaktan hoştur; yaklaştığında kulaklarınızı patlatabilir. Kürtçü politik aktörler ütöpik planlar yapıyor; planlanmış (dolayısıyla sunî) Nevruz ayinlerinde el açtıkları pagan tanrıları Ahuramazda ve Ehrimen'in yukarıdan onlara acı acı gülmüşediğinden eminim. “Kürt milliyetçiliği, etnik milliyetçilik, bağımsız Kürdistan,” Türkiye'nin politik ve ekonomik tekerine sokulmuş çomak, emperyalist fok avcısının oltasının ucundaki yemdir. Türkiye'de “etnisizm” yalnızca “kardeş katliyle” sonuçlanabilir. Ölüm karşısında bütün insanlar eşittir. Kürtler ve Türkler ölüm karşısında eşittir. Hepsi bu kadar değil, enerji hatları mı yoksa “etnisist Kürt elitlerin” Bağımsız Kürdistanı mı? Osmanlı İmparatorluğu için

“Akdeniz ticareti” her şeydi; öyle görünüyor ki bugünün Türkiye’si için “enerji hatları” da her şey olacak. Enerji hatları ne yanından bakılırsa bakılsın Türkiye’nin yeni “İpek Yolu”dur. Osmanlı İmparatorluğu’nun “şanlı ve muhteşem” yılları için Akdeniz Ticaret yolları ne ise “beyaz” ve “siyah” enerji hatları da odur. Beyaz ve siyah enerji öncelikle ekonomik gibi görünse de, aslında hem ekonomik hem de stratejiktir. Enerji strateji ve elbette strateji enerjidir; strateji dünya iktidar ilişkileri şebekesinde neredeyse “her şey”dir. Enerji ve strateji ab-ı hayattır. Türkiye’nin Türklerinin ve Kürtlerinin geleceğini beyaz ve siyah enerji hatları şekillendirecek. “Bağımsız Kürdistan,” otantik Kürtleri namluların, ısıya hassas silahların önüne sürmenin adıdır. Kürtçülük ve Bağımsız Kürdistan ütopyası en iyi durumda bir politik kurban ayini olabilir. Siyonizm ne ise Pankürdizm de odur. Biraz basiret ve feraset: “yüce Tanrımız bize istenmeyecek şeyleri istemeyecek kadar akıl ver!”

Kürt milliyetçileri açısından bakıldığında, sorun Türklerde değil, otantik Kürt halkların yaşadığı coğrafyadadır; otantik Kürt halklar enerji hatlarının üzerinde ve gereğinden fazla stratejik bir bölgede ikamet ediyorlar; bugünkü Kürtlerin tarihteki ataları devlet kuramayacak kadar “aptal” değillerdi. Türkiye Cumhuriyeti’nin soruna bakışı bir “ırka,” bir “etnisiteye” bakış değil, bir coğrafyaya bakıştır. Devletin “resmî ideolojisi” bunu bir “etnik sorun” olarak görse bile; bunu bir “etnik” sorun” olarak görerek, kuyruğunu yiyerek yaşamaya devam etmek istese bile. “Kürtler” “Kürt” oldukları için Türkiye’nin sorunu değildir. Kürtler “Kürt” olmaları dolayısıyla sorun değiller; Ortadoğu cehenneminin, petrol ve doğal gaz cehenneminin kuzey sınırında yaşadıkları için sorunlar. Kürtlerin yaşadığı coğrafyada başka bir otantik halk da yaşıyor olabilirdi (mesela Gürcüler, Çerkezler, Boşnaklar, Eskimolar vb.); Türkiye

için sorun yine de değişmezdi. Coğrafya ya da mekân ilişkileri buyurur; kimlikleri şekillendirir; bunca teknolojik gelişmeye rağmen coğrafya kaderdir. *Amor fati!*

Otantik Türk halk “Türkçü,” otantik Kürt halk da “Kürtçü” değildir. Türkçülük “Türklere,” Kürtçülük “Kürtlere” hakarettir. Bunu anlamak için Türkiye’de “Türkçülerin ve seküler Türkçülük ideolojisinin” yakın geçmişimizde otantik Türk halka ve Türk kültürüne nasıl bir muameleyi reva gördüğünü hatırlamak yeterlidir.

(Bu yazı 20 Eylül 2009 tarihli *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde aynı başlıkla yayınlanmış metnimin genişletilmiş versiyonudur.)

VII.

$$T\text{-}\ddot{u}\text{-}r\text{-}k = K\text{-}\ddot{u}\text{-}r\text{-}t = \ddot{u}+t+k+r$$

$T\text{-}\ddot{u}\text{-}r\text{-}k = K\text{-}\ddot{u}\text{-}r\text{-}t = \ddot{u}+t+k+r$! Ne muhteşem bir ses eşitliği. Kimsenin kendi adını kendisi koyma lüksü olmadığına göre, bu adları kim koymuş olabilir? Ne muhteşem bir tesadüf ve ne muhteşem bir ironi! İki otantik halkın tarihsel kaderini bu ses eşitliğinden daha iyi ne anlatabilir! Ve ne muhteşem bir tarihsel şaka! Sessiz harflere bakın: *t, k, r*; Orta Asya bozkırlarının, İran yaylalarının, Kafkas ve Munzur dağlarının kuru ve keskin iklimi kadar sert. Otantik halklar olarak yüz çizgilerimize ve kişiliklerimize yansımış.

Türk halklar Kafkasya'ya, Kırım'a, Kazak bozkırlarına yaklaştıkça biraz Gürcü, biraz Çerkez, biraz Slav, biraz Rus, biraz Kazak'tır; İran'a, Horasan yaylasına doğru yaklaştıkça biraz Pers; Batı Trakya'da biraz Balkanlıdır; Harran'da biraz Kürt, Musul ve Basra'da biraz Arap'tır; Urumçi'de biraz Çinlidir ve elbette Doğu Anadolu'da Kürtleşir. Bunu anlamak için müziklere, folklora ve mutfaklara bakmanız yeterlidir; öncelikle mutfaklara; damak zevklerine, yemek çeşitlerine. İnsanlar yedikleri besinlere benzer. Bu Kürt halklar

için de geçerlidir. Kürtler Malatya’da, Sivas’ta, Maraş’ta biraz Türk, Urfa, Mardin ve Hakkari’de biraz Araptır. Mutfaklar ve ezgiler. Mutfaklar ve ezgiler kimliğimizi “etnik” köklerimizden çok daha iyi yansıtır. Zengin mutfaklar çoğul mutfaklar, çoğul halkların mutfaklarıdır. Yoksul mutfaklar homojendir. Alman halkı homojen, Alman mutfağı sefildir.

Dostoyevski günlüğünde şöyle yazar: “Rus’u kazıyın, altından kesinlikle Kazak çıkar.” Üç aşağı beş yukarı aynı şeyi Türkler ve Kürtler için de söyleyebiliriz: Türk’ü kazıdığınızda altından Kürt, Kürt’ü kazıdığınızda altından Türk çıkabilir. “Kürtler Türk’tür” demek istemiyorum; bu kokuşmuş ifadeyi kullanmak niyetinde değilim; kelimelerin etimolojisinin bugünkü sorunlarımızın çözümüne hiçbir katkısı olamaz; insanlar kendilerini ne sayıyorlarsa odurlar.

Kürt ya da Türk elitlerimiz akşam modernitenin “kökler mitolojisiyle” yatıyor, sabah “kökler mitolojisiyle” kalkıyor. Neden “etnik” kökler de başka kökler değil! Modernitenin ve milliyetçiliğin, ulus devletin doğuş tarihiyle yaşıt bu “kökler mitolojisi”nin tipik ifadesini bulduğu yerlerden biri de “dil”dir. Milliyetçilikler, etnisizmler kendilerini “dil”de, dilin köklerinde temellendirmek ister. Dünya dillerinin on dokuzuncu yüzyıla (milliyetçiliğin ve ırkçılığın, ulus devletin şekillendiği yüzyıl) borçlu olduğumuz, hikmeti sorgulanamaz ve günümüzde “evrensel yasa” hükmündeki şu ünlü dil tasnifi “ırkçılığın, etnisizmin ve milliyetçiliğin” mührünü taşır: Ural-Ultay dilleri Hint-Avrupa dilleri, Hami-Sami dilleri, Bantu dilleri (Afrika), Çin dili. Buna, aşağı yukarı onunla örtüşerek paleontolojinin ünlü kafatasları sınıflandırması eşlik eder: mezosefal, dolikosefal, brakisefal: beyaz ırk, siyah ırk, sarı ırk. Kafatasçılığın “bilimsel” tasnifi. Unutmamak gerekir ki on dokuzuncu yüzyıl, “toplum” kavramını da “ulus” kavramına göre tanımlamıştır. Ortodoks

diller tasnifi, pozitivist bir tasniftir; dilleri “anlamlarına” göre, “anlama” göre tasnif etmeyen her sınıflandırma pozitivisttir; çünkü anlam kelimenin ruhudur; çünkü anlam dilin ruhudur. Bana önce “ruhunu” ver, bedenini değil.

Her sınıflandırma gibi bu sınıflandırmayı da Yahudi ve dâhi filozof Ludwig Wittgenstein’in şu sözüyle anlayabiliriz: “Bir şeyin başka bir şeye benzer olduğu da, fakat aynı zamanda ondan farklı olduğu da apaçık bir hakikattir.” Sonsuz çeşitlilikteki hayatı sınırlı sayıdaki kelimelerimizle tasnif ederiz. Benzerlikleri ve farklılıkları tespit eder, sınıflandırır-sınız. Sınıflandırma bir iktidar formudur; sınıflandıran fail iktidardır; tıpkı ülkelerin sınırlarını belirleyen politik failin iktidar olması gibi. Benzerlikleri ya da farklılıkları tercih etmek elinizdedir. Her sınıflandırma insan iradesinin ürünüdür ve bu anlamda “keyfi”dir. Hiçbir sınıflandırma doğanın ve hayatın kendisinde içkin/mündemiç değildir. Otantik diller hayatın karmaşasını “etnisiteye, “etnik kaygılara” göre sınıflandırmaz; çünkü hayata “etnik” vurgu, hayatın düşmanıdır.

İnsanların genetik kodlarında türlerini ya da ırklarını buyuran hiçbir kod yoktur; sadece “insan” kodu vardır. Başka birileri başka benzerlikler ve farklılıklar skalası kullanılarak, başka bir tasnif yapabilir. Bir sınıflandırma olarak “Kürt”-“Türk” sınıflandırması da böyledir ve Türkler ile Kürtler arasında istediğimiz kadar benzerlik, istediğimiz kadar da farklılık bulabiliriz. Türkiye’nin mevcut kontekstinde benzerlikleri vurgulamak barışa, farklılıkları vurgulamak savaşa davetiyedir. Bu eninde sonunda ideolojinize, politik, kültürel ve başka amaçlarınıza bağlıdır. Benzerlikler birleştirir, farklılıklar ayırıştırır. Bu durumda sözünü ettiğim, kerameti kendisinden menkul dil sınıflandırmasına karşı çıkabiliriz ve “ırk, ulus, etnisite, deri rengi, etimolojik

kökler” gibi kriterler dışında kriterlerle başka bir sınıflandırma yapma özgürlüğümüz daima mahfuzdur.

Diller geleneklerdir; konuşma gelenekleri. Dil geleneklerin geleneğidir. Dil genetik kodları taşımaz; “anlamı, manayı,” başka bir söyleyişle “değerleri, dünya görüşünü, dünyayı ve kendimizi algılama tarzlarımızı” taşır. Anlam daima kolektiftir; anlam *Geist’tir*. Dil, “ırkçılığı, etnisizmi, ırk temelli milliyetçiliği ve ulusçuluğu” reddetmemiz için ne gerekiyorsa içinde taşır. Dilin bizatihi kendi varlığı “ırkçılığın” reddidir, tescili değil. Diller büyük nehirler gibidir: Tuna, Nil, Fırat... Diller de nehirler gibi sayılamayacak miktarda kollarla, kılcal damarlarla beslenir; yerüstünde görünen kolları ve yeraltında görünmeyen kolları vardır. Dil “tekil, yekpare ve homojen” değil, çoğuldur. Hayatın kendisi ne kadar çoğulsa dil de o kadar çoğuldur. Dilimiz kişiliğimiz ve kimliğimizdir; dilimiz ne kadar çoğulsa kişiliğimiz ve kimliğimiz de o kadar çoğuldur. Günümüzün ya da geleceğin dilticilerinin “anlamı” kriter alarak başka bir dünya dilleri tasnifi yapacaklarından eminim.

Anlama vurgu, “ırka” vurgunun reddidir. “İrki” vurgulamak dili reddetmektir. Yirminci yüzyılın büyük düşünürleri Ferdinand de Saussure ile Ludwig Wittgenstein’i dinleyelim. Saussure’e göre dilde kelimelerin anlamını belirleyen şey “etimolojik” kökleri değil, kelimenin anlamını belirleyen ses etimolojisi değil, kelimeler arasındaki “karşıtlık” ilişkileridir; kelimeler anlamlarını dil içinde cereyan eden bir karşıtlıklar oyununda kazanır. Etimolojik kökler oyunu olarak değil, karşıtlıklar oyunu olarak dil. Wittgenstein bunu başka bir tarzda dile getirir; dil genelde “oyun”dur; sayısız dil oyununu içine alan bir oyun; diller dil oyunlarından oluşurlar; anlamı “anlam” haline getiren şey “oyun”dur; “vezir” satranç oyununun dışına çıkarıldığında “anlamsız”

bir nesnedir; dilde anlam kelimelerinin kullanım tarzından doğar; kullanım tarzı yaşama tarzıdır; yaşama tarzı sosyal praksis (pratik). Cehennemin “kapı”sı evimin “kapı”sı değildir; beni evimin kapısında zebaniler beklemez. “Kapı”nın birinci anlamı Tanrı ile ilişkimden, ikinci anlamı “eşim ve çocuklarımla” ilişkimden doğar. Aile oyundur; “anne” kelimesi aile oyununun dışında “saçma”dır. Anlam praksisten doğar. Aynı kelimeleri kullanıyor olsam da, Tanrı’ya dua ederken kullandığım dil, sevgilimle, babamla konuşurken, felsefe yaparken kullandığım dilden (yani “dil oyunu”) farklıdır. Ortak hayat tarzlarını yaşayan insanlar aynı dil oyununu oynayan insanlardır. Başka bir şekilde dile getirmek gerekirse, dilin alâmet-i farikası “anlam”dır; anlam kullanım tarzından doğar; kullanım tarzları hayat tarzlarıdır; hayat tarzı praksistir (Aristoteles’in praksisi, Marx’ın praksisi değil; praksis *Lebenswelt* (hayat dünyası).

Demek oluyor ki her dil kendi sosyal, tarihsel praksisiyle birlikte düşünülmelidir; diller *Lebenswelt*’leri farklı oldukları için farklıdır; farklı etnisitelere, farklı ırklara bağlı oldukları için değil. Ortak anlamlar ve anlam dünyaları ortak praksislerin ürünüdür. Bütün parçanın anlamını belirler. Praksisim ilişkilerimdir; kendimle ilişkim, ebeveynimle, kardeşlerimle, komşularla, devletle, Tanrı ile başka halklarla, doğayla, yer ve gök ile, dostlarımla ve düşmanlarımla ilişkilerimdir. Kimliğimi ve kişiliğimi armağan eden şey ırkım değil, ilişkilerimdir. Kimim ben ve neyim? İlişkilerimim; dikey ilişkilerim, yatay ilişkilerim, sevgi ve nefret ilişkilerim, biyolojik, psikolojik, ekonomik, entelektüel ilişkilerim; maddî ve manevî ilişkilerim.

Kürtçe kelimelerle Türkçe kelimeleri yan yana koyalım ve anlamlarını mukayese edelim; sesler, harf ve kelime dizilişlerinin farklı olduğu kesindir; fakat aynı şeyi anlamları

için söylemek zordur; her iki dilin kelimelerinin de (ne yazık ki böyle bir mukayese yapacak entelektüel birikimim yok) aynı praksisin ürünü olmaları ölçüsünde “aynı” (bütünüyle aynı değil) anlamlara sahip olmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu anlamda Kürtçe Türkçe, Türkçe Kürtçedir; bu Arapça için daha az geçerli, Almanca, Fransızca, İngilizce için çok daha az geçerlidir. Kürtçe ile Almanca aynı dil ailesinin (Hint-Avrupa dilleri ailesi) üyeleri olamaz. Bu noktada damak zevklerimizle anlam dünyamızı mukayese edebiliriz. Ortak damak zevkleri olan halklar ortak dilleri konuşurlar; dil damak zevkidir; dil söz konusu olduğunda damak zevki anlamdır. Kürtçe Türkçeden farklıdır; fakat Almancadan, Çince, Fransızcadan çok daha farklıdır. Kürtçe Hint-Avrupa dili değildir. Türkçe Ural-Altay dili değildir; çünkü önemli olan bu sınıflandırmanın tek tek kelimeleri değil, sınıflandırmanın bizatihi kendisi, yani bütünüdür.

Her sınıflandırma bir düzenleme, her sınıflandırma bir “düzen”dir; bu düzene itiraz etmeliyiz; çünkü bu diller düzeni ya da tasnifi, bu tasnifi veya diller düzenini inşa edenlerin egemenliklerini, iktidarlarını yansıtıyor, hakikati değil. Bu düzen ya da düzenleme, Avrupalı milletlerin, ulusların, etnisitelerin kimliğini, kişiliğini yansıtıyor olabilir; fakat bizim realitemize tekabül etmediği neredeyse kesindir. Çünkü Kürtler Türklere, Türkler Kürtlere mecburdur.

“Etnik milliyetçilik” de bir “dil oyunu”dur; bana dil oyununu (hayat tarzını) söyle sana kim olduğunu söyleyeyim. Kimliğim ve kimliklerim rolümü ya da rollerimi oynadığım oyunlara bağlıdır. Fakat bu “etnik” dil oyunu “etnisistlerin,” “ırkçıların” dil oyunudur; Seküler Türkçüler (ırkçılık, milliyetçilik, etnisizm “modern” ve sekülerdir) Türkçeyi “arılaştırarak” onu otantik bir dil olmaktan çıkarmayı ve Türkçeyi Türkçülüğün muhayyel halkı olarak Türklerin (otantik

Türklerin değil, bir kurgu olarak Türklerin) dili haline getirmeyi denemişlerdir. Tarih bunun boş bir çaba olduğunu gösterecektir. Aynı şeyi şimdi etnik Kürt milliyetçileri yapmayı deniyorlar; Kürt halkların dillerini tek ve homojen bir dile indirgeyerek, “kurgu ve muhayyel” bir Kürt Ulusu’nun dili haline getirmeye çalışıyorlar; fakat bu dil hiçbir zaman otantik Kürt halkların dili olamayacak; elde edebilecekleri yegâne şey, bir kurgu olarak “Kürtçe” olacaktır; Kürt halkların otantik dilleri değil. Kürtçülüğün Kürtçesi eninde sonunda beyaz Kürtlerin dili olacaktır: Beyaz Kürtçe. Etnisist Kürt elitler otantik Kürtçeyi budamaksızın bir “ulus Kürtçesi” inşa edemeyeceklerdir. Bunun bir başka adı dilde jakobenizmdir; yani dile rağmen dil.

Dilimiz olduğu için kimliğimiz var; kimliğimiz olduğu için dilimiz var değil. Dilimiz olduğu için kimliğimiz var, bir ırkımız olduğu için, bir devletimiz olduğu için değil. Devletimiz olmasaydı bile kimliğimiz olurdu. Dünya “devleti” olmayan dillerle, dolayısıyla kimliklerle dolu. “Her kimliğin devleti olması gerekir” diye *a priori* bir kural yoktur; fakat “her toplumun bir dili vardır” *a priori* bir kuraldır. İstense de reddedilemez. Devlet bir güç ve iktidar aygıtıdır, dil ise “anlam” aygıtı. Dil de içinde iktidar ilişkilerini barındırır, fakat alâmet-i farikası “iktidar” değil, “anlam”dır. Kendimizle konuşma dahil, her konuşma dansıdır; her insan bu dansı en iyi kendi dilinde, ana dilinde yapar. Kimliğimizin belirleyicisi ekonomi değildir, ırk değildir, etnisite değildir; dildir. Dil “etnik” değildir; “otantik”tir; çünkü kendiliğindendir. Kimliğimizin ontolojik kurucusudur. Dil kimliğimizi buyuran şeydir. Dil “anlamı” taşır; kimliğimizi buyuran şey “anlam”dır. Anlam, dünya görüşümüzde ve değerlerimizde tecessüm eder. Dili yasaklamak, insanların yemek yemelerini, cinsel ilişkiye girmelerini yasaklamak kadar ağır ve tahkir edicidir. İnsanı hayvandan ve başka

varlıklardan ayıran şey, akıl sahibi olmaları, iki ayaklarının üzerinde yürümeleri değildir, konuşmaları, dile sahip olmalarıdır. İnsan dil varlığıdır.

Dil = devlet değil. Farsçanın yönetim ve elitlerin dili olduğu Selçuklular döneminde, Babaî isyanları sırasında Türk hanedan Babaî Türkmenleri kılıçtan geçirmişti; sarayında, gündelik hayatında Türkçe konuşan IV. Murat Orta Anadolu’da Türkmenleri kuyulara doldurmuştu; Osmanlılar için Kürtçe konuşan tebaa, Türkçe konuşan Alevi tebaadan daha makbuldü; Kürtler de Ermeni tebaa (Osmanlıda Ermeniler ana dillerini unutarak Türkçeyi ana dilleri kadar güzel konuşan “mutlu” bir halktı; dilimizi ana dili gibi benimsemiş yegâne halk; Ermeni halkımızı “milliyetçi” Taşnak örgütü mahvetti, Taşnak örgütü Osmanlı’nın PKK’sıydı) gibi “en yüksek müsaadeye mazhar” nüfusu oluşturuyordu; Türkmenler Mohaç’ta Osmanlı Azap ordusunda ön cephelerde can verirken, Kürtler askerlikten ve vergiden muaftılar; çünkü Osmanlı-İran iktidar ilişkileri ve Osmanlı’nın “Hac yollarına,” Hint okyanusuna hâkim olma siyaseti bunu gerektiriyordu.

Biz Türkler, Kürtler, Çerkezler, Gürcüler, Boşnaklar vb. Osmanlı’nın bakiyesiyiz. Esprimiz bu. İşler ulus devlet döneminde değişti. Cumhuriyetin kurucu elitleri, dünya konjonktürünün baskısı ve etkisi altında bir “Türk ulusu” inşa etmek istediler ve redd-i miras yoluna gittiler. Modern bir devlet olmak için önce “ulus” lazımdı ve bu ulusa bir dil gerekiyordu. Ulus devletler, “ulus” dilleriyle yönetilir. Türkiye’nin Ortaçağı atlanarak “pagan” çağa dönüldü: önce Hititler ve Sümerler (Sümerbank, Ankara’nın göbeğindeki Hitit güneş kursu, Etibank) sonra pagan Orta Asya (Bozkurt, Ergenekon). Nasıl modern Batı için Ortaçağ “din, gelenek, hurafe” demekse, Türkiye’nin modern elitleri için

de Osmanlı ve dolayısıyla Osmanlıca (yani Türkiye'nin ve Türkçenin Ortaçağı) "din, hurafe, gelenek, cüppe, sarık, cami" demektir. Bunlardan kurtulunmalıydı. Oysa Osmanlı'nın devlet yani iktidar için esprisi "din" değildi; siyasî bir zorunluluktur. Ortaçağda Latince Batı için ne ise, bugün günümüzün çağdaş Amerika İmparatorluğu için İngilizce ne ise, Kiril alfabesi (Bulgarların icadıdır) ve Slavca Sovyet İmparatorluğu için ne ise, Osmanlıca da Osmanlı İmparatorluğu için oydu. Osmanlıca "kul/devşirme" sistemine teka-bül ediyordu. Osmanlıca yönetici elitlerin (kullar/devşirme sınıfı) diliydi; "kullar," yani yönetici elitler ne kadar kozmopolit ise Osmanlıca da o kadar kozmopolitti. Gündelik hayatta herkes "doğal" dilleri konuşuyordu. İmparatorluklar "imparatorluk dilleriyle" yönetilir, Osmanlıca imparatorluk diliydi; Divan Edebiyatı imparatorluk edebiyatıydı; klasik Türk müziği imparatorluk müziği idi. Shakespeare Büyük Britanya'dır; Goethe Alman İmparatorluğu, "pop" müzik Amerikan İmparatorluğu; Dede Efendi Osmanlı İmparatorluğu. Özetleyelim: iktidar için öncelikli sorun "din" değil, "dil" değil "iktidar"dır. *Elif Lam Mim! Alfa, Beta, Gama!*

Bugün bazı akli-evvel entelektüellerimiz Kur'an'ı ve ibadet dilini "Türkçeleştirmeliyiz" diyorlar. Türkiye'nin Protestan reformcu Luther'i olma özentisindeki "alim" karikatürleri, Protestanlığın dinde, dinin kutsal metinlerde değil, dinin organizasyonunda, yani Kilise'de reform olduğunu bilmeksizin Kur'an'ı ve ibadet dilini "Türkçeleştirme" vazaları veriyorlar. Oysa Türkiye'de Batıdaki Kilise kurumuna benzer bir din kurumu yok; Türkiye'de İslâm'ın bir "Katolik Kilisesi" yok. Protestanlık Katolik Kilisesine açılmış savaştı. Ayrıca Türkiye'nin Müslümanları Kur'an'ın Aramca değil, Arapça değil "Allah'ça" olduğuna inanırlar; Kur'an'ın Allah'ça olması Müslüman iman ve itikadının İslâm'ın Beş Şartı kadar temel unsurlarından biridir.

Allah'ça, Müslümanın amentüsüdür. Shakespeare'in şiirleri Türkçeye tercüme edildiklerinde de Shakespeare'in şiirleri olmaya devam edebilirler mi? "Kur'an bugüne kadar gördüğüm en iyi şiir metni" demişti Goethe. "Şiir tercüme edilemez;" edilir elbet, fakat tercüme edildiğinde artık "şiir" değildir. Elektronik teybe alınan konuşma konuşmanın aslı olamaz. Otantik müzik elektronik enstrümanlarla çalınır çalınmaz "otantikliğini/hakikiliğini" kaybeder.

Burada "çeviri" ve "dil" tartışmasına giremem; yalnızca pragmatik, politik nedenlerle bile ibadet dilini Türkçeleştirmenin Türkiye'ye, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne "ihamet" ve toplumumuz için "cinayet" olabileceğini söylemekle yetinmeliyim. Osmanlı atalarımız "meal"le yetindiler, mealle yetinecek kadar basiret ve feraset sahibiydiler. Mealde itidal zirve yapar. Ebussuut, Kemalpaşazâde ve Cevdet Paşa aptal değillerdi. Türkiye'de "aydın," affedersiniz, kalemini evirip-çevirip kendi "münasip yerine" sokan adamın adıdır.

Biraz "spor" yapalım. Eğer "ulusçu" ideoloji olmasaydı, Osmanlı Türkçesi yönetim dili, yani "resmî dil" olmaya kuvvetle muhtemelen devam edecekti. O da Kürtçe gibi çok sayıda Farsça, Arapça ve muhtemelen başka dillerden kelime ve kullanım tarzı içeriyordu ve bugün Kürtlerle çok daha fazla şeyi paylaşıyor olacaktık. Kürtçenin ve Türkçenin "kollektif anlamından," Kuzey Ortadoğu halkların "Geist"ından çok daha fazla nasipleniyor olacaktık.

Fakat otuzlu yıllar "milliyetçiliğin ve ırkçılığın" (bugün "etnisizm" diyoruz) zirve yaptığı yıllardı; Türkiye'deki siyasî yelpazenin "solunda" kalan militer, bürokrat, entelektüel elitler yeni bir hamle daha yaparak, "yaşayan" Türkçeye savaş ilan ettiler: Bu haçlı seferinin adı "öztürkçecilik/arı Türkçecilik" hareketidir; Stalin, Avram Galanti, Attilâ İlhan hariç Agop Dilaçar dâhil herkesin savaş borazanlarıyla desteklediği

bir hacı seferi. Bu aynı zamanda dilde farklı unsurları birleştirme görevini yerine getiren “ve” ile “ki” bağlaçlarına açılmış bir savaştı. Nurullah Ataç’ı hatırlamak yeterlidir. (Lisede edebiyat öğretmenim kompozisyon derslerinde “ve” ile “ki” bağlaçlarını en az kullanan kompozisyon ödevlerine daha yüksek notlar verirdi ve bizi buna zorlardı) “Ki” ile “ve” somut referansı olmayan kelimelerdir. Yalnızca “arı” diller, “kurgu” diller, “muhayyel” diller, ideolojik ve rasyo-nel diller, esperantolar “ve”siz, “ki”siz olabilir. İmparatorluklar “ve” ile “ki”lerde hayat bulur; “ulus devlet” “ve”siz ve “ki”sizdir. Bunu başarabilmelerinin nedeni reel hayattan kopuklukları ve reel hayatın dışında olmalarıdır. Reel hayat çoğuldur ve “ve” ile “ki”siz imkânsızdır. Hakiki diller ayırmaz, birleştirir, dışlamaz içerir. İngilizce “ve” ve “ki”lerle doludur; çünkü dün Büyük Britanya İmparatorluğu’nun diliydi bugün Amerikan İmparatorluğu’nun dilidir. “Ki” ve “ve” “ya-ya da” değildir; “hem-hem de”dir. Hakiki diller, otantik diller içerir, dışlamaz. Dil dişidir, erkek değil. “Bizde kapılar dışarıya doğru değil, içeriye doğru açılır” der Mevlana. “Ki” ve “ve” ya Türkler ya da Kürtler değildir; “ve” ve “ki” Türkler+Kürtler+Gürcüler+Rumlar+Ermeniler+Yahudiler+ Süryaniler+Boşnaklar+Arnavutlardır: “Ben ki Anadolu’nun *ve* Rumeli’nin *ve* Diyarıbekir’in *ve* Mısırın *ve* Yemen’in *ve* Hicaz’ın *ve* Kafkasya’nın hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman Hanım” İnşa etmek istediğimiz “modern” demokrasinin kökleri İmparatorluğumuzdadır, soyut teorilerde değil. Daha doğrusu “yalnızca” soyut teorilerde değildir. İmparatorluk, halkların politik festivalidir; günümüz şartlarında ancak “seküler hukuk devletlerinde” var olabilecek bir festival.

“Arı dil” ile “arı ırk” arasındaki çizgi kıldan incedir. Öztürkçecilik, yani Türkçeyi “anlaştırma” hareketi tam bir faşizan harekettir (lingüistik faşizm, lingüistik ırkçılık). Dil en

büyük semboller sistemi olduğuna göre “sembolik faşizm.” Her faşizm kendisini “lingüistik faşizm”de temellendirir. Ve elbette Kürtçülük buna dâhildir. Dili anlaştırma, rasyonalize etme, homojenleştirme, tek tipleştirmedir; homojenizm diktatörlüklerin ideolojisidir, demokrasilerin değil. Dili homojenleştirmek, halkı ya da toplumu homojenleştirmektir. Tiranlar “aynı” kavramını aşırı vurgulamayı alışkanlıklarına dönüştürmeyi severler.

Dil, kalptir; çünkü anlamı taşır; anlam içimizdedir, dışımızda değil. “El yarası geçer, dil yarası geçmez;” el yarası unutulur; dil yarası unutulmaz. Dil yarası “anlam” yarasıdır. Dile saldırı, insanın içine, kalbine saldırıdır; 12 Eylül işkence hanelerindeki işkenceden daha gayrı insanîdir; çünkü kalbe, vicdana saldırıdır. “Öztürkçe” Türklerin “Türklerin” kalbine soktuğu kanlı hançerdir. Yaşayan Türkçeyi hedef alan bu “haçlı seferi”ni en iyi Ezanı ve İbadet dilini Türkçeleştirme ve temel eğitim okullarımızdaki dilbilgisi kitaplarının amentüsü “ünlüler uyumu” kuralı mitolojisi temsil eder. “Ünlüler uyumu” kuralı, Türklerin, Türk Dil Kurumu’nun Türkçeye ihanetidir. Prezervatif biyolojik üreme için ne ise, “ünlüler uyumu kuralı” da Türkçe için odur; ünlüler uyumu kuralı Türkçenin prezervatifidir. Prezervatif çocuğun yaratımını önler, ünlüler uyumu fikirlerin yaratımını. Dili üniterleştirmek toplumu üniterleştirmektir. Otantik diller, şairleri bilinmeyen şiirlerdir; otantik dil anonim şiirdir; dili üniterleştirmek, yani homojenleştirmek şiirin ölümüdür. Türkçe dilbilgisi kitapları demokratik değil, despotiktir; çünkü “ünlüler uyumu” despotiktir. Ve üniter toplum kısırdır; çünkü hijyeniktir, arıdır, homojendir. Hijyenik toplumlar büyük adamlar yetiştiremez. İmparatorluk dili heterojen, ulus dili homojendir; imparatorluk dili belirsiz, ulus dili kesindir; belirsizlik “demokratik,” “kesinlik” totaliterdir.

Ve Türkiye'nin birliği nerededir? Kürtlerle en önemli ortak yanımız nedir? İnsanlar olarak kendimize yüklediğimiz “anlam”dır; kolektif anlam: “Allah kerimdir!” Biz elitler seküler olsak da dindar olsak da böyledir. Dili anlaştırma Türkiye'nin tarihinde devlet eliyle “ulus yaratma,” üniter bir toplum ve halk yaratma, homojen ve hijyenik bir toplum yaratma ütopyasının (“kara” ütopyadır) adıdır; dili arılaştırma dili “dil” yapan şeyi, dilin içeriğini, yani “kolektif anlamı (*geist*)” Türkçeden çıkarma, kovma eyleminin adıdır; motivasyonunu dil incelemelerinden değil, “politik” ideolojiden alan bir harekettir. Anlamı boşaltıldığında, insan bir kadavradır; anlamı boşaltıldığında dil ve onu konuşan halk da bir kadavradır; artık “halk” değil. Dilde Türkçülük (ulus dili kurma) ve dilde Kürtçülük (Kürt ulusuna bir dil inşa etme arayışı) Türk ve Kürt elitlerin kendi otantik halklarına ihanetidir.

Türkiye'nin günümüz entelektüelleri “arı” Türkçeyi, yani bir tür Esperantoyu “entelektüel düzey” göstergesi, “yaratıcılık, derinlik” sayıyorlar. Aslında entelektüel sefaletin göstergesi olabilir. Arılaştırma bir tür teknolojidir. Teknik kesin; dil belirsizdir. Teknik homojen, dil heterojendir. Arı Türkçe hijyenik Türkçe'dir; deterjan kanserojendir. Arı dil düşüncenin ve dilin kanserojenidir. “Hijyenizm” hijyene vurgusu sebebiyle hastalıktır. Aşırı hijyen hastalıktır. Arı diltçilik, düşünceyi hayatın dışına çıkarma ve hayattan koparma eyleminin adıdır. Dilde hijyenizm, dilin hakiki fonksiyonunun “yaratma ve üretme” fonksiyonunun, “düşünme” fonksiyonunun iptalidir. Aslında “düşünen” düşünür değil, dildir. Entelektüel yaratıcılık, düşünen kişi kimsenin anlayamayacağı bir dil kullandığında değil, Wittgenstein'in ünlü kavramını hatırlamak gerekirse, dilde mevcut “dil oyunları” dışında yeni bir dil oyunu keşfettiğinde ya da icat ettiğinde söz konusudur. Entelektüel tarihin bütün büyükleri yeni

dil oyunlarının kâşifleridir; Platon, Aristoteles, Saint Augustinus, Kant ve Heidegger, toplumlarının dillerini anlaştırdıkları için değil, “arı” dil kullandıkları için değil, yeni dil oyunları keşfettikleri için “derin” ve “büyük” düşünürlerdir. Türkiye’de entelektüelin yapamadığı şey budur ve işte bu yüzden o “entelektüel” değil “aydın” ya da “entel”dir; Nejat Muallimoğlu’nun ayrımına başvurarak örnekleyelim: entelektüel “eser” üretir; aydın “yapıt;” entelektüel sorunlara ve sorulara “cevap” arayışındadır; aydın “yanıt” arayışında. “Yanıt” cevap değildir; kumaş değildir, “çaput”tur.

Türkiye’nin elitleri Türklerin kültürünü Türkçeyi “anlaştıracak” ve eğitimde “test” sistemini benimseyerek budadılar. Yeni kuşaklar dilsiz. Yeni kuşaklar devlet eliyle ve sözüm ona “millî” eğitim adına “test manyaklarına” dönüştürülmüşlerdir: kendisini ifade etmekten aciz “biyolojik” varlıklar yığını. Bunun mimarı Türkiye Cumhuriyeti’nin resmî ideolojisidir. Devlet, Kürtler şöyle dursun, anadili Türkçe olanlara bile Türkçeyi öğretememiştir. Türk elitlerin Kürtçeye yaptıkları ile Türkçeye yaptıkları mukayese dahi edilemez; Türklere yapılan çok daha ağırdır. Türkiye’yi “bölmek” mi istiyorsunuz, ibadet dilini, dua dilini ve Kur’an’ı Türkçeye çevirin ve hatta mecbur tutun! Sadece bunu yapmanız Türkiye’yi bölmeniz için kâfidir. Çocuklarınızı “ünlüler uyumu” kriterine tâbi tutun: ünlüler uyumu kriterini karşılamayan kelimeler “dışarı,” karşılayan kelimeler “içeri.” “Bir dilden yabancı kelimeleri atmaya kalkışmak, bir ülke-den Yahudileri kovmaya benzer” der Adorno. Tam bir hijyen hamlesi, dilde hijyen!

Ortodoks Hint-Avrupa dilleri, Sami dilleri, Ural-Altay dilleri sınıflandırmasına göre Türkçe Ural-Altay dilleri, Kürtçe Farsçayla birlikte Hint-Avrupa dilleri kategorisinde yer alıyor. Bu sınıflandırma, başka şeyler yanında, ağırlıklı olarak

“etimolojik” verilere bel bağlar. Milliyetçiler, etnisistler nasıl otantik halkların soyağacını çıkararak “ulus”u tespit etmeye çalışıyorsa, “etimolojik” yaklaşımdan yola çıkanlar da dilleri kelimelerin soyağacını/etimolojik dökümünü yapmaya, yani kelimelerin ırkını ya da etnisitesini keşfetmeye çalışarak tasnif ederler. Hiç şüphesiz, bunun için filologların ürettikleri birçok “haklı” neden vardır. Fakat yukarıda dile getirdiğimiz gibi, yirminci yüzyılın büyük dil düşünürü Ferdinand de Saussure, ve aslında özellikle de filozof Wittgenstein’dan yola çıkıldığında durum biraz farklıdır. Rahatsız etme pahasına özeti özetleyelim: Wittgenstein’a göre dilde “anlamı” belirleyen şey “dilinin kullanım kontekstidir.” Kelimelerin anlamı kullanım kontekstlerine göre değişir. Anlam kullanım tarzından doğar ve bu kullanım tarzı hayat tarzıdır; dili konuşan toplumun hayat tarzı: *sensus communis*. Kolektif aklıselim. Bu görüş açısından, etimoloji bize anlam konusunda çok az şey söyler.

“İrkçılığı” reddeden bir kategorizasyon olduğunu düşünerek, bir an için dilleri “anlam” kriterine göre sınıflandırmayı deneyelim. Klasik sınıflandırmaya göre Kürtçe, Farsça ve Batı dilleriyle aynı kategoride yer aldığı halde, anlam bakımından Arapçaya ve Türkçeye Almancadan ve İngilizceden çok daha yakındır. Türkiye’de otantik Türkler ve otantik Kürtler farklı dilleri konuşurlar; fakat kullanım kontekstleri birbirine çok benzer olduğu için, dilleri “aynı” anlamları üretir. Farklı kelimeleri ortak anlamlarda kullanır, farklı kelimelerle aynı dansı yaparız. Türkçenin “Geist”i ile Kürtçenin “Geist”i aynıdır. Ortak “anlamların” dansı; farklı kelimelerle “aynı” dans. Türkiye “otantik halkların” aynı dansı yaptığı yerdir; etnisist, ırkçı elitlerin dili savaş dansının dilidir, otantik dillerin dansının değil. Kürtler kardeşlerimiz değildir; “karındaşı” unuttuk; kardeşler değil karındaşılarız; bunun adı aynı “rahme” düşmüş olmak,

“aynı rahimde” büyümüş olmaktadır; yaş hiyerarşimiz yok; ikiziz, üçüzüz, beşiziz... onuzuz..

Ve hiç şüphesiz “Kürt açılımı ya da demokratik açılım” tartışmalarının en hararetili tartışma konusu “dil” sorunudur. Etik açıdan, herkesin anadilini konuşabilmesinden daha doğal, daha “etik” bir hak düşünülemez. Hatta anadilini konuşmak, birisinin size vermesi gereken bir “hak” da değildir; insanlar doğal olarak ve kendiliğinden anadillerini konuşurlar. Buna itiraz edilebileceğini düşünemiyorum. Dilimiz tercihimiz değil kaderimizdir. Kimse hangi dile doğacağına karar verme lüksüne sahip değildir.

Sorun otantik Kürtlerin otantik Kürtçeyi ya da Kürtçeleri konuşması değil; sorun otantik Kürtçenin “resmî Kürtçe” haline getirilmesi talebinden doğuyor. Otantik Kürtçeyi “etnisiteye dayalı bir müstakbel Kürt devletinin dili haline getirmek; ulus devletlerin kendi halklarının otantik dillerine yaptığı muameleyi yapmaktır. Kürtçe tarihinde hiçbir zaman “resmî devlet dili” olmamıştır. Sorun Türkiye’de Türkçenin hem “otantik Türkçe” hem de “resmî Türkçe” statüsüne sahip olması, otantik Kürtçenin böyle bir statüden yoksun olmasıdır. Yani Türkçe yönetim dilidir, ama Kürtçe değil. Sorun Kürtçü elitlerin Kürtçeyi “Bağımsız Kürdistan” rüyasının dili olarak “politik bir araca, bağımsızlık mücadelesinin savaş aracına, kalaşnikofa” dönüştürmesinden doğuyor.

“Resmî Türkçe” bir yönetim dili olarak Osmanlıca’yı *de facto* kendisiyle ikame etmiş bir dildir. Resmî Türkçe “otantik” Türkçe değildir; “ulus devlet”in resmî ideolojisi onu budamış olsa bile. Türkçe “dilde ırkçıların” Türkçeye haçlı seferlerine rağmen “Türklerin dili” olduğu için değil, politik şartlar bunu kaçınılmaz kıldığı için Türkiye’nin “yönetim” dilidir. Türkçe, imparatorluk dili Osmanlıcanın bıraktığı boşluğu doldurmuştur; resmî Türkçenin cisimleştiği

yer Atatürk'ün Nutuk'udur; "ulusçu," "ırkçı" radikal Kemalistlerin, lingüistik faşistlerin "soyup-soğana çevirerek" halk için anlaşılamaz hale getirdiği "öztürkçe" *Söylev* değil; orijinal, özgün *Nutuk*. "Öztürkçe" Türkçeye ihanettir. Öztürkçeci, arı dilci, Türkçe'nin Ergenekoncusudur. *Söylev* orijinal *Nutuk*'un karikatürü bile değildir. Öztürkçe pagandır, Türk klanların, kabilelerin, "nomadların" dilidir; Öztürkçe ölü dildir; çünkü "nomad" kültürü ölüdür; nomadizmin politik bir örgütlenme biçimi olduğu yıllar hatırlanamayacak kadar geride kaldı ve tarihe gömüldü. Mustafa Kemal'in Türkçesi *de facto* İmparatorluk Türkçesi, yani İmparatorluk dilidir; ulus devlet dili değil. *Nutuk* (elbette orijinal *Nutuk*) diri; öztürkçe, arı Türkçe *Söylev* ölü *Nutuk*'tur. Öztürkçe *Nutuk*, yani *Söylev* kadavradır. *Söylev* radikal Kemalistlerin (Jöntürklerin çağdaş versiyonu) Mustafa Kemal'e ihanetidir. Ölüdür, konuşamaz ve hiçbir şey söyleyemez. Özgün, orijinal *Nutuk*'un satır aralarında bir imparatorluğun trajik çöküşü, imparatorluk elitlerinin gözyaşları, Osmanlı'nın bakiyesi elitlerin politik kavgaları, kısacası imparatorluk gizlidir. Onda imparatorluğun iç çekişlerini, acılarını, bir kolektif paranoyadan yükselen çılgınlıkları duyarsınız. O imparatorluğun fısıltısıdır. Türkçenin Türkiye'nin "yönetim ve eğitim" dili olma statüsü, imparatorluktan tevarüs etmiş bir statüdür. Türkiye'deki otantik halkların "Türkçe"yi Türkiye'nin "resmî" dili olarak kabul etmek dışında bir alternatifleri olduğunu sanmıyorum. Çok dilli ülkeler vardır ve bundan daha doğal bir şey olamaz; fakat çok dilli devlet zordur. Hele Türkiye'nin şartlarında imkânsızdır.

"Kürtçü elitler" açısından durum biraz farklıdır; onlar "milliyetçi fundamentalistler, etnisistler" oldukları, "Kürtlerin kurtuluş mücadelesine" adanmış politik aktörler oldukları için, söylemlerindeki "Kürtçe"ye "resmî" dil statüsü talepleri (Kürtçe eğitim) kesinlikle "etik" bir talep olarak

görülemez. Çünkü “resmî Kürtçe” talebi, müesses iktidar-
dan “iktidar” talebidir; Türkiye’nin popülasyonunun bir
kısmı (Kürtler) üzerinde iktidar (devlet) talebi: bırak bun-
ları da ben yöneteyim! Apaçktır ki, eğitim kurumları dev-
letin iktidarını tesis ettiği kalelerdir; devlet eğitim kurumla-
rında yönetim tarzına uygun “yurttaşlar” yetiştirir. Türkiye
Cumhuriyeti “radikal” Kemalistler hariç, nasıl yurttaşlar
yetiştirmesi gerektiği konusunda henüz kararsızdır; Ab-
dülhamit de kararsızdı; açtığı modern okullardan mezun
olan eğitimli elitler (yani sosyalist, Türkçü, Kürtçü, liberal,
İslâmcı vb. elitler; yani Jöntürkler) kendisinin ve devletin
iktidarının kuyusunu kazdılar. Türkiye Cumhuriyeti Dev-
leti devletin çocuklarını ve çocuklarının da devleti yiyerek
beslendiği ülkenin adıdır.

Her neyse, eğitim bu yüzden iliklerine kadar “politik”
bir kurumdur. Sorun buradadır, Kürtçede değil. Bu talep
apaçktır ki “politik” bir taleptir; açıkça dile getirilmese de
bir “bağımsızlık” talebidir. Sorun Kürtçe diye bir dilin ol-
ması değil, Kürtçü elitlerin onu “politize” etmiş olmalarıdır.
Tıpkı ulus devletimizin “ulusa” vurgusunun kendi otantik
halklarını “politize” etmesi, yani “etnisize” etmesi, etnikleş-
tirmesi gibi. Kendi dilini konuşmanın nerede politik nerede
etik bir talep olduğunu anlamak zor değildir.

Kendi dilini konuşma hakkı nerede politiktir; “Bağım-
sız Kürdistan,” “Birleşik Kürdistan,” “Kürt Devleti” ideali-
nin gündemde olduğu her yerde. Kendi dilini konuşmanın
politik bir talebe dönüşmediği her durumda Türkiye’de bir
iktidar olarak devlet, “dilini konuşma” hakkını tanımalı ve
hatta desteklemelidir. Bir iktidar formu olarak devlet muha-
taplarının rızasını almış bir iktidar olmak istiyorsa, “resmî”
dil talebi dışındaki her dil talebini karşılamalıdır. Çünkü
“resmî” demek “politik” demektir; “politik talep” demek

“iktidar talebi” demektir. Otantik dil gündelik dildir; hayatın içindeki dildir. Devlet gündelik, rutin hayata müdahale ederek meşruiyetini koruyamaz. Türkiye Cumhuriyeti’nin Kürtçeye resmî dil statüsü tanınması, Kürt etnisist elitlerin bir Kürt devletinin tohumlarını atmaya çalıştığı bugünkü şartlarda, Bağımsız Kürdistan Devleti’ni kendi elleriyle kurması gibi bir şeydir; bunu en iyi Kürtçü elitler anlayacaklardır; çünkü onlar istedikleri şeyin aslında “ne olduğunu” çok iyi biliyorlar. Neleri yapmaları gerektiğini çok iyi biliyorlar, neleri yapmamaları gerektiğini değil. İkinci bir dile “resmî dil” statüsü sadece Türkiye’de verilmesi çok zor bir şey değildir; dünyanın “gerçekten devlet” bütün devletlerinde de çok zor bir şeydir. Örneklere bakılabilir. Yanlış örnek, örnek değildir. Rejimler ya da iktidarlar gündelik hayata müdahale etmemelidir, iktidar alanları kendi “resmî” kurumlarıdır. Bir iktidar formu olarak devletlerin yapamayacakları yegâne şey, “iktidarlarını” başka iktidarlara devretmektir.

Aynı şey “belediyelere” özerklik tanınması talebi için de geçerlidir; Diyarbakır Belediyesi’ne özerklik talebi “etik” ve dolayısıyla “demokratik” bir talep değildir; “devlet” talebidir; “politik” talep olmasını kaçınılmaz hale getiren şey otantik Kürt halkı değil, Kürt faşizminin ya da daha doğru bir söyleyişle, etnisist, beyaz Kürtçü elitlerin varlığıdır; Kürtçülük var olduğu sürece Kürt halkı demokratik haklarını elde edemeyecektir. Bu durumda “federasyon,” “konfederasyon” tartışma gündemine bile sokulamaz; Kürtçülük ve Kürt Faşistler mevcut oldukça Kürt halkların başı beladan kurtulamayacaktır. Otantik Kürt halklar “Kürtçü” elitlerinin başlarına bela ettiği “Kürtçülük” ideolojisiyle hesaplaşmalı ve bunu Türk halkların kendi elitleri için de yapmasını beklemelidir. Bir an “Kürtçülük” diye bir politik ideolojinin olmadığını düşünün; demokratik haklar önündeki engeller ortadan kalkacaktır. Çünkü “Kürt” sorunu, neden

kendimize itiraf etmeyelim, otantik Kürt halklar sorunu değil, “Kürtçülük” ve “Kürdistan Devleti” sorunudur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kürtçü elitlerin istediği hakları ben, siz ve başkaları istemediği için değil, bir iktidar formu olarak “devlet” olduğu için veremez; yalnızca “devlet” olduğu için. Aksi takdirde müstakbel “Kürdistan Devleti” inşasına harç, çimento ve kum taşımış olacaktır.

Otantik bir halkın otantik dili olarak “Kürtçe”nin önündeki en büyük engel, devletin kısmen vazgeçiyor görüldüğü, ya da revizyona tâbi tutuyor izlenimi bıraktığı “resmî ideolojisi”dir. Fakat bu tek engel değildir. Tek taraflı düşünemeyiz. Tek taraflı düşünmek “düşünmek” değildir. Otantik bir dil olarak Kürtçenin önündeki bir diğer büyük engel, Kürtçü elitlerin “Kürtçe”yi politize etmiş olmaları, yani onu “resmî” Kürtçe haline getirme talepleri-dir. Kürtçü elitler, Türkiye’deki “ulus devlet” modelinden rahatsızlar, fakat kendileri de “ulus devlet kurmak” istiyorlar. Bunu etik dışı buluyorum. Bunu, yani Kürtçülerin Kürtçeyi “resmîleştirmesinin, politize etmesinin” Kürtçenin önündeki en büyük engel olduğunu düşünüyorum; Kürtçenin önündeki en büyük engel otantik Kürt halklar ve onların dilleri değil, “milliyetçi, etnisist, Kürt ulusçusu” Kürtçü elitlerin “resmî dil” talebidir. Kürtçenin mezar kazıcıları, Kürtçü elitlerdir. Türkiye’nin Kürt halkları “Kürtçülükten” muzdariptir. Kürtçe talebini, “Kürdistan Kurtuluş Ordusu”nun dil talebi haline getirirseniz Kürtçenin Türkiye’deki geleceğinin önündeki bariyerlere dönüşürsünüz.

Sorunlarımıza benzeriz. Bu, köpeklerinin sahiplerine, sahiplerinin de köpeklerine benzemesi gibi bir şeydir. Kimliklerimiz sorunlarımızdan doğar; çünkü hayatımızı anlamlı kılan şey sorunlarımızdır; ırkımız değil. Bu rejimler, kurumlar vb. için de geçerlidir. “Etnik” faşizan, “otantik” güzeldir;

dünyanın bütün otantik kültürleri güzeldir. Türkiye’de “ırk” bilinci yoktur; çünkü Marx’a atıfla söylersek, “ırk bilinci” ırk mücadelesinin ürünü olabilir, tersi değil. Türkiye’nin tarihsel pratiğinde “sınıf” mücadelesi yok, “ırk” mücadelesi yok; fakat iktidar mücadelesi vardır. Entelektüel ve politik elitlerimizin beklentilerinin tersine, Türkiye’de “ırk bilinci” yok! Bir grup insanı bu konuda “gaza” getirebilirsiniz; fakat bunu geçici bir süre yapabilirsiniz ve herkesi her zaman kandıramazsınız. Otantik Kürt halklar, Kürt milliyetçiliğinin ya da Kürdistan davasının kesilip atılması gereken çibanları olduğunu kısa sürede anlayacaklardır. “Kürtçülük” Kürtlerin Türkiye’deki ekmeklerine katılmış zehirdir.

Türkiye’nin yakın tarihi, halka “bilinç” aşlamak isteyen elitlerin acıklı hikâyeleriyle doludur. “Sınıf bilinci” nasıl yoksa, ırk bilinci de o şekilde yok! Bir Avrupalı (elbette bütün Avrupalılar değil) dünyaya baktığında önce insanlar görmez, “ırklar, etnisiteler” görür. Türkiye’de hiçbir ortalama vatandaş, sokağa çıktığında etrafında koşuşturan “etnisiteler” görmez; çünkü toplumunu ve kendisini “etnik” kökleriyle algılamaz. “Etnisite” onun için bir anlama, bilme, kavrama kategorisi değildir.

Biz otantik halklar olarak Türkler ve Kürtler, sadece “ırk bilinci” taşımadığımız için dünyanın “erdemli” halklarıyız; sadece bu yüzden “etik” halklarız. Türkçeyi ve Kürtçeyi “savaş diline,” “savaş söylemine” dönüştürmek isteyenler, ceset torbalarının bedelini ödemeye hazır olmalıdır. Kürtçeyi otantik bir dil olmaktan çıkararak “kalaşnikofa” dönüştüremezsiniz. Kalaşnikof savaş çağrısıdır, barış değil! Ben Türkiye’nin bu sorununun, daha insanca yaşanır bir Türkiye’nin inşasına hizmet edeceğine yürekten inanıyorum. Hem aynı/benzer, hem de farklı olabiliriz. Reel hayat hem aynı hem de farklıdır. Sorunumuz ya Türkler

ya da Kürtler değil; “hem” Türkler ve başka otantik halklar “hem de” Kürtler; Türkler ve Kürtler ve Çerkezler ve Gürcüler ve Lazlar ve Romanlar vb. Yani “ve” ile “ki”den vazgeçemeyiz. Yalnızca ölümlerin sorunları yoktur. Sorunlarımız geleceğimizdir. Türkiye’nin sorunu, ister Türk ister Kürt, elitleri sorunudur halkları sorunu değil. Kürt sorunu “Kürtçü elitler” sorunudur ve Kürt halklar sorunu değil. Türkiye “Kürt elitler” sorununu “Türk elitler” sorunuyla birlikte çözmelidir. Onlar Jöntürkler ve Jönkürtlere; tarihimizin bütün Jöntürkleri “dağları” çok sevmişlerdir; Osmanlı İmparatorluğu için Balkan dağlarındaki komitacılar ne ise, Türkiye için Güneydoğu dağlarındaki PKK da odur. Kürtçülerin göremedikleri şey, Jöntürklerin devletlerinin çöküş döneminde dağlara çıkmış olmalarıdır; oysa Türkiye ekonomik, politik ve askerî bakımlardan bütün bir Cumhuriyet tarihi içindeki en güçlü zamanını yaşıyor.

(Bu yazı 20 Eylül 2009 tarihli *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde aynı başlıkla yayınlanmış metnimin genişletilmiş versiyonudur.)

VIII.

Milliyetçilik Paganizme Dönüştür

Avaşın Yorulmaz: Beyazlaşma nedir?

Hüsamettin Arslan: “Beyazlaşma” renkliken “renksizleşme”dir. Çünkü “beyaz” renk değildir. Beyazlaşma renksizleşmedir. Beyazlaşma, kendisiyken kendisi olmak istememe, başkası olmak istemedir. Beyazlaşır ve kendisi olarak kalanlara yukarıdan bakarsınız. Beyaz iyi, siyah kötüdür. “Modern” olan her şey beyaz, kendinize ait ne varsa siyahtır. Beyaz “modern”; “siyah” “azgelişmiş, feodal, Doğulu, yoksul, eğitimsiz, cahil, görgüsüz”dür. Bu iktidar ilişkilerinin ürünüdür ya da buna iktidar ilişkileri eşlik eder: beyazlar efendiler, siyahlar kölelerdir. Toplum iktidar ilişkileri demektir. Bu iktidar ilişkileri içinde “ne isem oyum, başkası olmak istemiyorum, kendim olmak istiyorum” diyemezsiniz; iktidar ilişkileri sizi deri değiştirmeye zorlar: siyasî iktidar bunu bekler sizden, kültürel iktidar bunu bekler, ekonomik iktidar bunu bekler. Bir türlü ne iseniz o olarak kalamazsınız; iktidar ilişkileri kendi içinizde, kendi kendinize “evrilmenize” izin vermez. Otantik, sahici siz olamazsınız,

“modern” olmanız, “ulus” olmanız, “etnisite” olmanız istenir sizden. İktidarlara boyun eğmeniz istenir. İktidarlara desteklemeniz istenir. Kendi problemlerinizi değil, “beyazların” problem olarak gördüğü problemlerle uğraşmanız istenir.

“Beyaz” ve “siyah” olmak “eşitsizlik” ilişkilerinden doğar. “Eşitlik” olduğu için değil, olmadığı için değerlidir. Eşitlik olmadığı için insanlığın yüksek “değerlerinden” biridir. Eşitlik değerlidir, çünkü yoktur. Eşitler daima toplum merdiveninin aşağısında “eşittir” ve sayıları daima “eşitsiz olanlardan” çoktur. Yukarıda eşitlik imkânsızdır. Toplum insanları “aşağıda” eşitler, yukarıda eşitleyemez. Çünkü herkes zengin, herkes zeki, herkes güzel, herkes başarılı ve “elit” olamaz. Sosyalizm insanları, yukarıdakilerin düzeyinde değil, aşağıdakilerin düzeyinde eşitlemek zorundaydı. Toplumu, “zenginleri” yoksulların düzeyine “indirerek” eşitledi. Aksini yapamazdı; çünkü aşağıdakiler, yani “siyahlar” yukarıda eşitlenemeyecek kadar çoktu. Eğer yoksulları zenginlerin düzeyinde eşitleseydi, dünyada bir “cennet” yaratacaktı.

Sorunuza, “beyazlaşma” meselesine dönelim. Beyazlaşmak toplum merdiveninin üst basamaklarına tırmanmaktır. Bu tırmanışlar ekonomik, politik, kültürel vb. olabilir. Aşağıdakiler ya yukarıya tırmanacak ya da aşağıda kalmaya razı olacaktır. Biz “siyahların” hayatını anlamlı kılan şey budur. Hep tırmanmak isteriz. Tırmanmak, yukarı çıkmak, deri değiştirmek ve aşağıda kalanlara “yukarıdan” kuşbakışı bakmak. Yukarıdan bakışta daima bir “burun kıvrırma,” bir “kendini beğenmişlik” söz konusudur. Beyazlaşmak “efendileşmektir.” Siyahların kaderi tırmanmaktır inmek değil. Siyah inemez çünkü inilecek yer yoktur; çünkü daha aşağısı yoktur. Yalnızca yukarı vardır: tek yön! İnebilmek için çıkmış olmak gerekir. Türkiye’de “beyaz” olmaya, “çıktığı yeri” beğenmemek eşlik eder. Beyaz olmak efendi olmak,

efendi olmak iktidar olmak demektir: ekonomik iktidar, kültürel iktidar, politik iktidar, bürokratik iktidar. Ahlak ve etik yukarıdakileri, efendileri bağlamaz, aşağıdakileri bağlar. Etik ve ahlak aşağıdakilerin kaçınılmaz kaderidir. Etik güçsüzlerin, “siyahların” yegâne insani silâhıdır. Başka silahlara başvurduğunuzda “efendileşir, beyazlaşırsınız.” Düşmanların ya da rakiplerin silahını kullanmak “düşmanlara ya da rakiplere” benzemekle sonuçlanır. Düşmanlarımıza benzememizi engelleyecek yegâne mücadele formu etik mücadeledir. Etik vasıtalarla etik mücadele. Aşağıdakiler, yani “plebler,” yani halk hep “aşağıda” olacak ve hep var olacaktır. Bugün biz, yarın başkaları.

AY: Bir yazınızda “siyahların, etikten, hukuk ve demokrasi-den başka sığınacak limanları yoktur” demişsiniz. İktidarlar beyaz olduğundan “etik, hukuk ve demokrasi” olguları beyazların ege-menliğinde değil midir? Bu durumda Siyahlar neye ve nereye sığınacaktır?

HA: Evet, etikten, hukuk ve demokrasiden başka sığınacak limanları yoktur. Fakat toplum düzeyinde uygulama söz konusu olduğunda, “etik, ahlak, hukuk vb.” bile iktidara, iktidar kurumuna ihtiyaç duyar. “İktidar” doğası gereği “kötü” değildir. İktidarın “iyi” ve “kötü” kullanımlarından söz edebiliriz ancak. Uluslararası İnsan Hakları Mahkemesi, Lahey Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler, Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü gibi dünyamızda mevcut “insanî” kurumlar bile “iktidar” kurumlarıdır. “Hukukî” iktidar kurumları. Batılı iktidarların finanse ettikleri kurumlardır. Bu kurumlarda doğal olarak dünyamızın mevcut iktidarlarının, beyazlarının da diyebiliriz, “inisiyatifleri” söz konusudur. Bana patronunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim. Bunlar siyahların inşa edemeyecekleri

ölçüde “pahalı” kurumlardır. Günümüzün dünyasının bazı bölgelerinde insanlar (Kosova’da olduğu gibi) dünyanın efendilerinin ya da beyazlarının kendilerini kurtarması için yalvardılar neredeyse. Barışı tesis etmek için bile iktidar gerekir. Siyahların yapabileceği yegâne şey, iktidarları etiğe, ahlaka, demokrasiye zorlamaktır. Günümüzün en insanî, en makul talebi, “adalet” talebidir. Bahis konusu olan etik, beyazların etiği olsa bile. Adaleti beyazlardan talep ediyor olsanız bile. Adalet beyazların adaleti olsa bile. Bu bir paradoks, bir çelişki elbette. Fakat silahlara sığınmak, silahlardan medet ummaktan çok daha insanî değil mi? İktidarlara etikle değil, “iktidar”la karşı çıkarsanız sizin de kaderiniz başka iktidarlar gibi “iktidar” olmak olur. Ya da bugün bu iktidara hizmet ederken, yarın başka bir iktidara hizmet ediyor olursunuz. İktidar talep etmek bir şey, adalet talep etmek başka bir şeydir. Her iktidar kendi “siyahlarını” yaratmak durumundadır. Ben naçizane Levinas’ın izinden giderek “sorumluluk” etiğine, sorumluluk ahlakına inanıyorum. Tanrı Kabil’e sordu: “Kardeşin nerede?” Kabil şöyle cevap verdi: “Ben kardeşimin çobanı mıyım?” Kardeşlerimizin “çobanı” olmamızı, sorumluluklarını taşımamızı buyuran bir etik. Ölüm ancak Kabil’in Habil’den sorumlu olmadığı bir dünyada meşruiyet kazanabilir. Önce etik; etik olmaksızın babanızla, eşinizle, çocuklarınızla bile bir arada yaşayamazsınız; iktidar kavgalarının doğurduğu acıları yalnızca etik dindirebilir. Etik iktidarın panzehridir. İktidarlara yegâne insan hayatına yakışır mücadele etik için, etik mücadeledir ve bu mücadelenin nihaî hedefi de adalettir. “Nasıl daha az zalim olabiliriz?” Nasıl daha az zalim olabildiğimiz sistemler kurabilir ve toplumlar inşa edebiliriz? Bunun etik dışındaki bütün yollarının yanlış olduğunu düşünüyorum.

AY: *“Beyazları, dolayısıyla siyahları olmayan toplum düşünülemez; çünkü iktidar ilişkilerinden yoksun toplum düşünülemez” diye bir değerlendirmeniz var. Mevcut toplumsal yapı bir toplumsal kader midir ve ebedî midir?*

HA: Bu soruya ilk soruya verdiğim cevapta kısmen değindim. Toplum “toplum” olması dolayısıyla “eşitsizlik” ilişkilerinden oluşur. Uygulamadaki sosyalizmler, kendilerince bir tek eşitsizliği, yani ekonomik eşitsizliği ortadan kaldırbildiler; sosyalist toplumlarda diğer eşitsizlikler, bürokratik, politik, kültürel eşitsizlikler varlığını sürdürdü. Marx “eşit ilişkilere dayalı toplumun” bir ütopya, bir imkânsızlık olduğunu fark edecek kadar büyük bir entelektüeldi. “Eşitliğin” var olan, mevcut bir şey değil, olması gereken bir şey olduğunu, bir ütopya olduğunu, bir değer olduğunu biliyordu. Eşitlik önemlidir, çünkü yoktur. Fakat aşırı vurguladığınızda eşitlik tehlikelidir; çünkü “despotizm”le sonuçlanır. Toplumu eşitlemek, toplum kendi kendisine eşit olamayacağına göre, ona yukarıdan müdahaleyi gerektirir. Bir el, bir irade eşitlemedikçe, toplum kendi kendisine eşit olamaz. Bu yüzden eşitliğe vurgu politikada hep Jakobenizm’le sonuçlanmıştır. Tarihin bilinen bütün devrimcileri jakobendir. Beyazlar eşitlik istemezler. Toplumu eşitlemek beyazlara zulümle sonuçlanır. Kabul etmeliyiz ki, “beyazlar” da insandır ve en az “siyahlar” kadar insandır. Ayrıca eşitleme, homojen, tek tip toplumla sonuçlanır. Tek tip, farklılıklar içermeyen bir toplum, renksiz bir dünya ister misiniz? Sorunuza döneyim. Mevcut toplum yapısı bir kader değildir; fakat “iktidar” kaderdir. İktidar kaderimizdir. Toplum yapısının değişmesi demek, bir iktidar ilişkileri sisteminin yerine başka bir iktidar ilişkileri sisteminin geçmesi demektir. Yani iktidarların el değiştirmesi demektir. Mevcut toplum yapısına mahkûm değiliz, fakat iktidara mahkûmuz. İktidara, iktidar ilişkilerine mahkûmiyetimiz etiğe mahkûmiyetimizi

doğurur. Etik iktidar ilişkileri var olduğu için anlamlıdır. Etiğe çağrı, “vicdana” çağrıdır. Etiğe çağrı adalete çağrıdır. Eşitlik değil, adalet!

AY: Kaliteli beyaz nedir?

HA: Amerika’yı Yale ve Harvard’dan mezun olanlar yönetir. Bildiğiniz gibi, bu genellikle şöyle formüle edilir: WASP. Yani Beyaz, Anglosakson, Protestan. Osmanlı İmparatorluğu’nu bir devşirme sınıfı yönetti. Üç yüz sene diri, üç yüz sene ölü yönetti. Gördüğümüz kadarıyla, Türkiye Cumhuriyeti kendi yönetici “devşirme sınıfını” yaratamadı. Yönetim alanında kendi “kaliteli” beyazlarını yaratamadı. Ekonomi alanında, eğitimde, müzikte, sporda, askerî alanda kendi “kaliteli” beyazlarını yaratamadı. Yegâne görevleri sorunları çözmek olan elitlerinden muzdarip bir ülkede, sorunları çözmesi gerekenlerin “sorun” oldukları bir ülkede yaşıyoruz. Geriye bir tek şey kalıyor: sokaklara çıkıp “biz adam olamayız!” diye bağışmak. Bu bir çıkmaz, bir “pat” olma durumu. Sorunlarımızın çözümünün önündeki en büyük engel: “beyaz” elitlerimiz; Türk beyazlar, Kürt beyazlar, Alevi beyazlar vb. Kaliteli beyaz olmak demek, toplumunun her alandaki sorunlarıyla mücadele edebilme kapasite ve yeteneğine sahip olmak demek. Kalite “e-bilme, yapabilme, çözebilme” kapasitesidir. Türkiye’nin “beyazları,” ister Türk ister Alevi ve Kürt ya da başka bir şey olsunlar, sokaktaki adamın sorunlarının gerisinde kaldı. Sokak kurumları aştı. Mevcut kurumlar sokağın hızına yetişemiyor. Türkiye’nin beyaz “elitlerinin” uygulamalarına bakın. Sanki sorunlar çözülmesin diye var güçleriyle çabalıyor izlenimi bırakıyorlar. Türkiye’nin sorunu “halk” değil elitler.

AY: *Halkçıyım, demek aynı zamanda beyaz olduğunu ilan etmek ve siyahları” hizaya” getirmek anlamına da gelmiyor mu?*

HA: Halkın “halkçı” olmaya ihtiyacı yoktur. “Halkçılık” on dokuzuncu yüzyılın güçlü politik ideolojilerinden biri. “Halkçı” olamayacak kadar bu halkın bir parçasıyım. Türkçü olamayacak kadar “Türk,” İslâmcı olamayacak kadar “Müslüman,” sosyalist olamayacak kadar “yoksul,” Alici olamayacak kadar “Alevi,” Kürtçü olamayacak kadar “Kürt”üm. Bütün bu “izmler” halkçılık denilen ideolojinin versiyonları olarak görülebilir. Ayrıca “halkçılık” kendisini halkın bir parçası sayanların ideolojisi değil, kendilerini halkın dışında görenlerin ideolojisi. Halk, halk olduğu için aşağıda, aşağıda olduğu için de halktır. Dolayısıyla “halkçılık” halka yukarıdan bakmanın adıdır. Halkçılar, “gerçek,” “reel,” fiilen mevcut halkı sevmezler, kafalarında yarattıkları muhayyel, “ideal” halklarını severler. Türkleri homojen bir “etnisite” olarak görmekle Kürtleri “homojen” bir etnisite olarak görmek aynı şey değil mi? Cumhuriyet halkçılığı böyle bir “ideal” halk için mücadele vermiştir; sosyalistler kafalarındaki ideal halk için savaşmışlardır. Reel halk, gerçek halk yoksuldur, garibandır, dilsizdir, pasaklı, görgüsüz, sümüklüdür ve “halkçı,” “İslâmcı,” “solcu,” “sağcı,”

“Türkçü,” “Kürtçü,” “Alici” olamayacak kadar reel ve somuttur. Reel ya da gerçek halk, her durumda “otantik” ya da “hakiki” halktır. İdeolojik duruşlarda donduru-lamayacak kadar canlı ve oradadır. Eğer “otantik” halka değil, kafanızdaki ideolojinize uygun halka inanıyorsanız, bu “ideal halk” adına, bu “ideal halk” için fiilen mevcut “otantik halkı” budamak istersiniz. Halkın gerçek sorunlarını, halkın kendisi için sorun olarak gördüğü sorunları bir yana bırakır, “fiktif,” ideolojinize uygun sorunlarla uğraşırsınız. İdeolojiler “homojen,” hayat renklidir. Hayat daima

düşüncelerimizden daha renklidir. Siyahlar renklidirler. Siyah olmak renkli olmaktır. Halkçılık renklere karşıdır; muhayyel “halk” daima “homojen, renksiz, birörnek” halk olagelmıştır. Oysa görevimiz, oysa yapmamız gereken, toplumu ne ise öyle kabul etmektir.

AY: Bu soruyla bağlantılı olarak Troçki'nin şöyle bir değerlendirmesi vardır: halkçılık ile faşizm arasında ince bir çizgi vardır. Halkçılık ile faşizm arasında ortak yanlar var mıdır?

HA: Öncelikle bir “generale,” bir “diktatöre” referans yapmanız esef verici! Adı Troçki olsa bile. Yine de Troçki yanılıyor. Hangi ince çizgi? “Halkçılık” doğası gereği, yukarıda izah ettim, “faşizmandır.” Troçki, ifademi mazur görün, adları “sosyalist” olsa bile “faşist” generallerin hışmına uğramış bir “toplumcu” faşist generaldi. Otantik halkı “görmeyen,” “göremeyen” her ideolojik duruş “faşist” olmak durumundadır. Gulag’ı, Sibirya işkence hanelerini, Kronstat’ı vb. yaratanlar halk adına ve halk için faşizmle mücadele ettikleri iddiasındaydılar. Sosyalizmle faşizmin mücadelesi faşizmle faşizmin mücadelesidir. İnsanlık tarihinin yaşadığı en büyük zulümler fikirler adına gerçekleştirilmiştir.

AY: Kemalist elitleri Türkiye'deki elitler yelpazesindeki renklere biri olarak ölçülendiriyorsunuz? O halde diğer bütün elitler Kemalist midir ya da Kemalizm aslında diğer elitlerle aynı mıdır? Daha açık sorarsam: Kürtler, İslâmcılar, Ermeniler vb. Kemalist midir ya da Kemalizm ve bunların elitleri aynı “kumaştan” mıdır?

HA: Bütün Kemalistleri bir örneklermiş gibi aynı sepete doldurmuyorum. Kemalist ile “radikal” Kemalist’i birbirinden ayırıyorum. Başka Kemalizm versiyonları da bulunabilir. “Kemalizm” en az yetmiş yıl, Türkiye

Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisi ya da “yöneten” ideoloji olarak var olagelmıştır. Türkiye'deki etnik ya da ideolojik gruplar bu ideoloji karşısında farklı tavırlar sergilemişlerdir. İslâmcılar “Kemalizm”den nefret ederler, hatta İslâmcılık Türkiye'de bir anlamda Kemalizm'den nefretin adıdır; “resmî solcular” Kemalizm'i çok sevmişlerdir; Ermeniler Osmanlıyı da Kemalizm'i de sevmezler, Aleviler Osmanlıdan nefret eder Kemalizm'e bayılırlar; Kürtler Osmanlıyı sever Kemalizm'den nefret ederler. Vs. vs. Haklısınız, yukarıda da söyledim, rakiplerinize, düşmanlarınıza benzemek mukadderatınızdır. İslâmcılığa bakın; “içerik” olarak Kemalizm'den farklı, fakat “form” ya da “biçim” olarak, “duruş” olarak Kemalizmler neredeyse aynı. “Kürtçülüğe” bakın, “içerik” olarak Kemalizm'e karşı ve ondan farklı, fakat “form” olarak Kemalizm'le neredeyse aynı. Bir Kürt Milletvekiline bir televizyon spikeri soruyor: Diyarbakır'dan aldığınız oyu neden Urfa'dan alamadınız? Milletvekili cevap veriyor: çünkü Urfa “feodal.” Neden, çünkü “beyaz,” “beyaz Kürt;” tabirimi mazur görün, bir tür “Kürtçü Kemalist”; otantik, hakiki, gerçek Kürtlerle problemi var. Bilinçaltında şu var: ah şu Kürtlerde biraz daha “etnik bilinç, Kürtlük bilinci” olsaydı! Uygarlıkların potası Harran'da saf etnisite aramak! Kemalist milliyetçiler de Hititlerde, İyonya'da, Sümerlerde ve nihayet Orta Asya'da aramışlardı. Bu mantığın arkasında fiilen mevcut halktan nefret var. Kürtleri “feodal” olarak görüyor, çünkü jakoben, zulme hazır, diktatör olmaya hazır. Yarı sosyalist yarı milliyetçi. Cumhuriyet'in milliyetçiliğine savaş açmış fakat kendisi de Kemalist milliyetçilere taş çıkartacak kadar milliyetçi. Bu ne? Bu faşizm değil mi? Başkasının milliyetçiliği kötü, sizinki iyi olabilir mi? Buradan faşizm dışında hiçbir şey çıkamaz.

AY: Pagan Türk ve pagan Kürt ile otantik Türk ve otantik Kürt nedir?

HA: Modernite bir paganizme dönüş sürecidir; çünkü modernlerin Ortaçağla problemleri vardı. Ortaçağ demek din demekti. Bu yüzden “modernler” yeni bir toplum inşa ederken, pagan “köklerine” dönme ihtiyacı duydular. Kimliklerini orada aradılar. Kelimelerle oynayalım ve bir an için dinî terminolojiyi kullanalım: kimliklerini toplumlarının “cahiliye” dönemlerine dönerek inşa yoluna gittiler. Modern ulus devletler kurulurken, ulus devlet seküler bir yapı olarak kimliğinin devleti olma talebinde bulunurken, “ulusun” pagan dönemlerine dönme ihtiyacı duydu. “Ulus” böyle inşa edildi. Bu yüzden “ulus” pagandır. Her ulusçuluk paganizme dönüştür. “Cahiliye devrine,” klan ve kabile çağına dönüş. Buraya kadar belki de hiçbir sorun yok. Fakat tarihte aradığınız ve inşa etmek istediğiniz halk, yani mitolojik halk, bugün fiilen var olan halkla büyük farklılıklar içeriyorsa ne yapacaksınız. Bu durumda yapacağınız en iyi şey, bugün fiilen mevcut halkı inşa ettiğiniz bu mitolojik, pagan halka göre adam etmek. Cumhuriyet Türkçülüğünün Türklerin atalarını Tanrı Dağları’nda ve Ergenekon’da arayışı bu değil midir? Günümüzün Kürtçü “beyaz” elitlerinin tarihin mitolojik dönemlerine, Urartulara, Sümerlere, Kaldelilere ve Akadlara dönerek “asıl Kürt”ü orada aramaları bu değil midir. Ve elbette bu açıklanması zor bir şey değildir; eğer otantik Türkleri, otantik Kürtleri sevmiyorsanız tarihin çok eski devirlerinde kendinize uygun Türkler ve Kürtler aramaya başlarsınız. Türkiye’de son zamanlarda yaşanan Nevruz törenleri rezaletini düşünün. Devlet elitleri ellerinde çekiç örsü dövüyorlar; aslında dövdükleri otantik halk; Kürt elitler şehirlerin meydanlarında pagan Mazdek dininin alâmet-i farikası olan ateşin üzerinden atlıyorlar; aslında üzerinden atladıkları şey Mazdek dininin

ateşi değil, bugün Diyarbakır'da, Hakkari'de, Mardin'de yaşayan “otantik” Kürtlerdir. Otantik Türk “etnik” kaygısı olmayan “Türk”tür; otantik Kürt etnik kaygısı olmayan “Kürt”tür. Çünkü etnisizm ya da etnikçilik, on dokuzuncu yüzyıl milliyetçiliğinin yeni icadıdır. Milliyetçilik ne kadar “modern” bir ideoloji ise etnisizm de o kadar “modern” bir ideolojidir. Türkiye’de “otantik” halklar “milliyetçi” değildir, “etnisist” değildir. Fromm’u hatırlayalım “Milliyetçilik bizim putperestliğimiz, çılgınlığımız ve aile içi zınamızdır.” Avrupalı halkların birbirlerini boğazladığı iki dünya savaşı için böyle söyler Fromm. “Beyaz” Türk elitler beyazdırlar; çünkü pagandırlar; çünkü pagan örs-çekiç ayinlerine katılırlar; “Beyaz” Kürt elitler beyazdır; çünkü “pagan” ateşten atlama ayinlerine katılırlar. Ve halklarından nefret ederler. Çünkü onların istedikleri gibi bir halk değildir. Çünkü otantik halkları, tarihin seyir defterini yanlış okumuş halklardır.

AY: Mazlumların da beyazı varsa ve bu hep böyle olmuşsa kurtarıcılar hep beyazlar mıdır?

HA: Peygamberler hariç evet. Kurtarıcılığa soyunmak bir “beyazlaşma” talebidir. Çünkü beyazlaşma talebi “iktidar” talebidir: iktidar olmak ve sizi çekiçlemek istiyorum. Size bir efendi lazım ve o benim. Çünkü siz kendi kendinize efendi olamayacak kadar “ahmak ve aptal”sınız. Kurtarıcınız ve yol göstericiniz benim. Fakat kurtuluşunuz, top namlularının ve makinalı tüfeklerin karşısında “ateş” Tanrısı adına şehit olmanızdan geçiyor. Size ekmek, sağlık, para, eğitim ve daha insanca bir dünya değil, pagan bir ulus lazım. Gerçek sorunlarınızı unutun ve bu sorunlarınızla birlikte kendinizi de unutun! Ateşe ve güneşe tapın; çünkü güneş paganların ve beyazların Tanrısıdır.

AY: Atatürk inkılapları, beyazların (sizin deyiminizle iktidardakilerin) topluma kendi gömleğini giydirmesi midir?

HA: Atatürk inkılaplarını iyi anlamak lazım. Atatürkçülerin Atatürk'ü ile “gerçek” Atatürk'ü birbirinden ayırmak lazım. Atatürk'ü “anlamak” gerekir. “Anlamak” ders almaktır. Yukarıda bu sorunuzla ilgili çok şey söyledim. Ünlü bir filozofun, galiba Santayana, şu ünlü sözüyle bitirmek isterim: “Tarihi anlamayanlar onu tekrarlamaya mahkûmdurlar.”

(Bu röportaj Güneydoğu'da yayınlanan mahalli gazete *Duruş*'un 1-2 Temmuz 2009 tarihli nüshalarında, daha sonra da editörü tarafından kısaltılarak aynı başlıkla 16 Ağustos 2009 tarihli *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde tekrar yayınlanmıştır.)

IX.

Seküler Amentü:

“Türküm, doğruyum...”

Bir sosyal bilimler sempozyumunda (2011), dinleyiciler arasında oturuyorum; kürsüdeki konuşmacı² ilkokullarımızda hemen her sabah mini öğrencilere yüksek sesle ve koro halinde söylenen pedagojik (!) amentümüzden, “Türküm, doğruyum, çalışkanım” diye başlayan “andımız”dan söz ediyor: “ ‘Türküm,’ fakat bu doğru değil, Türk değil Kürdüm ve ‘Türküm’ diyerek yalan söylüyorum”; kendime ve orada bulunan herkese ve Tanrı’ya ve meleklerle ve dağlara taşlara. “ ‘Doğruyum,’ fakat bir kere daha yalan söylüyorum; çünkü az önce Türk olmadığım halde ‘Türküm’ demiş yalan söylemişim; fakat hemen arkasından ‘doğruyum’ diyerek bir kere daha yalan söylemiş oluyorum. Türk olduğum da doğru değil, doğruyum ifadem de doğru değil.” Bile-istemeye sahtekârlık, ikiyezlülük kar topu gibi büyüyor. Bu bir bile-istemeye lades; bu bile bile bir insanın parmağını kendi gözüne sokması. Bu bir karabasan, bir trajedi...

2 Sevgili Nihat (Dağlı), izninle bu keşfini ödünç alıyor, mini-kitabımın “meçhul” okurlarıyla paylaşıyorum.

Yalnızca Kürtler için trajedi değil bu; Kürtlere bu trajediyi yaşatan Türkiye Cumhuriyeti devleti için de trajedi; devlet bu yüzden utanmalı mıdır? Fakat devlet utanmaz; “devlet” olarak devletin ar damarı yoktur. Fakat biz devletine, devletin varlığına itirazı olmayan yurttaşları olarak utanabiliriz; hep utandık. Kürt memleketdaşlarımızın yüzüne bakamadık; devletimiz bizi hep mahcup etti; başka bir sürü nedenle olduğu gibi bu nedenle de devletimize çok kızdık, çok çok kızdık. Tanrı’ya küfür Tanrı’nın tesciline dönüşür. Türkler çocuklarına yıllarca “Türküm, doğruyum, çalışkanım” nakaratları attırdıkları için çocukları daha mı “Türk,” daha mı “dürüst” daha mı “çalışkan”? Minicik çocuklar andımızı okuduklarında farkında olmadan şöyle düşünme alışkanlığı kazanmış olabilirler: “Türküm; yegâne, biricik, tartışılmaz hakikatim; Türküm ve başka herkes Türk olmalıdır.” Tek hakikatin kipi emir kipidir.

Sözün gelişi, benim ilkokul öğretmenim “sağlam” kafanın sağlam vücutta bulunduğu ve bunun aksinin olmayacağından emindi. Bu onun dogmasıydı, yegâne hayat ilkesiydi ve bizi buna ikna etmişti. Şimdiki bilincimle, geriye bakışla öğretmenim Aydınlanma pozitivizminin misyoneriydi; “ışığı” temsil ediyordu, karanlığı değil! Buna bütün kalbimle inanmışım; öğretmenime tapardım! Öğretmenim bile-isteye beni aldatmış mıydı? Hayır. O yalnızca buna inanıyordu; samimiydi ve iyi niyetli olduğu kuşku götürmezdi. Onun için “yegâne hakikat, tek hakikat” buydu. Tehlike işte tam da bu “kuşku götürmezlikte”ydi; tehlikeli olan buydu, fakat o bunun da bilincinde değildi. “İnsan beyninin/kafasının” “biyolojik/maddi beyniyle” eşitlenemeyeceğini bilmiyordu. Belki de bilemezdi. Tehlikeli, riskli, insanlık dışı olan şey buydu. Alman düşünürü Lessing şunu söylemiştir: “Tanrı’ya şükürler olsun ki hakikati bilmiyoruz.

... Bırakın herkes doğru sandığı şeyi söylesin, asıl hakikati Tanrı'ya bırakın.”

Fakat pedagojik amentümüzün sorunu burada bitmez. Andımız uygulamada “etik,” “ahlaki” ve “normatif” bir kategori işlevi görür ve bu amentüyü okuyanlar açıkça ifade etme hünerinden yoksun olsalar da onu bir etik ve ahlaki ilkeler dizisi olarak görür ya da bilinçaltlarına bu formda yerleşir. Fakat “Türküm” etik bir düstur, etik bir maksim, etik bir ilke değildir; “Türküm” diyerek, Türk olmayanların, dağların, taşların ve Tanrı'nın ve meleklerin, ölülerin ve dirilerin huzurunda bir vaka tespiti bulurum; bu bir olgu önermesi. Türk olmam (Kürt olmam da) irademe bağlı değil, bu ifadeyi kullansam da kullanmasam da Türküm (veya Kürdüm). “Türk” olmam için bir “olma” hamesinde bulunmam, bunun için çaba harcamam, yırtınmam gerekmez. Müslüman bir mümin olmam için namaz kılmam gerekir; Hristiyan mümin olmam için Kilise'ye gitmem gerekir. Fakat Türk olmam için camiye gidemem, havraya gidemem, kiliseye gidemem. Çünkü o bir yere gitmemi gerektirmez. Çünkü zaten Türküm'dür ya da Kürdüm'dür. Irka vurgu, etik değildir. Türk olmam “what ought to be” (olması gereken) kategorisine değil, “what is” (olan) kategorisi kapsamına girer.

Fakat benim gibi olgular ile değerler arasındaki mitolojik ayırma itibar etmeyenler şöyle düşünebilirler: ne isem oyum; beni ben yapan şey biyolojimle/genlerimle/etnik kökenimle sınırlanamaz; kişiliğim bedenimle eşitlenemez; ne isem oyum; aynı zamanda bedenime nasıl olmam gerektiğini buyuran, ona istikamet veren bir ruhum, kişiliğim, değerlerim ve kültürüm var. Beni ben yapan şeyler hiyerarşisinde genetik girdilerim hiyerarşinin dibindedir, tepesinde değil; eğer genetik girdiyi beni ben yapan

şeyler hiyerarşisinin zirvesine yerleştirirsem “ırkçı, etnisist vb.” olurum. Andımız bunu yapar; genetik girdimi beni ben yapan şeyler hiyerarşisinde zirveye yerleştirir ve başka her özelliğimi ona tabi kılar; “Türküm” etik bir buyruğa, bir ahlak ilkesine; bakış açısına, dünya görüşüne; vurgular sertleştiğinde seküler bir dinî buyruğa dönüşür. Andımızı önemli hale getiren ve politik tartışmaların gündemine taşıyan şey, genetik yapıyı ahlaka dönüştürmesidir. Bu durumda “Türk” olmaklığım, yani genetik yapım çalışkanlığımın, tembelliğimin, yurdumu sevmemin ve sevmememin nedeni, gerekçesi, meşruiyet kaynağı olur. Fakat andımızda bu ifadeyi izleyen “doğruyum (herhalde dürüstüm demek isteniyor), çalışkanım, küçüklerimi sevmek, büyüklerimi saymak” ifadesi etik bir ifadedir; çünkü bunları yapabilmem için çaba harcamam; “olma” hamlesinde bulunmam gerekir; çünkü bunlar zaten sahip olduğum şeyler olmayabilirler; zaten sahip olsam bile bunlara süreklilik kazandırma çabası göstermem gerekir. Etik “olana/var olana” itirazdır; “olması gerekene” vurgu yapar, “olan”a değil. Etik genetiğe itirazdır. Her etik, mensuplarına ne olmaları gerektiğini buyurur. Milliyetçi, ırkçı, etnisist kültürler ve dünya görüşleri mensuplarına öncelikle Türk olmalarını, Kürt olmalarını, Alman vb. olmalarını buyurur; bu ırkçı “ol” buyruğu başka her türlü varoluş kipinin olmazsa olmaz koşuludur; hatta insan olmak için bile önce Türk, Kürt, Alman, Fransız olunmalıdır. Andımızın tutarsızlığı ve trajedisi bana zaten sahip olduğum bir şeyi buyurmasıdır.

“Türküm” şu ya da bu renkte, şu ya da bu frekansta milliyetçi, vurgulu formlarında ırkçı ve etnisist bir ideolojinin “kelime-i şehadeti”dir; seküler bir “iman” ve “itikat” ilkesidir. Bu durumda “Türk olmak” sevap, “olmamak” günahtır; ırkçılığın seküler cennetine ve cehennemine götüren

kapı ardına kadar açılır. Bu kapı açıldığında insanların önünü “ırkçı” zebaniler keser.

Kısaca formüle edelim: etik işlevi yüklendiğinde andımız seküler bir amentüdüdür; bu seküler amentünün yer aldığı seküler dinin adı yumuşak formunda “milliyetçilik,” radikal formunda “ırkçılık,” daha “çağdaş ve aldatıcı, göz boyayıcı” formunda “etnisizmdir.” (Ne yani “etnisist” olduğunuzda, hayatınızı bir etnisiteye adadığınızda “ırkçı” olmadığınızı mı düşünüyorsunuz? İkiyüzlüler, mürailer, ahlaksızlar!) “Türk” olmak, “Kürt” veya “Alman” olmak olunması gereken bir şey ise birilerinin “ideal” “Türk”ün nasıl bir şey olduğunu belirlemiş olmaları gerekir.

Eğer “Türklük” olmayı gerektiriyorsa, *de facto* “Türklüğe” itirazımız var demektir. Nasıl bir “Türk” istiyoruz? “Türküm” ve bu yüzden doğruyum/dürüstüm.” Alman olunarak da “doğru” olunamaz mı? Bir hırsız, bir dolandırıcı Türk olamaz mı, hatta ülkesine ihanet eden biri Türk olamaz mı? Olur, “hain Türk” olur. “Ateistim, doğruyum, çalışkanım” veya “Budistim, doğruyum, çalışkanım” kendi içinde tutarlı, “Almanım, doğruyum, çalışkanım,” “Kürdüm, doğruyum, çalışkanım” tutarsız bir ifadedir. Saçmadır demek istiyorum. Çünkü “etnisiteye, soya, genetik orijine” vurgu materyalisttir; oysa etik, materyalizmin reddidir. Materyalist bir etik olamaz mı? olabilir elbette, fakat bunun için ödenecek bedel ağırdır; materyalist etik, materyalizmin reddidir.

Fakat ben yine de, “andımızı” keşfedenlerin ve yazarların, bunu çocuklarımızın amentüsüne dönüştürenlerin andımızın mantığının bizi nerelere götürebileceğinin farkında olmadıklarını düşünmek istiyorum; en azından bu konuda güçlü kuşkularım var. Düşünülebilecek en iyi şey, “andımızı” ilk formüle edenlerin ve temel eğitim okullarında zorunlu

tutanların İslâm'ın amentüsü yerine “seküler” bir amentü ikame etmek istemeleri olabilir; milliyetçiliğin, ırkçılığın ve etnisizmin amentüsü.

Toplumumuz bir imparatorluğun bakiyesidir; farklı halkları bir arada yaşatabilmiş bir imparatorluğun bakiyesi; seküler etnisite vurgulu amentülere ihtiyaç duymamış bir imparatorluğun. Osmanlı İmparatorluğunun “etnisite vurgulu” amentülere ihtiyacı yoktu. Aslında Türkiye'nin de ihtiyacı yok. Çocuklarımıza bıktırana kadar andımızı söyletmemiş olsaydık bile, bugün olduğumuz gibi olurduk; Türk olmak, Kürt olmak, Fransız olmak için çaba harcamamız gerekmiyor; içeriği “Türk olmak” hedefine göre dizayn edilmiş müfredat programları yapmamıza gerek yok. Irk-sevicilik, gen-sevicilik etnisite-sevicilik insanlık dışı, ülke-sevicilik güzeldir; “ırk” erkek, “ülke” dişidir; “ırk” dışlar; “ülke” içerir /içine alır. “Rk” fikri bölücüdür. Andımızdan vazgeçtiğimizde ya da onu daha kabul edilebilir hale getirdiğimizde, Türkler ve Kürtler olmaktan çıkmayız; ülkemizden vazgeçmiş olmayız. Andımızda ısrar edersek, bölücü oluruz, birleştirici değil. Çocuklarımıza kendi içinde tutarlı, insanlık değerleriyle uyumlu ve çok daha önemlisi güçlü “etik” vurgulara sahip bir “ant,” bir “yemin” lazım. İlle de bir andımız olması gerekiyorsa, bize “sorumluluk etiğini” içeren bir “ant” gerekir; sorumluluk etiği, “behemehâl” sorumluluk etiği. Andımızı toptan kaldırmamız gerekmebilir; tam da ihtiyacımız olan şeyi yapmalıyız: çocuklarımıza “sorumluluk” etiği içeren bir “andımız” hazırlamalıyız. Bu “andımız” Türkiye'nin müstakbel anayasasıyla uyumlu bir “ant” olmalıdır; pedagojik “andımız” etik olmalıdır. Bunu yaparsak hiçbir şey kaybetmeyiz; kazanırız, kaybetmeyiz; Türkiye, Türkiye olmaktan ve bizler de Türkler ve Kürtler olmaktan çıkmayız. Sorumluluk etiği özgürlük etiğidir; yalnızca sorumlu olanlar özgür olabilirler. Çocuklarımıza bunu öğretmeliyiz. Özgür

varlıklar olduğumuz için sorumlu varlıklarız. İnsanda korumamız ve yaşatmamız gereken şey budur. Unutmayalım: dinler “şeytanı” ötekileştirir; sosyalizm kapitalizmi, materyalizm ruhu, anarşizm düzeni, ırkçılık, milliyetçilik ve etnisizm başka halkları. İmparatorluk ötekileştirmeden nefret eder; ulus devlet ve milliyetçilik çoğu formunda bir ötekileştirme mekanizmasıdır. Bir başka düzeyde “iktidar” ötekileştirir; oysa etik içerir, dışlamaz; bize ötekileri sevmeyi öğretir; insanların sorumlu ve özgür olmadıkları bir toplumda “onurlu insanlar” olarak, “insan” olarak nasıl yaşayabiliriz!

(Şubat 2012)

X.

“Yaşasın Kürtçü Mücadele!”

Hakikat kanatır, acıtır ve insanlaştırır; insanı “insan” yapan acılarıdır; acı olgunlaştırır ve bilgeleştirir. Yeterince acı çekmiş insan artık “saga’dır, bilgedir. Bize biraz politik bilgelik lazım; toplumumuzun politik saga’lara, politik bilgelere ihtiyacı var.

Hakikat gözyaşıdır; insanın dışına akıttığı gözyaşı değil, içine, karın boşluğuna, kalbine, midesine ve iliklerine akıttığı gözyaşı. Hakikat içimize akıttığımız gözyaşıdır. Hakikat trajiktir. Bu memlekette acıdan başka bir şey yok; yüce Tanrımız, bu kadar acıya nasıl katlanacağız; bize tahammül gücü ver; acı çekmemiz mukadderse bize katlanabileceğimiz kadar acı ver; bize “onurlu” acılar, bizi onurlu insanlara dönüştürecek acılar ver: “Bu dünyada her şeyden ölüm akıyor; duvarlardan, gazetelerden ve insanların yüzlerinden.” (Camus).

Kürtçü elitler ve “Pankürdizmin” diğer sempatizanları “milliyetçi-sosyalist Kürt” hareketinin elde ettiği kazanımları PKK (şu günlerde KCK) sayesinde elde ettiğine inanıyorlar.

Onlara göre, işte tam bu yüzden savaşımaya devam; her cehet müstakbel Kürt devletine götüren yola döşenen bir taşdır. Kürtçü örgütleri var eden ve Kürt halklar karşısında meşruiyet sağlayan dogma bu. “Savaşa devam!.” Dogmanın buyurduğu kazanımlar, Kürt halkların değil, Kürtçü milliyetçiliğin, Kürtçü etnisizmin kazanımları. Ne diyorsunuz? “Kürtçülük” son otuz senede ortaya çıkmış değil. Yegâne “Kürtçüler” son otuz senenin Kürtçüleri değil. “Kürtçülük,” Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarından, On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinden beri var! Tarihi milliyetçi ve etnisist ideolojilerine göre yazanlar için söyleyelim. Daha önce yok! Selahaddin, zamanını şaşırmış bir Kürt milliyetçisi değildi; fakat şu günlerde neredeyse PKK’lı olacak!

Biraz kontra takılalım. Kürtçü elitlerin ve sempatizanlarının bu tezinin tam karşı kutbunda, Türkiye Cumhuriyeti devletinin “Ergenekoncu” elitlerinin aynı ölçüde Carl Schmittçi (!) şu tezleri var: devlete bir düşman lazım; devlet var olmak ve güçlenmek istiyorsa düşmanlarını yaşatmalıdır; kendisi istemese dahi PKK’nın var olmaya devam etmesi için devlet elinden geleni yapmalıdır; Kürtçü militarizm “militarist” devletin militarizmini ayakta tutan önemli faktörlerden biridir. PKK (ve KCK) devlet için, devletin bekası için gereklidir.

Gözyaşlarını içlerine akıtan anne ve babalardan özür dileyerek, önlerinde yerlere kadar eğilerek, önlerinde yeri öperek biraz daha kontra takılalım ve şu soruyu yönelteyim: PKK (KCK) adlarıyla gündemimize yerleşen Kürt milliyetçiliği ve silahlı mücadelesi “devlete” ne kazandırmıştır; otuz yılı aşkın sürdürdüğü “terörle mücadele” devlete ne kazandırmıştır? Bu açık ve örtülü savaşta “Devlet” hiç kazanmamış mıdır ve ne kazanmıştır? Bu soruya herkes kolayca şu cevapları verebilir.

Bir: Ordu Türkiye'nin siyasî arenasındaki yerini en azından "Ergenekon" davasına kadar güçlendirmiştir. Generalleri Türkiye'nin meşru ve hakiki sahipleri konumuna yükseltmiştir. Milliyetçi ve Pankürdist Kürt hareketi, Türk ordusunun generallerinin "Türkiye'yi yönetmek, seçilmiş politikacıların değil, bizim işimizdir" fikir ve inançlarını takviye etmiştir. PKK (KCK) Türkiye'de demokratikleşme sürecinin önünü tıkamıştır; demokratikleşmeyi engelleyen bariyere dönüşmüştür.

İki: Kürt milliyetçiliğinin ya da Kürt etnisizminin/ulusalcılığının silahlı ya da silahsız "etnisist, ırkçı, milliyetçi, silahlı ve dolayısıyla militarist" mücadelesi, Türkiye'nin diğer halklarının bu çatışmada yerlerini belirlemelerine büyük bir katkı sağlamış; Türkiye'de neredeyse Kürtler dışındaki bütün başka halkları karşı kutbuna sürüklemiştir; bu halklara, Kürt halkların çok büyük bir bölümünü de rahatlıkla ekleyebiliriz. Eğer bu doğruysa militarist Kürtçü hareket "Kürtlere rağmen" vardır.

Üç: Kendisini Türk kabul edenlerin "Türkleşme," kendisini "Türklüğe" vurgu yaparak tanımlama sürecine destek sağlamıştır; daha özelde Türk milliyetçiliğinin ekmeğine yağ sürmüştür. (Kürt milliyetçileri, Türk milliyetçileriyle rutin hayat içinde çok iyi anlaşır; onları severler; tıpkı Hristiyan bir dindarın Müslüman bir dindarı, inanmayan bir Türk'ten, inançsız bir Çinli'den daha çok sevmesi gibi; etnisistin aynası başka bir etnisisttir; "bana ne kadar benziyor!").

Dört: Kürt milliyetçiliği ve onun silahlı mücadelesi, Kore savaşı ve Kıbrıs çıkarması, kendi halkına karşı yürüttüğü savaşlar hariç 1922'den beri savaşmamış ve dolayısıyla savaşmayı unutmuş bir ordunun "savaşmayı, hem de gerilla savaşını, asimetrik savaşı" öğrenmesine hesaba-kitaba gelmez katkılarda bulunmuştur: özel eğitilmiş askerler, özel

silahlar: heronlar, özel bombalar, ısıya hassas silahlar ve yeni savaş taktikleri. Sadece PKK/KCK nedeniyle olmasa da, Türkiye'nin doğusunda ve güneydoğusunda savaşmayı bilen, savaş araçları olan ve hatırı sayılır miktarda askerden oluşan bir ordusu var. Sivil orduyu, yani polis gücünü buna dâhil etmeye bile gerek yok.

Beş: PKK/KCK ve elbette BDP'nin "demokratik" değil "Kürtçü" mücadelesi "devlet" dediğimiz dev ve bu nedenle kımıldaması zor hantal yapıyı "kımıldar" hale getirmiştir; devlete bütün kurumlarıyla "acil" sorunlar karşısında "hızlı" tepkiler geliştirme kapasitesi vermiştir; devlet bıktırıcı ölçüde yavaş da olsa, "iyi" ya da "kötü" yeni vaziyet alışlar geliştirmiştir; kurumlarını buna göre dizayn etme yoluna gitmiştir.

Altı: Devlet "terörle" mücadelesini uluslararası ilişkilere taşımıştır.

Yedi: Militarist, milliyetçi-sosyalist, etnisist Kürt elitlerin mücadelesi, Kürt halklar dâhil, Türkiye'nin bütün halklarını bıktırmış ve "artık yeter" noktasına getirmiştir. Dağlardaki "militanları," sokaktaki "sempatizanları" bile umutsuzluk eşiğine taşımıştır. Sonsuza kadar savaşamazsınız. Bir gün çocuklarınız ve onların çocukları, savaşınızı anlamsız bulabilirler.

Sekiz: Kürt milliyetçilerinin, Kürtçülerin, isterseniz militer Kürtçü faşizmin otuz yılı aşkın bu iğrenç çatışma uzadıkça, bunun Kürt halkların bu kargaşada kendilerine durabilecekleri daha sağlam bir yer arayışına girmeleri mukadderdir. PKK/KCK/ BDP örgütünün bu mücadelesi, muhatap aldığı halkın kendisi karşısındaki konumunu belirlemesine katkıda bulunmuştur; bunu anlamak kolaydır; ölüm tartışma götürmez bir uyarıcıdır; ölüm bizi hayatın çıplak ve kuşku götürmez gerçeğine uyandırır; sonsuza kadar ölemezsiniz. Bir "ölmeme" konumu tespit etmek, oraya konuşlanmak

istersiniz; Kürt halklar bunu yaptılar. Artık onlar da biliyorlar; bunlar bizim adımıza “devlet kurmak” istiyorlar. Bu konudaki bilgileri netleşiyor. Nerede duracaklarını daha iyi biliyorlar. Çatışma sürdükçe daha iyi bilecekler. Çatışmaya devam; çatışma ne kadar uzarsa, Kürt devleti umutları da o kadar kırılacaktır. Bu nesilde kırılmazsa gelecek nesilde.

Dokuz: PKK/KCK/BDP sayesinde Türkiye’nin Kürt halkları yerlerini-yurtlarını terk ederek (bunun nedeninin yalnızca Devlet olduğunu söylemek, güneşi balçıkla sıvamak anlamına gelir) Batı’daki büyük şehirlere sığındılar; bu sayede Kürt çocukları (hepsi olmasa da), “Bağımsız Kürdistan Ordusu”nun potansiyel neferi olmaktan çıktı.

Bu maddeleri çoğaltmak mümkün ve kolay. Bakış açınıza ve niyetinize bağlı, isterseniz sonsuza kadar çoğaltabilirsiniz. Fakat buna gerek yok. Çünkü önemli olan söylemek istediğimiz. Bilinmelidir ki her mücadelede olduğu gibi bu mücadelede, çatışmada ya da moda tabiriyle “düşük yoğunluklu savaşta” da bir tarafın kaybettiği şey diğer taraf için kazanımdır. İktidarlar böyle düşünürler. Devlet ya da PKK/KCK/BDP değil, dünyanın bütün iktidarları böyle düşünürler. En elementer formunda iktidar kalpsizdir; onun için önemli olan kazanmaktır. İktidar, kavgada ölenler için ağlamaz; anıtlar diker, mezarlıklar inşa eder; anma törenleri düzenler. Onun için her şey savaşın bir parçası ve propaganda vesilesidir. Acıları halk çeker ve aslında o acı çektiği için halktır.

(Şubat 2012)

XI. Entegrasyon mu Asimilasyon mu?

Türkiye’de uzun süredir, Türkiye’nin yakın tarihindeki devlet uygulamalarına ilişkin bir tartışma var; devlet uygulamalarına deyim yerindeyse “devlet yanlısı” gözlüklerle bakanlar; Cumhuriyet Devletimizin yakın tarihinde Ağrı’da, Dersim’de, Diyarbakır’daki vb. icraatlarının “halkı devlete entegre etmek” amacı taşıdığını öne sürüyorlar ve tersiymiş izlenimini veren “asimilasyon” tezine karşı çıkıyorlar: onlara göre devletin amacı halkları asimile etmek değil, entegre etmektir. Karşı taraftakiler, tabiri caizse “demokrasi ve özgürlükler” adına konuşanlar ile açıkça dile getirmeseler de “bağımsız Kürdistan” rüyası gören Kürtçü elitler yakın tarihimizde devletin Kürtler üzerindeki icraatlarının “entegrasyon” amaçlı icraatlar değil, “asimilasyon” amaçlı icraatlar olduğunu öne sürüyorlar. Kürtçü elitlere göre devlet Kürt halkını asimilasyon yoluyla “yok etmek” istemiştir. Biz bu iki teze de karşı çıkarak, yakın tarihimizi çok daha iyi izah edebilecek bir üçüncü tezi ileri sürebilir miyiz?

Öncelikle belirtmeliyiz ki “entegre etmek” ile “entegre olmak” ve “asimile etmek” ile “asimile olmak” arasında çok

büyük farklılıklar var. Yine belirtmeliyiz ki bu büyük farklılıklara rağmen, asimilasyon ile entegrasyonu birbirinden net çizgilerle ayırmak çok zor. Kaldı ki tartışan tarafların bu kavramları sorgulamaksızın kullanarak entegrasyondan ya da asimilasyondan kültürel entegrasyon ya da asimilasyonu mu, politik entegrasyon ya da asimilasyonu mu, dinî entegrasyon ya da asimilasyonu mu, etnik entegrasyon ya da asimilasyonu mu, ekonomik entegrasyon ya da asimilasyonu mu yoksa müzikal entegrasyon ya da asimilasyonu mu kastettikleri belli değil. Total entegrasyon ya da asimilasyonu mu yoksa kısmi entegrasyon ya da asimilasyonu mu kastettikleri de açık ve net değil. Asimilasyonla “akültürasyonu,” “enkültürasyonu” birbirine karıştırmamak gerekir. Enkültürasyon: kendi kültürünün içeriğini içselleştirme. Akültürasyon: farklı halkların ya da toplumların farklı kültürel unsurlarını sürekli birbirlerine taşımalarını içeren yeni ve harmanlanmış modeller üretme süreci. Hem akültürasyonda hem de enkültürasyonda, bilinçli asimilasyonist failler yok.

Oysa “entegre etmek ve asimilasyona tabi tutmak”ta bilinçli fail, bilinçle izlenen bir amaç ya da hedef vardır. Entegre etmek, bütünleştirmek, parça parça değil daha bir örnekletirerek, parçaları organize ederek ve düzenleyerek daha armonik, daha koordine, daha uyumlu/armonik hale getirmek; üniterleştirmek; bütünleştirmek. Asimile etmek: benzer hale getirmek, kendi görünümünü vermek; asimilasyon: farklı etnik mirasa sahip grupların ve bireylerin daha kuşatıcı bir ulusal kültürün temel alışkanlıklarını, tavırlarını edindiği sosyal ve kültürel yayılma; homojenleşme. Homojenleştirme asimilasyon mantığına, entegrasyondan daha yakın. Asimilasyon total de olabilir (her şeyi içerebilir de) kısmi de olabilir. Total ideolojiler, total asimilasyona başvururlar.

Ayrıca, “asimile etmek”, “entegre etmek” bir faili ya da failleri gerektiriyor; oysa “asimile olmak,” entegre olmak” asimile ya da entegre olan dışında bir faili gerektirmeyebilir; kendiliğinden olabilir, halklar kendiliğinden ve gönüllü olarak entegre olmak, asimile olmak isteyebilirler. Asimile etmenin, entegre etmenin içeriği genellikle negatiftir. Asimile etmek rasyonel, asimile olmak kendiliğinden, irrasyonel olabilir. Dünyanın bütün toplumlarında, asimile olduklarının dahi farkında olmayan asimile olmuş halklar vardır.

Ben yakın tarihimize devletin halk üzerinde gerçekleştirdiği icraatların “entegrasyondan” daha fazla bir şey olduğuna ve “asimilasyon” tezinin daha makul bir tez olduğuna inanıyorum. Fakat “asimilasyon tezini” öne sürenler, asimilasyonun münhasıran Kürt halklara uygulandığını ileri sürüyorlar ve benim buna itiraz etmemi sağlayacak haklı gerekçelerim var.

Türkiye’de “asimilasyon”dan söz edebiliriz; fakat bu bir halkın başka bir halkı, bir etnik grubun diğer etnik grubu, bir dinî grubun diğer bir dinî grubu, bir kültürün diğer kültürü asimilasyonu değildir; bir halk olarak Türklerin Kürtleri ve başka halkları asimilasyonu değildir; otantik Türk kültürünün (!) Kürt kültürünü (!) asimilasyonu değildir; Sünnilerin Alevileri asimilasyonu da değildir.

Bunu anlamak kolaydır: entegrasyonu da içeren asimilasyon süreci en az iki farklı şeyi gerektirir; asimile eden (asimilasyonist) ile asimile edilen. Farklılık yoksa asimilasyon da olamaz. Benzer şeyler, aynı şeyler birbirlerini asimile edemezler; çünkü onlar zaten benzerdirler. Bir benzerlikler ve farklılıklar skalası kurar ve bazı farklılıklar bulabiliriz. Fakat elinizi vicdanınıza koyun! Türkiye’de hâkim çizgileriyle nevi şahsına münhasır, “özgün” bir Türk kültürü mü var, bir Kürt kültürü mü var? Birkaç on yıl önce “Anadolucular”

İyonyalıların, Lidyalıların (ve daha ne menem halkların) torunları olduğumuzu, onların kültürlerinin varisleri olduğumuzu iddia ediyorlardı. Fakat bir Tales, bir Heraklitos çıkaramadılar. Günümüzün Yunanlıları bile çıkaramadılar. “Etnik kültürler”, “etnik müzikler,” etnik dinler vb.” ifadeleri modernlerin toplumlarında müesses dine itirazını dile getirir; çağdaş dünyanın kitaplı dinlere “modern” nefretini dile getirirler. Bu, modern Batı’da, kapitalizmin ve kapitalist kültürün “otantik kültürlerin” ölümü için beslediği bir şarkı, Batı-dışı toplumlarda müesses dine karşı geliştirilmiş bir silahtır. Peki ya dil? Pagan kültürlerin günümüz kültüründe hiçbir izlerinin olmadığını söyleyecek kadar ahmak değilim; fakat artık istesek de istemesek de kabul etmeliyiz; Türkiye’de hem Kürtler hem Türkler hem de başka halkların Müslümanlıktan başka kültürü yok! Şu ya da bu formatta Müslümanlık. Türkiye’de “seküler, modern kültür” hariç İslâmî kültür dışında, diri ve canlı kültür yok; giderek (modernleşme dolayısıyla) hiç olmayacak. Diğer kültürler yalnızca müzelerde yer bulabilecek. Müslümanlık, seküler elitlerin zannettiğinin aksine pagan tarihi-mizden gelen her şeye damgasını vurmuştur; her şey “inşallah” olmuş, “maşallah” olmuş; pagan ilahiler monoteist ilahilere dönüşmüş; pagan diller Farsçalaşmış, Arapçalaşmış; “Eğer Farsça ve Arapçanın etkisi olmasaydı, Türkçe sert ünsüzlerden oluşan bir kakafoniye dönüşürdü.” Bilinçlerini ve bilinçaltılarını Aydınlanma mitleriyle yıkadıklarını, Ortaçağ’dan arındırdıklarını düşünenler buna itiraz edecektir. Fakat hayatın ideolojilerimize uygun seyretmesini beklemek, böyle bir şeyin rüyasını görmek yalnızca kendimizi aldatmak olabilir. Artık kabul edin; biz modern elitler “seküleriz,” fakat adına konuştuğumuz halklar “seküler” değil; daha doğrusu “seküler” olmanın ya da olmamanın otantik halklar için hiçbir anlamı yok; biz pagan ne varsa

yüceltiyoruz; onlar pagan herşeyi putperestlik sayıyorlar. Paganizm sekülerdir. Kendine Ortaçağ öncesine ait atalar aramak, kökler aramak seküler bir arayıştır; etnisizm ve milliyetçilik sekülerdir; materyalisttir. Türkiye’de halkların birbirini asimilasyonundan söz edilemez. Asimilasyonizm elitist bir ideolojidir; ya da daha doğru bir söyleyişle popülizm kisvesi altında elitizmdir. Günümüz Türkiye’sinde fiilen yaşayan, nefes alan iki kültür var: din ile modern, seküler, kapitalistik kültür, para kültürü.

Türkiye’de halkların birbirlerini asimilasyonundan söz edilemez; çünkü Türkiye’nin halkları arasındaki farklılıklar radikal farklılıklar değildir. Alman ile Türk, Hristiyan ile Müslüman arasındaki farklılık radikal bir farklılık olabilir. Seküler bir kültürle dinî kültür arasındaki farklılık radikal olabilir. Fakat Kürtler ile Türkler arasındaki farklılıklar radikal farklılıklar değildir; eğer bir kan ırkçısı değilseniz radikal farklılıklar değildir. İnsan nasıl utanmadan damarlarında bir “ırkın” kanının aktığını söyleyebilir! Asimilasyon yalnızca radikal ölçülerde farklı şeyler arasında gerçekleşebilir ve anlamlıdır.

Türkiye’nin yakın tarihinde “asimilasyon” vardır; devlet asimilasyonisttir. Bu asimilasyonizm Cumhuriyet devletimizin dönemin tarihî ve politik koşullarından ve benimsediği resmî ideolojiden dolayı, yönetmek istediği halkı “topyekûn” asimilasyona tabi tutmak istemesi, bunu bir politik ideal olarak benimsemesidir (bunu gerçekleştirmiş başarmış olması değil). Bu asimilasyon hedefi, bu hedefe dört elle sarılan elitlere göre kısmi değil, total asimilasyon olmalıydı. Halk her noktada devlete entegre edilmeli; halk hayatın bütün sektörlerinde devletin resmî ideolojisinin öngördüğü “insan,” yani “homo-pozitivismus” ve halk, “üniter” halk ya da üniter toplum istikametinde

asimile edilmeliydi. Bu, politik ideolojileriyle büyük ölçüde uyumluydu ve günümüzün radikal kafalarının dahi anlamakta zorluk çekecekleri ölçüde radikaldi. Cumhuriyetimizin kurucu elitleri, üç kıta ölçeğinde, acı ve ızdırapla paramparça olan bir imparatorluğun son nesliydiler. Onların radikalizmini anlamak için, yaşadıkları koşulları anlamak gerekir. Onlar, Prens Sabahaddin'in Türkiye için öngördüğü "adem-i merkezîyetçilik" tezini reddederek Ziya Gökalp'in "merkezîyetçilik" fikrini benimsediler; çünkü Gökalp'in fikirleri (CHP'nin altı oku) onlara daha uygundu. Gökalp'in paradigmatic örneği modern Fransız devleti, Prens Sabahaddin'in paradigmatic örneği modern İngiliz devletiydi. Cumhuriyet entelektüelleri Frankofon'dur; generalleri Germanik. İster Fransız ister Alman formatında, bütün milliyetçilikler merkezîyetçidir; komünist çarlık formatında bile. Prens'in tezi İmparatorluğun parçalanışının tanığı olmuş elitler için saçmaydı; birliğe, bütünlüğe, dayanışmaya/tesanüde ihtiyaç vardı ve bunu merkezîyetçi bir devlet ve toplum sağlayabilirdi. Tek/homojen devlet, tek/homojen halk, tek kültür, tek din vs. Bu tercihlerine meşruiyet sağlayacak başka bir gerekçeleri daha vardı: onların devrinde İngiltere ve Amerika hariç, dünyanın bütün büyük devletleri, özellikle de Almanya ve Fransa merkezîyetçiliği benimsemişlerdi; Sovyetler Birliği dünyanın en merkezîyetçi devletiydi.

Yalnızca yönetim tarzını değil, yalnızca dinini ve kültürünü değil, İmparatorluğun halklar yapısını da reddediyorlardı; Cumhuriyetimizi bu reddin üzerine inşa ettiler. Güçlü bir asimilasyon süreci bu rüyalarının gerçekleşmesini sağlayabilirdi; fakat bunu başaramadılar; bunu başarmalarını engelleyecek kadar güçsüz bir devleti ve ekonomiyi yönetiyorlardı. Büyük ve radikal idealler, ekonomik, kültürel, militer ve politik güçlere ihtiyaç duyarlar. Marx'ın

söylediği gibi, “İnsanlar kuşkusuz dünyayı değiştirebilirler; fakat bunu ancak koşulları elverdiğince yapabilirler.” Koşulları elverdiğince onlar da birçok şey yaptı: Takrir-i Sükûn Kanunu, bir dizi “devrim,” Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu vs. Bu halkı resmî ideolojiye asimilasyon rüyasının “total” bir asimilasyon rüyası olduğunun en iyi delili hiç kuşkusuz harf devrimidir; söylenegeldiği üzere dünyada başka hiçbir örneği yoktur. Yönettiği halkı asimilasyona tabi tutmanın en iyi/önemli başka delillerinden bir diğeri Cumhuriyet’in “köy enstitüleri” projesidir; ve diğer bazıları: çarıkçıları ve şalvarlıları Beyoğlu ve Çankaya çevresine yaklaştırmamak, geleneksel Türk müziğini yasaklamak, dini kontrol altında tutmak için Diyanet İşleri Başkanlığı adı altında bir devlet kurumu tesis etmek; darbeler, muhtıralar, başbakan asmalar ve daha neler... Cumhuriyetin resmî ideolojisinin icracıları “halkı resmî ideolojiye” asimile etmek konusunda bütünüyle başarısız değil, kısmen başarılı oldular; Kürtler’e Türkçe öğretmek şöyle dursun, anadili Türkçe olan halklara bile Türkçe’yi, hatta anadillerinde dilekçe yazmayı dahi öğretemediler. Müslümanlık, özellikle de “sufilik” formatında “yeraltında” yaşamaya devam etti ve gücünü korudu; nice “isyan” bastırma girişimlerine rağmen Kürt halklar, Kürt halklar olarak kaldılar. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da “toprak reformu” rüyaları fiyaskoyla sonuçlandı.

Ünlü tarihçi Bernard Lewis, “Üçüncü dünya halkları kendi ordularının işgali altındadır” der; Türkiye’de halk şu günlerde kendi ordusunun işgalinden kurtulma sancıları yaşıyor; “vesayetçi rejimler; ordu vesayeti altındaki toplumlar” ifadesi hafif kalabilir. Yine günümüzde Ortadoğu halkları Mısır’da, Libya’da, Suriye’de ordularının işgalinden kurtulma mücadeleleri veriyorlar.

Tekrarlayalım: Türkiye'nin yakın tarihindeki asimilasyon bir halkın başka bir halkı asimilasyonu değil, devletin halkı asimilasyonudur ya da asimile etme idealidir.

Bu asimilasyonist politikaya meşruiyet ve gerekçe sağlayan temel faktörlerden biri hiç şüphesiz devletin benimsediği resmî ideolojidir. Devletler halklarını bir ideolojiye göre yönettiklerinde “ideoloji devletlerine; “ “ideolojilerin” “seküler dinlere” dönüştüğü ideoloji devletlerine, siyaset bilimi terimlerine başvurmak gerekirse “teokrasilere, demokrasilere” değil “ideokrasilere” dönüştürler yahut daha etkili bir söyleyişle “seküler teokrasilere” dönüştürler. Türkiye’de asimilasyon devletin belirli bir grubu, sözün gelişi Kürt halkları asimilasyonu değil, topyekûn bütün halkları “seküler bir teokrasiye” ya da “ideokrasiye” asimilasyonudur. İdeokrasiler “somut, fiilî, öteden beri mevcut, yaşayan halkı ya da halkları” değil, ideolojinin ve ona dayanan “ideokrasinin” öngördüğü halkları severler. “Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir”; hangi milletindir? Cumhuriyetimizin kurulduğu günlerde Türkler vardı, fakat kurucu elitlerin kafalarındaki “Türk milleti” yoktu. Türk ulusu diye bir şey yoktu; en azından “Hâkimiyet milletindir” ifadesinde kastedilen anlamda “Türk ulusu” yoktu. Devlet siyasî rejimine hâkim olacak “milleti” yaratmalıydı. “Halkçı” ideolojiler “ne ise o” halkı sevmezler; onu reddederler ve ideolojilerine uygun bir halk yaratmak isterler. Halkçılık zaten var olan halka itirazdır; halkçılık yeni “ideal bir ulus yaratma” çabasının adıdır.

Fakat Türkiye’de devletin yönetmek istediği halka uygulamak istediği asimilasyon, iddia edildiği gibi sadece, münhasıran belirli bir etnik grubu hedef almış bir asimilasyon politikası değildir. Devletin “Kürtçe” karşısındaki tutumu, ileri sürdüğüm teze itiraz gerekçesi olarak görülebilir. Fakat biraz insafli olalım; harf devrimi mi daha derin

ve kuşatıcı bir asimilasyon hamlesidir yoksa devletin Kürtçe karşısındaki tutumu (yasaklamak, resmî kurumlara sokmamak vb.) mu daha derin ve kuşatıcı bir asimilasyon hamlesi? Alfabe harflerini “alfabe harfleri” olmaktan ibaret sayanların söylemek istediğim şeyi anlamalarına imkân ve ihtimal yoktur. Eski alfabeye dönüşün Türkiye’de neredeyse ebediyyen imkânsız olduğunu bilmek bile devletin asimilasyonist politikalarının yalnızca belirli bir “etnik” grubu hedef almadığını anlamak için yeter. Cumhuriyet’in kurucu elitleri, ideolojilerinin öngördüğü üzere, güçleri yetseydi yalnızca Türkleri ve Kürtleri değil, Farsları, Arapları ve hatta bütün Doğu’lu insanlığı asimilasyona tabi tutarak kurtarmak isterlerdi. Bundan kuşkusuz yok.

Cumhuriyet’in asimilasyon ideolojisi ya da asimilasyonist ideolojisi rasyonel, rasyonalist bir projedir; bir Aydınlanma projesidir. Dünyadaki başka birçok Aydınlanma projesi (Nazizm, Stalinizm, Pol-Pot komünizmi) gibi başarısızdır ya da kısmen başarılıdır. Fakat biraz insafli olalım; adaletin terazisini bozmamak için, Türkiye’yi Nazi Almanyası örneğiyle kısaca mukayese edelim. Türkiye’nin halkları arasında “antisemitizme” şu ya da bu şekilde benzeyen, “antisemitizmi” çağrıştıran bir “anti-Kürdizm,” bir “anti-Türkizm” ideolojisi yoktur. Türkiye’de insanlar arasında Kafka’nın akşam insan (Yahudi; Gregor Samsa) olarak yatan, sabah uyandığında her tarafından minik ayaklar çıkmış bir “böcek”e dönüştüğünü fark eden Gregor Samsa’sının örneğini bulmak neredeyse imkânsızdır. Cumhuriyetin müesses resmî ideolojisinin kimi mensupları ve kimi icracıları bunu hayal etmiş olsalar bile yoktur. Türkiye hiçbir zaman, Almanya’daki örneğine benzer bir total asimilasyon süreci yaşamamıştır. Malumunuz, Nazizm asimilasyonla yetinmedi; “nihaî çözümlü,” yani Auschwitz’i, gaz odalarını tercih etti.

Cumhuriyet devletinin asimilasyonizminin yalnızca Kürtleri hedef aldığını ileri sürmek “etnisizme” yakın tarihimize temel aramaktan, gerekçe aramaktan, “ırkçı, etnisist” ideolojinize kılıf aramaktan başka anlamı olamaz. Spiritüel/manevi/ruhsal içeriği boşaltılmış “Türk” kadavradır; ölüdür; spiritüel içeriği çıkarılmış Kürt de öyledir; “etnik Kürt” Kürt değildir; kadavradır, ölüdür. İnsanlara, toplumlara, “spiritüel” içerik aşlamaya kalkışmak, tiranlık olabilir. Yalnızca tiranlar halklarına ruh aşlamaya cüret edebilir.

“İrkçılığa,” en iyi karşı çıkış, “ırkçılığa” sürüklenmeden karşı çıkış olabilir.

(Şubat 2012)

XII.

Uygarlığın Anası Savaştır

Almanya'nın kaderi Roma'ya karşı olmaktadır" der günlüğünde Dostoyevski; çünkü Germanik halklar tarih boyunca uygar Romalılar için barbarlardı; çünkü imparatorluklar, devletlerarası güç ilişkileri Tarih boyunca hep Almanya'nın Roma'ya karşı olmasını gerektirmişti; Birinci ve İkinci dünya savaşları Dostoyevski'yi haklı çıkardı; Almanya yeni Romalılarla savaştı ve yenildi. Belki de Roma'ya başkaldırılmaz. Fakat ne yazık ki devletlerin ve halkların kaderini kendileri belirleyemiyorlar; belki de kuvvetle muhtemelen devletlerin ve toplumların kaderini ya da yazgısını devletlerarası, toplumlararası güç ilişkileri konteksti belirliyor. Bugün bile yeni Roma'nın, yani Amerika'nın karşısındaki yegâne potansiyel politik güç Almanya.

Türkiye'nin değeri inkâr edilemez tarihçilerinden Mustafa Akdağ (Akdağ 12 Mart 1971'de sosyalist Madanoğlu cuntasında yer almıştı; darbe gerçekleşseydi yeni rejimin Millî Eğitim Bakanı olacaktı) Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili bir makalesinde "Osmanlı İmparatorluğu," der, "bir

savaş makinasıdır.” Çünkü uluslararası bir güç olmak (eskiler buna Cihan Devleti olmak, cihan imparatorluğu olmak derlerdi), bir savaş makinası olmayı, bir savaş makinası olmayı sağlayabilecek bir ekonomiyi gerektirir. Bugünün Amerika’sı için de benzer şeyleri söylemek mümkündür: Amerika demokratik değerleri benimsemiş bir devlet olmasına rağmen bir savaş makinasıdır; iç-savaş dâhil kurulduğu günden bugüne kadar her yerde, her yıl savaşmaktadır: dünya savaşları, Kore, Vietnam, Irak, Somali, Afganistan. Amerika kendisini ve ordusunu savaşa göre dizayn etmiş bir devlettir; ekonomisi savaş ekonomisidir; Amerika dünyanın en büyük silah üreten militer endüstrisine sahip ülkedir. Demokrat, teknik, bilimsel, muhafazakâr ve modern, emperyalist ve dünyada barışı sağlayabilme kapasitesine sahip yegâne devlet. Dünyanın en büyük istihbarat örgütüne sahip. Amerikan başkanı, çağdaş Sezar. Amerika’nın haberi olmaksızın dünyada kuş bile uçamaz. Amerika her şey değil, fakat çok şey.

Amerika’yı sevsek de sevmesek de, savaştan nefret etsek de etmesek de böyle. Amerika’nın birkaç on yıl sonra parçalanabileceği, yıkılabileceği, Amerikan gücünün tarihe karışacağı yolunda kehanetlerde bulunmak boş teselliden, kuruntudan ibaret olabilir; hem ne far keder ki, o olmazsa başka Romalar olacaktır; dünya Romasız kalacak değil ya!

Bütün savaş düşünürlerinin ve düşüncelerinin pîri Heraklitos’tur; Heraklitos diyalektiği savaştır; karşıtların savaşı. Muhtemelen Heraklitos’un izinden gittiği için bir Alman düşünürü “Uygarlıkların anası savaştır” der; bu, Walter Benjamin’de yankısını bulur: “Uygarlığın tarihi, barbarlığın tarihidir”; çünkü savaş barbarlıktır. Savaş barbarlık, barış uygarlıktır. Savaş reel, barış ideal’dir. Savaş insan ve toplum hayatının katı, reddedilemez realitesi; barış değeridir.

Savaş, barışın varoluş nedeni ve gerekçesidir. Barış önemlidir, değerlidir, insanidir; çünkü yoktur; çünkü yalnızca bir “ideal,” bir “değer” olarak vardır. Bu anlamda barış züm-rüdü anka’dır. Elbette hepimiz barıştan yanayız; fakat ne yazık ki dünyamızdaki kısmi barışlar bile savaşla tesis edilebiliyor. İnsan hayatında barış ile savaş arasındaki skalada en yumuşak formunda: kendimizle savaşımız, ekmek kav-gamız, ekonomik rekabet, kültürel rekabet, yarışma, spor müsabakası, siyasî anlaşma masalarındaki kavga, ideolojik çatışma ve sınıflar arası kavgadan sıcak savaşa kadar, derece farklarını dikkate alarak bir “savaşlar” sıralaması yapabiliriz. Fakat yaşamak tam da bunlardır. Hayatta kalmak için savaşmamız gerekir; barışın peşinde koşabilmemiz için önce hayatta kalabilmemiz gerekir.

Liberalizm, iktidardan/güçten nefret eder; çünkü yegâne iktidar devlettir; çünkü devlet bireyin haklarını gasp eder ve özgürlüğünü engeller. Sosyalizm ve anarşizm iktidar-dan nefret eder; çünkü iktidar egemenlerin silahıdır ve güçsüzleri/insanları ezer. Bir iktidar formu olarak devlet “öldürür.” “İktidar” kötüdür ve bu yüzden devlet kötüdür. Başka birçok kişi gibi ben de bu düşünceyi savunula-maz buluyorum; başka her şey için söyleyebileceğimiz gibi “iktidar” doğası gereği “kötü” değildir; iktidar “kendinde kötü” değildir. Evrenin temel hammaddesi, Tales’in söyle-diği gibi “su” değildir, “iktidardır/güçtür” (Nietzsche); ikti-dar sosyal ilişkilerden; ilişkiler farklılıklardan doğar; toplum bir iktidar ilişkileri şebekesidir (Foucault). İktidarı kaçınıl-maz kılan ilişkilerin kaçınılamazlığıdır. “İktidar ilişkilerinin ve dolayısıyla iktidarın bulunmadığı tek yer aşktır” (Hus-serl). Husserl’i onaylamak kolay mıdır? Savaşları iktidarlar (devletler) çıkarır; insanları devletler ezer, öldürür, işkence eder; fakat kabul etmeliyiz ki hastalarımız için hastaneleri de iktidarlar yapar; güvenliğimizi devlete gönüllü teslim

ederiz; adaleti iktidardan bekleriz; eğitim kurumlarımızı iktidarlar yapar; çünkü bunu yapma gücüne yalnızca onlar sahiptir. İktidara/güce tapma içgüdüğü diye insani bir içgüdü bile olabilir. İnsanlar iktidarı sever; kimi insan manevi iktidarı sever, kimi ekonomik iktidarı, kimi bilimsel iktidarı. Tanrı mutlak iktidardır. Karşı çıkmak için bile iktidara ihtiyaç vardır; ateizm Tanrı'nın reddi değildir, red hamlesiyle Tanrı'nın onaylanmasıdır; iktidar karşıtları karşı çıkma hamleleriyle iktidarın varlığını tescil ederler. "Devlet" doğası gereği kötü değildir. İnsanlık devleti yok edemediği için "demokratik devlete" razı oldu. İnsanın realitesi bu. "Kosovalılar" Sırp zulmü karşısında Amerikan devletinden yardım istediler. Şu günlerde devlet denen iktidarları Suriye'de insanlığı kurtarmaya çağırıyoruz.

Sadede gelelim: Tarihçilerin çoğunun kabul ettikleri gibi ben de Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüyle birlikte Ortadoğu dediğimiz dünyada bir "iktidar" boşluğu doğduğunu düşünüyor, günümüzde kangrene dönen Ortadoğu'nun savaş-cehennemine dönüşmesinin temel nedeninin bu iktidar boşluğu olduğuna inanıyorum. Osmanlı İmparatorluğu yıkıldı ve Ortadoğu'daki güçler dengesi, bu güçler dengesinin sağladığı düzen, yani barış da bu çöküşle bağli olarak yıkıldı. Ben Osmanlı İmparatorluğunun bıraktığı boşluğu dolduracak yegâne potansiyel devletin Türkiye Cumhuriyeti devleti olduğuna inanıyorum. Ve burada elbette Dostoyevski'nin yukarıda iktibas ettiğim deyişinden ilham alıyorum; Türkiye'nin, Türkiye Cumhuriyeti devletinin yazgısının Ortadoğu'da başka güçleri dengeleyecek bir güç konumuna yükselmek olduğunu; tarihsel kontekstinin, kültürel, ekonomik ve politik potansiyel güçlerinin aksine yol açamayacağını düşünüyorum. Bu bildik politik ideolojilerle ilgili değildir; politik ideolojileri ve duruşları aşan bir şeydir. Yalnızca bugünkü rejimi ve formatında değil, başka

politik formatlarda da bunun gerçekleşmesinin değil, gerçekleşmemesinin “mucize” olacağına inanıyorum. Türkiye’de “sosyalist” bir devlet ya da başka bir devlet olsa bile bunun böyle olacağına inanıyorum. Türkiye’nin muhafazakâr hükümet elitleri dışındaki elitlerinin bunu görememelerinin, görmek istememelerinin “dar kafalılıklarının” ürünü olduğunu düşünüyorum. Ve buna elbette üzülüyorum.

Savaş militer endüstrileri zorunlu kılar; iktidar ilişkileri militer endüstrileri zorunlu kılar ve büyük devletlerin büyük militer endüstrilere sahip olmasının nedeni budur. Amerikan, İngiliz, Fransız, Rus ve Alman ekonomilerinin dinamosu militer endüstrileridir ve uygarlığın (!) anası savaştır. Günümüzün dünyasında militer endüstriye sahip olmaksızın büyük ekonomiler statüsüne yükselmiş tek bir büyük devlet yoktur. Militer bir endüstriye sahip olmaksızın Türkiye sorunlarını çözemez; yalnızca Kürt sorununu, Ermeni sorununu değil, istihdam sorununu, yüksek eğitim sorununu, insan hakları ve demokrasi sorununu da çözemez. Nedenini anlamak basit; eğer güçsüzseniz İkinci Dünya Savaşı’na uzanan yıllarda Nazi Almanya’sından korktuğunuz için Nâzım Hikmetlerinizi kodese tıkmak zorunda kalırsınız; bütün despotizmlerin nedeni korkudur; korkaklar potansiyel despotlardır. Korkular üzerine inşa edilmiş bir devletin, vatandaşlarına, bu korkular baki kaldığı sürece insan onuruna yakışan bir hayat vaat etmesi düşünülemez. Hatırladığım kadarıyla, Duverger söylemişti: Demokrasi zenginlerin rejimidir. Güçlülerin rejimidir demeliydi. Dünyanın en demokratik ülkelerine bakın; hepsi de uluslararası sistemin en güçlü aktörleri. Güçlü oldukları için yurttaşlarına çok iyi bakıyorlar ve yurttaşları güçlü oldukları için onlar da güçlü kalabiliyorlar. Militer bir endüstriniz olmaksızın, Avrupalı devletlerin Türkiye Cumhuriyeti’ne, “Ermeni soykırımı” gerekçesiyle açtıkları Haçlı seferlerini önleyemeyeceksiniz.

Kim “daha adil” bir dünya istemez! Daha adil bir dünya istemek, dünyadaki mevcut adaletsizliği görmemek anlamına gelmez. Tersine daha doğrudur; daha adil bir dünya isteği, mevcut adaletsizliğin tescilidir. Birleşmiş Milletlerde hâlâ beş devletin veto hakkı var; bu beş büyüğe rağmen nasıl adalet olabilir! Avrupa Birliği’nde *de facto* üç büyük devletin veto hakkı var: Almanya, Fransa ve İngiltere. Avrupa Birliği ne kadar demokratik ve adil olabilir? Bu veto hakkı olan devletlerin, dünyanın en büyük ekonomilerine ve militer endüstrilerine sahip olmaları görmezden gelinemez. Onlar hem en demokratik devletler, hem de en güçlü militer endüstrilere sahip devletler. Orwell’a borcumuzu ödeyelim; mevcut dünya düzeninde bütün devletler eşittir, fakat bazıları daha eşittir.

Sınırları güçlüler çizer, haklıları ve haksızları güçlüler ayırır. Adaleti güçlüler dağıtır. Her sınır belirleme eylemi “iktidar” eylemidir. Ermeni sorununu tartışalım; peki. Tartışma erdemdir. Fakat eninde sonunda, 1915 olaylarının “soykırım” olup olmadığına “iktidarlar” karar verecek. “Adaletin” yalnızca veto hakkı bulunan devletlerce dağıtıldığı bir dünyada 1915 olaylarına “soykırım” desek ne olur, demesek ne olur! Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yarın bütün dünyanın huzurunda “soykırım dolayısıyla özür dilese” ne olur; Ermeni sorunu biter mi? “Soykırım” retoriği “iktidar” retoriğidir; uluslararası ilişkiler açısından “devlet retoriği.” Söylediğim şeylerin Türkiye’nin Frankofonist/Fransızsevici elitlere hiçbir şey söylemeyeceğinden eminim: Paris, Paris, Paris! Kutsal fahişemiz! Özgürlük fahişemiz! (Fahişelerden özür diliyorum.)

Özel sorunumuz şu bence: Türkiye militer bir rejime dönüşmeksizin militer bir endüstri kurabilir mi? Amerika’da, Fransa’da ve İngiltere’de nasıl kurulabilmişse bizde de öyle

kurulabilir. Modern teknolojiden nefret ediyorum! Teknolojiye mahkûmiyetim, beni insan yapan yanıımı incitıyor. Ve bazen Luddist olma hayalleri kuruyorum.

(Şubat 2012)

XIII.

Türkiye'nin Sorunları

Görmemek, görmektir; en iyi “görmek” bile-isteye görmektir. Bile-isteye görmemek güçsüzlük göstergesidir; güçlüler bile-isteye görürler; bile-isteye görmek meydan okumaktır; muhaliflere, düşmanlara, hasımlara ve hısımlara, çok daha önemlisi sorunlara. Bile-isteye görmemek kaçmaktır; bu kaçış eylemi “görmeyi” katmerleştirir; bile-isteye görmemek, başka şeylere sırtını dönmek ve yalnızca “görülme” istenmeyi “görmektir. Bile-isteye görmemek “ötelemektir.” Katmerli, çözümü zor sorunlar, bile bile görülmeyen, bile bile hasır-altı edilen sorunlardır. Böyle durumlarda bile-isteye görmeyerek aslında çok iyi gördüğünüz şey bumerang etkisi yapar, size geri döner ve sizden intikam alır.

Sorunlar; her anlamda sorunlar, “istisna”dan doğarlar; istisna olan sorun olandır. “İstisnalar kaideyi/kuralı bozmaz” sözü harfiyen anlaşıldığında bizi yanıltır. Aslında istisnalar kaideyi bozar. “İstisnalar kaideyi bozmaz” özdeyişi şöyle okunduğunda doğru anlaşılmış olur: “İstisnalar kaideyi bozmamalıdır.” Bozmaz değil, “bozmamalıdır.” Veya

şöyle okunmalıdır: “İstisnalar kaideyi/kuralı doğrular.” Bu özdeyiş politize edilebilir: kaide, kural “düzen” anlamına gelir; istisna, normu, yasayı, düzeni çiğneme anlamına gelir. Türkiye’de devletin problemi, “resmî ideolojisinin, yani ideokrasisinin” kaideye, yani toplumumuzun kendiliğinden düzenine istisna teşkil etmesidir; Türkiye’de elitlerin problemi, toplumun kendiliğinden düzenine istisna teşkil ettiklerini, yani sorun oluşturdıklarını görememeleridir. Halk istisna olamaz; halk ancak ve ancak kural/kaide/düzen olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren Türkiye’de iki şeyi görmemiştir; İslâm ve Kürtler (Kürt milliyetçiliği). Türkiye’de İslâm ya da din sorunu yakın zamanlara kadar Cumhuriyetimizin militer ve bürokrat yönetici elitlerinin öncelikli sorunlar sıralamasının birincisiydi; yetmiş yıl görmedikleri, aslında bile-isteye görmedikleri için çok iyi gördükleri Türkiye’de İslâm ve din fenomeniyle uğraştılar; bütün enerjilerini “din” sorununa hasrettiler. Aslında Şerif Mardin, yanılmıyorsa 1970’li yıllarda *Din ve İdeoloji* adlı bir kitap yazarak bir anlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin “laisist” elitlerini uyarmıştı: Türkiye’de din derin, dolayısıyla önemli ve karşı konulamaz bir fenomendir; “irtica”, “şariat” ve “gericilik” yaftalarının taşıyamayacağı ölçüde önemli bir fenomen. Laisist bürokrat ve militer elitler Türkiye’de İslâm’ı yalnızca bir tehlike olarak gördüler, yalnızca tehlike. Seküler bir dünya görüşünün kalesine çekilerek İslâm’ı topa tuttular; eleştirilerin silaha, tanka, bal-yoza, darbeye dönüştüğü icraatlara giriştiler. “Stirner çıkmazda güler, Nietzsche duvarlara saldırır!” Türkiye’nin toplum ve devlet hiyerarşisindeki statüleri bu mücadeleye bağlıydı; fakat kaybettiler.

Türkiye’nin yönetici elitlerinin görmek istemedikleri, fakat aslında çok iyi gördükleri bir başka şey ya da sorun

“Türk milleti” temelinde inşa ettikleri devletin yurttaşlarının hatırı sayılır bir kısmının Kürt olmasıydı. Kürtler, üniter devlet, üniter halk ideallerinin önündeki en büyük sorunlardan biriydi. Gördükleri halde görmemeyi tercih ettiler ve işte bu yüzden bugün Türkiye’nin en büyük sorunlarından biri, bu görmek istemedikleri halkın şu ya da bu şekilde içinden çıkmış Türkiye Cumhuriyeti devletine muhalif insanlar ya da gruplardır. Bu bir bumerang etkisi. Üniversite’de ders verdiğim Kürt (Kürtçü demem daha yerinde olurdu) öğrencilerimden birinin bana söylediği şey her şeyi özetliyor: “Türk ordusu Kürdistan’da bir işgal ordusudur, derhal çekilmelidir.” Ona, “Artık tartışmaya, konuşmaya gerek yok,” diyorum, “Bu bir savaş ilanı. Hemen cepheye koşman gerekir.” Sınıf ve Devlet: “128 Ayağa Kalk! Maverâünnehir nereye dökülür bilir misin?”

Türkiye’nin bir Kürt sorunu var. Bu sorun, liberal, sosyalist, Kürtçü elitlerin otuz senedir tekrarladıkları gibi Doğulu halkların ekonomik geri kalmışlıkları, yoksullukları, eğitimsizlikleri, ekonomiden pay alamamaları değildir? Bir an Türkiye’nin insan hakları sorunları dâhil, Kürt halkların bütün sorunlarını çözdüklerini düşünün. Kürt sorunu biter mi? Kürt sorunu çözülmüş olabilir mi? Bitmez; çünkü sorun Kürt halklar sorunu değil, milliyetçi, etnisist, ırkçı, Kürtçü elitler sorunudur. Her milliyetçilik gibi Kürt milliyetçiliği de devlet kurmak istiyor; bir Kürt devleti. Daha geniş çerçevede idealleri Büyük Kürdistan; onlar Kürt değil; ırkçı, etnisist, Pankürdist Kürtler. Bir an gözlerinizi kapatın, Kürt milliyetçiliği diye bir ideolojinin olmadığını, dolayısıyla Kürt elitlerin devlet kurmak istemediklerini düşünün! Kürt sorunu biter mi? Elbette biter. Kürt milliyetçiliği olmasaydı, devletin Kürt halkların her hakkını tanıyabileceğini düşünüyorum; resmî dil talebi dâhil. Sorunu anlamak için biraz fikir jimnastiği yapalım. Devlet

Kürt devleti olsaydı, günümüzün Kürtçüleri de bu devletin yönetici elitleri olsaydı, yönetimleri altında elitleri Türk devleti kurmak isteyen Türk milliyetçisi elitler olsaydı, “resmî Türkçe” taleplerine evet diyebilirler miydi? Kolay kolay diyebilirler miydi? Kürtçülerin mantığı “şimdilik; şimdilik tamam” mantığıdır; yurttaşlık hakları: “tamam ama şimdilik.” Kürtçe televizyon yayını: “güzel ama şimdilik.” Bu mantığın şöyle devam edeceği neredeyse kesin: federasyon “tamam ama şimdilik;” özerklik: “tamam, güzel fakat şimdilik;” devlet dense şöyle diyecekler; “tamam ama şimdilik”. Geriye bir tek şey kalıyor: Birleşik Kürdistan. Kürt sorunu denilen sorun bu. Gevelemeye gerek yok! Liberal, sosyalist, hümanist, sözüm ona “barış yanlısı olmak” gibi zırvalara gerek yok. Lütfen sadede gelin!

Türkiye Cumhuriyeti devletinin “Kürtçülük” diye bir büyük sorunu var; fakat “Kürtler” diye bir sorunu yok. Kürtlük kural, “Kürtçülük” istisnadır; istisnalar kuralı doğrular; Kürtlük kural, “Kürtçülük” istisnadır. Tersî değil. Kürtçülük Devlet’in “istisnası,” yani sorunudur. Fakat devlet bu konuda yalnız değil. “Kürtçülük” başka halklar için de istisna, yani sorun. Türkiye’nin Kürt halklarının, kaldı ki başka halklarının “Kürtçülük” diye bir sorunu var; “Kürtçülük” bu anlamda sadece devletin değil Kürt halkların sorunudur. Hatta öncelikle Kürt halkların sorunudur. Kürtçülük öncelikle Kürt halkların sorunudur. Kürt halklar “Kürtçüleriyle” nasıl başa çıkacaklar! Kürtler Kürtçüleriyle birlikte nasıl yaşayacaklar, nasıl var olacaklar? Kürtler öteden beri taşıdıkları “Kürtlükleri”ni kendilerine öğretmeye kalkışan; kendilerine nasıl “Kürt” olunabileceğini öğretmeye kalkışan ve bu amaçla dağlara çıkan çocuklarıyla ne yapacak?

Diğer taraftan, Türkiye’de Kürtçülerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti sorunu var; fakat yegâne temel sorunları

sadece devlet değil; onlar için bir de otantik Kürt halklar sorunu var. Kürt halklar Kürtçüler için sorundur; devlet için değil; Türkler ve başka halklar için değil. Kürtçüler kahir bir çoğunluğu Kürtçü olmayan Kürt halkları nasıl kendi ideolojilerine asimile edecekler; nasıl hizaya sokacaklar, kendileri açısından nasıl “adam gibi” Kürtler, yani milliyetçi, etnisist, genetik Kürtler haline getirecekler. Kürtçüler sadece Türkiye Cumhuriyeti’ne rağmen değil, gerekçesi her ne olursa olsun Türkiye’den ayrılmak, bir başka devlet kurmak istemeyen Kürt halklara rağmen nasıl Kürt devleti kuracaklar? Kürtleri Kürtlere rağmen nasıl kurtaracaklar? Kürtçüler Kürt İslâmı’yla nasıl mücadele edecekler? BDP Müslüman Kürtlere açılıyor; dini politik amaçları için kullanmak istiyor; fakat fazla açılmaz; açılmak, yutulmakla sonuçlanabilir; fazla açılırsa BDP/KCK olamaz, ve kalamaz. BDP’nin Müslüman Kürtlere açılması oynayabileceği en tehlikeli karttır. Çünkü Müslümanlığın amentüsü, etnik amentülerden çok daha güçlüdür.

Hepsi bu kadar değil; Şafi İslâm’ın amentüsü dışında Kürt milliyetçiliğinin milliyetçi amentüsünden daha güçlü ve etkili başka bir amentü daha var: modernleşme sürecinin; Kürtlerin modernleşme ve akültürasyon sürecinin, Kapitalist bir ekonomiyle entegrasyon sürecinin; anti-milliyetçi, anti-militarist, anti-etnisist liberal Kapitalist kültürün amentüsü. Bugün Şırnak sokaklarında panzerlere taş atan çocuklar; Türkiye’nin bütün çocukları gibi kısa sürede “tüketim” kültürünün gönüllü kurbanlarına dönüşebilirler; liberal, kapitalistik modern kültüre folklor dışında direnmelerini sağlayacak başka hiçbir şeyleri olmayan insanlar için karşı konulamazdır; caziptir. Üstelik liberal-kapitalistik kültüre direnmeleri zorunlu da değil. Milliyetçilik on dokuzuncu yüzyıl formatında bile çağdaş, modern, universalist kültüre direnememiştir; etnik milliyetçilik formatında hiç

direnemez; çünkü bu yeni liberal-kapitalist, üniversalist kültür artık her yerdedir; ideolojisi kendisidir ve karşı konulması imkânsızdır. Çağdaş modern kültürün “etnik” kavramının kalın harflerle altını çizmeye bayıldığı doğrudur; fakat bu vurgu her durumda “aşağılayıcı”dır.

Sorunlar, aşılamaz dağlar gibi. Yalnızca Türkiye Cumhuriyeti devleti için değil Kürtçüler için de. Türkiye Cumhuriyeti eleştirilebilir; suçlanabilir. Zaten herkes bunu yapıyor. Fakat zannedildiği kadar “basit,” görüldüğü kadar “küçük” değildir. “Türkiye’de “devlet,” liberal, milliyetçi, etnisist, sosyalist elitlerin zannettikleri kadar “basit” değildir. “Devlet” fenomenine karşı olabilirsiniz; fakat bu onun “basit” bir kurum olduğunu göstermez. Türkiye’de devlet, yakın tarihinde kendisine muhalefet eden her politik grupla, kendisine yöneltilen her karşı hamleyle başa çıkmıştır. Kürtçülere gelince; asimetrik savaş tercih ettiklerine göre sorunu silahlı güçlerin çözeceğine inanıyorlar demektir. Şöyle bir iç sorunları var: silahı bırakırlarsa, devlet kurma ideallerini de terk etmeleri kaçınılmaz; silahı bırakırlarsa örgütlü bir grup olarak varlıklarını sürdürmeleri imkânsız; Kürt milliyetçilerinin Kandil Dağlarında yürüttüğü mücadele, örgütü ayakta tutma, yaşatma mücadelesine dönüştü. Kendilerini kurtarmak, Kürtleri kurtarmaktan daha acil bir sorun onlar için. Kürt halkları kurtarmak; hem ortaçağlarından (Şafi Müslümanlıktan ve Seyyitler’in sözde sultanından) kurtarmayı kerameti kendisinden menkul ütopyaları olarak benimseyenlerin en büyük problemlerinin örgütlerini bile kurtaramamakla burun buruna gelmeleri çok şey anlatıyor olabilir.

(Şubat 2012)